Національний університет «Київський авіаційний інститут»
Гуманітарно-мистецький факультет
Кафедра української мови, історії та інформаційної діяльності
Інститут української мови НАН України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Рівненський державний гуманітарний університет
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
«Українська термінологія: традиції та новації»

22 квітня 2026 року

Київ 2026

УДК 001.4:006.72 (082.1)

Українська термінологія: традиції та новації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 22 квітня 2026 р.; НУ «Київський авіаційний інститут» / за заг. ред. А.В. Сібрук. К., 2026. 314 с.

Містить матеріали наукової конференції з проблем сучасної комунікації мови та культури у просторі новітніх технологій.

Редакційна колегія
доктор істор. наук, проф. І.І. Тюрменко
доктор пед. наук, проф. Н.І. Мельник
кандидат філол. наук, доцент А.В. Сібрук
канд. філол. наук, доцент С.І. Черіпко

Рекомендовано до друку Вченою радою гуманітарно-мистецьуого факультету НУ «Київський авіаційний інститут» (протокол № 3 від 18.05.2026)

© Колектив авторів, 2026; © Київський авіаційний інститут

ЗМІСТ

АНТИПЕНКО Ірина, БУЖЕНИК Олександр
ТЕРМІНОЛОГІЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ……..……..……12

БОЙКО Віта
ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКИЙ……15

БЕМ Наталія
ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЛОМ'ЯНСЬКОЇ РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ КИЄВА НА ПІДТРИМКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГРОМАДЯН РАЙОНУ……..17

ДОБРОВОЛЬСЬКА Людмила
ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕОФІЦІЙНИХ НАЙМЕНУВАНЬ ВІЙСЬКОВИХ……..21

ВЕРХОВЦЕВА Ірина
ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОСФЕРИ ГЛОБАЛЬНОГО КІБЕРСУСПІЛЬСТВА: КОНТЕКСТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ……..23

ГРИНІВ Олена
МАТЕМАТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ УКРАЇНОМОВНИХ ГІМНАЗІЙНИХ ПІДРУЧНИКІВ ГАЛИЧИНИ (1872–1939) ……..29

КИРИЧЕНКО Ігор
ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ (НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ЗВО УКРАЇНИ)……..31

КОВАЛЕНКО ДАРИНА
КАУЗАЦІЯ РАДОСТІ В ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТА МОРФО-СИНТАКСИЧНІ СТРУКТУРИ ……34

КРАСНОПОЛЬСЬКА Наталія
ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ……..36

КУБИЧ Інна
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВПОРЯДКУВАННЯ ГАЛУЗЕВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ……..…..38

КРАВЧЕНКО Євдокія
ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕРМІНОБЛОКУ «НОРМАТИВНІСТЬ МОВИ» НА ПОЧ. XXI СТ. ……..41

КУЛЕШОВ Сергій, МІХАЛКО Володимир
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОШУКУ ВІДПОВІДНИКІВ ПРИ УКЛАДЕННІ СЛОВНИКА АРХІВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ……...44

КУРЧЕНКО Тетяна
ПОГОСПОДАРСЬКІ КНИГИ: ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ……..47

ЛИТВИНСЬКА Світлана
АНГЛОМОВНА ЕКСПАНСІЯ В СУЧАСНІЙ МЕДІАТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА ВІДСУТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВІДПОВІДНИКІВ ДЛЯ ПОНЯТЬ «CLICKBAIT», «STORYTELLING», «NEWSJACKING»…… ……..51

ПАСКАЛ Жанна
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У 20-Х РОКАХ XX СТ. 53

ПРИХОДЬКО Оксана, ЗАДЕРА Валентин
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ І НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ……..57

СІБРУК Анастасія, АБИСОВА Марія
ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ НЕДОЛІКІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО АУДИТУ……..61

СІБРУК Анастасія, СТАТКОВ Микола
ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ SOFT SKILLS У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ……64

СОВТИС Наталія, ВОЛОС Наталія
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ МОДЕЛЕЙ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ……67

СТОРОЖЕНКО Ліна, БУЖЕНИК Юлія
ТЕРМІНОЛОГІЯ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ……71

СТОРОЖЕНКО Ліна, ЛАВСЬКА Крістіна
КОНЦЕПТ «GOOD GOVERNANCE» У НАЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ……74

ТЮРМЕНКО Ірина
БАГАТОМОВНИЙ АРХІВНИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ОНЛАЙН-СЛОВНИК МІЖНАРОДНОЇ РАДИ АРХІВІВ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД……77

ФІЛІППЧУК Марія
ЕТНОСИМВОЛІКА НАРОДНОГО МОВЛЕННЯ: ВІД АРХЕТИПІВ ДО СУЧАСНИХ МОВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ» ……79

ХАЛЕЦЬКА Леся
ДИХОТОМІЯ ПОНЯТЬ «ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ» ТА «ЦИФРОВЕ УРЯДУВАННЯ» У ПАРАДИГМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА……82

ХАЛЕЦЬКА Леся, ЛАДАН Ярослав
СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО» ТА «КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК»: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ……85

ЧЕРІПКО Сергій
ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ……88

ЮРЧЕНКО Ольга
РОЛЬ ТЕРМІНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ СТАНДАРТИЗАЦІЇ……91

СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

Інформаційне суспільство і документні комунікації

АМЕЛЬКІНА Софія
ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ ……95

БІЛОЗІР Таїсія-Злата
INSTAGRAM ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖМЕЙКІНГУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ……98

БОЛХОВІТІНА Діана
БІБЛІОТЕКИ ТА АРХІВИ ЯК ІНСТИТУЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ……104

БУР'ЯНЦЕВ Валерій
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «КАІ»……107

ВОЙЧУК Вікторія
СИСТЕМА X-ROAD – ОСНОВА ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ В ЕСТОНІЇ……112

ГРУЗИНСЬКА Дарина
ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ В ЦЕНТРАХ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД……116

ДРОЩАК Ангеліна
ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ГРОМАДИ: СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ……118

КАЛІНІЧЕНКО Олександр
КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ……123

КОЧИНА Дарина
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ……127

КРАСНОПОЛЬСЬКА Марина
ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ……133

КУЧЕРЕНКО Софія
МОБІЛЬНИЙ ЗАСТОСУНОК «Е-ТЕРНОПІЛЬ» ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДОЮ……137

ЛАДАН Ярослав
«ДЕРЖАВА У СМАРТФОНІ»: ЕКОСИСТЕМА «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ……141

МАЛЯРЧИК Ольга
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ТА БАЗИ ДАНИХ БІБЛІОТЕК ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ……144

МЕЛЬНИЧУК Іван
РОЛЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ У ДОКУМЕНТУВАННІ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ……147

ПАНАСЮК Валерія
РОЛЬ БІБЛІОТЕК У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……151

РОМАНЕНКО Роман
СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ……156

СМОРОДІНОВ Дмитро
ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ……160

СТАСЮК Богдан
ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЛОМ'ЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ……163

ФЕДЬКО Вікторія
ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (2022–2025 РР.)……167

ЧЕРЕПЕНКО Наталія
СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ……172

ШИНКАРЕНКО Олександра
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ШВЕЦІЇ ТА В УКРАЇНІ……176

ЯРОШУК Вікторія
УРБАНІСТИЧНИЙ ЖУРНАЛ ЯК ФОРМА ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ……180

BAO YeJing
ІНФОРМАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ……182

Лінгвокультурний простір України та світу

Іван БІЛОЛЮБСЬКИЙ
ЧИ МОЖЕ ЛІТЕРАТУРА ЗМІНИТИ СВІТОГЛЯД ЛЮДИНИ: ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО СЛОВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ……185

Варвара БОЙЦУН
ПОХОДЖЕННЯ І КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ХІМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У РІЗНИХ МОВАХ……188

Карина ГАРЕЦЬ
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПОВ'ЯЗАНІ З ПРАЦЕЮ……192

Катерина ГНАТЮК
ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В РОМАНІ «СТОЛІТТЯ ЯКОВА» ВОЛОДИМИРА ЛИСА……196

Каміла ГРИЦЕНКО
ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ В УМОВАХ ВІЙНИ ПІСЛЯ 2022 РОКУ……201

Ірина ГУМЕНЮК
ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПТУ ДОМУ В РОМАНІ ЄВГЕНІЇ КУЗНЄЦОВОЇ «ДРАБИНА»……205

Евеліна ДАЦЮК
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У МАЛІЙ ПРОЗІ АРТУРА ДРОНЯ «ГЕМІНҐВЕЙ НІЧОГО НЕ ЗНАЄ»……208

Катерина ЄВЛАН, Віталіна МОЗГОВА
ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПОСТАТІ Т. ШЕВЧЕНКА В АНТИУКРАЇНСЬКИХ ІДЕОЛОГІЧНИХ ДИСКУРСАХ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ДЕКОНСТРУКЦІЇ ІМПЕРСЬКИХ МІФІВ……213

Євгенія ЗОЩУК
ЕСТЕТИКА УРБАНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ……216

Еріка ІЛЬЧУК
СУЧАСНЕ КОВАЛЬСТВО ЯК МОВА МИСТЕЦТВ……221

Каріна КЛІМЕНЧУК
СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА ІНТЕРНЕТ-ГУМОРУ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА БРИТАНСЬКОМУ ДИСКУРСАХ……229

Анастасія КОМПАНІЄЦЬ
ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНЦІВ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ……233

Владислава ЛУЦІВ
ТЕРМІНИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ……237

Анастасія МАРТОШЕНКО, Світлана ЛИТВИНСЬКА
«ЖУРНАЛ» Т. ШЕВЧЕНКА В КООРДИНАТАХ ЕГО-ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ: ГЕНЕЗИС АВТОФІКШН-НАРАТИВУ ЯК ВИЯВ СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МИТЦЯ……242

Вікторія ПЛІМЯНІК
СПЕЦИФІКА ІМЕРСИВНОГО ТЕАТРУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ……245

Юлія ПОЛІЩУК
ЩОДЕННИК ВОЛОДИМИРА ВАКУЛЕНКА «Я ПЕРЕТВОРЮЮСЬ…» ЯК ДОКУМЕНТАЛЬНЕ СВІДЧЕННЯ ЖЕРТВИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ……250

Вероніка САМОЛЮК
ОБРАЗ СУЧАСНОЇ ЖІНКИ В ОПОВІДАННЯХ ЗБІРКИ НАТАЛІЇ ВОЙТОВИЧ «ТОЧКА КИПІННЯ»……256

Поліна СЕМЕЩУК
МАЙСТЕРНІСТЬ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ ХУДОЖНИКА ПО КОСТЮМАХ РІВНЕНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНО – ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ ПІЛЮГІНОЇ АННИ СЕРГІЇВНИ……..262

Катерина СІКАН
КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ……266

Софія СІКОРА
НІКНЕЙМ ЯК ЗАСІБ МОВНОЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ……268

Іванна СТРИБУЛЕВИЧ
ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНІ МАКСА КІДРУКА «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ»……276

Соломія ТАРАС
СИМВОЛІЗМ ТА НОВАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ РІВНЕНСЬКОЇ ХУДОЖНИЦІ ЛЮДМИЛИ ДАХОВОЇ……282

Ангеліна ФЕДІК
ПОСТАТЬ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРНО – КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РІВНЕНЩИНИ……285

Поліна ХИЖНЯК
ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА В ЕКОНОМІЧНИХ ПРАЦЯХ ІВАНА ФРАНКА……289

Каріна ЧАМБУЛА
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙ У ДИСКУРСІ ФАНАТСЬКИХ СПІЛЬНОТ……293

Дарина ЧЕРНІЙ
КОНЦЕПТ «КНИГА» У НАРАТИВНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ РОМАНУ САРИ НІШІ АДАМС «СПИСОК ДЛЯ ЧИТАННЯ»……295

Марина ЧУПРИНА
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ ТА ЛОГІСТИКИ……300

Зорина ШИНКАРЕНКО
ЕПІГРАФ ЯК ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА ФОРМА У РОМАНІ «ЧОРНИЛЬНЕ СЕРЦЕ» КОРНЕЛІЇ ФУНКЕ……303

Артем ШУКЕВИЧ
МОВА МЕДІА В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ІСТИНУ У ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ……307

Анна ЯБЛОНСЬКА
РАДІОМОВЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ……312

АНТИПЕНКО Ірина
доктор наук з державного управління, доцент, м. Київ
БУЖЕНИК Олександр
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, м. Київ

ТЕРМІНОЛОГІЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ

Цифрова трансформація публічного управління є одним із ключових напрямів модернізації державного сектору в умовах глобалізації та становлення інформаційного суспільства. Вона охоплює впровадження електронного урядування, цифрових платформ, великих даних, штучного інтелекту та інших інноваційних технологій у діяльність органів публічної влади. У цьому контексті особливого значення набуває формування адекватної терміносистеми, здатної відобразити нові явища, процеси та інструменти управління.

Разом із тим, сучасна українська термінологія цифрової трансформації перебуває на етапі активного становлення, що супроводжується низкою проблем, зокрема варіативністю термінів, некритичним запозиченням іншомовних понять та недостатнім рівнем їх унормування. Це зумовлює необхідність наукового осмислення підходів до формування та стандартизації термінологічного апарату у сфері цифрового публічного управління.

Термінологія цифрової трансформації публічного управління формується на перетині кількох галузей знань – публічного управління, інформаційних технологій, комунікаційних наук та лінгвістики. Така міждисциплінарність зумовлює як її динамічний розвиток, так і складність систематизації.

У сучасному науковому дискурсі поряд із усталеними поняттями («електронне урядування», «електронні послуги», «відкриті дані») активно використовуються нові терміни, зокрема «цифрова трансформація», «цифрове врядування», «диджиталізація», «цифрові платформи», «data-driven governance», «smart governance». Частина з них уже інтегрована в українську

терміносистему, тоді як інші залишаються на стадії адаптації або функціонують у різних варіантах перекладу [1].

Серед сучасних підходів до формування термінології цифрової трансформації доцільно виокремити кілька основних: адаптаційний підхід, що передбачає запозичення іншомовних термінів із їх подальшою фонетичною, морфологічною та семантичною адаптацією до норм української мови (наприклад, терміни «диджиталізація», «інтероперабельність», «смарт-рішення» є результатом такого процесу); еквівалентний (перекладний) підхід, який полягає у створенні українських відповідників до іншомовних понять; комбінований підхід, що поєднує елементи запозичення та перекладу (найбільш поширений у сучасній практиці, оскільки дозволяє зберігати міжнародну зрозумілість терміна та водночас забезпечувати його інтеграцію в український мовний простір).

Водночас розвиток термінології цифрової трансформації супроводжується низкою проблем. Передусім, це термінологічна варіативність. Один і той самий феномен може позначатися різними термінами («диджиталізація» – «цифровізація»; «електронне урядування» – «е-урядування»; «соціальні медіа» – «соціальні мережі»), що ускладнює наукову комунікацію та нормативно-правове регулювання [2]. Ще одним важливим викликом є надмірна кількість іншомовних запозичень, які часто використовуються без належної адаптації, що призводить до засмічення наукової мови, зниження її зрозумілості та втрати національної специфіки. Наступна проблема пов’язана з відсутністю єдиних стандартів термінотворення у сфері цифрового публічного управління. Наявні нормативні документи не завжди встигають за темпами технологічного розвитку, що створює розрив між практикою та її термінологічним забезпеченням.

Крім того, слід відзначити динамічність цифрового середовища, яка зумовлює постійну появу нових понять і категорій, що потребує оперативного реагування з боку наукової спільноти та відповідних інституцій, відповідальних за кодифікацію термінології.

У цьому контексті важливим є впровадження сучасних підходів до унормування термінології. До них належать систематизація та уніфікація термінів на основі галузевих стандартів; розроблення офіційних глосаріїв і термінологічних

словників у сфері цифрового публічного управління; залучення міждисциплінарних експертів до процесів термінотворення; гармонізація національної термінології з міжнародними стандартами, зокрема документами міжнародних організацій у сфері цифрового врядування; використання цифрових інструментів аналізу мови, що дозволяють відстежувати появу та поширення нових термінів.

Як бачимо, термінологія цифрової трансформації публічного управління є динамічною системою, що формується під впливом глобалізаційних процесів, розвитку інформаційних технологій та зміни управлінських практик. Основними підходами до її формування є адаптаційний, перекладний та комбінований, кожен із яких має свої переваги та обмеження.

Ключовими проблемами залишаються варіативність термінів, надмірне використання іншомовних запозичень, відсутність єдиних стандартів та швидкість появи нових понять. Подолання цих викликів можливе за умови системного підходу до термінотворення, розвитку національної термінологічної бази та активної взаємодії наукової спільноти й практиків.

Удосконалення термінології цифрової трансформації сприятиме підвищенню якості наукового дискурсу, ефективності публічних комунікацій та результативності управлінських процесів у цифровому середовищі.

Література

1. Гнєзділова С. П. Термінологічна репрезентація в онлайн-просторі публічного управління як фіксація і формування світоглядних установок суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2021. № 52. Том 1. DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.10.

2. Хаустова М.Г. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. *Право та інновації.* 2022. № 2 (38). С. 7-18.

БОЙКО Віта
канд. іст. наук, старша дослідниця, м. Київ

ТЕРМІНИ З ЕКСПЕРТУВАННЯ ЦІННОСТІ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ПРОЄКТІ СЛОВНИКА АРХІВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Згідно з наказом Державної архівної служби України від 01 листопада 2023 р. № 166-НОД «Про організацію виконання наукових робіт у сфері архівної справи у 2024 році» (зі змінами, внесеними наказом Укрдержархіву від 01 грудня 2023 р. № 185-НОД) і Тематичним планом замовлення на виконання наукових робіт у сфері архівної справи на 2024 рік Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства упродовж 2024–2025 рр. виконав наукову роботу «Сучасна архівна термінологія: український та міжнародний досвід», результатом якої став проєкт Словника архівної термінології.

Проєкт Словник архівної термінології підготовлено з метою уніфікації сучасного понятєвого апарату у сфері архівної справи й діловодства та забезпечення сумісності національної архівної термінології з міжнародною.

У проєкті Словника архівної термінології терміни, пов'язані з експертуванням цінності документів, можна виокремити за такими групами: загальні терміни; терміни, що позначають результати здійснення експертування цінності документів; терміни, що відображають категорії цінності та види архівних документів за строками зберігання; терміни, що позначають органи, які здійснюють експертування цінності документів.

Експертування цінності документів – усебічне вивчання документів на підставі критеріїв їхньої цінності для внесення їх до НАФ або вилучення з нього, грошового оцінювання документів НАФ, віднесення/зарахування їх до унікальних та встановлення строків зберігання документів, що не підлягають внесенню до НАФ.

До групи загальних термінів належать:

– експертування цінності документів (appraisal);

– принципи експертування цінності документів (principles of appraisal);

– критерії експертування цінності документів (appraisal criteria of documents);

– наглядова справа (provenance file).

Терміни, що позначають результати здійснення експертування цінності документів:

– анотований перелік унікальних документів НАФ (annotation list of unique documents of the NAH);

– оптимізування складу НАФ (optimization of content of the NAH; NAH optimum);

– формування НАФ (development of the NAH);

– ініціативне комплектування (initiative acquisition);

– вилучення документів із НАФ (deaccession/weeding of documents from the NAH);

– цінність архівного документа (value of archival document);

– ціннісні категорії архівних документів (value categories of archival documents);

– грошове оцінювання документів НАФ (monetary appraisal of documents of the NAH);

– внесення документів до НАФ (inclusion of documents into the NAH);

– визначення строків зберігання документів (scheduling of documents storage);

– номенклатура справ (filing plan/system);

– перелік документів зі строками зберігання (general documents schedule; common documents schedule);

– постійне зберігання архівного документа (permanent storage of archival document).

Терміни, що відображають категорії цінності та види архівних документів за строками зберігання:

– цінний документ (valuable document);

– ініціативний документ (initiative document);

– документ НАФ (document of the NAH);

– документ постійного зберігання (permanent document);

– документ тимчасового зберігання (temporary document);

– документ тривалого зберігання (long-term storage document);

– унікальний архівний документ (unique archival document).

Терміни, що позначають органи, які здійснюють

експертування цінності документів:

комісія з експертування цінності документів (commission for document value appraisal);

експертна комісія (expert commission);

експертно-перевірна комісія (expert-verification commission);

Центральна експертно-перевірна комісія (Central expert-verification commission).

БЕМ Наталія
канд. іст. наук, доцент, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЛОМ'ЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ АДМІНІСТРАЦІЇ НА ПІДТРИМКУ СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Використання нових комунікативних технологій у сьогоденних умовах дозволяє владним структурам на рівні районних державних адміністрацій оперативно взаємодіяти з громадськістю, визначати пріоритетні напрями інформаційної діяльності та ефективно їх реалізовувати. Таким пріоритетним напрямом є підтримка розвитку української мови та української ідентичності громадян району в умовах глобальних викликів.

Солом'янська РДА активно підтримує зусилля Міністерства культури України, Міністерства молоді та спорту України, спрямовані на реалізацію низки ініціатив у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, проведення інформаційних кампаній з мотивування громадян України до вивчення, навчання та спілкування українською мовою. На сайті адміністрації станом на 10 квітня 2026 р. розміщено 276 матеріалів та анонсів подій, які безпосередньо або опосередковано стосуються вивчення української мови, популяризації культурного надбання нації.

Так, увага мешканців району була привернута до просвітницького відеоконтенту з пріоритетом на розвиток знань з української мови – серії з 60 відеороликів під назвою «Ой, що це?», у яких українська мова постає як жива емоція, гра та природний

засіб самовираження. Інформаційні матеріали на сайті РДА заохочували переглядати ці відеоралики, адже головними героями відео стали діти, чия щирість і безпосередність викликає емоційне ставлення до української мови, допомагає долати мовні бар'єри [5].

Солом'янська РДА докладає значних зусиль до реалізації мовної політики в школах столиці, адже використання української мови в освіті – це не лише вимога закону, а й шлях до зміцнення нашої ідентичності. 6 листопада 2025 р. представники адміністрації разом із директорами закладів загальної середньої освіти району взяли участь у презентації результатів дослідження «Функціонування державної мови в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти (макрорегіон – м. Київ)». Обговорювалися виклики та успішні практики використання української мови в освітніх закладах, важливість підтримки мовної культури серед учнів і педагогів, створення комфортного українськомовного простору в школах, подальше вдосконалення освітніх програм [6].

Зміцнення статусу української мови як важливої складової національної самобутності й культурної спадщини українського народу – в центрі уваги Солом'янської РДА. Адміністрація активно підтримує конкурси, фестивалі, творчі проєкти. Щороку популяризується відзначення Міжнародного дня рідної мови. Так, у 2026 р. РДА надала інформаційну підтримку проведенню Національного Фестивалю «Код Нації», вагомою частиною якого був Всеукраїнський конкурс творчих проєктів. Головною метою Конкурсу є зміцнення статусу української мови й поширення усвідомлення її значущості в суспільному житті. Конкурс також має сприяти підтримці мов національних меншин, адже багатомовність України – це та цінність, яка суттєво збагачує культурне середовище. Подавалася інформація про основні номінації конкурсу, зокрема про те, всіх охочих закликають написати есе на тему «Ода українському слову» [1].

На сайті РДА завжди є місце анонсам Всеукраїнських, міських, районних заходів, присвячених літературі і мистецтву, підтримці творчих діячів, відзначенню авторів. Зокрема, 9 березня 2026 р. розміщено матеріал про оголошення Інститутом політико-правових та релігійних досліджень конкурсу на здобуття

Всеукраїнської літературно-мистецької премії «Київська книга року» – 2026. Метою Премії є популяризація творчості, утвердження високих мистецьких стандартів у національному письменстві і літературній критиці, створення умов для творчого зростання. На здобуття Премії висуваються оригінальні книжкові видання видані українською мовою протягом останніх трьох років в Україні.

Щороку працівники Солом'янської РДА беруть участь у традиційної акції – написанні Радіодиктанту національної єдності. Поки звучить українська –ми живемо, ми єдині, ми нескорені. Радіодиктант у 2025 році був проведений 27 жовтня під назвою «Треба жити!». У звіті про цю подію говорилося, що текст «звучав так, ніби написаний про кожного з нас. Про тих, хто попри війну живе, любить, працює, донатить, допомагає, не відкладаючи життя «на потім». Бо, як у диктанті: «Треба жити зараз – не завтра, не в півсили. Гладити котів, ходити в театр, збирати гриби, сміятися, любити свій дім, здавати кров. Немає часу на півтони» [2].

Важливим напрямом інформаційної діяльності Солом'янської РДА щодо зміцнення статусу української мови стало детальне інформування мешканців району про заходи, заплановані публічними бібліотеками району. Серед таких заходів: фотопрем'єри, мовні клуби, казкотерапія, зустрічі з письменниками, пізнавальні квести, задушевні розмови , вікітренінги, дитячі свята. Щомісяця публікується календарний план запланованих заходів. Зокрема, 5 березня 2025 р. відбулося заняття розмовного клубу української мови «Люби та вивчай рідну мову», де вголос читали дитячі детективи Лесі Вороніної (Бібліотека імені О. Донченка); 15 березня 2025 р. – творчі читання для дітей до 6-ти років на тему «Пес на ім'я Мані» (ЦРБ імені Григорія Сковороди) [3].

Особлива увага приділялася дітям влітку, тільки за один тиждень червня 2025 р. було анонсовано 37 подій. Серед них: 16 червня – засідання розмовного клубу української мови «Магія української мови» (БСЧ імені Ігоря Шамо), 17 червня – творчі читання для дітей «Блез Паскаль» (ЦРБ імені Григорія Сковороди); 17 червня – заняття розмовного клубу української мови «Мовознайко», під час якого було розгорнуто інтелектуально-розважальну гру «Я знаю українську мову» (Бібліотека для дітей імені В. Нестайка); 17 червня – заняття розмовного клубу

української мови з творчими завданнями «Мовний вулик» (Бібліотека імені О. Довженка); 19 червня – літературна зустріч з письменницею Інною Ковальчук в рамках Національного онлайн-фестивалю прози Українського інституту книги в межах роботи жіночого клубу «Відрада» (Бібліотека №13); 19 червня – заняття народознавчого розмовного клубу української мови на тему «Наша мова – наша зброя» (БСЧ імені О. Гончара); 22 червня – «Літературна веселка» (читання, загадки, вікторина) «Кольорові сторінки літа» (Бібліотека №1); 22 червня – заняття літературознавчого розмовного клубу української мови на тему «Магічне свято в українській культурі» (Бібліотека імені Михайла Слабошпицького) [4].

Отже, зміцнення та підтримка статусу української мови та української ідентичності громадян району є одним з пріоритетних напрямів інформаційної діяльності Солом'янської РДА в умовах глобальних викликів.

Література

1. Всеукраїнський конкурс до Міжнародного дня рідної мови та Тестування на рівень володіння українською мовою URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/news/vseukrainskyi-konkurs-do-mizhnarodnoho-dnia-ridnoi-movy-ta-testuvannia-na-riven-volodinnia-ukrainskoiu-movoiu

2. День української писемності та мови: у Солом'янській РДА написали Радіодиктант національної єдності. 17.10.2025 URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/news/den-ukrainskoi-pysemnosti-ta-movy-u-solomianskii-rda-napysaly-radiodyktant-natsionalnoi-iednosti

3. 10-16 березня. Публічні бібліотеки Солом'янки: відкриваємо нові горизонти! URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/news/10-16-bereznia-publichni-biblioteky-solomianky-vidkryvaiemo-novi-horyzonty

4. Літній тиждень у Публічні бібліотеки Солом'янки – це барви мистецтва, сила слова, відкриття через гру і діалог. 17.05.2025. URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/events/litnii-tyzhden-u-publichni-biblioteky-solomianky-tse-barvy-mystetstva-syla-slova-vidkryttia-cherez-hru-i-dialoh

5. Триває інформаційна кампанія з популяризації української мови. 02.02.2026. URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/news/tryvaie-informatsiina-kampaniia-z-populiaryzatsii-ukrainskoi-movy

6. Участь Солом'янського району в обговоренні результатів дослідження мовної політики в школах столиці. 07.11.2025. URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/news/uchast-solomianskoho-raionu-v-obhovorenni-rezultativ-doslidzhennia-movnoi-polityky-v-shkolakh-stolytsi

ДОБРОВОЛЬСЬКА Людмила
викладач, м. Київ

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕОФІЦІЙНИХ НАЙМЕНУВАНЬ ВІЙСЬКОВИХ

У сучасному українському мовознавстві актуальними є дослідження, присвячені аналізу термінів на позначення військових реалій, зокрема детального вивчення потребує термінологічна лексика, що використовується для неофіційного найменування українських військових.

Метою роботи є охарактеризувати терміни-неофіційні номінації українських військових.

У функції неофіційних найменувань військових в українській мові використовуються найчастіше такі терміни: *псевдо, позивний, псевдонім*.

Термін «*псевдо*» є специфічним, унікальним для української мови, його вживають для позначення несправжніх антропонімів учасників національно-визвольних змагань 1929–1950 років – членів ОУН та бійців УПА [1, с.158]. Ця лексема використовується і сьогодні як неофіційне найменування українських військових.

Поряд із *псевдо* зараз актуалізувалося слово «*позивний*». «Словник української мови в 11 томах» тлумачить його так: «1) який служить для того, щоб привернути увагу до чого-небудь (…позивна мелодія); 2) у знач. іменника, позивні/позивний — це умовні сигнали для розпізнавання радіостанції, судна, військової частини тощо (Позивний космічного корабля «Восход» – «Рубін»)» [3]. Саме цей термін вживається на сучасному етапі найчастіше. На основі

зібраної інформації, у тому числі отриманої і від військовослужбовців, можна виокремити такі його особливості:

1) цей термін є необов'язковою офіційною назвою й використовується за потреби приховання справжнього імені військового;

2) може бути як самоназвою, так і створюватися кимось з оточення;

3) може мати ознаку денотата за родом діяльності, характером, зовнішністю, місцем проживання, інтересами та ін., проте за самим позивним не може дешифруватися чи розсекречуватися його носій;

4) військовий може мати один, два або кілька позивних;

5) той самий позивний можуть мати кілька військових одночасно;

6) позивними послуговуються тільки у військовій сфері;

7) позивні не передаються по спадковості, але можуть переходити від одного бійця до іншого, якщо такі власні назви умовно закріплені за бойовою позицією, за посадою, військовою технікою тощо.

Псевдонім – це термін, значення якого, на відміну від *позивного* і *псевда*, ширше: це «прибране ім'я, прізвище або авторський знак, яким користується письменник, журналіст, актор і т. ін. замість власного прізвища» [3]. Його застосовують представники різних соціальних груп (письменники, публіцисти, композитори, актори, художники, співаки, громадсько-політичні діячі, злочинні елементи) поряд із своїм справжнім іменем та прізвищем або замість них з метою конспірації через причини особистісного, політичного та юридичного характеру [2, с. 135].

На нашу думку, терміни *псевдонім* і *позивний* можна використовувати як синоніми, оскільки вони є неофіційними вторинними назвами особи, основною функцією яких є втаємничення справжнього імені. При цьому слід мати на увазі, що поняття *псевдонім* є ширшим, , а *позивний* стосується тільки військової сфери, його застосовують на сучасному етапі для приховання персональних даних у військовій галузі під час бойових операцій, акцій, спілкування в радіоефірі тощо.

Як абсолютний синонім до слова *позивний* можна використовувати термін *псевдо*, незважаючи на те, що він більше

властивий періоду ОУН-УПА. Підтвердженням сказаного є контекст, у якому засвідчено вживання обох лексем: *Позивний* – це друге ім'я військовослужбовця. Передусім *псевдо* беруть для того, щоб приховати своє справжнє ім'я, а також для пришвидшення комунікації між військовими [4].

Отже, у системі неофіційного найменування військових в українській мові важливими є лексеми *позивний, псевдо* і *псевдонім*. Слово *позивний* як ономастичний термін, наділений специфічними ознаками, який використовують з метою приховання персональних даних у військовій сфері, під час бойових операцій, акцій, спілкування в радіоефірі тощо, активно застосовується для неофіційного називання сучасних українських захисників. Рідше в цій функції вживають термін *псевдо*, унікальний в українській мові, виник у ХХ ст. для найменування бійців ОУН–УПА, а також *псевдонім*, що має широку сферу використання і позначає не тільки військових, але й осіб за іншими родами діяльності.

Література

1. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.

2. Підкуймуха Л. М. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі: спроба аналізу. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*: зб. наук. праць. 2016. Випуск 2. С. 135-144.

3. Словник української мови : в 11 т. Київ: Наукова думка, 1970-1980.

4. Чучка П. П. Наші псевдоніми. Дивослово. 2002. № 7. С. 16–18.

ВЕРХОВЦЕВА Ірина
доктор іст. наук, професор, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОСФЕРИ ГЛОБАЛЬНОГО КІБЕРСУСПІЛЬСТВА: КОНТЕКСТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Відстоювання Україною свого державного суверенітету в протистоянні з російським окупантом, крім героїчної боротьби

українських захисників у фізичному просторі, за умов всеосяжної цифровізації пов'язане з протидією агресорові в просторі кібернетичному – кіберпросторі. Вже понад півстоліття цей простір є новим, п'ятим, виміром буття людини, поряд із повітрям, землею, водою, космосом, та впливає на всі аспекти соціальних взаємин – від мікросоціального до масовокомунікаційного глобального формату. На тлі надшвидкої динаміки технологічних інновацій, у кіберпросторі фіксуються збільшення інтенсивності соціальних контактів, порівняно із традиційною взаємодією у просторі фізичному, інтелектуалізація та персоналізація комунікацій, разом із суперечливими процесами їх примітивізації (лого, емодзі, меми тощо), що загалом суттєво ускладнює осмислення людиною нових явищ, процесів цифрового буття. Відтак, змінюються умови для критичного сприйняття інформації. Її обсяги, що курсують глобальним інформаційним середовищем, щоденно збільшуються практично в геометричній прогресії. Загальна кількість веб-сторінок, зокрема тих, що генеруються під запит, становить понад 60 трильйонів, при цьому на кожного мешканця планети припадає в середньому майже 1 тис. сторінок. Дослідники вказують, що подібне цифрове мислення не спостерігалося на планеті ніколи раніше.

Водночас у цифровому середовищі трансформуються механізми формування суспільних смислів, режими публічної видимості та умови достовірного пізнання. Це супроводжується недостатністю розроблення правових, безпекових та етичних засад убезпечення особи від інформаційної агресії, цифрового насилля, інформаційного тероризму та деструктивних інформаційних впливів у кіберпросторових взаємодіях, суттєво впливає на когнітивну сферу соціумів, провокує зміни соціальної ідентифікації людей від індивідуальної, відповідно, до таких її колективних вимірів, як загальнолюдський, національний і планетарний.

В умовах детериторіалізації соціальних взаємин у кіберпросторі особливу загрозу існуванню держав становить проблема розмивання національної ідентичності, яка історично формувалась на базі територіального суверенітету. Натомість цифровий суверенітет країн, що нині став новим виявом їх самостійності й водночас новим безпековим чинником, актуалізує не тільки питання технологічної спроможності. Не менше значення для

збереження державної самостійності мають чинники когнітивного характеру. Вони не останньою чергою пов'язані із смисловими параметрами безпекового середовища, в якому формується й зростає особистість громадянина. Та й сам громадянин у новій, цифровій, реальності відтепер має нові якості – якості «цифрового громадянства» [1, с. 133].

З огляду на це, особливої гостроти в контексті національної безпеки України в умовах формування нового суспільного типу – глобального кіберсуспільства (інші назви – нова цифрова цивілізація, цифрове суспільство, суперінтелектуальне суспільство, Суспільство 5.0) набуває питання її когнітивної безпеки, адже формування кіберсуспільства супроводжується, крім іншого, інкорпорацією у вітчизняний мовнокомунікаційний простір нових смислів, понять, концептів, термінів, лінгвістичних конструктів тощо. Їх дефініції, узгодження, застосування є питаннями не тільки філологічними. Поширення нових слів і понять у живому полі мовної культури народу насамперед є інвазією іншомовних елементів до традиційного соціокультурного поля і здатне змінити смисловий простір нації. З одного боку, це зумовлює потребу адаптації нових слів і понять, їх «перетравлення», відповідно. Але, з іншого боку, не менш важливою, на наше переконання, є потреба усвідомлення надзвичайної значущості й навіть доленосного характеру для існування нації, її культури формування відповідних механізмів, які б убезпечили країну від когнітивного хаосу в нових комунікаційних реаліях кібрсуспільства.

Прикладом ситуації, що вимагає прискіпливої уваги науковців у міждисциплінарному й навіть міжгалузевому форматах, є осмислення такого нового явища у кіберпросторі, як інформаційний тероризм у масовоінформаційному сегменті цього простору. Йдеться не тільки про практики інформаційного насилля з метою вплинути на спосіб мислення окремих осіб, малих або великих соціальних груп. Новітні цифрові технології, зокрема, штучного інтелекту, вивели питання продукування фейкового контенту на рівень технологічної спроможності, практично позбавивши політичні інститути та уряди країн можливості суттєво впливати на поширення штучно генерованих ворожих наративів у культурних полях соціумів своїх країн, міжнародних регіонів,

людства загалом [2, с. 368–370]. Убезпечити власний народ від когнітивного хаосу стає надзавданням, що не під силу вирішити владі однієї країни, адже кіберпростір є транскордонним та транснаціональним за своїми якостями. Ця діяльність вимагає взаємодії урядів міжнародних регіонів, світових макрорегіонів і в політичному, і в технологічному форматах співпраці.

Така взаємодія, крім декларування спільних акцій і розроблення відповідних політик та заходів правового характеру, має відбуватись і у форматі наукової співпраці суспільнознавців і лінгвістів різних країн з метою узгодження дефініцій нових термінів, розроблення механізмів адаптації нових понять, слів, концептів, а значить і смислів, у традиційні мовні й культурні поля своїх держав. Це може виявлятись, до прикладу, у виданні двомовного чи навіть полімовного характеру словниково-довідникових видань, де описуються нові терміни та конструкти й пояснюється доцільність їх перенесення з мовного поля однієї культури до іншого, відповідно. Зокрема, в контексті масової інвазії в українське мовне поле англінізмів, пов'язаної із застосуванням відповідної нової термінології технічного й соціокультурного характеру (емодзі, лого, дашборд, промт, контент тощо), постає потреба у виданні відповідних тлумачних словників, зокрема, україно-англійського формату.

Однак особливу проблему, на наш погляд, становить питання терміноназивання та тлумачення явищ, які досі не були поширеними й не справляли вплив на безпекове середовище країни тією мірою, якою вони впливають на її когнітивну сферу в умовах кіберсуспільства. Йдеться, зокрема, про згаданий інформаційний соціокібертероризм (інфосоціокібертероризм), пов'язаний з прагненням агресивно налаштованих щодо країни акторів міжнародного співтовариства змінити смислове поле її культури – новітні цифрові технології інформаційно-комунікаційного характеру цілком здатні створити достатню базу для успіху таких інвазій. У цьому контексті нагальним завданням є також завдання осмислити нові техніко-технологічні і соціальні реалії кібероснування людства як переосмислення соціальних явищ, що отримали новий формат у кіберпросторі, віддаючи належне набуттю ними нових якостей.

Наприклад, це такі явища, як кібербуллінг, кіберкомунікації, кібердипломатія, кіберпублічність та інші.

Особливо слід виокремити з цього ряду поняття кіберпублічності.

Цифровізація впливає не лише на комунікаційне середовище, а й на самого суб'єкта соціальної взаємодії, буття якого в цифровому середовищі набуває цифрового виміру. В умовах кіберсуспільства людина осмислюється як «цифрова людина», що пов'язано із залученням біотехнологій та цифрових інструментів, які модифікують її фізичні, когнітивні та соціальні характеристики. Водночас доступність цифрових технологій розширює можливості індивіда впливати на макрополітичні процеси глобального рівня, трансформуючи сам характер публічності. Формується феномен цифрової публічності – кіберпублічності. Вона характеризується амбівалентністю: з одного боку, забезпечує анонімність взаємодії, а з іншого – сприяє розмиванню меж приватності на користь відкритості, «тиражуючи» цифрову присутність як множинну. І це новий феномен, який поки-що не осмислений науковцями в контексті цифрових реалій соціального буття. Оскільки кіберпростір, крім іншого, є середовищем формування та конкуренції публічних смислів і впливів, такий характер кіберпублічності може загрожувати безпеці держави, адже штучно генеровані масові фейкові контенти з ворожим наративами, націлені змінити на догоду генераторові контенту когнітивне поле соціуму країни-адресата, відтак здатні похитнути в ній баланс соціальних взаємин [3, с. 141–147].

Такі проблеми потребують як техніко-технологічних рішень, так і рішень політико-адміністративних, наприклад, обов'язкової верифікації автора контенту як фізичної особи з її громадянськими ідентифікацією і професійним статусом. Натомість, в умовах кіберсуспільства це має свої рамки. Множинна цифрова присутність створює ситуацію, коли одна й та ж особа, верифікована в офіційних публічних комунікаціях, може виступати з протилежного значення наративами в комунікації неофіційній під аватаром, що ховає її справжнє обличчя, отримуючи в такий спосіб важелі впливу на певну ситуацію в різних напрямах. Годі казати, який хаос та деструкцію у публічних комунікаціях здатні створити подібні

явища, коли йдеться про прийняття доленосних для країни рішень у контексті вибору стратегії її подальшого розвитку, наприклад, у контексті інтеграції України до європейського освітнього, правового чи економічного просторів.

Отже, переназивання та термінологічне осмислення подібних кіберпублічності явищ загалом є одним з наукових завдань міждисциплінарного й, навіть, міжгалузевого характеру в рамках формування терміносфери глобального кіберсуспільства.

Резюмуючи, наголосимо: у реаліях цифрової епохи проблема убезпечення від деструкції національної та громадянської свідомості українців має розглядатись не тільки в контексті модернізації вітчизняного безпекового середовища, а й як така, що пов'язана з формуванням терміносфери глобального кіберсуспільства та вимагає уваги суспільнознавців і лінгвістів, поважного ставлення до вітчизняних мовно-культурних традицій, співпраці з фахівцями інших країн.

Література

1. Верховцева І.Г., Третяк О.А., Христокін Г.В., Кондратенко О.Ю., Ситюк А.А. Цифровий суверенітет та інформаційна безпека за умов кіберсуспільства: синергія технічного і соціального. *Національні інтереси України.* 2026. № 3(20). С. 127–144. DOI https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-3(20)-127-144

2. Верховцева І.Г. Комунікаційна вразливість демократій у digital-епоху: виклики інфосоціокібертероризму. *Цифрова трансформація та інноваційний розвиток соціально-економічних систем: виклики та стратегії*: колективна монографія. Полтава: ПП «Астрая», 2026. С. 363–381.

3. Верховцева І.Г., Третяк О.А., Христокін Г.В., Абисова М.А., Шоріна Т.Г. Брендинг України у цифровому середовищі в контексті національної безпеки: потенціал кібердипломатії. *Національні інтереси України.* 2026. № 4(21). С. 136–156. DOI https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-4(21)-136-156

ГРИНІВ Олена
канд. фіз.-мат. наук, доцент, м. Львів

МАТЕМАТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ УКРАЇНОМОВНИХ ГІМНАЗІЙНИХ ПІДРУЧНИКІВ ГАЛИЧИНИ (1872–1939)

Із впровадженням після 1868 року української мови викладання в гімназіях Галичини виникла потреба у навчальних підручниках [6], що спричинило активний розвиток української математичної термінології. Першими підручниками з математики українською мовою були переклади німецькомовних праць Франца Мочніка (1814–1892) – автора, чиї книги з математики використовувалися в австрійських гімназіях на той час. Загалом його підручники були перекладені чотирнадцятьма мовами: італійською, українською, польською, чеською, угорською, сербською, хорватською, румунською та іншими [1, 7]. Перекладами українською займалися вчителі гімназій О. Дейницький, Т. Іскрицький та О. Савицький [3, 5]. З часом ці видання поступилися місцем оригінальним підручникам, написаним українськими авторами – П. Огоновським, В. Левицьким, М. Грицаком та І. Сітницьким [2, 4].

Метою мого дослідження є аналіз процесу формування та розвитку української математичної термінології на матеріалі гімназійних підручників з арифметики, алгебри та геометрії, виданих у 1872–1939 роках.

Перший етап дослідження математичної термінології передбачає поетапну підготовку джерельної бази та її цифрове опрацювання і складається з таких кроків: формування корпусу джерел, текстологічна підготовка та нормалізація, виокремлення математичної термінології. Наступні етапи – аналіз формування термінів, дослідження варіантності термінів та динаміки їх вживання в підручниках різних авторів у різні роки.

Українські математичні терміни досліджуваного періоду формувалися кількома шляхами:

- запозичення з латинської, грецької;
- калькування іншомовних термінів засобами української мови;

- творення питомо українських термінів.

У підручниках часто паралельно подавалися українські, німецькі та польські терміни, що дає можливість аналізувати процеси запозичення, калькування та формування власне української термінології.

Перекладачі та автори підручників намагалися добирати такі українські математичні терміни, які б відображали математичні властивості поняття. Наприклад, слово «шостистінник» на позначення куба відображає геометричну властивість фігури – наявність шести граней («стін»), тоді як термін «куб» походить від грецького κύβος («гральна кістка»), такого змістового навантаження не несе. Або термін «протипрямка» на позначення гіпотенузи вказує на властивість сторони, яка лежить напроти прямого кута, тоді як «гіпотенуза», від грец. ὑποτείνουσα («розтягнута»), подібної інформації не містить.

Аналіз української математичної термінології гімназійних підручників Галичини 1872–1939 років засвідчує, що формування термінології відбувалося в умовах активного пошуку балансу між міжнародною науковою традицією та прагненням створити питомо українську мову математики. Перекладачі та автори підручників свідомо творили терміни, що відображали суть математичних понять, закладаючи таким чином підґрунтя для розвитку самобутньої української наукової мови. Дослідження динаміки вживання термінів дозволяє простежити, як поступово утверджувалася усталена математична термінологія, що стала невід'ємною частиною сучасної української мови.

Література

1. O'Connor J. J., Robertson E. F. Franc Mocnik. MacTutor History of Mathematics. URL: https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Biographies/Mocnik/ (дата звернення: 08.04.2026).

2. Грицак М. Учебник геометриї для середних шкіл. Середний степень: (IV. і V. кляса). Львів: 1914. 251 с.

3. Дейницький О. Аритметика до ужитку ш.к. низшої гімназії гальцької. Львів: 1872. 219 с.

4. Левицький В., Огоновський П. Альґебра для висших кляс шкіл середніх. Львів: 1906. 170 с.

5. Мочник, Ф. Арифметика і алгебра для висших кляс гимназіяльних. уклад., [пер.] Ом. Савицкий. Львів: Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1876. 96 с.

6. Пахолків С. Українська інтеліґенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації. Львів: Літопис, 2014. 612 с.

7. Українські шляхи Франца Мочніка URL: https://pmu.in.ua/news/ukrayinski-shlyaxy-francza-mochnika/ (дата звернення: 08.04.2026).

КИРИЧЕНКО Ігор
аспірант спеціальності А1 Освітні науки
м. Суми

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ
(на прикладі освітньо-професійних програм ЗВО України)

В умовах сучасної цифрової трансформації освіти, децентралізації управління та інтеграції до європейського освітнього простору особливої значущості набуває проблема формування термінологічного апарату дослідження лідерства в освітньому менеджменті. Це зумовлено необхідністю потребою узгодження наукових підходів до трактування понять «лідерство», «освітнє лідерство», «управлінське лідерство», «освітній менеджмент», а також їхнього відображення у змісті підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Важливим джерелом формування термінологічного апарату є освітньо-професійні програми (ОПП), які відображають сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців, структуру компетентностей і програмні результати навчання. Аналіз ОПП провідних педагогічних закладів вищої освіти України дозволяє виявити специфіку інтерпретації та практичного застосування категорії «лідерство» у сфері освітнього менеджменту.

Зокрема, в освітньо-професійній програмі «Менеджмент освіти» Сумського державного педагогічного університету імені А. С.

Макаренка акцентовано увагу на формуванні здатності до ефективного управління освітніми організаціями, ухвалення стратегічних рішень, розвитку комунікативних і лідерських компетентностей. В освітньо-професійній програмі лідерство розглядається як інтегральна характеристика керівника, що поєднує організаційні, соціально-психологічні та інноваційні складники [1].

Водночас Університет менеджменту освіти НАПН України реалізує освітньо-професійну програму «Управління навчальним закладом», що має виразну практико-орієнтовану спрямованість. Особливістю програми є орієнтація на підготовку керівників закладів освіти різних рівнів, розвиток управлінського мислення, здатності до стратегічного планування та впровадження змін. Лідерство трактується як здатність до трансформаційного впливу на освітнє середовище [2].

В освітньо-професійній програмі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Управління закладом освіти» акцент зроблено на психологічних аспектах лідерства, розвитку емоційного інтелекту, комунікативної компетентності та здатності до ефективної взаємодії в колективі. Такий підхід дозволяє розглядати лідерство як складне соціально-психологічне явище, що формується у процесі професійної підготовки [3].

Порівняльний аналіз зазначених ОПП дає підстави для узагальнення основних підходів до формування термінологічного апарату дослідження лідерства в освітньому менеджменті. По-перше, лідерство розглядається як багатовимірне поняття, що охоплює управлінський, педагогічний та психологічний аспекти. По-друге, у змісті програм лідерство конкретизується через систему компетентностей, серед яких ключовими є стратегічне мислення, здатність до прийняття рішень, комунікативність, відповідальність і здатність до інноваційної діяльності.

На основі аналізу ОПП доцільно виокремити такі базові терміни дослідження: освітнє лідерство як здатність здійснювати цілеспрямований вплив на розвиток освітньої організації та її учасників; управлінське лідерство як процес організації діяльності колективу на засадах партнерства, мотивації та ефективної комунікації; лідерські компетентності як інтегровану сукупність

професійних і особистісних якостей, що забезпечують ефективність управлінської діяльності; освітній менеджмент як систему управління освітніми процесами, ресурсами та розвитком освітніх інституцій.

Проведений аналіз засвідчує, що сучасний термінологічний апарат формується під впливом міждисциплінарних підходів, що поєднують педагогіку, менеджмент, психологію та соціологію. Це забезпечує комплексне розуміння лідерства як феномену, що виходить за межі суто управлінської діяльності та охоплює особистісний розвиток керівника.

Отже, освітньо-професійні програми провідних педагогічних ЗВО України виступають важливим джерелом формування та уточнення термінологічного апарату дослідження лідерства в освітньому менеджменті. Проведений аналіз дозволяє не лише систематизувати ключові поняття, а й забезпечити зв'язок між теоретичними дослідженнями та практикою підготовки майбутніх керівників освіти. Подальші дослідження доцільно спрямувати на гармонізацію термінології з європейськими підходами до освітнього лідерства та розвиток єдиного наукового дискурсу в цій сфері.

Література

1. Освітньо-професійна програма (2025р.) «Менеджмент освіти» [Електронний ресурс] / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Режим доступу: https://sspu.edu.ua (дата звернення: 11.04.2026).

2.Освітньо-професійна програма (2025р.) «Управління навчальним закладом» [Електронний ресурс] / Університет менеджменту освіти НАПН України. – Режим доступу: https://umo.edu.ua (дата звернення: 11.04.2026).

3.Освітньо-професійна програма (2025р.) «Управління закладом освіти» [Електронний ресурс] / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Режим доступу: https://hnpu.edu.ua (дата звернення: 11.04.2026).

КОВАЛЕНКО Дарина
молодший науковий співробітник, м. Київ

КАУЗАЦІЯ РАДОСТІ В ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТА МОРФО-СИНТАКСИЧНІ СТРУКТУРИ

Людські емоції та почуття – це таємнича стихія, що повсякчас притягувала погляди дослідників: від знавців психології до лінгвістів. Відомий американський психолог К. Ізард визначає радість як позитивний емоційний стан, що виникає в мить, коли нам вдається сповна реалізувати певну потребу. Це відчуття приходить тоді, коли надія на успіх була хиткою, а майбутнє здавалося туманним. Почуття радості виникає спонтанно, коли людина досягає певної мети або здобуває вагомий для себе результат [2].

В Універсальному словнику польської мови наведено таке визначення радості: radość – uczucie wielkiego zadowolenia (радість – почуття великого задоволення) [3]. Український тлумачний словник визначає радість як почуття задоволення, втіху, приємність [1]. Варто зауважити, що в суспільстві радість асоціюється не лише з переживанням, зумовленим позитивними емоціями (задоволення, насолода, захоплення, милування), а подекуди й із певними негативними станами (гнів, розпач).

Нашу доповідь присвячено дослідженню морфологічної та синтаксичної реалізації каузативів радості в польській та українській мовах. Під каузативністю розуміється семантична категорія, що виражає причинно-наслідкові зв'язки між реаліями позамовної дійсності. Аналіз праць вітчизняних та іноземних лінгвістів, присвячених дослідженню категорії каузативності, дає змогу зробити висновок, що вона представлена як на семантичному, так і на синтаксичному та морфологічному рівнях обох досліджуваних мов.

У межах дослідження всі проаналізовані конструкції було розподілено на три групи: агентивні розщеплені, агентивні нерозщеплені та неагентивні конструкції. Розщепленою вважається така конструкція, у якій агенс і каузатор функціонують як окремі актанти, а нерозщепленою – та, у якій ці семантичні ролі поєднуються в одному актанті.

Аналіз агенса в агентивних розщеплених конструкціях обох мов засвідчив, що на синтаксичному рівні цей актант незмінно посідає позицію підмета. На морфологічному рівні агенс може бути виражений назвами істот – власними й загальними назвами, збірними іменниками або займенниками. Каузатор у таких конструкціях на синтаксичному рівні представлений непрямими додатками або предикативними одиницями (реченнями), що можуть перебувати як у постпозиції, так і в препозиції до конструкції з каузативним дієсловом. Також каузатор може виражатися з'ясувальними та означальними підрядними реченнями.

В агентивних нерозщеплених конструкціях агенс і каузатор синкретизуються в один актант, який на синтаксичному рівні може займати позицію підмета, непрямого додатка або функціонувати як окреме речення в постпозиції щодо головної частини з каузативним дієсловом. У неагентивних конструкціях каузатор на синтаксичному рівні може займати позицію підмета, поєднання підмета з додатком або з означенням.

Вивчення емоцій із лінгвістичної точки зору є фундаментальним, оскільки мова не лише вербалізує внутрішні стани людини, а й структурує наш емоційний досвід через систему знаків та концептів. Дослідження емоційного дискурсу дає змогу виявити специфіку мовної картини світу, де лексеми на позначення почуттів стають маркерами культурних та соціальних цінностей конкретної спільноти. Крім того, аналіз каузативних зв'язків у цій сфері відкриває глибинні механізми того, як мова інтерпретує джерела

людського щастя чи страждання, перетворюючи суб'єктивні переживання на об'єктивні лінгвістичні структури.

Література:

1. Словник української мови : в 11 т. / Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
2. Izard C. E. The Psychology of Emotions. New York : Springer Science & Business Media, 2012. 464 p.
3. Uniwersalny słownik języka polskiego : w 4 t. / red. S. Dubisz. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. (USJP)

КРАСНОПОЛЬСЬКА Наталія
канд. філол. наук, доцент, м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасному українському житті явища економіки превалюють над іншими, диктують свої умови, є визначальними в багатьох сферах буття нації і держави. Вони стали (чи стають) стрижнем, навколо якого відбуваються основні зміни й інновації [3, с. 38]. У цьому контексті особливої ваги набуває менеджмент як ключовий інструмент організації, регулювання та спрямування економічних процесів. Саме ефективний менеджмент забезпечує раціональне використання ресурсів, підвищення продуктивності праці, конкурентоспроможність підприємств і цілих галузей.

Менеджмент як наука і практика керування організацією сформувався в США. Одним із перших його засновників уважають відомого американського вченого й практика Ф. Тейлора.

У сучасній українській економічній сфері термін менеджмент почали вживати з початку 90-х років XX століття. Першість реалії зумовлює пріоритет і в її номінації, що веде до запозичання назви іншими мовами. Менеджмент став не тільки невід'ємною частиною вітчизняної практики господарювання й керування, а й навчальною

дисципліною в усіх економічних вищих та середніх спеціальних навчальних закладах країни.

У цей період з'являються різноманітні інститути для дослідження й популяризації менеджменту. Зокрема, у Києві відкрито Міжрегіональну академію управління персоналом (МАУП), Українську академію державного управління при Президентові України, Київський економічний інститут менеджменту, Ялтинський університет менеджменту, Івано-Франківський інститут менеджменту.

Із упровадженням нових принципів, методів і форм керування виникла нагальна потреба у формуванні української термінології менеджменту, яка репрезентувала б розвиток і досягнення керування господарством нової якості. На важливості розвитку термінології взагалі та її базових терміносистем наголошував Л. М. Полюга: «Формування комерційних та маркетингових структур у будівництві, вихід підприємств на зовнішній ринок, поява ринкових відносин у сучасних умовах потребують значного розширення термінологічних систем у порівнянні з тим часом, що існував в Україні донедавна, тлумачення нових термінів і студентам, і широкому колу працівників» [3, с. 123]. Усе це сприяло формуванню української метамови менеджменту на основі його сучасної поняттєво-концептуальної системи. Усе ж новизна термінології менеджменту є відносною, оскільки «це не поняттєво-термінологічна цілина, а переважно масив уже відомих, як правило, базових номінацій, що зазнають природного впливу і нових ринкових відносин, і водночас наслідування – де більш, де менш помітного, де більш, де менш вдалого – термінологій інших мов» [1, с. 65]. На думку дослідників, власне галузева та часова наступність ринкової термінології, до якої належить і термінологія менеджменту, дала їй змогу оминути період номінативної стихійності, який завжди пошуково неоднозначний, як правило, достатньо довгий, а інколи й гальмівний для розвитку певної галузі знань. «Це дає підстави стверджувати: сучасний термінофонд ринкових відносин не є ані штучним новотвором, ані лише сумою найменувань суміжних галузей знань. Це синтез добре розвинутих, по-новому осмислених і апробованих термінопрактикою номінацій, що формують мовну модель знань про ринкові відносини» [1, с. 65].

Отже, виникнення і формування в українській мові термінології менеджменту зумовлене розвитком нових економічних відносин, що спричинило створення нових галузей економічної науки, серед них і менеджменту як одного з наріжних каменів сучасної ринкової економіки.

Література

1. Михайлишин Б. П. Комунікативний аспект української ринкової терміносистеми. Мовознавство. 1998. №4−5. С. 64−67.

2. Полюга Л. М. Національна термінологія і термінографія у державотворчому процесі України. Український правопис і наукова термінологія : історія, концепції та реалії сьогодення : матер. засідання Мовознавчої комісії та Комісії всесвіт. літ. НТШ у Львові 1994−1995рр. Львів, 1996. С. 123

3. Шелепкова І. М. Актуальні проблеми економічної термінології сучасної української мови / І. М. Шелепкова // Modern education, culture, art and humanities: problems and ways to solve them: collective monograph / Blavt O., Liudovyk T. etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2025. P. 140 – 176.

КУБИЧ Інна

канд. філол. наук, молодший науковий співробітник, м. Київ

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВПОРЯДКУВАННЯ ГАЛУЗЕВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Одним із важливих завдань мови науки є забезпечення номінативними одиницями всіх ділянок професійної діяльності суспільства. Нові слова (абревіатури, композити, словосполучення, запозичення тощо) щодня появляються чи то в медійному просторі, чи то в буденному спілкуванні, професійному зокрема. Тому вивчення та дослідження галузевої термінології є невід'ємним і надважливим завданням задля подальшого розвитку певної науки та наступності наукових знань. А галузева наукова термінологія є однією з підсистем лексичної системи української мови. Саме в

терміні закладено здатність системно й структурно організувати термінологію для подальшого її впорядкування.

Загальновідомо, що актуальними проблемами термінології розвиненої галузі науки з погляду її термінологічної усталеності є три основні – це впорядкування, уніфікація та стандартизація. На матеріалі української бджільницької термінології, вивченням якої я, власне, і займаюся останні роки, хочу обґрунтувати та зробити висновки щодо впорядкування термінології у контексті теоретичного осмислення.

Термінологічна робота у напрямку впорядкування наукового термінофонду галузі спрямована на якнайповнішу відповідність термінів позначуваним їм поняття, визначення цих понять, їхньої ієрархії тощо. Цьому передує вивчення історії розвитку самої галузі, її динаміки, а також виявлення, аналіз і фіксація термінів та понять. Термінолексеми досліджуються з погляду походження, розвитку та фіксації, набуття або втрати свого значення, а також усталення в термінофонді галузі. Тобто умовно передує етап інвентаризації лексики галузі на всіх етапах її розвитку. Надалі здійснюється аналіз з погляду лексикології та словотвору. Упорядкування термінів з погляду лексикології – це точність, нормативність, наявність дефініції, тенденція до однозначності, відсутність експресивності. Утворюється термін у його системі, а далі – семантичних зв'язків між ними, вивчається системність на рівні ієрархії як всередині галузі, так і поза її межами. З'ясовано, що основна увага при аналізі системності бджільницької термінології приділена створенню взаємооднозначних відповідностей між системою понять (планом змісту) і системою термінів (планом вираження). На нашу думку, цей аспект є дуже важливим у будь-якій розвиненій галузі науки.

Упорядкування галузевої термінології з погляду словотвору – це творення термінів. Наприклад, джерелом поповнення словникового складу бджільницької термінології є терміни, утворені за законами словотвору української мови і нічим не відрізняються, а також запозичення, на які варто звернути особливу увагу та узуальні новотвори, діалектизми, професіоналізми, архаїзми, просторічні елементи тощо, які відносимо до лексики бджільництва.

Важливим у роботі упорядкування термінології є оцінка і вибір рекомендованих термінів, який відбувається на всіх етапах дослідження термінології галузі. Лінгвісти детально аналізують нормативність терміна, відповідно до нормативних документів та стандартів. Також відповідність терміна усім його основним / усталеним ознакам: системність, наявність дефініції; тенденція до однозначності в межах свого термінополя, тобто термінології певної галузі. Оскільки терміни галузі, об'єднані логіко-поняттєвими відношеннями, відбивають реалії позамовної дійсності, а слова пов'язані між собою, як пов'язані відображувані ними явища самої дійсності. Вони (терміни), як структурні елементи лексичної системи мови, утворюють своєрідну відкриту мікросистему, власне терміносистему – цілісну ієрархічну структуру і є засобом їхньої системної організації.

Узагальнюється наукова робота з упорядкування й систематизації термінології у вигляді стандартів та інших рекомендованих документів. Цей етап називаємо стандартизацією та кодифікацією наукової термінології галузі, що в перспективі буде темою для наступної моєї наукової розвідки.

Загальноприйнято у сучасній лінгвістиці, що кінцевим результатом упорядкуваної термінології має стати збірник, або список рекомендованих термінів, де подано систему понять цієї термінології, в найкращому варіанті – має стати словник. Ступінь вичерпності лексикографічної інформації про той чи той об'єкт, явище чи процес максимальна саме в термінологічних словниках. Основною функцією термінологічних словників є відбиття поняттєво-термінологічного апарату різних галузей знання, термін у них реєструється в його зв'язках з поняттєво або тематично близькими термінологічними одиницями. На думку Т. Р. Кияка, "кожен словник, по суті, – істина в останній інстанції – це найсолідніша довідкова література" [1, с. 61]. Серед термінографічних праць, виданих в Україні, чільне місце посідають тлумачні словники (до них відносимо галузеві словники-довідники, енциклопедичні словники й енциклопедії).

Акцентуємо увагу на тому, що занадто стрімкий розвиток мови та науки вимагає вивчення та дослідження, упорядкування будь-якої термінології галузі. Підсумовуючи тему нашої статті,

визначу основні складові етапи упорядкування наукової термінології галузі: 1) інвентаризація лексики галузі, яка неможлива без вивчення історії розвитку самої галузі, її динаміки тощо; 2) систематизація на рівні лексикології, семантики та словотворення; 3) стандартизація. Зауважу, що ці етапи мають ланцюжковий характер і, наприклад, систематизацію не можна дослідити без інвентаризації, а стандартизацію без перших двох. Тому, впорядкування галузевої термінології – це кропітка праця, яка вимагає чимало часу, зусиль та теоретичних знань. Велика роль у збереженні наукової термінології займає словник, як кінцевий результат упорядкування термінології, він є пропагандистом уніфікованої термінології відповідної мови.

Література

1. Кияк Т., Іваницький Р. Граматичні аспекти формування багатомовних тлумачних термінологічних словників // Науково-технічне слово. Львівська політехніка, 1994. № 1 (3). С. 59–68.

КРАВЧЕНКО Євдокія
канд. філол. наук, доцент, м. Київ

ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕРМІНОБЛОКУ «НОРМАТИВНІСТЬ МОВИ» НА ПОЧ. XXI СТ.

Глобальне інформаційне суспільство на поч. XXI ст. спрямувало діяльність термінологів на створення національної термінологічної системи та забезпечення її неперервного вдосконалення й адаптації до світових стандартів. Мовознавці у XX ст. заклали основи методології термінознавства, які актуальні й сьогодні. Однак, залишається різнобій у термінологічний сфері з нормативності мови внаслідок дискусій, які іноді переходили у досить гострі суперечки щодо питань мовної норми, критеріїв нормативності, уніфікації й кодифікації мовознавчої термінології. Водночас лінгвісти дійшли висновку, що основна різниця між лінгвістичними теоріями і концепціями щодо нормативності мови зумовлена насамперед

термінологічним та аспектологічним аспектами. Сучасний стан щодо нормалізації мови, її термінології характеризується поміркованим підходом, який ще називають «літературноцентристським» і передбачає впорядкування терміносистем з врахуванням історичних, національних, соціально-політичних і технологічних чинників та вдалим поєднанням «свого» і «чужого» [5; 6].

Мікротерміносистему «нормативність мови» утворюють лексеми насамперед зі сфери мовної норми, критеріїв мовної норми, культури мови. Семантичне ядро блоку термінів «нормативність мови» містить мовні одиниці різних рівнів, неоднорідних щодо лінгвістичних концепцій, семантики й граматичної структури та шляхів створення. Так, поняття «*правильність мови*» визначали термінами «*світла цяточка мовної свідомості*», «*ортологія*», «*еластичність норми*», «*кроки комунікативного кола*», «*лінгвістична екологія*» тощо [2, с.70]. Останнім часом українські дослідники навіть пропонують ввести до наукового обігу термін «*нормативістика*» як альтернативний «культурі мови» [6, с. 347]. Сучасне розуміння мовної норми визначається як «сукупність найстійкіших, усталених елементів мови, які в процесі історичного розвитку відібрала і закріпила мовна практика певного суспільства». Мовну норму тлумачать і як систему приписів, правил, вказівок до вживання поданих у підручниках, словниках, довідниках [4, с. 6-8]. Відомо, що мовна традиція і мовне вживання можуть перебувати у суперечливих відношеннях, через що й виникають труднощі у визначенні сучасних мовних зразків, кращого з варіантів норми.

У XXI ст. помітно змінилися критерії оцінки якості мови й поняття мовної норми через демократизацію мови, технологізацію комунікативних процесів з посиленням особистісного компонента, коли правильність поступається ознакам функціональним (пор. *мовний смак – мовна мода – престижна норма)*.

Формування блоку термінів «нормативність мови» як мікротерміносистеми мало довготривалу історію. Терміни блоку «нормативність мови» включають поняття і терміни загальної теорії мови: *мовні константи*, *анормативи*, *варіантність, девіація, епінорма, кодифікація, нормалізація, плюнорма, узус, уніфікація* та ін. Значну частину розглядуваного термінологічного блоку становлять терміни і поняття з окремих розділів мовознавства та суміжних наук: *варваризм,*

граматична норма, оказіоналізм, лексична норма, милозвучність, нормативний словник, нормативна ремарка, мовна константа політики, рівні мовної компетенції особистості та ін.

На початку XXI століття мовні норми суттєво трансформувалися у інтернет-дискурсі, який став важливим джерелом формування нових мовних тенденцій, практик і термінів: *інтернет-мова, мобільна грамотність, мовні норми віртуальної комунікації, телеграфний стиль.* Неформальне інтернет-спілкування суттєво змінило ставлення до помилок і мовних норм, знижуючи культуру мовлення та рівень грамотності громадян України [3].

В умовах повномасштабної агресії-2022 метамовна рефлексія створила новий мовний смак, нові «когнітивні норми» у суспільстві. Так, мовна норма стала ідентифікатором національної приналежності, маркером, що визначає «свого» і «чужого» на війні. Сучасна мовна практика вживає термін з нормативістики – «*шиболет*» (з івриту – *течія*), що означає характерну мовну особливість (зокрема, етнічну). Питома й нормативна українська лексика стала своєрідним «мовним паролем», бо порушення літературної норми, несвідомо видає мовця (окупанта), для якого мова – нерідна [1, с. 87]. Національно-мовна тенденція (обмеження наслідків іншомовних впливів, розширення питомих, органічних елементів мови), й тенденція соціально-мовна (очищення словникового складу української мови від мовних радянізмів) залишаються провідними і у XXI ст. [5, с. 181].

Необхідно зауважити, що тенденція впливу глобалізації і міжмовної комунікації і в царині мікротерміносистеми «нормативність мови» превалює, призводячи до залучення запозичень: *алонорма, анорматив, девіація, плюнорма* та ін.

Отже, у XXI ст. блок термінів «нормативність мови» постає динамічною підсистемою української мовознавчої термінології. Національно-мовна й соціально-мовна тенденції в уніфікації термінології є провідними. Це зумовлено й російською агресією, адже питомі й нормативні елементи української мови виконують ідентифікаційну функцію. Технічні умови онлайн-комунікації потребують подальшого вивчення в аспекті нормативності інтернет-дискурсу.

Література

1. Кононенко О. Розширення лексичного складу мови в період російсько-української війни 2022–2023. Культура слова. Вип. №98. 2023. С.87-94.
2. Кравченко Є. Терміни блоку «нормативність мови» як специфічна підсистема мови. Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. статей. Мелітополь: ФОП Однорог, 2020. Вип. 10. С. 63-69.
3. Середницька А. Зміна ставлення до мовних норм у віртуальній комунікації та її причини. Наукові записки. 2024. No 3(210). С. 274–279
4. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови XX століття: монографія. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.
5. Тараненко О. Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови і явище пуризму (на загальнослов'янському тлі). Мовознавство, 2008, № 2-3. С.159-188.
6. Харченко С. Синтаксичні норми української літературної мови XX – початку XXI ст.: монографія. Київ: Міленіум, 2017. 417 с.

КУЛЕШОВ Сергій
доктор іст. наук, професор, м. Київ
МІХАЛКО Володимир
канд. техн. наук, доцент, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОШУКУ ВІДПОВІДНИКІВ ПРИ УКЛАДЕННІ СЛОВНИКА АРХІВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Відповідно до Тематичного плану замовлення на виконання наукових робіт у сфері архівної справи на 2024-2025 роки Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД) виконував науково-дослідну роботу на тему «Сучасна архівна термінологія: український та міжнародний досвід», результатом якої стало розроблення Словника архівної термінології, метою якого було формування сучасного понятєвого апарату у сфері архівної справи, адаптування вітчизняної термінології до міжнародної та забезпечення їхньої гармонізації.

Джерелами формування термінології Словника стали нормативно-правові акти у сфері архівної справи й діловодства,

міжнародні стандарти, національні та галузеві стандарти України, термінологічні словники, методичні посібники. Основою для укладення Словника стали, зокрема: ДСТУ 2732:2023 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» [1, с. 2-44]; словники архівної термінології: Multilingual Archival Terminology of International Council on Archives (Багатомовна архівна термінологія Міжнародної ради архівів) [4] та Dictionary of Archives Terminology of Society of American Archivists (Словник архівної термінології Спілки американських архівістів) [3] тощо.

Переклад термінів здійснювався із застосуванням кількох підходів: за наявності повної відповідності використовувався рівнозначний еквівалент; у випадках часткової відповідності – неповні еквіваленти, що лише частково відтворюють значення основного терміна; за відсутності англомовного еквівалента українського терміна надавався переклад.

До основних особливостей, виявлених у процесі перекладу та добору відповідників до Словника архівної термінології, належать такі:

- *відсутність прямих концептуальних еквівалентів.* Багато українських архівних термінів не мають точних аналогів в англійській мові. Причинами цього є відмінності в історії, правових системах й архівній практиці. Так, поняття «Національний архівний фонд (НАФ)» є специфічно українською юридичною конструкцією, яку важко передати англійською без розлогого пояснення (часто використовується термін «National Archival Fonds»). Укладачами Словника проведено аналіз використання слів «fonds» та «holdings» в англомовній літературі та зроблено висновок, що термін «fonds» використовується для позначення сукупності документів одного фондоутворювача, «holdings» використовується для позначення змісту, цінності документів, що зберігаються. Відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», Національний архівний фонд (НАФ) – це сукупність архівних документів, що відображають історію духовного і матеріального життя Українського народу та інших народів, мають культурну цінність і є надбанням української нації [2]. У визначенні йдеться про сукупність архівних документів та їх цінність. Саме тому у Словнику архівної термінології цей термін перекладається як

«National Archival Holdings». Ураховуючи наявну практику використання провідними науковцями у сфері архівної справи перекладу цього терміна як «National Archival Fonds» вирішено подати до Словника переклад терміна НАФ у такому варіанті – National Archival Holdings (NAH)/ National Archival Fonds (NAF);

- *термінологічна полісемія (багатозначність).* Одне й те саме слово в англійській мові може бути відповідним кільком різним українським термінам залежно від контексту. Так, терміни «record» та «document» мають такі значення: В англомовній архівістиці «document» – це будь-який носій інформації, а «record» – це документ, що має доказову силу. Терміни «fonds» та «collection»: в англомовних країнах термін «fonds» використовується рідше, ніж у загальному міжнародному стандарті описування архівних документів General International Standard Archival Description (ISAD(G)). Частішими є терміни «collection» або «record (archive) group», які мають свої нюанси застосування;

- *проблема «калькування» та неологізмів*. Під час перекладу українських термінів, наприклад, «справа постійного зберігання» або «експертно-перевірна комісія (ЕПК)», у перекладача виникає спокуса до дослівного перекладу. Але, у цьому разі дослівний переклад «expert-checking commission» може бути незрозумілим іноземним фахівцям. Необхідно вводити дескриптивний переклад (пояснення через опис функції) або шукати функційний аналог;

- *вплив цифрової трансформації.* Сучасна термінологія в цифровій сфері часто приходить з англійської мови, у цьому разі виникає зворотна проблема: як адаптувати англійські терміни до вітчизняної архівної термінології. У цьому разі важливо узгодити ці терміни з вітчизняним термінологічним ДСТУ, щоб не створити «архівного сленгу», який суперечить державним стандартам;

- *варіативність англійської мови (Велика Британія або США).* Архівна термінологія Великої Британії та США має певні відмінності. При створенні Словника укладачам важливо визначитися, до якої традиції належить термін, або обирати термінологію Міжнародної ради архівів як нейтральну базу.

Таким чином, під час перекладу та пошуку відповідників при укладенні словника архівної термінології укладачами

застосовувалось поєднання лінгвістичного, термінологічного та функційного підходів.

Література

1.Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять : ДСТУ 2732:2023. – [На заміну ДСТУ 2732:2004]; чинний від 2024-01-01. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2023. – 46 с.

2.Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3814-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12 (дата звернення: 07.04.2026).

3.Dictionary of Archives Terminology / Society of American Archivists. URL: https://dictionary.archivists.org/ (дата звернення: 05.04.2026).

4.Multilingual Archival Terminology / International Council on Archives. URL: https://www.cica-ica.org/en/online-resource-centre/multilingual-archival-terminology (дата звернення: 03.04.2026).

КУРЧЕНКО Тетяна
канд. іст. наук, доцент, м. Київ

ПОГОСПОДАРСЬКІ КНИГИ: ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ

Одним із завдань архівних установ є забезпечення соціальних потреб населення. Це завдання реалізується в архівах через столи довідок, формування баз даних на окремі категорії населення, що потребують соціального захисту держави або мають право на підтримку іноземних держав та міжнародних організацій, ретельному зберіганні документів, що містять інформацію, потрібну для забезпечення соціальних прав різних груп населення України, тощо. Останнім часом, у зв’язку із повномасштабним російським вторгненням, ця проблема набрала особливої ваги, адже українське населення несе величезні майнові збитки, залишається на певний час без соціальних виплат, особливо на тимчасово окупованих територіях. На жаль, постійно зростає кількість людей, що потребують соціальної підтримки держави.

Серед архівних документів окреме місце займають «погосподарські книги». Ці архівні документи займають особливе місце серед матеріалів, що можуть бути використані для соціального захисту населення, юридичного підтвердження права власності, генеалогічних досліджень, вивчення історії громад тощо. «Погосподарські книги» – це документи первинного обліку, які велися в сільських Радах, починаючи з 1935 року і до 80-х років XX ст. (за радянської доби). Вони містять дані про склад сім'ї, будівлі, землю, наявність худоби в господарстві, характер занять проживаючих в домогосподарстві, тощо. Погосподарські книги складаються з окремих особових рахунків на кожне господарство, що знаходиться на території відповідної сільради. В період української незалежності погосподарські книги також ведуться на основі нових нормативно-правових актів, зокрема Наказів Державної служби статистики «Про затвердження Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах» від 11.04.2016 № 56 [1] та «Про внесеня змін до Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах» від 09.02.2024 №12 і поточних змін до них [2].

Погосподарські книги відносяться до документів постійного архівного зберігання. Втім, системно вони збереглися, за невеликими винятками, лише починаючи з 1944 року (стану збереженості документів завадила Друга світова війна, зокрема, нацистська окупація). На Західній Україні такі документи почали формуватись в 1950-1960 рр.

До архіву (державного або районного) книги передаються через 75 років після завершення, а до цього часу зберігаються в органах місцевого самоврядування. Зазвичай до районного архіву передаються книги ліквідованих сільрад. Державні обласні архіви зберігають старі погосподарські книги – час формування яких до 1950 х років.

Останні 5 років проблема перевіряння наявності, стану збереженості та забезпечення обліку таких документів набула актуальності. Крім вже названих причин соціального характеру, проведення адміністративно-територіальної реформи і формування укрупнених територіальних громад також вимагало перевіряння стану погосподарських книг з метою уникнення їх втрати. Гострою

проблемою є саме питання збереженості погосподарських книг, адже часто, коли сільради об'єднують і село змінює своє підпорядкування, документи губляться, знищуються і втрачаються, як це вже було в 90-х роках ХХ ст. коли ліквідувалися колгоспи.

Після обговорення в 2021 р. Державною архівною службою організації архівної справи в територіальних громадах увагу українських архівістів було сфокусовано на організації та стані трудових архівів в громадах і важливості погосподарських книг, як цінного джерела інформації для населення і наукових розвідок. В період 2024-2025 рр. державні архіви областей України активізували роботу з упорядкування погосподарських книг. Метою їх діяльності було перевірити погосподарські книги, що зберігаються у територіальних громадах, та отримати достовірні відомості стосовно їх наявності станом на поточний момент. Саме в цей час на вебсайтах обласних архівних установ Волинської, Київської, Одеської, Сумської, Хмельницької та ряду інших областей було розміщено результати перевірки наявності погосподарських книг, описи фондів, що містять погосподарські книги, посилання на такі фонди в путівниках архіву та іншу інформацію.

До прикладу, 10 травня 2024 р. Державним архівом Київської області (далі ДАКО) була організована та проведена онлайн нарада на якій були присутні 19 начальників архівних відділів районних державних адміністрацій, міських рад області щодо стану проведення суцільного перевіряння наявності погосподарських книг, що зберігаються у територіальних громадах Київщини [3]. Було встановлено що в 619 територіальних громадах області зберігалось більше 100 тисяч погосподарських книг. На нараді розглядались питання поліпшення умов їх зберігання, облаштування трудових архівів громад, встановлення загальної кількості не облікованих погосподарських книг та не внесених в описи, тощо. З 16 серпня того ж року на базі ДАКО розпочався цикл семінарів для представників територіальних громад «Погосподарські книги Київшини. Описи справ та довідковий апарат до них». Попередньо протягом трьох місяців працівники державного архіву відвідали понад 50 старостатів, ознайомилися з роботою відповідальних за архів та обстежили стан зберігання погосподарьких книг, встановили ступінь обізнаності працівників архівів громад щодо їх

впорядкування. З метою надання порад щодо організації роботи з погосподарськими книгами державний обласний архів ініціював цикл семінарів-тренингів для громад Київщини [4]. Протягом серпня-вересня 2024 р. представниками державного архіву було проведено 7 семінарів для відповідальних працівників діловодних та архівних служб територіальних громад.

В 2025 р. обласний архів почав приймання погосподарьких книг від архівів територіальних громад, з моменту створення яких пройшло 75 років. Станом на 01.06.2025 р. до передачі готувалось 8250 погосподарських книг за 1944-1949 рр., що мають стати цінним джерелом для науковців [5].

Питання організації роботи з погосподарськими книгами в області та її результати також регулярно піднімались на засіданнях колегії ДАКО, оприлюднювались у звітах роботи архівної установи. Додаткові перевірки наявності погосподарських книг в територіальних громадах 7 адміністративних районів Київщини дозволили більш точно встановити їх кількість. Було з'ясовано, що станом на 05.06.2025р. в архівних установах області нараховується 105274 погосподарських книг [6].

Отже, погосподарська книга – це унікальне джерело соціального, юридичного та історичного характеру. Робота працівників архівів із перевірки, упорядкування, шифрування, складання описів справ погосподарських книг є вагомим внеском у збереження історичної спадщини українського народу.

Література

1. Про затвердження Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах. Наказ Державної служби статистики від 11. 04. 2016 № 56. Поточна редакція 19.03.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-16#Text. (дата звернення 17.04.2026).

2. Про внесення змін до Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах. Наказ Державної служби статистики від 09.02.2024 №12. Поточна редакція 19.03.2024 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-24#Text (дата звернення 17.04.2026).

3. Перевіряння наявності погосподарських книг в територіальних громадах на контролі архівістів області. Новина Державного архіву Київської області від 10.05.2024. / Офіційний вебсайт Державного архіву Київської області. URL: https://lnk.ua/B6XludOyz (дата звернення 16.04.2026).

4. Цикл семінарів для представників територіальних громад. «Погосподарські книги Київщини. Описи справ та довідковий апарат до них». Новина Державного архіву Київської області від 16.08.2024. / Офіційний вебсайт Державного архіву Київської області. URL: https://surl.li/qmsljy (дата звернення 16.04.2026).

5. Про стан упорядкування погосподарських книг в Київській області. Рішення колегії Державного архіву Київської області від 05.06.2025. / Матеріали колегії Державного архіву Київської області від 05.06.2025. Бібліотека ДАКО.

ЛИТВИНСЬКА Світлана
канд. філол. наук, доцент, м. Київ

АНГЛОМОВНА ЕКСПАНСІЯ В СУЧАСНІЙ МЕДІАТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА ВІДСУТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВІДПОВІДНИКІВ ДЛЯ ПОНЯТЬ «CLICKBAIT», «STORYTELLING», «NEWSJACKING»

У сучасному українському медіапросторі поява нових цифрових явищ значно випереджає швидкість їхньої мовної адаптації. Англомовна експансія в українській медіатермінології – це не випадкове явище, а наслідком технологічної асиметрії, оскільки Україна, на жаль, є не розробником, а споживачем цифрових технологій. Англійська є мовою-донором через технологічне лідерство США та Великої Британії у сферах Digital Marketing, PR та Journalism. Поняття запозичуються разом із технологіями. Тому в нашу мову автоматично імпортують «готові» англомовні поняттєві форми. Відсутність питомих відповідників для «clickbait», «storytelling» та «newsjacking» свідчить про те, що українські наукова та професійна думки наразі перебувають у стані

наздоганяючої адаптації, а не випереджального термінотворення. Цим і зумовлено актуальність теми дослідження.

Поняття «clickbait» позначає специфічний спосіб побудови заголовка, що навмисно приховує ключову інформацію для стимулювання переходу за посиланням. Наразі в українській мові відсутнє єдине слово, яке б передавало іронічно-негативний відтінок «bait» (приманка / наживка) та технічний аспект «click». Описова конструкція «заголовок-пастка» занадто громіздка для професійного мовлення, а «кліколовка», «заманка», «гачкований заголовок» теж не стали популярними, тому домінує «клікбейт».

Поняття «storytelling» – це не просто «розповідь історій», а специфічний інструмент передавання сенсів через емоційні наративи. Українські слова «оповідництво» / «казкарство» мають або занадто літературний, або архаїчний відтінки і не передають маркетингової та маніпулятивної складових, як це робить англіцизм. «Сторітелінг» сприймається як бізнес-метод. Тому наявний конфлікт значень, що провокує розрив між традиційною філологією та сучасними комунікаціями.

Поняття «newsjacking» (від *news* + *hijacking* — викрадення літака / авто) позначає практику використання актуального інфоприводу для просування власного бренду. В основі цього терміна наявна метафора – «піратство» / «захоплення». Сутність такого поняття складно передати одним словом без втрати експресії. Запропоновано такі варіанти для адаптації: «новинне піратство», «ситуативний маркетинг». Але оскільки цей термін використовують у вузькому колі фахівців, то й досі залишається калька «ньюсджекінг».

Відсутність українських відповідників має негативні наслідки, а саме:

– З’являються потворні дієслівні форми («клікбейтити», «засторітелити», «ньюсджекати»), що порушують граматичні норми української мови.

– Створюється мовний бар’єр між медіа-фахівцями та аудиторією.

– Виникає реальна загроза поступового витіснення українських словотвірних моделей готовими англомовними матрицями.

Отже, проблема не в самій англійській мові, а в мовній пасивності українського медіа-середовища. Еволюція медіатермінології має йти шляхом інтелектуального освоєння чужих понять, а не механічного копіювання звукової оболонки. Тільки через створення конкурентоспроможних українських термінів ми зможемо зберегти суб'єктність нашої мови в глобальному цифровому світі. Наразі необхідно терміново створювати галузеві глосарії й активно вводити українські відповідники в навчальний процес у закладах вищої освіти. Це єдиний шлях до їхнього природного вкорінення.

ПАСКАЛ Жанна
старший викладач, м. Київ

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМНОЛОГІЇ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Українська національна термінологія сьогодні успішно розвивається. Україна має розвинуту кодифіковану термінологію майже з усіх галузей знань, здатну забезпечити практичні потреби суспільства. Проводяться міжнародні та всеукраїнські наукові конференції, що спрямовані на вдосконалення термінознавчих здобутків. Досягнення української термінології подаються у спеціалізованих термінологічних працях та втілюються в практичну площину, зокрема у видання галузевих словників.

Розвиток української термінології – це шлях від давніх ремісничих назв до сучасної науково-технічної системи. У процесі творення і укладання української наукової термінології дослідники виділяють важливі періоди історії формування української наукової термінології з урахуванням її взаємозв'язку з термінологічною діяльністю в Україні. Проблемам загальної періодизації історії формування термінознавчої думки й термінологічної діяльності в Україні присвячені праці Г. Холодного, І. Огієнка, Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк, В. Захарчин, Л. Боярової, А. Д'якова, Т. Кияка, З. Куделько та ін. [3]. Автори виділяють особливо важливі періоди, проте варто зазначити, що серед дослідників немає усталеної думки стосовно кількості періодів й хронологічних меж кожного з них.

Наукові пошуки дослідників привертають увагу 20-ті роки XX століття, які часто називають періодом термінологічного піднесення. У 20-х – середині 30-х рр. XX ст. в Україні проводилася українізація. Державна політика була спрямована на впровадження української мови не лише в управлінських структурах, а й у культурному житті. Українська мова дедалі активніше використовувалася в науковій та професійно-діловій сферах, а також була предметом жвавих дискусій у періодиці та спеціалізованих виданнях. Хвиля національного відродження сприяла зміцненню позицій української мови в освіті, науці загалом і в термінографії зокрема.

У 1917-1920 рр. було створено шість термінологічних комісій та одинадцять підкомісій. У 1920–1921 рр. діяльність багатьох підкомісій було припинено. У травні 1921 р. Термінологічна Комісія Товариства й Академічна Правописно Термінологічна Комісія об'єдналися в єдиний Інститут української наукової мови (ІУНМ) при Всеукраїнській академії наук (ВУАН) [5]. Основним завданням кожної з його 34 секцій стало створення якісних термінологічних словників, що мали відобразити розвиток національної української термінології. ІУНМ був провідною установою, з якою узгоджували свої термінологічні праці інші наукові заклади УСРР та окремі автори. «Між іншим, було прийнято засаду, яка панує в інших слов'янських народів, – щоб термінологія була своя, національна, а не чужомовна» (було зібрано більше 2.000.000 термінологічних карток, укладено близько 34-х термінологічних словників) [3, с.7]. Як зазначають дослідники того періоду, точна кількість виданих у 20-х роках термінологічних словників невідома. За бібліографічними джерелами, саме в цей період було підготовлено 60 термінографічних словників, виданих як в Україні, так і за її межами[5]. Зокрема, тільки у 1928 році вийшли друком «Російсько-український словник» за редакцією С. Єфремова, «Словник природничої термінології» Х. Полонського, «Словник технічної термінології» І. Шелудька та Т. Садовського, «Словник технічної термінології. Електротехніка» І. Шелудька, «Словник термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування» П. Горецького, «Словник технічної номенклатури. Мануфактурні виробництва» Ф. Лоханька та ін. [1]. Крім того, у цьому ж році розпочалося видання «Вісника Інституту української наукової мови», покликаного висвітлювати актуальні питання теорії та практики

термінологічної діяльності. У першому номері цього видання було оприлюднено «Інструкцію для укладання словників ІУНМ», яка і нині використовується деякими укладачами сучасних термінологічних словників. Поряд з Інститутом української наукової мови створенням та виданням термінологічних словників займалися інші товариства та установи: Наукове товариство імені Шевченка, Термінологічна комісія при агрономічно-лісовому факультеті Української господарської академії, Термінологічна комісія Спілки українських техніків сільського господарства в Подєбрадах – ЧСР [3]. Видавалися термінологічні словники і з приватної ініціативи. Так, у Харкові вийшов «Словник хемічної номенклатури. Неорганічна хемія» С. Заневича, в Одесі – «Медичний російсько-український словник» В. Кисильова [2]. Важливо зазначити, що на межі 1920-1930-х років багато термінологічних словників, створених в ІУНМ з різних галузей знань залишилося невиданими. Після ліквідації ІУНМ видання галузевих словників в Україні на тривалий час припинилося.

У 1920-х роках мовознавці активно займалися впорядкуванням наукової термінології. Потреба в уніфікованій термінології сприяла збільшенню кількості друкованих праць, зокрема наукових досліджень, монографій і підручників. З'являються публікації, присвячені проблемам термінології, зокрема статті З. Висоцького, В. Дністренка, Н. Максимейка, Т. Секунди, М. Семеніва, О. Супруненка, Г. Холодного, Ю. Яворського та ін. Особливу увагу науковців привертає доповідь Г. Холодного «Стан та перспективи наукової роботи Інституту української наукової мови», статті М. Семеніва «Термінологічна праця в Одесі в рр. 1925-1928» та Г. Коваленка-Коломацького «Бюро народних термінологічних матеріалів Інституту української наукової мови» [3].

Важливо зазначити, що до виконання завдання, яке вперше в історії української мови передбачало впорядкування наукової, технічної та виробничої терміносистем на основі розроблених мовознавцями принципів, долучилися видатні вчені – А. Кримський, Я. Лепченко, Т. Секунда, Г. Холодний, О. Яната та ціла плеяда інших провідних представників української науки. Термінологічні праці стають об'єктом рецензій і критичних відгуків, зокрема авторства М. Гладкого, Г. Холодного, а також анонімних публікацій. Саме у цей

період проявився науковий потенціал таких термінологів як В. Дубровський, О, Курило, Т. Секунда, І. Шелудько та ін.

Отже, у 1920-х роках XX століття розпочалася систематична праця над фаховою термінологією, яка перетворилася на свідому й цілеспрямовану наукову діяльність. Утворення Інституту української наукової мови при Всеукраїнській академії наук вплинуло на створення якісних термінологічних словників та публікацій, спрямованих на розвиток національної української термінології. Тенденції формування української термінології на національній основі в цей період були логічним продовженням термінологічної праці в попередні десятиліття.

Література

1. Бібліографічний реєстр українознавства за 1-е півріччя 1928 р. *Україна.* 1929, кн. 1–2. С. 147–148.

2. Науково-дослідчий і науково-видавничий рух Радянської України в 1928 році. Бібліографічний огляд. *Україна*. 1929, кн. 9. С. 98–99.

3. Іващенко В. Л. Періодизація історії становлення української наукової термінології на тлі термінологічної діяльності в Україні: традиційні виміри. *Термінологічний вісник.* 2015, вип. 3(1). С. 5–16.

4. Комова М. Комунікаційні традиції української термінології як вияв соціальної пам'яті. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка».* 2012. № 733. С. 18–23.

5. Кочан І. Українське термінознавство 1920-х років: погляд з позицій XXI століття. *Вісник Львівського університету.* 2011. Випуск 52. С. 122–129.

ПРИХОДЬКО Оксана
канд. пед. наук, доцент, м. Київ
ЗАДЕРА Валентин
здобувач ОС «Магістр», м. Київ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ І НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Штучний інтелект став новим етапом у розвитку не лише науково-технічного прогресу третього тисячоліття, а й новим витком цифровізації усіх царин людської життєдіяльності.

Завдяки стрімкому розвиткові інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та штучного інтелекту (зокрема, ChatGPT) питання академічної культури та доброчесності навчально-наукової діяльності здобувача вищої освіти набуло особливої гостроти та актуальності як у світі, так і в Україні.

Штучний інтелект (ШІ або AI) – розділ комп'ютерної лінгвістики й інформатики, який швидко розвивається і зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. ШІ здатен згенерувати майже все: від зображень до складної аналітики. Найбільш відомими на сьогодні є такі різновиди ШІ, як Chat GPT (аналоги Microsoft Bing, Claude AI), Gemini, Microsoft Copilot, DeepSeek (створений китайцями), Grok (від Ілона Маска) та інші ШІ-інструменти. До сьогодні найбільш популярним серед здобувачів вищої освіти продовжує залишатися Chat GPT завдяки його універсальності, багатофункціональності, легкодоступності (більшість студентів користується безкоштовною версією).

З появою ШІ у 2021 році здобувачі вищої освіти активно почали використовувати його інструменти і за допомогою ШІ генерувати як різні види домашніх завдань, так і наукові тексти і кваліфікаційні роботи, порушуючи академічну доброчесність.

Андрощук А. та Малюга О. зазначають, що «ChatGPT спричинив цілу хвилю негативних відгуків, пов'язаних з його використанням в освіті та навчанні. Освітяни занепокоєні, що поява ШІ

та ChatGPT вплинуть на академічну доброчесність і якість навчання студентів. Це новий інструмент, який, безумовно, має багато переваг і відкриває нові можливості, проте, це і технологія, якою можна зловживати» [1, с. 28].

Спілкування зі студентами в контексті навчальних дисциплін «Наукові комунікації у фаховій діяльності» та «Академічна доброчесність і професійна етика» засвідчило, що сьогодні всі студенти користуються ШІ, але далеко не всі розуміють, у яких випадках ШІ є просто замінником творчої розумової інтелектуальної праці студента, фактично виконавцем будь-якого типу завдання замість студента, що є проявом академічної недоброчесності, а коли ШІ має стати помічником та ефективним інструментом і засобом у виконанні інтелектуально-творчих та наукових і навчальних завдань, що передбачає університетський курс здобуття вищої освіти.

Яким же чином ШІ може бути корисним в освітньо-науковій парадигмі здобувача вищої освіти? Ячмень Б. у своїй розвідці, присвяченій аналізові використання ШІ в освітній діяльності здобувачами вищої освіти, зазначає, що «на думку студентів, згідно з результатами опитування, найдоцільніше використовувати ChatGPT для спрощення складної інформації, узагальнення великих обсягів даних, ефективної подачі матеріалу. Водночас низькою залишається довіра до здатності ChatGPT забезпечувати достовірність результатів» [3, с. 443].

Пропонуємо рекомендації щодо доброчесного використання студентами різних видів та інструментів ШІ.

У навчальній діяльності здобувачу вищої освіти ШІ може допомогти:

1. У вивченні складних тем. ШІ може пояснити складні поняття простою мовою (перефразувати), допомогти знайти приклади або запропонувати додаткові ресурси для кращого розуміння матеріалу.

2. Одержувати відповіді на запитання під час вивчення складних тем, розширюючи можливості самонавчання. За допомогою ШІ студенти можуть самостійно перевіряти свої знання, отримувати зворотний зв'язок на запитання, що сприяє кращій підготовці до занять та іспитів.

3. Автоматизувати рутинні завдання. ШІ може допомогти з редагуванням тексту, створенням чернеток, складанням списків

літератури тощо, що дозволяє студентам зосередитися на творчих завданнях.

4. Покращувати навички написання текстів. Інструменти ШІ можуть надати поради щодо стилю, граматики та структури тексту, допомагаючи студентам вдосконалювати їхні навички письма.

5. Опрацьовувати літературу іноземною мовою за допомогою перекладу іноземних текстів українською.

6. Створювати мультимедійні презентації за заданими параметрами (вихідними даними) для представлення навчальних результатів

7. Генерувати відеоматеріали, за потреби візуалізуючи завдання: показати задачу, проілюструвати думку або роботу у відеоформаті. Тут доцільно вдатися до таких ШІ-помічників: Qwen 2.5, Hello AI та KLING 1.6. Деякі інструменти генерують відео без звуку, тому для додавання звуку можна використати такі інструменти ШІ: MMAudio, SunoAI, Adobe Podcast, Auphonic або Descript.

У науковій діяльності здобувача вищої освіти, яка, насамперед, передбачає створення курсових та кваліфікаційних (бакалаврської, магістерської) робіт, а також написання тез статей, участь у наукових конференціях, створення конкурсних студентських наукових робіт ШІ теж може виступати незамінним помічником.

Пропонуємо перелік рекомендацій щодо використання ШІ в науковій діяльності здобувача вищої освіти.

1. Вибір теми, ідеї для написання кваліфікаційної роботи (визначення актуальних напрямків досліджень у відповідній галузі). Наприклад, сучасні чат-боти можуть запропонувати сфери майбутнього дослідження і готові теми на основі будь-яких вхідних даних, серед яких – навички студента, його спеціальність, досвід (якщо такий є) тощо.

2. Обробка великого обсягу інформації за обраною темою. Серед типів інформації, із якою ШІ чудово справляється вже зараз, – простий текст, текстові файли, будь-які сайти, зображення тощо.

3. Добір літератури з досліджуваної проблеми.

4. Сортування і систематизація матеріалів до роботи.

5. Адаптація іноземних джерел, які містять дослідження за цією темою до українських академічних реалій.

6. Перевірка достовірності джерел. Деякі спеціалізовані програми ШІ здатні перевіряти достовірність інформації шляхом перехресного посилання на авторитетні наукові дослідження за заданою темою. Це не дозволяє студенту використовувати застарілу або неправдиву інформацію.

7. Створення плану (змісту) роботи.

8. Структурування роботи.

9. Визначення ключових слів

10. Створення анотації до кваліфікаційної роботи.

11. Редагування тексту в науковому стилі.

12. Оформлення бібліографії (автоматизовані системи цитування (Zotero, Mendeley).

13. Візуалізація статистичних даних за допомогою графіків, діаграм, схем, таблиць

14. Транслітерування списку джерел латиницею.

15. Пошук логічних помилок у тексті.

16. Використання ШІ-асистентів для генерації відповідей на потенційні запитання до захисту роботи.

Таким чином різні види та інструменти ШІ можуть стати корисними у провадженні навчальної та наукової діяльності здобувача вищої освіти за умови відповідального їх використання. ШІ допомагає знаходити інформацію, покращувати текст і автоматизувати рутинні процеси. Завдяки ШІ навчальний процес стає ефективнішим, а якість наукових робіт підвищується. Впровадження AI-технологій у сферу освіти не лише полегшує життя студентам, а й сприяє розвитку нових підходів до навчання та досліджень, як із боку студентів, так і з боку викладачів. ШІ, за умови доброчесного його використання, може стати хорошим помічником у створенні самостійних різножанрових наукових досліджень здобувачами вищої освіти та засобом для економії часу. Але слід пам'ятати, що ключ до успіху полягає в балансі між автоматизацією рутинних процесів та збереженням особистого внеску в освітньо-наукову діяльність і критичного мислення здобувача вищої освіти.

Література

1. Андрощук А., Малюга О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. International Science Journal of Education

and Linguistics. 2024. Vol. 3 No. 2. Pp. 27-35. URL: https://isg-journal.com/isjel/article/download/661/376

2. Приходько О. Штучний інтелект у дискурсі академічної доброчесності освітньої і наукової діяльності здобувачів вищої освіти. Матеріали VII Міжнародної наукової конференції «Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації», м. Київ, 12 березня 2025 р.; ДУ «Київський авіаційний інститут» / за заг. ред. А.В. Сібрук. К., 2025. С. 82-85.

3. Ячмень Б. Впровадження інструментів ШІ у вищу школу: аналіз вітчизняного та іноземного досвіду. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2025. №24. С. 430–441. URL: https://profped.ddpu.edu.ua/article/view/351007

СІБРУК Анастасія,
канд. філол. наук, доцент, м. Київ
АБИСОВА Марія
канд. філос. наук, доцент, м. Київ

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ НЕДОЛІКІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО АУДИТУ

Інформаційні системи є невід'ємною складовою сучасного суспільства, забезпечуючи ефективність функціонування державного управління, бізнесу, освіти та інших сфер діяльності. В умовах активної цифрової трансформації в Україні їх значення зростає, оскільки вони виступають не лише технічним інструментом, а й стратегічним ресурсом розвитку. У зв'язку з цим актуалізується проблема виявлення недоліків функціонування інформаційних систем та пошуку шляхів їх удосконалення.

Питання функціонування інформаційних систем та інформаційного аудиту досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі інформаційних технологій, управління та кібербезпеки. Особлива увага приділяється питанням забезпечення інформаційної безпеки, оптимізації ІТ-інфраструктури

та впровадження міжнародних стандартів управління інформаційними ресурсами [1-3].

Метою дослідення є виявлення основних проблем функціонування інформаційних систем та визначення напрямів удосконалення інформаційного аудиту як інструменту їх оптимізації.

Однією з ключових груп проблем функціонування інформаційних систем є технічні недоліки. Вони пов'язані з використанням застарілого апаратного та програмного забезпечення, що не відповідає сучасним вимогам. Швидкий розвиток інформаційних технологій спричиняє моральне старіння систем, що ускладнює їх модернізацію, інтеграцію нових компонентів та забезпечення стабільної роботи. Додатковою проблемою є несумісність окремих елементів систем, що негативно впливає на обмін даними.

Важливим аспектом є проблеми інформаційної безпеки. Зростання обсягів даних підвищує ризики кіберзагроз, пов'язаних із недостатнім рівнем захисту, слабкими механізмами автентифікації та відсутністю належного контролю доступу. Це може призводити до витоку інформації та втрати довіри до організації.

Організаційні проблеми також суттєво впливають на ефективність інформаційних систем. Вони зумовлені недосконалістю управлінських процесів, відсутністю якісної документації та недостатнім рівнем підготовки персоналу. Людський фактор часто стає причиною неефективного використання систем і зниження їх продуктивності.

Окрему групу становлять проблеми продуктивності, які проявляються у повільній обробці даних та нестабільній роботі системи. Причинами цього є як обмеженість ресурсів, так і неефективна оптимізація баз даних.

Крім того, важливими є проблеми масштабованості та гнучкості інформаційних систем. Відсутність можливості адаптації до змін у зовнішньому середовищі ускладнює їх модернізацію та потребує значних ресурсів.

Для виявлення зазначених проблем доцільно застосовувати інформаційний аудит як комплексний інструмент оцінювання стану інформаційних систем. Він охоплює аналіз технічної

інфраструктури, програмного забезпечення та управлінських процесів.

Важливим елементом є постійний моніторинг функціонування систем, що включає аналіз логів, контроль продуктивності та оцінку мережевої активності. Додатково використовуються методи опитування користувачів та UX-тестування.

Ефективним методом є також аналіз інцидентів, який дозволяє виявляти системні недоліки та запобігати їх повторенню.

Підвищенню ефективності аудиту сприяє впровадження міжнародних стандартів, таких як ISO/IEC 27001, COBIT та ITIL, що забезпечують уніфікацію процесів і підвищення їх прозорості.

Важливим є проведення інвентаризації інформаційних активів, що дозволяє систематизувати дані про ресурси та виявити неефективні компоненти. Ефективний аудит передбачає залучення мультидисциплінарної команди фахівців, що забезпечує комплексний підхід до оцінювання. Сучасні технології, зокрема штучний інтелект та аналіз великих даних, значно підвищують ефективність аудиту завдяки автоматизації процесів. Значну роль відіграє підвищення інформаційної культури персоналу через навчання та тренінги з кібербезпеки.

Таким чином, виявлення проблем функціонування інформаційних систем є безперервним процесом, що потребує системного підходу. Інформаційний аудит виступає ключовим інструментом забезпечення ефективності, безпеки та надійності інформаційних систем. Його вдосконалення шляхом впровадження міжнародних стандартів, сучасних технологій та розвитку кадрового потенціалу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності організацій і забезпеченню їх сталого розвитку в умовах цифровізації.

Література

1. Білоус В. С. Інформаційні системи і технології в управлінні : навч. посіб. / В. С. Білоус. Київ : КНЕУ, 2020. 312 с.

2. Сібрук А. В. Метафоризація як спосіб творення термінології. Наукові записки. 2020. С. 45–50.

3. Tyurmenko I. I. Digital documentary collections of national cultural heritage: modern challenges and development trends. Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications. 2020. Vol. 2643. P. 220–231.

СІБРУК Анастасія
канд. філол. наук, доцент, м. Київ
СТАТКОВ Микола
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ SOFT SKILLS У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У сучасних умовах трансформації вищої освіти особливого значення набуває підготовка фахівців, здатних до швидкої адаптації в динамічному професійному середовищі. Для майбутніх філологів у технічних університетах цей виклик посилюється: вони мають не лише опанувати лінгвістичний інструментарій, а й інтегруватися в технологічний дискурс. Ключову роль у цьому відіграють «soft skills» [7, с. 18–19], однак їх наукова дефініція в межах філологічної освіти потребує уточнення.

Проблеми формування професійної компетентності майбутніх філологів висвітлено у працях М. Ячменик, О. Корнус, О. Браславської [4], І. Кухарчука [2], О. Рогульської та О. Магдюк [3], а прикладні аспекти цифровізації – у дослідженнях О. Василенка, І. Мартинюка, С. Кузьмінського [1]. Значний внесок у розвиток концепції soft skills зробили Д. Гоулман [6], К. Гайленд [7], European Commission [5] та М. Роблес [8]. Водночас інтеграція цих навичок у підготовку філологів у технічному середовищі потребує подальшого методичного осмислення.

Аналіз наукових праць свідчить, що термін «soft skills» не має єдиного визначення та трактується як «гнучкі», «соціальні» або «надпрофесійні» навички. На відміну від «hard skills», вони є універсальними й пов’язані з комунікацією, емоційним інтелектом і критичним мисленням [4, с. 23–25; 2, с. 455–457; 3, с. 12–15].

У сучасному освітньому дискурсі поняття «soft skills» набуває особливого значення як інтегративний компонент професійної підготовки фахівців, що визначає їх здатність до ефективної взаємодії, адаптації та самореалізації в умовах динамічного соціально-професійного середовища. Теоретичне осмислення цієї категорії засвідчує відсутність її уніфікованого трактування, що зумовлює використання синонімічних понять – «гнучкі навички», «соціальні навички», «надпрофесійні компетенції». У межах компетентнісного підходу soft skills розглядаються як універсальні, міждисциплінарні характеристики особистості, які доповнюють фахові (hard skills) і забезпечують ефективність професійної діяльності через розвиток комунікативності, емоційного інтелекту, критичного мислення та здатності до командної роботи.

У контексті підготовки майбутніх філологів у технічному університеті soft skills набувають специфічного змісту, зумовленого необхідністю інтеграції гуманітарного знання у технологічне середовище. Така підготовка передбачає формування здатності до міждисциплінарної комунікації, цифрової гнучкості та виконання ролі посередника між різними типами професійних дискурсів. Освітньо-інформаційне середовище технічного університету створює передумови для розвитку цих навичок через використання інтерактивних методів навчання, цифрових інструментів і практикоорієнтованих підходів. У цьому вимірі soft skills постають як ключовий ресурс підвищення конкурентоспроможності майбутніх філологів та їх ефективної професійної реалізації в умовах цифрового суспільства.

Підготовка філолога в технічному університеті має специфіку, зумовлену насиченістю освітнього середовища технологічними смислами, що передбачає формування професійної мобільності та здатності до міждисциплінарної взаємодії [7, с. 20–21], цифрової гнучкості та роботи з інформацією [3, с. 14; 1, с. 23; 8, с. 9], а також комунікативної медіації між гуманітарною і технічною сферами [2, с. 456–458; 7, с. 21].

Доцільно класифікувати soft skills на соціально-комунікативні, інтелектуально-креативні та особистісні [7, с. 22; 4, с. 37–38; 2, с. 462; 5, с. 96; 8, с. 10]. Важливо розмежовувати їх і

особистісні риси: комунікабельність є рисою, тоді як ефективна професійна комунікація – сформованою навичкою [7, с. 23]. Їх розвиток забезпечується через інтерактивні методи, кейс-технології та моделювання професійних ситуацій [5, с. 97; 8, с. 10].

Отже, soft skills слід розглядати як інтегративну характеристику майбутнього філолога, що забезпечує його ефективність у цифровому суспільстві та потребує подальших досліджень, зокрема щодо розроблення діагностичних інструментів.

Література

1. Василенко О. М., Мартинюк І. С., Кузьмінський С. І. Роль «soft skills» у розвитку професійної спрямованості та компетентності здобувачів вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики*. 2024. № 2. С. 20–24.
2. Кухарчук І. Формування soft skills у здобувачів вищої освіти у процесі мовної підготовки. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету*. 2025. № 1 (57). С. 70–77.
3. Рогульська О., Магдюк О. Доцільність формування soft skills у студентів ЗВО засобами інтерактивних та мультимедійних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 209. С. 92–98.
4. Ячменик М., Корнус О., Браславська О., Рожі І. Особливості формування «soft skills» у здобувачів вищої освіти в умовах педагогічного закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. № 2. С. 16–25.
5. European Commission. *DigComp 2.1: Digital Competence Framework for Citizens*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. 48 p.
6. Goleman D. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York : Bantam Books, 1995. 249 p.
7. Hyland K., Wong L. C. L. (eds.). *Specialised English: New directions in ESP and EAP research and practice*. London ; New York : Routledge, 2019. 260 p.
8. Robles M. M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace. *Business Communication Quarterly*. 2012. Vol. 75, No. 4. P. 453–465.

СОВТИС Наталія
докт. філол. наук, проф., м. Рівне
ВОЛОС Наталія
канд. філол. наук, доц., м. Рівне

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ МОДЕЛЕЙ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ

Провідним рівнем мовної системи, який бере участь у формуванні комунікативної компетентності людини та відображає культурно-історичні особливості нації, є синтаксис. Сучасна лінгвістика дедалі частіше зорієнтована на поглиблення порівняльних студій, що дають змогу виявити як універсальні закономірності, так і специфічні риси функціонування мов.

Компаративне дослідження відмінностей набуває особливого значення в контексті сучасних тенденцій мовного розвитку, зумовлених міжкультурною комунікацією, інноваційними технологіями та процесами глобалізації, тим самим відкриваючи перспективи для міждисциплінарних досліджень. Тому **актуальність** такого порівняльного аналізу пов'язана зі змінами мовленнєвих практик, оскільки синтаксичні моделі розглядаються як засоби реалізації граматичних можливостей мови завдяки комунікативному втіленню.

Метою дослідження є порівняльний аналіз синтаксичних одиниць української та польської мов у сучасному мовленні для виявлення структурних параметрів і функційних особливостей споріднених мов, зокрема типології збігів й розбіжностей в побудові речення, специфіки комунікативного використання синтаксичних конструкцій у двох мовах, що має практичне значення для перекладознавства, міжкультурної комунікації та освітнього процесу.

Належність української та польської мов до слов'янської групи демонструє низку спільних ознак синтаксичної організації для обох мов: використання подібних моделей синтаксичних одиниць, зокрема простого речення, складнопідрядних конструкцій, що

забезпечують розгортання думки й вираження логічних відношень, а також типовість відмінкових форм для реалізації синтаксичних відношень. Важливим чинником є збереження завдяки відмінкам флексійної системи, яка впливає на відносно вільний порядок слів і дозволяє змінювати синтаксичні структури відповідно до комунікативних потреб. Типологічна спорідненість двох мов виявляється у наявності спільних синтаксичних категорій – підмета, присудка, означення та додатка, – а також схожих моделей узгодження й керування. Це засвідчує глибинну системну близькість двох мов, що створює підґрунтя для їхнього порівняльного аналізу в сучасному мовленні. У паралельних моделях простого речення *Дитина читає книгу – Dziecko czyta książkę* предикативність виступає основною ознакою речення і забезпечує співвіднесеність висловлення з дійсністю. Засобами її реалізації є категорії часу та способу дієслова, які функціюють подібно в обох мовах. Фундаментальною відмінністю між синтаксичними моделями обох мов є різна ступінь флективності та, відповідно, варіативність порядку слів.

Українській мові характерна гнучка синтаксична структура завдяки розвиненій системі відмінків та можливі інверсійні моделі з метою актуалізації окремих компонентів висловлення та вираження комунікативного членування речення. Польська ж мова демонструє тенденцію до більш фіксованого порядку головних синтаксичних позицій і тяжіє до моделі «підмет-присудок-додаток», особливо в сучасному публіцистичному та медійному дискурсі. Спільною рисою є відносно вільний порядок слів, який підпорядковується комунікативному завданню висловлення: *Книгу читає дитина – Książkę czyta dziecko*, де інверсія актуалізує рематичний компонент. Складнопідрядні ж конструкції формуються завдяки спільним сполучникам: *Я знаю, що він прийде – Wiem, że on przyjdzie*, що свідчить про спільні механізми вираження підрядності. Обидві мови активно використовують складні синтаксичні конструкції для передавання причинно-наслідкових, часових та пояснювальних відношень: *Коли сонце зійшло, птахи заспівали, вітаючи ранок – Kiedy słońce wzeszło, ptaki zaśpiewały, witając poranek*.

Водночас між українськими та польськими синтаксичними моделями є відмінності. Українська мова характеризується більшою

гнучкістю порядку слів, що зумовлено розвиненою відмінковою системою та орієнтацією на актуальне членування висловлення: *Батько любить сина — Сина любить батько*. Польська мова демонструє тенденцію до більш фіксованого порядку компонентів, особливо в нейтральному та публіцистичному дискурсі. Це зумовлює різні стратегії організації інформації: українська модель тяжіє до комунікативної варіативності, польська – до структурної стабільності. Характерною особливістю польського синтаксису є використання формального елемента *to* для маркування іменної частини присудка: *To jest ważne – Це важливо*.

Функційні особливості синтаксичних одиниць виявляються у специфіці їх використання в різних типах мовлення. Українська мова вирізняється більшою експресивністю синтаксичних засобів завдяки інверсії, парцеляції, активним використанням односкладних конструкцій. Польська ж зорієнтована на логічну послідовність і формальну чіткість синтаксичних зв'язків.

Функційне навантаження синтаксичних одиниць також має національну специфіку. Українська мова активно використовує безособові конструкції (*Зроблено, Сказано*), тоді як польська – пасивні форми (*Zostało zrobione*), часто з дієсловом *być*, що свідчить про більшу експліцитність граматичного оформлення.

Відмінності між мовами простежуються передусім у ступені синтаксичної компактності. Польська мова тяжіє до економії мовних засобів: *Mamy posprzątać – Нам треба поприбирати*; українська частіше реалізує аналітичні конструкції, що забезпечують розгорнутість висловлення. Українська мова демонструє ширшу варіативність, тоді як польська – формально-граматичну експліцитність. Це також виявляється у прийменниково-іменникових конструкціях: українським варіантам *до роботи / на роботу* відповідає польське нормативне *do pracy*.

Різниться реалізація модальності: українська мова тяжіє до аналітичних конструкцій (*треба, можна, слід*), польська використовує синтетичні модальні дієслова (*musieć, móc, powinien*). Українські синтаксичні моделі більш залежні від контексту, польським властивий вищий ступінь формальної визначеності.

Важливою є позиція атрибута: в українська мова переважає препозиція (*розумна людина)*, тоді як у польській можливе

постпозитивне розташування (*człowiek inteligentny)*, що впливає на інформаційну структуру висловлення.

Особливу роль у сучасному мовленні відіграють ускладнені синтаксичні конструкції та явища синтаксичної динамізації. Наприклад, парцеляція функціює подібно в обох мовах: *Він зупинився. Раптом. Не дихаючи. – Zatrzymał się. Nagle. Nie oddychając*. Однак польська мова частіше використовує вставні конструкції, тоді як українська – інтонаційне членування.

Отже, порівняльний аналіз українських і польських синтаксичних моделей засвідчує поєднання типологічної близькості та функційної диференціації. Спільність виявляється у флективній природі, подібних синтаксичних категоріях і механізмах побудови речення, тоді як відмінності – у реалізації вільного порядку слів, синтаксичній компактності та комунікативного навантаження конструкцій. Це має важливе значення для перекладознавства, оскільки сприяє уникненню калькування та забезпечує адекватність перекладу.

Література

1. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови: теоретико-прикладний аспект. Брно, 2013. 224 с. URL: https://shron1.chtyvo.org .ua /Zahnitko _Anatolii/ Syntaksys_ukrainskoi_movy_ Teoretykoprykladnyi_aspekt. pdf? PHPSESSID= f3830 b029 62ae7ee6cf905ae768826d5.

2. Кононенко І. Українська та польська мови: контрастивне дослідження. Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012. 804 с.

3. Masojć I. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Wilno, 2010.

СТОРОЖЕНКО Ліна
кандидат філологічних наук, доцент, м. Київ
БУЖЕНИК Юлія
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, м. Київ

ТЕРМІНОЛОГІЯ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ

Цифрова трансформація публічного управління зумовлює якісні зміни у комунікаційних процесах органів влади, що дедалі більше переміщуються у площину соціальних мереж. Таке середовище формує нові стандарти взаємодії держави та громадян, сприяє розвитку електронної демократії та забезпечує оперативність і відкритість інформаційного обміну. Водночас інтенсивне впровадження цифрових технологій актуалізує проблему формування та уніфікації української термінології у сфері публічних комунікацій, яка часто зазнає впливу іншомовних запозичень, неологізмів і гібридних мовних конструкцій.

У контексті цифрового розвитку цифрового суспільства та надактивного застосування соціальних мереж особливої уваги потребує дослідження трансформацій терміносистеми публічних комунікацій у соціальних мережах, що відображає як загальні тенденції розвитку української наукової мови, так і специфіку цифрового управлінського дискурсу [1]. Публічні комунікації у соціальних мережах становлять складний багатовимірний феномен, що поєднує управлінські, інформаційні, соціальні та мовні аспекти. У цьому контексті термінологія виступає не лише інструментом опису відповідних процесів, але й важливим чинником формування професійного дискурсу, стандартизації управлінської діяльності та забезпечення ефективної комунікації.

Сучасна терміносистема публічних комунікацій у соціальних мережах формується під впливом кількох ключових чинників. По-перше, це глобалізація інформаційного простору, що зумовлює активне проникнення англомовних термінів, таких як «контент», «фідбек», «таргетинг», «стримінг», «інфлюенсер» тощо. Часто ці терміни використовуються без належної адаптації до норм

української мови, що призводить до варіантності, семантичної невизначеності та термінологічної нестабільності.

По-друге, значний вплив має розвиток цифрових платформ як нових інституційних середовищ комунікації. Соціальні мережі формують власну комунікаційну логіку, що відображається у появі специфічних понять, зокрема «цифрова взаємодія», «онлайн-участь», «віртуальна громада», «цифрова довіра», «медіаграмотність». Окреслені категорії поступово інтегруються у науковий і нормативно-правовий дискурс публічного управління.

По-третє, трансформація ролі держави у комунікаційних процесах сприяє появі нових термінів, пов'язаних із концепціями відкритого врядування, мережевого управління та цифрової демократії. Зокрема, набувають поширення такі поняття, як «електронна участь», «публічний діалог», «цифрова взаємодія держави і громадян», «комунікаційна стратегія органів влади в соціальних мережах».

Водночас розвиток термінології у цій сфері супроводжується низкою викликів. Передусім це проблема стандартизації та унормування термінів. Відсутність єдиного підходу до перекладу й адаптації іншомовних понять призводить до дублювання термінів, їх синонімічності та неоднозначності. Наприклад, паралельне використання понять «соціальні медіа» і «соціальні мережі», «контент» і «зміст», «пост» і «допис» свідчить про незавершеність процесів термінологічної кодифікації.

Ще одним важливим викликом є динамічність цифрового середовища, що спричиняє постійну появу нових термінів і потребує оперативного реагування з боку наукової спільноти. Традиційні механізми формування терміносистем не завжди встигають за темпами технологічних змін, що створює розрив між практикою та теорією [1].

Наступний аспект пов'язаний із необхідністю збереження національної мовної ідентичності в умовах глобалізації. Надмірне використання запозичень без їх адаптації може призвести до витіснення питомих українських відповідників і зниження якості наукового мовлення.

У цьому контексті важливим є впровадження інноваційних підходів до розвитку термінології публічних комунікацій. Серед них

доцільно виокремити системний підхід до термінотворення, що передбачає узгодження нових термінів із уже наявною терміносистемою публічного управління; адаптацію та унормування іншомовних запозичень відповідно до норм української мови; розроблення галузевих глосаріїв і стандартів, що забезпечують єдність термінологічного апарату; міждисциплінарний підхід, який враховує досягнення лінгвістики, публічного управління, інформаційних технологій та комунікаційних наук; використання цифрових інструментів для моніторингу та аналізу термінологічних змін у реальному часі.

Особливу роль у цьому процесі відіграють заклади вищої освіти та наукові установи, які формують академічний дискурс і забезпечують підготовку фахівців із високим рівнем мовної та комунікативної компетентності. Важливим є також залучення практиків публічного управління до процесів термінотворення, що сприятиме узгодженню теоретичних підходів із практичними потребами.

Отже, термінологія публічних комунікацій у соціальних мережах перебуває на етапі активного становлення та трансформації, що зумовлено розвитком цифрового середовища, глобалізаційними процесами та зміною комунікаційної ролі держави. Основними викликами є термінологічна варіативність, вплив іншомовних запозичень, динамічність змін і недостатній рівень стандартизації. Інноваційні підходи до розвитку терміносистеми мають базуватися на поєднанні традицій українського термінотворення з сучасними цифровими практиками, що забезпечить формування цілісної, нормативно впорядкованої та функціонально ефективної термінології.

Література

1. Гнєзділова С. П. Термінологічна репрезентація в онлайн-просторі публічного управління як фіксація і формування світоглядних установок суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2021. № 52. Том 1. DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.10.

СТОРОЖЕНКО Ліна
кандидат філологічних наук, доцент, м. Київ
ЛАВСЬКА Крістіна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, м. Київ

КОНЦЕПТ «GOOD GOVERNANCE» У НАЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Сучасні трансформації публічного управління в Україні відбуваються під впливом європейської інтеграції, цифровізації та глобалізаційних процесів, що зумовлює активне запозичення міжнародних управлінських концептів, зокрема «good governance». У міжнародній практиці цей концепт означає належне, ефективне, прозоре та підзвітне врядування і виступає ключовим орієнтиром реформування державного сектору, формуючи стандарти взаємодії держави, суспільства та бізнесу.

В українському науковому та нормативному дискурсі спостерігається варіативність його трактування, що актуалізує потребу в уніфікації термінологічного апарату. Найпоширенішими перекладами є «належне врядування», «добре врядування» та «ефективне врядування». Водночас саме термін «належне врядування» поступово набуває більшої нормативної усталеності, оскільки найбільш повно відображає зміст концепту та відповідає офіційним перекладам документів міжнародних організацій. Вибір терміна має не лише лінгвістичне, а й управлінське значення, адже визначає акценти у практичній реалізації відповідних принципів [1].

Формування термінології концепту «good governance» в Україні відбувається під впливом кількох ключових чинників: по-перше, європейська інтеграція сприяє гармонізації національної термінології з міжнародними стандартами, що передбачає адаптацію базових категорій до європейського управлінського дискурсу [2, с. 23]; по-друге, розвиток цифрового врядування суттєво розширює зміст концепту, включаючи такі характеристики, як цифрова відкритість, доступність електронних послуг, прозорість алгоритмів, кібербезпека та управління даними, що зумовлює появу нових

термінів і модифікацію вже існуючих; по-третє, національна наукова традиція визначає особливості інтерпретації термінів, що інколи призводить до формування альтернативних підходів і термінологічної множинності.

Водночас процес імплементації концепту «good governance» супроводжується низкою проблем. Ключовою є термінологічна неоднозначність, що ускладнює формування єдиного наукового та управлінського дискурсу. Відсутність чітко унормованих визначень призводить до різного трактування базових понять у наукових дослідженнях і нормативно-правових актах. Значним викликом є також надмірне запозичення іншомовних термінів без їх належної адаптації до норм української мови, що негативно впливає на зрозумілість і системність терміносистеми. Окрім цього, спостерігається фрагментарність підходів, коли окремі елементи концепту (прозорість, підзвітність, участь) розглядаються ізольовано, без урахування їх системного взаємозв'язку.

Додатковим викликом є швидкість змін у сфері публічного управління, особливо в умовах цифровізації, що зумовлює постійну появу нових термінів і понять. У таких умовах традиційні механізми термінотворення не завжди встигають за розвитком практики, що призводить до розриву між науковим осмисленням і реальним функціонуванням управлінських категорій [4].

У відповідь на ці виклики актуалізуються інноваційні підходи до термінотворення. Передусім це системний підхід, який передбачає цілісне осмислення концепту «good governance» як комплексної категорії з чітко визначеною структурою. Важливим є гармонізаційний підхід, спрямований на узгодження української термінології з міжнародними стандартами з урахуванням національних мовних традицій. Перспективним є міждисциплінарний підхід, що поєднує здобутки лінгвістики, публічного управління, права та інформаційних технологій, забезпечуючи комплексність термінотворення. Водночас зростає роль цифрових інструментів аналізу, які дозволяють відстежувати тенденції розвитку термінології, виявляти найбільш уживані поняття та оцінювати їх ефективність у професійному дискурсі.

Отже, концепт «good governance» відіграє визначальну роль у модернізації публічного управління та формуванні нових

стандартів взаємодії держави й суспільства [3, с. 41]. Його інтеграція в національний дискурс супроводжується активними термінологічними трансформаціями, основними проблемами яких є варіативність перекладів, відсутність єдиних стандартів та вплив іншомовних запозичень. Водночас впровадження системного, гармонізаційного та міждисциплінарного підходів створює передумови для формування цілісної, узгодженої та функціонально ефективної української термінології у сфері публічного управління, що є важливою умовою успішної імплементації європейських стандартів врядування в Україні.

Література

1. Гнєзділова С. П. Термінологічна репрезентація в онлайн-просторі публічного управління як фіксація і формування світоглядних установок суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2021. № 52. Том 1. DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.10.

2. Волик К. Д. Теоретичні основи публічного управління та їх трансформація в контексті європейської інтеграції. Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні : матеріали XII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 24 квітня 2025 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. 21–23 с.

3. Дурман О. Л. Good governance – основа для розбудови ефективної системи публічного управління. Публічне управління та митне адміністрування. 2019.№ 1 (20). С. 37–43. DOI: https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-1-37-43.

4. Журавель Я. В. Вплив євроінтеграційних процесів на покращення ефективності організації діяльності органів виконавчої влади. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 2. С. 34–36.

ТЮРМЕНКО Ірина
док. іст. наук., професор, Київ

БАГАТОМОВНИЙ АРХІВНИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ОНЛАЙН-СЛОВНИК МІЖНАРОДНОЇ РАДИ АРХІВІВ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Наукова термінологія – важливий індикатор розвитку не лише професійної мови, а й наукової комунікації. Вона допомагає однозначно та точно розуміти терміни і поняття, свідчить про розвиненість національних стандартів, їх гармонізацію з міжнародними стандартами та ступінь інтегрованості у світовий науковий простір.

Архівна термінологія є важливою складовою професійної комунікації. В кожній мові вона формує систему понять та термінів. Робота з об'єднання багатомовних національних терміносистем в одну систему понять була виконана архівістами з різних країн світу під керівництвом докторки Лусіани Дюранті (Dr. Luciana Duranti) з Університету Британської Колумбії (Канада). Словник багатомовної архівної термінології є інтерактивним, знаходиться на порталі Міжнародної ради архівів, відповідає архівним традиціям та представляє визначення архівних термінів двадцятьма п'ятьма мовами [1; 3]. Словник є динамічною системою, постійно оновлюється для усунення помилок та внесення уточнень. Всі зміни до нього розглядається та сертифікується Центром міжнародного дослідження сучасних документів та архівів (Centre for the International Study of Contemporary Records and Archives) [2], який був заснований 1999 року. Цінність терміносистеми, розміщеної у базі даних Міжнародної ради архівів, полягає у тому, що деякі мови не мають англомовних еквівалентів всіх термінів і понять, тому такі терміни перекладені англійською мовою [3]. На сторінці Словника є інструменти для додавання архівної термінології, мовою, яка не представлена на порталі Міжнародної ради архівів.

Опис термінів здійснюється за певною структурою: подається визначення, джерело цитування та відповідність наведеного терміну в мовах, представлених на порталі. До прикладу, термін «архів» у франкомовному варіанті Словника багатомовної

архівної термінології звучить таким чином: «Les documents, quels que soient leur date, leur forme ou leur support physique, créés ou reçus par toute personne physique ou morale, et par tout service ou organisme public ou privé dans le cadre de ses activités. Le terme «archives» est généralement employé au sens strict de documents archivés, par opposition aux documents courants» (Документи, незалежно від їхньої дати, форми чи фізичного носія, створені або отримані будь-якою фізичною чи юридичною особою, а також будь-якою державною чи приватною службою чи організацією в процесі своєї діяльності. Термін «архіви» зазвичай використовується у вузькому сенсі – як архівні документи (документи постійного зберігання – *І.Т.*), на відміну від поточних документів (йдеться про поточні архіви – І.Т.) – переклад І.Т.). Зазначимо, що значення цього терміну у франкомовній архівній традиції не має точних відповідників в інших мовах. Близьким до франкомовного значення терміну «архів» є його англомовне визначення. В німецькій мові «архів» подається з акцентом на місце зберігання [3]. В короткому україномовному архівному словнику термін архів більше відповідає німецькомовному варіанту та визначається як «установа або структурний підрозділ, які здійснюють приймання і зберігання документів з метою використання ретроспективної документної інформації» [4]. Отже, кожна архівна традиція має свої особливості, що і додає складності з пошуку відповідника. На жаль, архівної україномовної термінології на порталі Міжнародної ради немає, хоча на порталі архівна термінологія представлена російською та білоруською мовами. Зазначимо, що україномовний термінологічний словник був випещений ще у 1998 р. Він був створений на основі тогочасної нормативної бази, стандартів, досліджень українських науковців та розміщений на сайті Укрдержархву [4]. З часом прийшла потреба внести зміни відповідно до новацій цифрової доби, оновлених нормативно-правових актів та необхідності згармонізувати україномовну архівну терміносистему з міжнародними стандартами. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства розробив оновлений словник архівних термінів, який зараз проходить процедуру розгляду та затвердження. Без сумніву, він стане основою

для поширення україномовної архівної традиції в світовому професійному просторі.

Література

1. International Council on Archives (ICA). Офіційний портал Міжнародної ради архівів. URL: https://www.ica.org/

2. Centre for the International Study of Contemporary Records and Archives. Офіційна сторінка. URL: https://ciscra.org//

3. Terminologie Archivistique Multilingue. Офіційна сторінка. URL: https://www.ciscra.org/mat/mat/language

4. Архівістика. Термінологічний словник / Авт.-упорядн.: К. Є. Новохатський, К. Т. Селіверстова та ін. Київ, 1998. 106 с. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Manuals/dictionary.php

ФІЛІППЧУК Марія
канд. філол. наук, доцент, м. Чернівці

КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасному науковому просторі в період глобалізації, активної цифровізації особлива увага приділена культурі наукової мови як важливому інструменту репрезентації результатів наукових досліджень. Проблема культури наукової мови (мовлення) перебуває у центрі уваги українських лінгвістів. Зокрема це наукові розвідки Б. Антоненка-Давидовича, Н. Бабич, С. Єрмоленко, А. Коваль, Л. Мацько, П. Селігея, О. Сербенської, О. Пономарева, І. Фаріон тощо. У своїх дослідженнях науковці значну увагу приділяють рівню мовного оформлення наукового тексту, що безпосередньо впливає на якість його. Культура наукової мови є важливим складником професійної компетентності науковця. Адже визначає якість наукової комунікації, рівень мислення та ефективність репрезентації результатів дослідження. Її необхідно розглядати не лише технічною, а інтегральною складовою професійної компетентності дослідника. Як зауважує Л. Мацько, «мова науки є не лише засобом передавання інформації, а й формою існування наукового мислення»[2, 43].

У науковому просторі професійна компетентність дослідника тісно пов'язана не лише з рівнем спеціальних знань, а й зі здатністю та вмінням репрезентувати результати свого дослідження. Професійна компетентність у своїй суті охоплює систему фахових знань, аналітичне та критичне мислення, комунікативні вміння, здатність до наукової діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває мовна складова, бо, як зауважує О. Семеног, «володіння науковою мовою є обов'язковою умовою реалізації дослідницької компетентності» [3, 45].

Культура наукової мови є системною характеристикою мовлення, що охоплює знання норм літературної мови, якісне володіння науковим стилем, здатністю до адекватного мовного оформлення результатів дослідження. За С.Караванським «нечіткість слова веде до нечіткості думки», а це небезпечно для наукового тексту [1]. Проте, за твердженням П.Селігея, «найкращі наукові тексти заохочують читача до співдумання, «провокують» розумову активність, скеровуючи її в потрібному напрямі» [4, 9]. Наукова ідея набуває завершеності та зрозумілості саме через мовне оформлення, бо за В.фон Гумбольдтом саме «мова є органом, що творить думку».

До основних критеріїв культури наукової мови, як відомо, належить: нормативність, точність, логічність, об'єктивність, ясність та стисліть. Проте аналізуючи наукові тексти, виокремлюємо у них низку порушень, які засвідчують низьку мовну компетентність авторів. Здебільшого у текстах спостерігаємо активне калькування іншомовних конструкцій (***на протязі*** *дослідження було виявлено*…(***під час*** *дослідження*); *моя думка* ***співпадає (збігається);*** складні (не зовсім доречні) синтаксичні конструкції *становить інтерес дослідження;* змішування стилів у науковому тексті; зниження мовної грамотності дослідників (*формування мовної* ***компетенції*** (***компетентності***); *у* ***даній*** *статті* ***розглядається проблема***…(у *цій статті* ***порушено проблему****…*)тощо. Важливою проблемою є також надмірне використання іншомовних термінів, які не завжди є доречними: пор. *дедлайн «кінцевий термін»; акаунт «обліковий запис»; фідбек «зворотний зв'язок»; лайфхак; інсайт;* тощо. У науковому тексті варто з обережністю використовувати іншомовну

лексику, бо, за твердженнями С Караванського, «засмічення мови чужими елементами без потреби є ознакою мовної неохайності» [1].

Ще однією проблемою, яка активно поширюється в наукових текстах, є використання наукового жаргону, коли автори для ненових ідей створюють видимість важливості та новизни. Власне такі дії дослідників яскраво підкреслюють їх професійну некомпетентність.

Підсумовуючи зауважимо, що професійна компетентність і наукова мова взаємопов'язані. Для ефективної наукової діяльності необхідно якісно володіти культурою наукового мовлення, забезпечуючи точність, логічність та переконливість наукового викладу. Наукова мова виступає не лише засобом комунікації, а й інструментом формування наукової картини світу дослідника.

Література

1. Караванський С. Практичний словник-синонімів. Львів: БаК, 2012 523с. Львів: БаК, 2012. 523 с. http://search.nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001498 (дата звернення: 12.03.2026).

2. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови. Навч. посіб. К.: Академія, 2007. 360с.

3. Семеног О. Культура наукової української мови. : Навч. посіб. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. 252 с.

4. Селігей П.О. Український науковий текст: проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості автореф. дис. д-ра філол. наук: Київ, 2016. http://www.inmo.org.ua/assets/files/Selihey%20P.%20Ukr.%20naukovy%20text%20(2016).pdf (дата звернення: 15.04.2026).

ХАЛЕЦЬКА Леся
канд. іст. наук, доцент, м. Київ

ДИХОТОМІЯ ПОНЯТЬ «ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ» ТА «ЦИФРОВЕ УРЯДУВАННЯ» У ПАРАДИГМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобальна трансформація світової економіки та соціальних відносин, зумовлена стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), призвела до необхідності переосмислення традиційних моделей державного управління. У сучасній науковій дискусії та практичній діяльності владних інституцій поряд з терміном «електронне урядування» часто використовується термін «цифрове урядування». Попри їхню зовнішню схожість, аналіз наукових досліджень свідчить про наявність дихотомії між цими поняттями, що відображає еволюційний перехід від простої автоматизації управлінських процесів до повної цифрової трансформації держави.

Електронне урядування виникло як відповідь на виклики інформаційного суспільства наприкінці XX – на початку XXI століття. Його сутність полягає у використанні ІКТ для підвищення ефективності роботи органів державної влади та поліпшення якості надання публічних послуг. Т. В. Голобородько, спираючись на аналіз визначень поняття «електронне урядування» у нормативно-правових документах і наукових працях, виокремив два підходи стосовно впровадження електронного врядування: перший (описовий) стосується зміни моделі державного управління, орієнтованої на громадськість, як основного споживача державно управлінських рішень; другий (технократичний або прикладний) розглядає використання ІКТ «як нового ефективного інструменту, який економить людські, фінансові інформаційні ресурси, пришвидшує та видозмінює усі процеси, роблячи їх ефективнішими [1, с. 56]. На думку О. В. Карпенка, Ж. З. Денисюка, В. В.

Наместніка та ін., практична реалізація намагань охопити концепцією електронного урядування поряд з функціонуванням інформаційно-комунікаційної (технічної) інфраструктури органів публічної влади також і їх управління за допомогою електронних

технологій та сервісів виявилася невдалою [3, с. 35]. Це знайшло прояв і у відсутності адекватного трактування терміну «електронне урядування» на законодавчому рівні, оскільки, зокрема, визначення е-урядування в Концепції розвитку електронного урядування в Україні (2017 р.) з одного боку, недостатньо розкриває сервісну сутність взаємодії держави та суспільства, з іншого боку, звужує розуміння е-урядування лише як форми організації державного управління [3, с. 36]. Автори, в контексті еволюції суспільства від «інформаційного суспільства» через «суспільство знань» і «мережеве суспільство» до «цифрового суспільства», підкреслюють трансформаційний вплив цифровізації на управлінські процеси на відміну від обслуговуючої ролі інформатизації та електронного урядування в публічному управлінні [3, с. 39]. Науковці прийшли до висновку про відсутність тотожності між поняттями «електронне урядування» і «цифрове врядування». Під першим «розуміють обслуговуючу діяльність органів публічної влади за допомогою електронних систем локальних інформаційно-комунікаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі» [3, с. 47]. Тоді як під цифровим врядуванням вони пропонують «розуміти планування, мотивацію, організацію, реалізацію та контроль діяльності органів публічної влади на основі застосування діджитальних алгоритмів прийняття управлінських рішень» [3, с. 47]. При цьому автори монографії [3, с. 42], так само, як і Т. В. Голобородько [1, с. 59], розглядають цифрове врядування наступним етапом розвитку електронного урядування.

Натомість М. С. Міхровська акцентувала увагу на тому, що цифрове урядування є якісно новим рівнем розвитку, який можна трактувати як «електронне урядування 2.0» [2, с. 38]. Вона підкреслила, що цифрове урядування не виступає однією зі стадій електронного урядування, а є його якісним перевтіленням [2, с. 40]. Електронне урядування розглядається нею як «спосіб організації публічної влади за допомогою електронних систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі», тоді як «цифрове врядування є новою інноваційною парадигмою організації та розвитку системи управління, одним із трендів якої є реалізація цифрових трансформацій у поєднанні з упровадженням сучасних цифрових технологій» [2, с. 39]. Дослідниця надала кілька визначень

терміну «цифрове врядування»: «це сервісно орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій» [2, с. 39]; «це такий спосіб організації публічного управління за допомогою цифрових технологій, основною метою якого є забезпечення прав, свобод та інтересів людини й громадянина на всіх рівнях взаємодії з державою» [2, с. 40]. Дихотомія тут проявляється у зміні вектору: якщо електронне урядування фокусувалося на технологіях, то цифрове урядування – на даних та інтересах користувача. Цифрове урядування передбачає не просто «оцифрування» аналогових послуг, а їх докорінну реінжинірингову перебудову. Це створення екосистеми, де держава виступає як платформа, що функціонує в режимі реального часу. «Цифровий уряд стосується використання цифрових технологій як невід'ємної частини стратегій модернізації уряду для створення суспільної цінності. Він спирається на екосистему цифрового уряду, що складається з державних суб'єктів, неурядових організацій, компаній, об'єднань громадян і окремих осіб, яка підтримує виробництво та доступ до даних, послуг і контенту через взаємодію з урядом» [2, с. 39]. Таким чином цифрове урядування формує новий рівень суспільної довіри.

Отже, аналіз підходів до визначення понять «електронне урядування» та «цифрове урядування» у науковій літературі дозволяє зробити висновок про актуальність і водночас незавершеність термінологічної роботи. Якщо поняття «електронне урядування» більшою мірою опрацьоване науковцями, знайшло своє визначення у нормативно-правових документах, то підходи до розуміння і трактування поняття «цифрове урядування» різняться. Також останній термін не унормований на законодавчому і нормативно-правовому рівні. Це обумовлює необхідність подальших наукових термінологічних досліджень.

Література

1. Голобородько Т. В. Електронне урядування, цифрове урядування, віртуальне урядування: визначення сутності. *Features of the development of modern science in the pandemic's era:collectionof scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of theIInternational Scientific and Theoretical Conference* (Vol. 1), December 3, 2021.

Berlin, Germany: European Scientific Platform. С. 55–60. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/17083 (дата звернення: 19.04.2026).

2. Міхровська М. С. Цифрове урядування – електронне урядування 2.0. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique*: IV International Scientific and Practical Conference, Paris, France, November 11, 2022. С. 38 – 40. URL: https://surl.li/abellh (дата звернення: 19.04.2026).

3. Цифрове врядування : монографія / О. В. Карпенко, Ж. З. Денисюк, В. В. Наместнік [та ін.] ; за. ред. О. В. Карпенка. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с. URL: https://surl.lu/kwxcyc (дата звернення: 19.04.2026).

ХАЛЕЦЬКА Леся
канд. іст. наук, доцент, м. Київ
ЛАДАН Ярослав
здобувач четвертого (бакалаврського) рівня вищої освіти, м. Київ

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО» ТА «КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК»: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Поняття «бібліотечне краєзнавство» не визначено у нормативно-правових документах. У фаховій літературі воно визначається як комплексна галузь, що має власний об'єкт, предмет та методи дослідження. Згідно з визначенням Н. М. Кушнаренко, бібліотечне краєзнавство – «це відносно самостійна інтеграційно-цілісна сфера професійної бібліотечної діяльності, спрямована на задоволення краєзнавчих інформаційних потреб суспільства й особистості. Воно формується на стику краєзнавства і бібліотечної діяльності шляхом міждисциплінарного синтезу їх теоретико-методологічних і прикладних напрацювань» [1, с. 56]. Головними підсистемами бібліотечного краєзнавства визначаються: краєзнавча бібліотечна практика (або краєзнавча діяльність бібліотеки), наука про бібліотечне краєзнавство,

підготовка кадрів для краєзнавчої бібліотечної сфери, організаційно-управлінської діяльності, професійної преси [1, с. 61]. Відповідно до Н. М. Кушнаренко практична краєзнавча діяльність бібліотеки становить базову підсистему бібліотечного краєзнавства і визначається як сфера науково-практичної професійної діяльності бібліотеки, «що пов'язана зі збиранням, опрацюванням, зберіганням і наданням у громадське користування краєзнавчих і місцевих документів, а також зі створенням краєзнавчої інформації (знань)» [1, с. 62].

Слід зазначити, що питання наукового статусу «бібліотечного краєзнавства» як наукової і навчальної дисципліни і як терміну викликало неоднозначне сприйняття у науковому співтоваристві. Зокрема, М. А. Низовий визначив їх існування як «блеф» і акцентував увагу на невизначеності поняття «бібліотечне краєзнавство» [2, с. 2, 7]. В той же час втор зазначив, що «публічна бібліотека може професійно займатися краєзнавством у межах своєї компетентності, тобто вивченням історії становлення та розвитку бібліотек і бібліотечної мережі свого краю, тобто "бібліотечним краєзнавством" у конкретному, а не з "неусувною багатозначністю" його розумінні» [2, с. 8]. Дослідник прийшов до висновку, що бібліотека виконує частину суто краєзнавчої роботи: вивчення, становлення і розвиток бібліотек і бібліотечної мережі краю. Інша робота бібліотеки стосовно краєзнавства, є його інформаційно-документним забезпеченням і його пропагандою [2, с. 9].

Попри зазначений підхід, термін «бібліотечне краєзнавство» продовжує використовуватися в дослідженнях, присвячених краєзнавчій діяльності бібліотек. Як приклад, можна навести роботу О. Пилипаки, в якій вона представляє розуміння бібліотечного краєзнавства як одного з провідних напрямів діяльності бібліотек, що в свою чергу включає в себе історичне, етнографічне, літературне, культурно-мистецьке краєзнавство [3, с. 499]. Далі в роботі йдеться про розробку різних питань краєзнавчої бібліотечної діяльності, як от дослідження та розробка загальної схеми і структури видової класифікації складу ресурсів, продуктів і послуг із краєзнавства в електронному середовищі публічних бібліотек України тощо. Тобто, по суті, поняття «бібліотечне краєзнавство» і «краєзнавча діяльність бібліотек» розглядаються автором як

синонімічні. Термін «бібліотечне краєзнавство» вжитий і в статті А. В. Скорохватової: повідомивши про підготовку до видання бібліографічного посібника «Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства», автор зазначила, що він містить бібліографічні описи як окремих документів так і аналітичні описи статей або окремих частин з книг, журналів ті ін. видань, «що містять відомості з теоретичних, методичних і практичних питань бібліотечного краєзнавства: організації краєзнавчої роботи бібліотек; застосування новітніх інформаційних технологій у краєзнавчій бібліотечній діяльності; формування краєзнавчого фонду і фонду місцевого друку; формування краєзнавчого довідкового апарату; популяризації краєзнавчих документів» [5]. Отже, поняття «бібліотечне краєзнавство» визначається через напрями краєзнавчої діяльності бібліотеки.

Термін «краєзнавча діяльність бібліотек» визначено у Положенні про організацію краєзнавчої роботи бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України як один з провідних напрямів бібліотечної роботи, що «передбачає виявлення, збирання і організацію загальнодоступного користування інформацією про певну місцевість (край), зафіксованою у документах. Краєзнавча діяльність бібліотек здійснюється в формах, в цілому притаманних бібліотечній роботі» [4]. Базою краєзнавчої діяльності бібліотек є краєзнавчі фонди, які складаються з документів, пов'язаних з краєм змістом (краєзнавчих документів) і документів, пов'язаних з краєм походженням (місцевих видань), опублікованих на території краю.

Отже, попри досить широке використання в наукових працях, термін «бібліотечне краєзнавство» не визначений у нормативно-правовому полі, його зміст тлумачиться неоднозначно і він часто вживається як синонімічний до терміну «краєзнавча діяльність бібліотек». Останній, поряд з традиційним використанням в бібліотекознавчих дослідженнях і бібліотечній практиці, визначений також нормативним документом.

Література

1. Кушнаренко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник. Київ : Знання, 2007. 502 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/425061.pdf.

2. Низовий М. А. «Бібліотечне краєзнавство» – так що ж це таке? *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2010. № 1. С. 46–56. URL: https://surli.cc/dkuvxq (дата звернення: 14.04.2026).

3. Пилипака О. Від бібліотечного краєзнавства до бібліотечної регіоналістики: стан та перспективи досліджень. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 50. С. 498–508.

4. Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи міністерства культури і мистецтв України : Наказ Міністерства культури і мистецтв України № 314 від 11.06.1996 р. URL: https://profy.nlu.org.ua/!site/official/o_country.htm (дата звернення: 14.04.2026).

5. Скорохватова А. В. Методична діяльність Національної історичної бібліотеки України в умовах реформування бібліотечної галузі. *До 110-ї річниці заснування ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. Науково-практична конференція «Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього» м. Вінниця, 12 вересня 2017: офіційний вебсайт ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва*. URL: http://library.vn.ua/Konf2017/proceeding.html (дата звернення: 18.04.2026).

ЧЕРІПКО Сергій
канд. філол. наук, доцент, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасний розвиток української наукової мови гуманітарних наук відбувається в умовах глибинних суспільних змін, зумовлених цифровізацією комунікацій, глобалізацією академічного простору та інтеграцією України до європейського науково-освітнього середовища. У таких умовах термінологічна система постає як відкрита й динамічна структура, що здатна до адаптації, оновлення та системної перебудови.

Теоретичне осмислення трансформацій терміносистеми потребує звернення до поняття дискурсу. Дослідник Ф. С. Бацевич визначає дискурс як «комплексне комунікативне явище, занурене в соціокультурний контекст» [1, с. 24]. Таким чином, наукова термінологія функціонує не ізольовано, а в межах певних соціальних, культурних та інституційних практик. Суттєві зміни в академічному середовищі закономірно сприяють переосмисленню дефініцій і появі нових термінів.

Суттєвим чинником трансформації є зміна характеру академічного дискурсу. Н. Б. Голуб наголошує, що академічний дискурс охоплює «сукупність текстових практик, норм і стратегій наукової комунікації» [2, с. 41]. У цифрову добу саме ці практики реалізуються через електронні журнали, репозитарії відкритого доступу та міжнародні наукометричні бази даних. Це зумовлює підвищені вимоги до стандартизації термінів, логічної структурованості тексту та прозорості дефініцій.

Однією з провідних тенденцій розвитку гуманітарної термінології є інтернаціоналізація. У науковому обігу активно функціонують запозичення англомовного походження: «дискурс», «наратив», «перформативність», «медіація», «ресилієнтність», «інклюзія». Науковець О. А. Стишов підкреслює, що лексичні інновації новітнього періоду проходять етапи фонетичної, морфологічної та семантичної адаптації [4, с. 57]. Це засвідчує здатність української мови інтегрувати іншомовні елементи відповідно до власних словотвірних моделей: формуються прикметники (дискурсивний, наративний), абстрактні іменники (інклюзивність, медіаграмотність), складні терміносполуки (цифрова гуманітаристика, інформаційна культура) та ін.

Водночас процес інтернаціоналізації породжує проблеми варіантності та синонімії. Л. І. Мацько наголошує, що культура української наукової мови передбачає «дотримання норм літературної мови, точність і логічну послідовність викладу» [3, с. 19]. Дослідниця застерігає від механічного копіювання іншомовних моделей, яке може порушувати системність національної мови [3]. Отже, гармонізація української термінології з міжнародною має здійснюватися з урахуванням принципів нормативності та мовної доцільності.

Актуальним чинником розвитку терміносистеми є міждисциплінарність гуманітарних досліджень. Як зазначає З. Я. Терлак, «сучасна українська термінологія розвивається в умовах активної взаємодії наук і потребує узгодження понять у межах міжгалузевої комунікації» [5, с. 38]. Унаслідок цього формуються нові поняття на перетині гуманітаристики й цифрових технологій: «цифрова ідентичність», «віртуальна комунікація», «інформаційна гігієна», «цифрова етика». Такі терміни відображають розширення предметного поля гуманітарних наук і становлення нових дослідницьких парадигм.

Цифровізація науки змінює також способи репрезентації знання. Зростає значення чітко структурованого, стандартизованого наукового тексту, придатного до автоматизованої обробки та індексування в міжнародних базах даних. Це посилює вимоги до однозначності термінів і дефініційної точності. Контекстуальна зумовленість значення мовних одиниць, на якій наголошує Ф. С. Бацевич, набуває особливої ваги щодо понять із широкою семантикою («ідентичність», «культура», «дискурс») [1]. Чітке визначення змісту терміна в межах конкретної наукової школи є запорукою ефективної комунікації та уникнення концептуальних розбіжностей.

Отже, трансформація термінологічної системи гуманітарних наук є багатовекторним процесом, що охоплює інтернаціоналізацію, міждисциплінарність, цифровізацію наукової комунікації та переосмислення традиційних дефініцій. Тож саме поєднання відкритості до інновацій із дотриманням принципів нормативності, системності та збереження мовної ідентичності забезпечує конкурентоспроможність української науки в європейському просторі.

Перспективи подальших досліджень пов’язані з кодифікацією нових термінів, розробленням електронних галузевих словників і гармонізацією українських стандартів із міжнародними. Саме системний підхід до розвитку термінології сприятиме зміцненню позицій української гуманітаристики в глобальному академічному середовищі.

Література

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістика тексту і дискурсу : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 312 с.

Голуб Н. Б. Академічний дискурс: теорія і практика : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2023. 280 с.

Мацько Л. І. Культура української наукової мови в умовах глобалізації. Українська мова. 2022. № 3. С. 15–27.

Стишов О. А. Українська лексика кінця XX — початку XXI століття: нові явища та тенденції розвитку : монографія. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2021. 420 с.

Терлак З. Я. Українська термінологія: сучасний стан і перспективи розвитку. Мовознавство. 2024. № 1. С. 34–45.

ЮРЧЕНКО Ольга

канд. іст. наук, доцент, м. Київ

РОЛЬ ТЕРМІНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

У сучасному науковому та інформаційному просторі питання стандартизації набуває особливої актуальності, що зумовлено стрімким розвитком інформаційних технологій, глобалізаційними процесами та зростанням обсягів інформації. Важливе місце у цьому процесі посідає термінологія, яка виступає базовим інструментом упорядкування знань і забезпечення ефективної професійної комунікації [2].

Терміни є ключовими елементами будь-якої наукової та професійної мови, оскільки вони відображають сутність понять певної галузі знань. Саме через систему термінів відбувається фіксація, передача та інтерпретація інформації. У контексті стандартизації терміни виконують головну функцію уніфікації знань, що забезпечує єдність трактування понять у межах певної професійної спільноти.

Термінологія є фундаментом стандартизації, оскільки забезпечує єдине розуміння понять, об'єктів та процесів у науці, техніці та виробництві. Без чітко визначених термінів неможливо встановити загальні правила, вимоги чи характеристики, що є головною метою стандартизації.

Роль термінології у розвитку стандартизації виявляється у різних аспектах. Найбільш важливими можна вважати наступні:
Забезпечення однозначності**:** однією з основних функцій термінів у стандартизації є забезпечення однозначності. Використання стандартизованих термінів дозволяє уникнути неоднозначностей і різночитань, що особливо важливо у сфері документознавства та інформаційної діяльності. Наявність різних трактувань одного й того ж поняття може призвести до помилок у документації, зниження ефективності управлінських процесів та ускладнення комунікації між фахівцями [1].

Упорядкування знань: стандартизована термінологія сприяє систематизації знань. Вона дозволяє структурувати інформацію, створювати класифікації та формувати єдині підходи до опису об'єктів і процесів. Це особливо важливо для розвитку електронного документообігу, інформаційних систем і цифрових архівів [3]. Створення терміносистем — упорядкованих сукупностей термінів — дозволяє структурувати певну галузь знань, що є необхідною умовою для розробки нормативних документів.

Інформаційна сумісність: використання стандартизованих термінів є критичним для обміну даними, розвитку цифрових технологій та міжнародної співпраці.

У сучасному українському науковому дискурсі значна увага приділяється розвитку термінології як складової інформаційної діяльності. Сучасні наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених свідчать про активний розвиток термінографії та необхідність уніфікації термінологічних систем у відповідності до міжнародних стандартів [2].

Гармонізація стандартів: важливим аспектом є гармонізація національних термінологічних систем із міжнародними стандартами. Це суттєво сприяє інтеграції України у світовий науковий простір та забезпечує ефективну комунікацію між фахівцями різних країн, надає перспективу вступу України до ЄС [3].

Інструмент уніфікації: термінологія виступає засобом уніфікації — раціонального скорочення різноманітності об'єктів шляхом чіткої класифікації та ідентифікації.

Без термінології не відбувається розвитку жодної сфери людської діяльності. Щодо сфери стандартизації документознавства та інформаційної діяльності, то тут термінологія відіграє особливу роль, оскільки вона забезпечує опис і регламентацію процесів створення, обробки, зберігання та використання документів. Сучасний стан цієї галузі характеризується необхідністю адаптації термінології до умов цифрового середовища [1]. Можна вважати, що термінологія відіграє своєрідну роль «спільної мови», яка дозволяє автоматизувати та уніфікувати роботу з даними.

Основне значення термінології для галузі документознавства та інформаційної діяльності полягає в наступному: це - єдність понятєвого апарату, створення стандартів електронного документообігу (ЕДО), організація пошуку та доступу, архівне зберігання, міжнародна інтеграція.

В сучасних умовах розвиток інформаційних технологій та штучного інтелекту підсилює потребу у стандартизації термінів. Автоматизовані системи потребують чітко визначених понять для коректної обробки інформації. У цьому контексті терміни виступають інструментом структуризації знань та цифрової трансформації.

В Україні діяльність зі стандартизації науково-технічної термінології координують такі установи, як Інститут української мови НАН України та відповідні технічні комітети (наприклад, ТК СНТТ).

Таким чином, терміни є фундаментальним елементом процесу стандартизації, забезпечуючи єдність професійної мови, сприяючи систематизації знань та підвищуючи ефективність інформаційної діяльності. Їх розвиток та уніфікація є необхідною умовою подальшого розвитку науки і практики.

Література

1. Бездрабко В. В. Актуальні проблеми документознавства в Україні. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. №1. С.26-41. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2020_1_8 (дата звернення - 03.04.2026).

2. Комова М. В., Петрушка А. І. Науковий контент: чинники та динаміка розвитку української національної термінографії. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. №3.С.27-37.
https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/Vydannia/Bibliotekoznavstvo/BDI_3_2022-DOI-3.pdf (дата звернення - 03.04.2026).
3. Тур О.М. Сучасна проблематика гармонізування національних стандартів з міжнародними та європейськими. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. №1.С.41-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2020_1_9 (дата звернення – 05.04.2026).

АМЕЛЬКІНА Софія
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н., доц.

ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

АНОТАЦІЯ. Досліджено сутність понять «інформаційне суспільство», «інформаційно-комунікаційні технології» та «цифровізація». Подано характеристику інформаційного суспільства. Досліджено та проаналізовано міжнародні індекси, які використовуються для оцінювання рівня розвитку інформаційного суспільства Проаналізовано дані про розвиток інформаційного суспільства в різних країнах Європи. Визначено найбільш успішні країни за рівнем розвитку інформаційного суспільства. Досліджено розвиток інформаційного суспільства в Україні, проаналізовано здобутки в цій сфері та проблеми, з якими стикається Україна на шляху розвитку інформаційного суспільства. Зроблено висновок, що аналіз та оцінка рівня розвитку інформаційного суспільства є надійною доказову базою для відображення показників динаміки розвитку цифровізації та покращення розвитку ІКТ в різних країнах.

Ключові слова: інформаційне суспільство, цифровізація, міжнародні індекси, ІКТ.

Вступ. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що сьогодні цифровізація перетворилася на головний фактор виживання і конкурентоспроможності держав. Оцінювання розвитку інформаційного суспільства важливо для визначення стратегічних напрямів поступу держав, розуміння рівня доступності технологій, розвитку цифрової економіки та ін. Проблемі розвитку й оцінювання інформаційного суспільства присвячені праці ряду науковців, зокрема В. П. Степаненка, який у своїй статті розкрив сутність поняття «інформаційне суспільство» та визначив його характерні

особливості [4]. Проблемі розвитку інформаційного суспільства в Україні присвятили свої роботи такі дослідники, як Ю. Поліковська [3], І. С. Сухан, А. І. Сенько [5]. В їх роботах визначено місце України у світі за рівнем розвитку інформаційного суспільства, проблеми та перспективи розвитку України у цій сфері. Проте питання методики оцінювання рівня розвитку інформаційного суспільства у державах світу залишається актуальним у зв'язку з удосконаленням як методик, так і зміною місця країн у загальному рейтингу через подальші цифрові суспільні та економічні трансформації.

Мета. Дослідити методику оцінювання розвитку інформаційного суспільства в Україні та світі.

Основний текст. На сьогоднішній день людство переживає перехід до нової історичної фази свого розвитку та становлення інформаційного суспільства. Головною особливістю цього типу суспільства є вирішальна роль інформації, її виробництва, використання та споживання в усіх сферах суспільного буття, від економіки до культури. Провідна роль в такому типі суспільства також належить інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ). Зараз розвинені країни світу активно впроваджують ІКТ у різні сфери діяльності, що значно полегшує якість життя громадян. Цей процес називають цифровізацією.

Оцінювання рівня цифровізації дає чітке розуміння стану інформаційного суспільства в тій чи іншій країні. Тому на даний момент питання розвитку ІКТ та інформаійного суспільства постало доволі гостро, особливо в Україні. У різних країнах світу цифровізація відбувається по-різному і залежить головним чином від рівня розвитку економіки та ІКТ.

Для оцінювання рівня розвитку інформаційного суспільства використовують міжнародні індекси, зокрема DESI (Digital Economy and Society Index – Індекс цифрової економіки та суспільства). Цей індекс складається з чотирьох субіндексів [1]:

– людський капітал – наявність та рівень навичок користування ІКТ у громадян;

– підключення до інтернету – показник фіксованого широкосмугового доступу до мережі «Інтернет»;

– інтеграція цифрових технологій – показник інтеграції цифрових технологій на підприємствах та в електронній комерції;

– цифрові державні послуги – показник розвитку та розповсюдженості електронних державних послуг.

Також використовується індекс EGDI (E-Government Development Index – Індекс розвитку електронного урядування). Він був розроблений ООН та використовується для відображення рівня розвитку електронного урядування держав-членів Організації Об'єднаних націй [7]. Одним зі складників цього індексу є Online Service Index (Індекс онлайн-послуг). Він оцінює якість надання державних послуг онлайн, доступність необхідних громадянам послуг та зручність користування державними цифровими сервісами.

Для оцінювання рівня розвитку інформаційного суспільства у різних країнах світу необхідно навести приклади країн-лідерів у цій сфері. В якості прикладу будуть наведені країни-члени Євросоюзу. Оцінка рівня цифровізації в цих країнах здійснюється Європейською Комісією за допомогою вищезазначеного індексу DESI. Згідно з даними від 19 червня 2020 р. лідерами серед країн-членів ЄС є Фінляндія, Ірландія, Данія, Швеція та Естонія (цифрові державні послуги) [2]. У 2025 р. згідно індексу DESI у трійці лідерів опинилися Нідерланди, Фінляндія та Ірландія. Останні три країни традиційно демонструють найвищій рівень розвитку цифрової інфраструктури та доступу до мережі «Інтернет» [6]. Найкращий рівень надання цифрових державних послуг демонструє Естонія [2].

В Україні зараз доволі швидко відбувається розвиток інформаційного суспільства, особливо електронного урядування. Згідно з повідомленнями Міністерства цифрової трансформації, у 2024 р. Україна посіла п'яте місце в рейтингу Online Service Index, чим продемонструвала значний прогрес порівняно з попередніми роками. Також Україна стала першою у світі країною, яка офіційно впровадила електронні паспорти, та однією з найперших країн світу, чиї COVID-сертифікати в застосунку «Дія» офіційно визнали країни-члени ЄС [3]. Проте в деяких сферах ще присутні певні обмеження або проблеми з адаптацію для таких категорій громадян, як люди похилого віку та люди, які не мають доступу до інтернету [5].

Висновки. Таким чином, розвиток ІКТ та цифрових державних послуг є надзвичайно важливою сферою у процесі становлення сучасного інформаційного суспільства та покращення якості життя громадян. Аналіз та оцінка рівня розвитку інформаційного суспільства є надійною та наочною доказовою базою для показників динаміки розвитку цифровізації у різних країнах світу і в Україні у тому числі.

Список використаних джерел:

1. Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI). *Держстат.* URL: https://stat.gov.ua/uk/node/5652 (дата звернення: 15.02.2026).
2. Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI 2020). *Cyber Policy.* URL: https://surli.cc/spblvh (дата звернення: 15.02.2026).
3. Поліковська Ю. Україна на п'ятому місці в Online Service Index глобальному рейтингу цифрових держпослуг від ООН. 2024. *ДМ Media Sapiens*. URL: https://surl.li/bqqezy (дата звернення: 12.02.2026).
4. Степаненко В. П. Інформаційне суспільство. *Енциклопедія сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/article-12462 (дата звернення: 11.02.2026).
5. Сухан І.С., Сенько А.І. Електронне урядування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Вип 86, ч. 1. С. 84–88.
6. Developing Europeans' digital skills : learning from the best. 03.10.2025. *Euro News.* URL: https://surl.li/jpgsos (дата звернення: 16.02.2026).
7. E-Government Development Index (EGDI). *UN E-Government Knowledgebase.* URL: https://surl.lt/qynbbi (дата звернення: 16.02.2026).

БІЛОЗІР Таїсія-Злата

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ
Науковий керівник – Юрій ГОРБАНЬ, к. культурології, проф.;
Володимир ВАРЕНКО, к. пед. н.,
доц.

INSTAGRAM ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖМЕЙКІНГУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АНОТАЦІЯ. У роботі обґрунтовано роль платформи Instagram як стратегічного інструменту формування іміджу закладів вищої освіти в умовах цифровізації та сучасних безпекових викликів. Виявлено, що цифрова присутність університету трансформується у ключове середовище первинної взаємодії з аудиторією, забезпечуючи трансляцію інституційних цінностей та побудову тривалої довіри через візуально-репрезентативні наративи. Здійснено аналіз специфіки функціонування Instagram у синергії з текстоцентричними форматами Threads та встановлено, що інтегрований підхід до конструювання віртуального образу дозволяє ефективно актуалізувати базові архетипи бренду й оптимізувати комунікаційну політику ЗВО на конкурентному ринку освітніх послугосві.

Ключові слова: іміджмейкінг, заклад вищої освіти, Instagram, цифрова комунікація,
репутаційний капітал, візуальний контент, Threads, стратегія позиціонування.

Вступ. В умовах сучасної медіареальності категорія іміджу трансформувалася з суто теоретичного об’єкта гуманітарних студій у прикладний інструмент, що перебуває в епіцентрі щоденних маніпуляцій мільйонів суб’єктів соціальних мереж та комерційних майданчиків [2]. Платформа Instagram, виступаючи однією з найбільш динамічних комунікаційних арен, утвердилася в статусі магістрального каналу трансляції цінностей, який забезпечує генерування та підтримку тривалої інституційної довіри [10]. Відповідно, проєктування релевантних та практикоорієнтованих

алгоритмів побудови образу стає пріоритетним вектором для організацій, що прагнуть зберегти конкурентну спроможність у дефіцитних умовах обмеженого «вікна уваги» споживача [1]. На відміну від традиційного маркетингу, де архітектоніка бренду вибудовувалася протягом тривалих часових циклів, взаємодія з аудиторією в Instagram реалізується в межах кількох секунд. Висока інтенсивність реакцій та фрагментарність сприйняття вимагають від фахівців з іміджмейкінгу впровадження адаптивних стратегій: структурна послідовність, мікросюжетність візуального наративу та миттєва емоційна апеляція постають детермінантами успішного позиціонування.

Мета. Зазначена динаміка визначила фокус нашого наукового пошуку, спрямованого на експлікацію дієвих методик конструювання стабільного віртуального образу в межах даної платформи.

Основний текст. Для реалізації мети було окреслено низку дослідницьких завдань: систематизувати теоретичне підґрунтя іміджмейкінгу в Instagram, здійснити компаративний аналіз акаунтів провідних закладів вищої освіти, верифікувати інструментарій їхнього репутаційного впливу та імплементувати отримані емпіричні дані у практичні кейси. Методологічний апарат дослідження охоплює структурно-змістовий контент-аналіз, моделювання матричного алгоритму оцінки релевантності публікацій, а також узагальнення результатів у форматі універсальних стратегічних рекомендацій. Міждисциплінарний характер роботи, що спирається на теоретичні доробки А. Марущак [1], М. Ткачової [3], О. Жегуса [3] та інших дослідників, забезпечує комплексне розуміння механізмів іміджформування у цифровому просторі.

Запропоновані алгоритми мають високий потенціал адаптивності як для персональних, так і для корпоративних профілів, дозволяючи коригувати комунікаційну стратегію відповідно до специфічних маркетингових завдань. Їхнє застосування сприяє зростанню рівня суспільної довіри, підвищенню ефективності діалогу та забезпеченню довготривалої лояльності навіть у ситуації швидкоплинних цифрових транзакцій. Висновки дослідження покликані допомогти суб’єктам вітчизняного

підприємництва та закладам вищої освіти оптимізувати візуальну комунікацію, вдосконалити рекламні кампанії та зміцнити репутаційні позиції на висококонкурентному ринку соціальних медіа.

У межах теоретичного аналізу встановлено, що в умовах глобальних трансформацій та воєнних викликів імідж університету постає як стратегічний актив, що забезпечує його конкурентну диференціацію та залучення ключових стейкхолдерів [6]. Сучасний імідж ЗВО не тотожний рекламній активності, а є цілеспрямовано спроєктованим образом, який базується на реальних характеристиках освітнього середовища, корпоративних цінностях та системній комунікаційній політиці [2; 11]. Ефективне формування такого образу вимагає дотримання принципів відповідності стратегії розвитку, єдності внутрішнього і зовнішнього сприйняття, а також адаптивності до актуальних соціально-економічних запитів суспільства.

Особлива увага приділяється трансформації медіапростору, де соціальні мережі перетворилися з допоміжних інструментів на домінуюче середовище первинного контакту абітурієнта з університетом[8; 9]. Завдяки інтерактивності, нелінійності презентації контенту та можливості миттєвого зворотного зв'язку, цифрові платформи дозволяють ЗВО не лише транслювати інформацію, а й вибудовувати стійку довіру через демонстрацію «доказів якості» освітніх послуг[7]. Використання SEO-оптимізації, SMM-стратегій та віртуальних форматів взаємодії стає необхідною умовою для стабілізації попиту в умовах демографічної кризи та міграційних процесів [4; 6].

Специфіка функціонування Instagram у 2025 році визначається його візуально-репрезентативною природою, що дозволяє ефективно працювати з емоційним складником бренду через сторітелінг та короткі відеоформати [8; 9]. Синергія Instagram із текстоцентричною платформою Threads забезпечує багатофункціональність іміджу, поєднуючи впізнавану візуальну айдентику з глибокою експертною аргументацією та оперативним реагуванням на запити аудиторії. Такий інтегрований підхід дозволяє актуалізувати архетипи Мудреця, Опікуна чи Творця, надаючи образу університету зрозумілих і прогнозованих для масової свідомості сенсів.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що імідж сучасного університету є складним багатокомпонентним конструктом, який інтегрує академічну репутацію, сервісність та відкритість управлінських процесів. Встановлено, що в умовах воєнного стану цифрова присутність ЗВО набуває критичного значення, виконуючи не лише маркетингову, а й стабілізаційну та консолідаційну функції для академічної спільноти [4]. Проведений аналіз підтверджує, що успішність іміджмейкінгу залежить від переходу до керованої моделі комунікацій, яка базується на принципах доказовості, етичної стриманості та безпекової чутливості контенту.

Вивчення практичного досвіду провідних українських університетів дозволило ідентифікувати ключові моделі позиціонування — від репутаційно-академічної до змішаної спільнотної, — де найвищу стійкість демонструють стратегії, орієнтовані на людяність та зниження дистанції з користувачем. Запропонована матрична модель удосконалення діяльності в Instagram та розроблений алгоритм оцінки релевантності контенту створюють підґрунтя для мінімізації репутаційних ризиків та підвищення інституційної довіри. Таким чином, системне поєднання візуальних та текстових форматів у цифровому середовищі забезпечує формування цілісного, сучасного та соціально відповідального образу закладу вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Марущак А. Л. Сучасні засоби формування позитивного іміджу закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері.* 2024. С. 86–87.

2. Литвин С. В. Формування іміджу освітнього закладу – вимоги сьогодення. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти.* 2024. № 82. С. 42–51. DOI: URL: https://doi.org/10.32820/2074-8922-2024-82-42-51.

3. Ткачов М., Жегус О., Гусаковська Т. Бренд університету як складова стратегії ринкового просування освітніх послуг. *Розвиток менеджменту і маркетингу в АПК.* 2025. № 3. С. 103–110. URL: https://doi.org/10.31734/economics2025.32.104.

4. Механізм просування бренду університету в соціальних мережах. *Україна у світових глобалізаційних процесах*: культура, економіка, суспільство : тези доп. 7-ї Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27–28 берез. 2025 р. : у 3 ч. Ч. 3 / М-во освіти і науки України ; Київ. ун-т культури ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2025. С. 98–101.

5. Харченко О. С. Стратегії брендингу закладів вищої освіти в Україні в умовах демографічної кризи. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 3 (54). С. 363–368. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-55.

6. Бондаренко Т. В., Стеценко В. П., Стеценко Н. М., Ткачук Г. В. Цифрова присутність закладів вищої освіти у соціальних мережах Facebook та Instagram. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2021. Т. 84, № 4. С. 271–284. URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v84i4.3551.

7. Москвич А. С. Комунікації закладів вищої освіти з абітурієнтами (огляд літератури). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. Т. 35 (74), № 5, ч. 2. С. 272–276. URL: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.2/40.

8. Українські медіа: споживання новин і довіра у 2025 р.. Інтерньюз-Україна, 2025. URL:https://internews.ua/themes/internews/assets/img/media-research/Ukrainian_Media_News_Consumption_and_Trust_in_2025_ukr.pdf (дата звернення: 25.01.2026).

9. Kemp S. Digital 2025: Global Overview Report. DataReportal, 2025. URL: https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report (date of access: 25.01.2026).

10. Площик Н. М. Соціальні мережі як сучасна комунікаційна платформа освітніх установ. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері.* 2025. С. 196–198.

11. Федоренко Н. М., Марушева О. Г. *Освітні послуги: зміст та особливості.* 2016. С. 161–162. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/37343/1/Rozvytok_kharchovykh_vyrobnytstv_2016_2_161-162.pdf (дата звернення: 25.01.2026).

БОЛХОВІТІНА Діана
Державний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ
Науковий керівник – Сергій Черіпко, к. філол. н., доц.

БІБЛІОТЕКИ ТА АРХІВИ ЯК ІНСТИТУЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

АНОТАЦІЯ. У тезах розглянуто роль бібліотек і архівів як ключових інституцій інформаційної безпеки в умовах цифрових трансформацій та інформаційної війни. Проаналізовано їх функції у протидії дезінформації, забезпеченні доступу до достовірних джерел та збереженні національної пам'яті. Особливу увагу приділено цифровізації, впровадженню інноваційних технологій і формуванню медіаграмотності. Обґрунтовано значення цих інституцій у зміцненні інформаційного простору та національної безпеки України.

Ключові слова: інформаційна безпека, бібліотеки, архіви, дезінформація, цифровізація

Вступ. Сучасне інформаційне суспільство характеризується стрімким зростанням цифрового контенту та посиленням впливу соціальних мереж на формування громадської думки. В умовах російсько-української війни інформаційний простір став полем гібридного протистояння, де боротьба відбувається за інтерпретацію подій і формування історичної пам'яті. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю протидії дезінформації та зміцнення інституцій, що забезпечують достовірність знань.

Сучасні дослідження засвідчують, що бібліотеки та архіви відіграють важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки. Н. Е. Кунанець і М. Р. Пристай підкреслюють трансформацію бібліотек у сучасні інформаційні центри [1], тоді як Н. О. Химиця та О. О. Морушко акцентують увагу на їх ролі у формуванні критичного мислення [3, с. 25].

Наукова проблема полягає у визначенні ролі бібліотек і архівів як ключових інституцій інформаційної безпеки в умовах цифрових трансформацій та інформаційної війни.

Мета. Метою дослідження є визначення ролі бібліотек та архівів у забезпеченні інформаційної безпеки, протидії дезінформації та збереженні національної пам'яті в умовах цифровізації.

Основний текст. У сучасних умовах цифрових трансформацій бібліотеки та архіви зазнають суттєвих змін, розширюючи свої функції та перетворюючись на активних учасників інформаційного простору. Їх діяльність виходить за межі традиційного зберігання інформації та включає забезпечення інформаційної безпеки, розвиток медіаграмотності та протидію дезінформації.

Бібліотеки поступово трансформуються в інформаційно-аналітичні центри, які забезпечують доступ до перевірених джерел інформації. Вони активно впроваджують електронні каталоги, цифрові бібліотеки та відкриті репозитарії, що сприяє підвищенню доступності наукових знань. Як зазначають Н. Е. Кунанець і М. Р. Пристай, така діяльність спрямована на збереження та розвиток національної самосвідомості [1, с. 7]. Крім того, бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні медіаграмотності населення, навчаючи користувачів критично оцінювати інформацію та розпізнавати маніпуляції.

Архівні установи, у свою чергу, забезпечують збереження автентичних документів, які є основою історичної правди. У контексті інформаційної війни це набуває особливого значення, оскільки достовірні документи стають інструментом протидії фальсифікаціям і маніпуляціям. Н. О. Химиця та О. О. Морушко підкреслюють, що архіви є важливими суб'єктами формування критичного мислення та громадянських цінностей [3, с. 25].

Особливу роль архіви відіграють у документуванні подій війни та формуванні доказової бази для міжнародного правосуддя. І. Саламаха, І. Денис, В. Новосад та Л. Шептицька наголошують, що архівні установи виконують важливу інформаційно-безпекову функцію [2, с. 29]. Вони забезпечують фіксацію фактів, які можуть бути використані для притягнення агресора до відповідальності.

Зокрема, архіви акумулюють офіційні документи, свідчення очевидців, фото- та відеоматеріали, що відображають реальні обставини подій. Такі матеріали мають доказове значення у міжнародних судових інституціях і можуть бути використані для кваліфікації воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Важливою є також систематизація та належна верифікація зібраної інформації, що забезпечує її достовірність і юридичну вагомість. Крім того, архівні установи сприяють збереженню цілісності документального масиву, що унеможливлює маніпуляції або спотворення історичних фактів. Таким чином, їх діяльність має не лише наукове, а й вагоме правове значення в контексті міжнародної відповідальності за злочини, вчинені під час війни.

Цифровізація є одним із ключових напрямів розвитку бібліотек і архівів. Вона дозволяє забезпечити збереження інформації та розширити доступ до неї. Однак цифрове середовище також створює нові загрози, зокрема кіберзагрози та ризики несанкціонованого доступу до інформації. У зв'язку з цим виникає необхідність впровадження сучасних систем захисту даних і регулювання доступу до інформаційних ресурсів.

Важливим аспектом діяльності бібліотек і архівів є їх участь у формуванні стійкого інформаційного середовища. Вони сприяють поширенню достовірної інформації, підтримують наукову комунікацію та забезпечують доступ до перевірених джерел. Це, у свою чергу, підвищує рівень довіри громадян до інституцій та сприяє зміцненню інформаційної безпеки держави.

У контексті цифровізації особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій, таких як хмарні сервіси, штучний інтелект та автоматизовані системи обробки даних. Використання цих інструментів дозволяє не лише оптимізувати процеси збереження та пошуку інформації, а й підвищити ефективність управління інформаційними ресурсами. Водночас це вимагає підвищення цифрової компетентності працівників бібліотек і архівів, а також розробки чітких стандартів роботи з цифровими даними.

Крім того, важливим напрямом є розвиток міжінституційної та міжнародної співпраці у сфері обміну інформаційними ресурсами та досвідом протидії дезінформації. Спільні цифрові платформи,

відкриті бази даних і міжнародні проєкти сприяють інтеграції українських бібліотек і архівів у глобальний інформаційний простір. Це не лише підсилює їх роль у забезпеченні інформаційної безпеки, але й сприяє популяризації української історико-культурної спадщини на міжнародному рівні.

Таким чином, бібліотеки та архіви виконують комплексну функцію, поєднуючи інформаційні, культурні та безпекові аспекти діяльності. Вони стають важливими елементами системи національної безпеки, забезпечуючи захист інформаційного простору та збереження національної пам'яті.

Висновки. Бібліотеки та архіви є ключовими інституціями інформаційної безпеки, що забезпечують протидію дезінформації та збереження національної пам'яті в умовах цифрових трансформацій. Їх інтеграція у систему національної безпеки сприяє формуванню стійкого та захищеного інформаційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Кунанець Н. Е., Пристай М. Р. Роль бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2022. № 4. С. 6–10.

2. Саламаха І., Денис І., Новосад В., Шептицька Л. Роль архівних установ у забезпеченні інформаційної безпеки. *Вісник Книжкової палати.* 2025. № 10. С. 27–33. DOI: https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.10(351).27-33

3. Химиця Н. О., Морушко О. О. Роль бібліотек, архівів та інформаційних центрів у формуванні критичного мислення і громадянських цінностей у цифровому суспільстві: світові, європейські та українські стратегії. *Вісник Харківської державної академії культури.* 2025. Вип. 67. С. 24–31. DOI: https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.02

БУР'ЯНЦЕВ Валерій
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Тетяна КУРЧЕНКО, к. іст. н., доц.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «КАІ»

АНОТАЦІЯ. У роботі розглянуто теоретичні основи та практичні аспекти інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Державному університеті «Київський авіаційний інститут» в умовах цифрової трансформації вищої освіти, гібридного та дистанційного навчання, а також екстремальних викликів повномасштабної війни.

Аналіз охоплює використання офіційних веб-ресурсів, платформ електронного навчання, соціальних мереж та месенджерів як основних каналів комунікації між адміністрацією, викладачами та здобувачами освіти. Увагу приділено як офіційним каналам, так і неофіційним студентським ресурсам, наприклад телеграм-каналу «КАІ. Корисна інфа».

Розглянуто міжнародний досвід забезпечення освітнього процесу за допомогою цифрових інструментів: цифрову екосистему освіти в Естонії, інтеграцію платформ eKool, Stuudium, e-schoolbag та національної системи цифрових ідентифікацій, та підходи у Великій Британії – використання Moodle, Microsoft Teams та соціальних каналів для гібридного навчання та комунікації.

Запропоновано рекомендації щодо інтеграції сучасних інформаційних технологій, автоматизації комунікаційних процесів та посилення цифрових стратегій університету. Це дозволить підвищити оперативність і прозорість інформування, забезпечити безперервність освітнього процесу в екстремальних умовах, підтримати мотивацію студентів та зміцнити бренд Державного університету «Київський авіаційний інститут».

Ключові слова: інформаційно-комунікаційне забезпечення, цифрова трансформація, ключові канали комунікації.

Вступ. В наш час цифрова трансформація є невід'ємною частиною життя держави, роботи бізнесів, соціальних ініціатив, життєдіяльності місцевих громад тощо. Сфера вищої освіти не є винятком з цього правила і вимагає ефективного інформаційно-комунікаційного забезпечення для підтримки навчального процесу в

умовах поєднання очного, дистанційного та гібридного навчання. Особливо можливості цифровізації актуальні зараз, під час повномасштабної війни, блекаутів, відсутності опалення, та постійної загрози обстрілів[2].

Важливою ланкою в цьому процесі виступають як офіційні веб-ресурси, інтернет- сторінки, офіційні платформи електронного навчання, так і неофіційні — сторінки та групи в соціальних мережах, діяльність котрих спрямована на створення зручного, прозорого та оперативного каналу комунікації між здобувачами освіти, викладачами та самими закладами вищої освіти (далі – ЗВО). Вони мінімізують інформаційні прогалини, забезпечують доступ до матеріалів на відстані та оптимізують взаємодію адміністрації з студентами і абітурієнтами.

Ефективність діяльності закладів вищої освіти значною мірою залежить від фахової організації інформаційно-комунікаційного забезпечення. Це забезпечення є важливою складовою функціонування університетів, оскільки забезпечує процес створення, поширення, отримання, обробки, зберігання, та використання інформації через спеціально утворені для цього цифрові канали, котрі необхідні для налагодження цифрового освітнього процесу, що сприяє підвищенню інформування, забезпечує прозорість університетських процедур і підвищує рівень довіри здобувачів освіти до закладу.

Про актуальність проблеми засвідчує і увага науковців до даної тематики. Так різні аспекти інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в ЗВО (і серед них й питання використання веб-ресурсів, платформ e-learning та соціальних мереж) висвітлюють у своїх наукових дослідженнях науковці: Морзе Н., Вакалюк Т., Сисоєва С., Литвин В та ін. У своїх наукових працях вони особливу увагу приділяють проблемам організації цифрової комунікації, ефективності гібридного навчання та взаємодії в умовах війни, наголошують на необхідності вдосконалення цифрових стратегій. Дослідники підкреслюють значення розвитку платформ електронного навчання та підвищення рівня інформаційно-комунікаційного забезпечення діяльності ЗВО, що сприятиме покращенню якості освіти та підтримки студентів [1; 2].

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Державному університеті «Київський авіаційний інститут», визначенні ролі цифрових інструментів у забезпеченні ефективної діяльності закладу та обґрунтуванні напрямів удосконалення системи цифрових комунікацій в організації навчання з урахуванням сучасних інформаційних технологій і міжнародного досвіду.

Основний текст. Відповідно до сучасних підходів, інформаційно-комунікаційне забезпечення освіти включає офіційні веб-ресурси, платформи електронного навчання, соціальні мережі та месенджери, які проходять визначений життєвий цикл від створення контенту або отримання запиту до доставки інформації та архівування. Організація такого забезпечення передбачає систематизацію каналів, контроль за актуальністю інформації та забезпечення належного доступу, що є необхідною умовою ефективного функціонування закладів вищої освіти.

Важливим принципом діяльності ЗВО в цьому напрямі є принцип «цифрового єдиного вікна», який передбачає централізований доступ до інформації через офіційні портали та канали і їх подальшу інтеграцію з іншими платформами для швидкого реагування. Такий підхід дозволяє оптимізувати процес інформування, скоротити час на вирішення питань та забезпечити зручність для здобувачів освіти. Централізована організація комунікацій також сприяє підвищенню ефективності взаємодії між адміністрацією, викладачами та студентами та покращує координацію діяльності.

Разом із тим, організація інформаційно-комунікаційного забезпечення в ЗВО потребує подальшого вдосконалення за рахунок впровадження сучасних інформаційних систем, підвищення рівня технічного забезпечення та вдосконалення цифрових стратегій [2]. Удосконалення такого забезпечення сприятиме підвищенню ефективності роботи університетів та забезпеченню якісного освітнього процесу в умовах війни.

Суттєвий інтерес для України має міжнародний досвід організації інформаційно-комунікаційного забезпечення у сфері вищої освіти. У багатьох країнах використовуються сучасні інформаційні системи, які забезпечують ефективну організацію

цифрової комунікації та підтримки навчального процесу. Використання сучасних підходів дозволяє забезпечити швидкість доставки інформації, підвищити ефективність роботи закладів та покращити якість обслуговування студентів.

Зокрема, в Естонії функціонує високорозвинена цифрова екосистема освіти з інтеграцією e-university платформ, месенджерів та цифрових ідентифікацій, що забезпечує централізований доступ до матеріалів та оперативну комунікацію [3]. Це сприяє підвищенню ефективності інформаційного забезпечення та гарантує зручність навчання. Така система дозволяє оптимізувати роботу викладачів та підвищити рівень задоволеності студентів якістю підтримки освітнього процесу.

Подібний підхід застосовується і у Великій Британії, де університети широко використовують інтегровані платформи типу Мудл, Майкрософт Тімс (Moodle, Microsoft Teams) та соціальні канали для гібридного навчання та комунікації [2].

У цілому, досвід зарубіжних університетів дозволяє стверджувати, що у вищій освіті за кордоном активно застосовуються інтегровані інформаційні системи надання освітніх послуг, що передбачає широке застосування цифрових технологій та електронних каналів комунікації.

Ефективна організація інформаційно-комунікаційного забезпечення освіти є одним із ключових чинників результативної діяльності в Державному університеті «Київський авіаційний інститут». Інформаційно-комунікаційне забезпечення освітнього процесу в КАІ охоплює систему офіційних веб-ресурсів, платформ навчання та соціальних каналів, зокрема ряд груп у телеграм - каналах, які створюють контент, публікують події, новини, різну необхідну для студентів інформацію, контролюють актуальність цієї інформації, зберігають та архівують її (приклад: телеграм-канал КАІ. Корисна інфа). Налагоджена система цифрових комунікацій забезпечує своєчасність інформування, підвищує прозорість діяльності університету та сприяє ефективній взаємодії в умовах екстремальних викликів [4].

Висновки. Отже, одним із ключових напрямів удосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення освіти є впровадження сучасних інформаційних технологій та інтегрованих платформ.

Використання цифрових рішень сприяє автоматизації процесів комунікації, підвищенню оперативності роботи адміністрації та зменшенню ризику інформаційних втрат під час блекаутів чи обстрілів. Крім того, електронні системи дозволяють забезпечити належний контроль за актуальністю інформації та покращити координацію між підрозділами університету. Вдосконалення організації інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього середовища в Державному університеті «Київський авіаційний інститут» має ґрунтуватися на впровадженні сучасних інформаційних технологій, оптимізації цифрових стратегій та використанні міжнародного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Морзе Н. В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2008. URL: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/123 (дата звернення 20.03.2026).

2. Андрощук А. Вища освіта України в умовах війни та цифрової трансформації. URL: https://ehs.eeipsy.org/index.php/ehs/article/download/380/368 (дата звернення: 19.03.2026).

3. Education Estonia. Estonia wins Global Future Fit Award for digital education [Електронний ресурс]. URL: https://www.educationestonia.org/estonia-wins-future-fit-award-for-digital-education (дата звернення: 22.03.2026).

4. КАІ. Корисна інфа [Електронний ресурс]: Telegram-канал. URL: https://t.me/nau_info (дата звернення: 20.03.2026).

ВОЙЧУК Вікторія
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н., доц

СИСТЕМА X-ROAD – ОСНОВА ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ В ЕСТОНІЇ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто систему X-Road як ключовий елемент формування цифрової держави в Естонії. Проаналізовано передумови створення електронного уряду, зокрема впровадження електронної ідентифікаційної картки та онлайн-податкових сервісів. Особливу увагу приділено принципам функціонування платформи X-Road, її децентралізованій архітектурі, механізмам безпеки та забезпеченню інтероперабельності між державними інформаційними системами. Визначено роль принципу «тільки раз», який дозволяє громадянам надавати дані державі лише один раз, що значно зменшує бюрократичне навантаження. Розкрито економічний ефект від використання системи та її поширення в інших країнах. Зроблено висновок про те, що естонська модель цифрового урядування є одним із найуспішніших прикладів інтеграції технологій у систему державного управління.

Ключові слова: електронне урядування, цифрова держава, X-Road, інтероперабельність, електронна ідентифікація.

Вступ. У сучасному світі цифровізація державного управління стає одним із ключових напрямів розвитку суспільства. Багато країн активно впроваджують електронні сервіси, що сприяє підвищенню ефективності роботи державних установ, прозорості влади та зручності для громадян. Одним із найбільш успішних прикладів цифрової трансформації є Естонія, яка змогла побудувати повноцінну систему електронного урядування. Центральне місце в цій системі займає платформа X-Road, що забезпечує безпечний обмін даними між різними державними та приватними інформаційними системами. Естонський досвід електронного урядування висвітлений у низці праць науковців. Зокрема, Р. Була розглянув окремі технологічні, соціальні, етичні, правові, економічні, організаційні та інноваційні аспекти цифрового урядування в Естонії [1]. Л. Стороженко дослідила досвід Естонії з апробації та втілення в життя ефективної системи електронного урядування, розглянула фактори формування високого рівня електронних урядових послуг [5]. А. О. Касич, І. В. Пономаренко, С. В. Бреус та Б. В. Десятник, висвітлюючи питання імплементації принципів електронного врядування як основи реформування

системи публічного управління, розкрили передумови успіху естонської моделі електронного урядування, визначили її характерні риси та порівняли рівні електронного врядування Естонії і України у розрізі складових Індексу розвитку електронного уряду [3]. Проте питання функціонування системи X-Road як основи цифрової держави потребує подальшого аналізу.

Мета. Метою дослідження є аналіз особливостей функціонування системи X-Road та визначення її ролі у формуванні ефективної моделі цифрової держави в Естонії.

Основний текст. На початку 2000-х років в Естонії з'явилися перші елементи цифрової держави. У 2000 році громадяни отримали можливість подавати податкові декларації через інтернет, а у 2002 році запроваджено електронну ID-картку, яка стала універсальним інструментом ідентифікації, автентифікації та цифрового підпису документів [4]. Такий підхід створив правові та технічні умови для формування інтегрованої електронної системи, яка мала забезпечити обмін даними між усіма органами державної влади. Саме тоді було створено платформу X-Road – інноваційний механізм, який дозволив здійснювати безпечну, стандартизовану та автоматизовану взаємодію між різними базами даних.

Система X-Road стала технічним ядром естонського електронного уряду. Вона була створена як інструмент для забезпечення інтероперабельності – здатності різних інформаційних систем взаємодіяти між собою незалежно від їхнього походження, структури чи технологічної архітектури. На відміну від централізованих рішень, де всі дані зберігалися у спільному сховищі, X-Road функціонує на принципах децентралізації. Це означає, що кожен державний орган чи приватна установа зберігає лише свої власні дані, самостійно відповідає за їх актуальність і безпеку, але має технічну можливість обмінюватися інформацією з іншими учасниками системи через захищені комунікаційні канали. Така архітектура не лише знижує ризик витоку інформації, але й гарантує високу гнучкість системи та зручність у її масштабуванні та використанні [4].

Естонська модель побудована на принципі «тільки раз» (Once Only Principle), який означає, що громадяни та підприємства надають свої дані державі лише один раз, а далі різні установи

отримують необхідну інформацію через X-Road без повторних запитів. Цей підхід зменшує бюрократичне навантаження, економить час громадян і підвищує ефективність державного управління. Наприклад, якщо громадянин змінив адресу проживання, ця інформація автоматично стає доступною податковій службі та іншим органам без подання додаткових заяв.

Технічна архітектура X-Road передбачає багаторівневу систему безпеки. Всі дані передаються виключно у зашифрованому вигляді, кожна транзакція має електронний підпис, а всі операції фіксуються у журналі аудиту. Для забезпечення цілісності інформації використовуються криптографічні алгоритми хешування, які дозволяють виявити будь-яку зміну або спробу несанкціонованого доступу. Хоча X-Road іноді порівнюють із технологією блокчейн, між ними існує принципова різниця: якщо у блокчейні кожен користувач має повну копію бази даних, то X-Road гарантує доступ лише до тієї інформації, яку користувачеві дозволено бачити [2]. Таким чином, платформа поєднує прозорість і безпеку, зберігаючи контроль над персональними даними.

Економічний ефект від впровадження X-Road є відчутним. За оцінками уряду, автоматизація процесів дозволяє щороку економити до двох відсотків ВВП країни, що еквівалентно кільком тижням робочого часу для кожного громадянина. Крім того, цифрові послуги значно зменшили адміністративні витрати та бюрократичний тиск, а бізнес-середовище стало більш прозорим і зручним [6].

Модель X-Road стала настільки успішною, що її почали впроваджувати інші країни. На основі відкритого коду програмного забезпечення платформи створено подібні системи у Фінляндії, Ісландії, Угорщині, Японії, Південній Кореї, Азербайджані, а також в Україні, де її принципи лягли в основу Системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів [2].

Висновки. Отже, естонська система X-Road є прикладом того, як поєднати технологічну інноваційність, правову узгодженість з довірою суспільства і це може забезпечити успіх цифрової трансформації держави. Її ефективність полягає не лише у технічних рішеннях, а у філософії відкритості, прозорості й партнерства між державою, бізнесом і громадянами. X-Road довела, що електронне

урядування може бути не просто інструментом автоматизації, а основою формування нового типу взаємовідносин у суспільстві, де цифрові технології стають засобом реалізації демократичних принципів і забезпечення прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Була Р. Модель цифрового урядування в Естонії. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Політичні науки та публічне управління. 2024. Випуск 2 (74). С. 17–23.

2. Естонський цифровий прорив: як технології економлять мільярди бюджету. *Економічна правда*. URL: https://epravda.com.ua/columns/2020/02/26/657412/ (дата звернення: 11.02.2026).

3. Касич А. О., Пономаренко І. В., Бреус С. В., Десятник Б. В. Імплементація принципів електронного врядування як основа реформування системи публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2021. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/10.pdf (дата звернення: 16.02.2026).

4. Перший у світі цифровий уряд. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-41741366 (дата звернення: 15.02.2026).

5. Стороженко Л. «Електронний уряд» як інтегрована платформа формування нетократичного публічного управління: досвід Естонії. *Публічно-управлінські та цифрові практики*. 2024. Випуск 1. С. 103–110. DOI: 10.31673/2786-7412.2023.011898 (дата звернення: 15.02.2026).

6. X-Road – Interoperability Services. *e-Estonia*. URL: https://e-estonia.com/solutions/interoperability-services/x-road/ (дата звернення: 15.02.2026).

ГРУЗИНСЬКА Дарина
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Ольга ЮРЧЕНКО, к. іст. н., доц.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ В ЦЕНТРАХ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

АНОТАЦІЯ. У роботі розглянуто особливості організації документообігу в центрах надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП). Проаналізовано значення ефективної системи обробки документів для забезпечення оперативності, прозорості та якості надання адміністративних послуг громадянам. Визначено основні етапи документообігу, зокрема прийом, реєстрацію, обробку, передачу, зберігання та видачу документів. Окрему увагу приділено принципу «єдиного вікна», який сприяє оптимізації роботи з документами та підвищенню зручності отримання послуг для населення. Розглянуто необхідність удосконалення документообігу шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій та покращення управлінських процесів. Проаналізовано міжнародний досвід організації документообігу у сфері адміністративних послуг, зокрема практики Польщі та Канади. Зроблено висновок, що впровадження сучасних цифрових рішень і використання міжнародного досвіду сприятиме підвищенню ефективності діяльності ЦНАП та якості обслуговування громадян.

Ключові слова: документообіг, центри надання адміністративних послуг, адміністративні послуги.

Вступ. В наш час в Україні з 2022 року проводиться реформа державного управління, одним з важливих напрямів якої є оптимізація системи надання адміністративних послуг. Основною її метою та завданням відповідно до Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки є «створення умов, за яких фізичні та юридичні особи отримують високоякісні та доступні адміністративні послуги за зручними та зрозумілими процедурами» [1]. Важливою ланкою в цьому процесі виступають ЦНАП, діяльність яких спрямована на створення зручного, прозорого та швидкого сервісу для громадян (принцип «єдиного вікна»). Вони мінімізують корупцію, забезпечують доступ до послуг на місцях та цифровізують взаємодію влади з населенням.

Ефективність діяльності таких центрів залежить від фахової організації роботи з документами. Документообіг є важливою складовою діяльності центрів надання адміністративних послуг, оскільки забезпечує процес прийому, реєстрації, обробки, передачі,

зберігання та видачі документів, необхідних для надання адміністративних послуг громадянам. Ефективна організація документообігу сприяє підвищенню оперативності роботи установи, забезпечує прозорість адміністративних процедур і підвищує рівень довіри населення до органів публічної влади.

Про актуальність проблеми засвідчує і увага науковців до даної тематики. Так різні аспекти діяльності ЦНАП (і серед них й питання організації документообігу в даних установах) висвітлюють у своїх наукових дослідженнях, зокрема, Андрєєв О., Барикін А., Бублейник В., Деліхов О., Динник І., Куманська-Нор О., Кушнір Д., Лаврик Я., Матвєєва Ю., Мохова Ю., Назар Т., Опанасюк Ю., Остапенко П., Прокопенко С., Сидор М., Федоріщев С. та інші. У своїх наукових працях вони особливу увагу приділяють проблемам організації роботи з документами, ефективності адміністративно-правових процедур та взаємодії між органами влади, наголошують на необхідності вдосконалення управлінських процесів. Підкреслюють значення розвитку електронного документообігу та підвищення рівня організаційного забезпечення діяльності центрів надання послуг, що сприятиме покращенню якості обслуговування громадян [1, с. 25-26].

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей організації документообігу в ЦНАП, визначенні його ролі у забезпеченні ефективної діяльності установ та обґрунтуванні напрямів удосконалення системи роботи з документами з урахуванням сучасних інформаційних технологій і міжнародного досвіду.

Основний текст. Відповідно до сучасних підходів, документообіг включає вхідні, вихідні та внутрішні документи, які проходять визначений життєвий цикл від моменту створення або отримання до завершення виконання та архівування. Організація документообігу передбачає систематизацію документів, контроль за їх виконанням та забезпечення належного зберігання, що є необхідною умовою ефективного функціонування адміністративних установ.

Важливим принципом діяльності ЦНАП є принцип «єдиного вікна», який передбачає централізований прийом документів адміністратором і їх подальшу передачу до відповідних органів для прийняття рішення [2, с. 25-26]. Такий підхід дозволяє оптимізувати

процес обробки документів, скоротити строки їх розгляду та забезпечити зручність для громадян. Централізована організація документообігу також сприяє підвищенню ефективності взаємодії між різними органами влади та покращує координацію їх діяльності.

Разом із тим, організація документообігу в ЦНАП потребує подальшого вдосконалення, це пов'язано з необхідністю впровадження сучасних інформаційних систем, підвищення рівня технічного забезпечення та вдосконалення управлінських процесів [2, с. 28]. Удосконалення документообігу сприятиме підвищенню ефективності роботи ЦНАП та забезпеченню якісного обслуговування громадян.

Суттєвий інтерес для України має і міжнародний досвід організації документообігу у сфері надання адміністративних послуг. У багатьох країнах використовуються сучасні інформаційні системи, які забезпечують ефективну організацію роботи з документами та надання послуг громадянам. Використання сучасних підходів дозволяє забезпечити швидкість обробки документів, підвищити ефективність роботи державних установ та покращити якість обслуговування населення.

Зокрема, у Польщі функціонують пункти обслуговування мешканців, які забезпечують централізований прийом документів та їх ефективну обробку [3], це сприяє підвищенню ефективності документообігу та забезпечує зручність отримання адміністративних послуг. Така система дозволяє оптимізувати роботу органів влади та підвищити рівень задоволеності громадян якістю послуг.

Подібний підхід застосовується і в Канаді, де функціонує інтегрована система надання державних послуг, що забезпечує ефективну організацію документообігу та використання сучасних цифрових технологій [4].

Отже, аналіз міжнародного досвіду, зокрема Польщі та Канади, дозволяє стверджувати, що в зарубіжних країнах активно застосовуються інтегровані інформаційні системи надання публічних послуг, що передбачає широке застосування цифрових технологій та електронного документообігу. Такий підхід дозволяє значно підвищити ефективність управління документними потоками та забезпечити якісніше обслуговування громадян.

Ефективна організація документообігу є одним із ключових чинників результативної діяльності центрів надання адміністративних послуг. Документообіг у ЦНАП охоплює систему вхідних, вихідних і внутрішніх документів, які проходять послідовні етапи обробки: прийом, реєстрацію, опрацювання, передачу до відповідних структурних підрозділів, контроль виконання, зберігання та видачу результатів заявникам. Налагоджена система роботи з документами забезпечує своєчасність виконання адміністративних процедур, підвищує прозорість діяльності установ та сприяє ефективній взаємодії між органами влади.

Одним із ключових напрямів удосконалення документообігу є впровадження сучасних інформаційних технологій та систем електронного документообігу. Використання цифрових рішень сприяє автоматизації процесів обробки документів, підвищенню оперативності роботи працівників та зменшенню ризику помилок під час виконання адміністративних процедур. Крім того, електронні системи дозволяють забезпечити належний контроль за виконанням документів та покращити координацію між різними органами влади.

Висновки. Вдосконалення організації документообігу в ЦНАП має ґрунтуватися на впровадженні сучасних інформаційних технологій, оптимізації управлінських процесів та використанні міжнародного досвіду. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності діяльності ЦНАП, скороченню строків обробки документів та покращенню якості надання адміністративних послуг населенню.

Список використаних джерел:

1. Шпига П., Карпенко Ю. Відповідність стратегії реформування державного управління України вимогам регламенту Кабінету Міністрів. *Аспекти публічного управління*, 2023. Том 11(4), С. 21-27. URL: https://doi.org/10.15421/152348 (дата звернення: 20.03.2026).

2. Бублейник В. А. Діяльність центрів надання публічних послуг: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право, 2024. Вип. 84, ч. 3. С. 24-29. URL: https://visnyk-

juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/5-2.pdf (дата звернення: 17.02.2026).

3. Пункти обслуговування мешканців міської ради м. Жешув (Польща). URL: https://erzeszow.pl/45-niezbednik-mieszkanca/6776-punkty-obslugi-mieszkancow-urzedu-miasta.html (дата звернення: 17.02.2026).

4. Service Canada (Служба Канади з надання державних послуг). URL: https://www.canada.ca/en/employment-social-development/corporate/portfolio/service-canada.html (дата звернення: 17.02.2026).

ДРОЩАК Ангеліна
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Київ
Науковий керівник – Олена КАРПЕНКО, к. пед. н., доц.

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ГРОМАДИ: СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ. У тезах розглянуто сучасні напрями розвитку публічної бібліотеки як інформаційного центру громади в умовах цифровізації суспільства. Проаналізовано трансформацію функцій бібліотек, зокрема їхню роль у забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів, розвитку інформаційної культури та підтримці безперервної освіти населення. Визначено значення інформаційно-комунікаційних технологій у модернізації бібліотечної діяльності, розширенні спектра послуг і забезпеченні віддаленого доступу до інформації. Окреслено напрями взаємодії бібліотек із громадою, освітніми та культурними інституціями, а також їхню роль у підвищенні цифрової грамотності населення. Наголошено на значенні бібліотек як соціокультурних центрів та платформ для комунікації, освіти й культурного розвитку громади.

Ключові слова: публічна бібліотека, інформаційний центр громади, інформаційно-комунікаційні технології, цифровізація, інформаційні ресурси.

Вступ. У сучасному інформаційному суспільстві публічні бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні доступу населення до знань, інформаційних ресурсів та культурних цінностей [2]. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація суспільства та зростання потреб користувачів у швидкому отриманні достовірної інформації зумовлюють трансформацію функцій і напрямів діяльності бібліотек. У цих умовах публічна бібліотека поступово перетворюється не лише на місце збереження документних ресурсів, а й на важливий інформаційний центр громади [3].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі бібліотеки у сучасному соціальному та інформаційному середовищі. Сьогодні бібліотеки активно впроваджують нові форми роботи, розширюють спектр інформаційних послуг та використовують сучасні технології для ефективної комунікації з користувачами [4]. Вони стають простором відкритого доступу до інформації, платформою для освітніх і культурних ініціатив, а також місцем соціальної взаємодії мешканців громади.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні сучасних напрямів розвитку публічної бібліотеки як інформаційного центру громади.

Основний текст. Публічна бібліотека як інформаційний центр громади забезпечує доступ до різноманітних джерел інформації – друкованих видань, електронних ресурсів, баз даних, цифрових колекцій. Важливим напрямом її діяльності є створення умов для розвитку інформаційної культури населення, формування навичок роботи з інформацією та підтримка безперервної освіти [2]. У цьому контексті бібліотека виконує не лише інформаційну, але й освітню, культурну та соціальну функції.

Одним із ключових напрямів розвитку сучасних публічних бібліотек є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Це передбачає створення електронних каталогів, впровадження цифрових сервісів, організацію доступу до електронних бібліотек і

онлайн-ресурсів [3]. Використання інтернет-технологій дозволяє бібліотекам розширювати аудиторію користувачів, забезпечувати віддалений доступ до інформації та підвищувати ефективність інформаційного обслуговування.

Не менш важливим аспектом діяльності бібліотек є розвиток комунікації з громадою. Сучасні бібліотеки активно взаємодіють з освітніми установами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та культурними інституціями [5]. Така співпраця сприяє реалізації спільних освітніх і культурних проєктів, проведенню тематичних заходів, тренінгів, лекцій та інформаційно-просвітницьких програм. Особливе значення має організація заходів, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності населення. Бібліотеки можуть проводити навчальні заняття з використання сучасних інформаційних технологій, роботи з електронними ресурсами, пошуку та аналізу інформації. Це особливо важливо для різних соціальних груп, зокрема молоді, людей старшого віку та тих, хто має обмежений доступ до цифрових технологій. Крім того, публічні бібліотеки виконують важливу культурну місію, сприяючи популяризації читання, розвитку культурного життя громади та збереженню національної культурної спадщини. Вони організовують літературні зустрічі, виставки, презентації книг, творчі заходи та інші культурно-просвітницькі події. Таким чином, бібліотека виступає важливим соціокультурним осередком, який об'єднує мешканців громади. У контексті сучасних змін особливої ваги набуває стратегічний розвиток бібліотек як інформаційних центрів громади. Це передбачає модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних форм обслуговування користувачів, активне використання цифрових технологій та розширення партнерської взаємодії з різними установами і організаціями.

Доцільно також зазначити, що розвиток публічних бібліотек як інформаційних центрів громади супроводжується низкою викликів. Серед них – недостатній рівень фінансування, потреба в оновленні матеріально-технічної бази, необхідність підвищення цифрових компетентностей бібліотечних працівників та адаптації до швидких змін інформаційного середовища. Водночас ці виклики відкривають нові можливості для інноваційного розвитку бібліотек,

зокрема через впровадження сучасних цифрових сервісів, розширення партнерських зв'язків та активніше залучення громади до формування бібліотечного простору і послуг.

Висновки. Сучасна публічна бібліотека виступає важливим елементом інформаційної інфраструктури громади. Вона забезпечує доступ до знань і інформаційних ресурсів, сприяє розвитку інформаційної культури населення та підтримує соціальну комунікацію. Подальший розвиток бібліотек як інформаційних центрів громади є важливою умовою формування відкритого інформаційного суспільства та підвищення рівня освіченості населення [6].

Список використаних джерел:

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр (дата звернення: 30.03.2026).

2. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Інформаційна діяльність: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 392 с.

3. Соляник А. А. Бібліотекознавство : підручник. Харків: Харківська державна академія культури, 2018. 296 с.

4. Коваль Т. В. Роль публічних бібліотек у формуванні інформаційного суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2021. № 2. С. 45–50.

5. Дубровіна Л. А. Бібліотечна справа в Україні в XX–XXI століттях : монографія. Київ : НБУВ, 2015.

6. Українська бібліотечна асоціація. Публічні бібліотеки як центри розвитку громад. Київ : УБА, 2020.

КАЛІНІЧЕНКО Олександр
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Київ
Науковий керівник – Тетяна СИДОРЕНКО, д-р. пед. н., доц.

КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ

У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ. У тезах досліджено особливості кризових комунікацій організацій у системі документно-інформаційної взаємодії в умовах інформаційної нестабільності. Обґрунтовано роль документно-інформаційних процесів у забезпеченні достовірності та легітимності комунікацій під час кризових ситуацій. Визначено значення цифрових технологій для оперативного реагування на інформаційні виклики. Окреслено основні ризики та напрями вдосконалення системи кризових комунікацій.

Ключові слова: кризові комунікації, інформаційна нестабільність, документно-інформаційна взаємодія, цифрові комунікації, інформаційні ризики, управління інформаційними потоками.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інформаційної нестабільності в сучасному глобалізованому світі, що проявляється у збільшенні обсягів інформаційних потоків, поширенні дезінформації та виникненні комунікаційних криз. У цих умовах організації змушені адаптувати свої комунікаційні стратегії до нових викликів, забезпечуючи оперативність, достовірність та узгодженість інформаційної взаємодії. Особливого значення набуває система кризових комунікацій, інтегрована з документно-інформаційними процесами.

У наукових дослідженнях кризові комунікації розглядаються як складова стратегічного управління організацією, що забезпечує мінімізацію репутаційних ризиків і стабілізацію інформаційного середовища. Значна увага приділяється ролі цифрових технологій та інформаційно-комунікаційних платформ у процесах реагування на кризові ситуації. Водночас недостатньо досліджено питання інтеграції кризових комунікацій із системою документно-інформаційного забезпечення.

Метою дослідження є визначення ролі кризових комунікацій у системі документно-інформаційної взаємодії та обґрунтування їх значення в умовах інформаційної нестабільності.

Основний текст. Кризові комунікації організацій у сучасних умовах виступають важливим інструментом управління інформаційними потоками в ситуаціях підвищеної невизначеності та ризиків. Інформаційна нестабільність, зумовлена динамікою цифрового середовища, поширенням дезінформації та швидкістю циркуляції інформації, вимагає від організацій формування ефективних механізмів реагування на кризові події. У таких умовах комунікаційна діяльність набуває проактивного характеру, орієнтованого не лише на реагування, а й на прогнозування можливих інформаційних загроз, раннє виявлення кризових сигналів та управління інформаційними ризиками на випередження [1], що передбачає впровадження систем моніторингу інформаційного простору, аналітики даних і сценарного планування кризових ситуацій.

Кризові комунікації передбачають комплекс заходів, спрямованих на координацію інформаційних потоків, забезпечення єдності комунікаційних повідомлень та підтримання стабільності комунікаційного середовища. Вони включають розроблення антикризових комунікаційних стратегій, створення кризових штабів або комунікаційних центрів, управління репутаційними ризиками, взаємодію із засобами масової інформації та налагодження ефективного зворотного зв'язку зі стейкхолдерами. У цьому контексті особливого значення набуває інтеграція кризових комунікацій у загальну систему стратегічного управління організацією, що забезпечує узгодженість управлінських рішень та комунікаційних дій.

Ключову роль у забезпеченні ефективності кризових комунікацій відіграє документно-інформаційна взаємодія. Офіційні документи, пресрелізи, інформаційні повідомлення, аналітичні довідки, внутрішні регламенти та інші документовані джерела інформації забезпечують достовірність, узгодженість і легітимність комунікаційних повідомлень. Документована інформація виступає основою формування офіційної позиції організації, забезпечує юридичну визначеність, слугує доказовою базою у спірних ситуаціях та сприяє підвищенню рівня довіри з боку громадськості. Крім того, належна організація документообігу дозволяє забезпечити відтворюваність управлінських рішень та накопичення

інституційної пам’яті щодо реагування на кризові ситуації. Соціальні мережі, цифрові платформи, офіційні вебсайти, месенджери та інші електронні канали комунікації забезпечують оперативне поширення інформації, моніторинг інформаційного простору та швидке реагування на інформаційні виклики [2]. Водночас цифрове середовище підвищує вимоги до швидкості ухвалення рішень, точності повідомлень та узгодженості комунікаційних дій, оскільки будь-які інформаційні помилки можуть швидко масштабуватися та призводити до поглиблення кризових явищ.

У глобалізованому інформаційному просторі кризові комунікації набувають стратегічного значення, оскільки безпосередньо впливають на репутаційну стійкість організацій, їх конкурентоспроможність та здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Ефективне управління інформаційними потоками, прозорість комунікаційної політики, відкритість до діалогу та узгодженість інформаційних повідомлень сприяють зміцненню довіри та зниженню рівня інформаційних ризиків. У цьому контексті кризові комунікації стають не лише реактивним, а й стратегічним інструментом управління організацією.

Разом із тим кризові комунікації супроводжуються низкою викликів, серед яких особливе місце займають інформаційні перевантаження, складність верифікації інформації, загрози кібербезпеці, поширення маніпулятивних інформаційних впливів, а також високий рівень залежності від цифрових платформ, що зумовлює необхідність розвитку цифрових і комунікаційних компетентностей персоналу, впровадження стандартів інформаційної безпеки, використання механізмів фактчекінгу та підвищення якості управління інформаційними ресурсами.

Важливим напрямом удосконалення кризових комунікацій є формування інтегрованих систем документно-інформаційного забезпечення, що поєднують технологічні, організаційні та нормативно-правові компоненти. Такі системи мають забезпечувати швидкий обіг інформації, її захищеність, узгодженість комунікаційних повідомлень та можливість адаптації до динамічних змін інформаційного середовища. Це створює передумови для

підвищення ефективності антикризового управління та забезпечення стійкості організацій в умовах інформаційної нестабільності.

Висновки. Отже, кризові комунікації організацій у системі документно-інформаційної взаємодії є важливим інструментом забезпечення стабільності інформаційного середовища в умовах інформаційної нестабільності. Їх ефективність визначається рівнем організації документно-інформаційних процесів, використанням сучасних цифрових технологій та здатністю організацій до оперативного реагування на інформаційні виклики. Подальший розвиток кризових комунікацій пов'язаний із впровадженням інноваційних підходів до управління інформацією та підвищенням адаптивності організацій у глобалізованому інформаційному просторі.

Список використаних джерел:

1. Даниліна О. Стратегії і тактики комунікації в кризових ситуаціях. *Інтегровані комунікації.* 2025. № 1(19). С. 35-41. DOI: https://doi.org/10.28925/2524-2652.2025.14.

2. Медведська В.Ю., Бадер А.В. Меженська О.В. Державні комунікації та політичні рішення в умовах інформаційної турбулентності. *Український політико-правовий дискурс.* 2025. № 16. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17511876.

КОЧИНА Дарина
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ
Науковий керівник – Людмила ГОРПИНИЧ, ст. викл.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У роботі досліджено роль соціальних мереж як ключового інструменту інформаційної діяльності організацій у цифровому середовищі. Визначено сутність соціальних медіа як платформ для мережевої взаємодії, обміну інформацією та

формування спільнот. Проаналізовано трансформацію інформаційної діяльності від лінійної передачі даних до інтерактивного управління комунікацією, репутацією та увагою аудиторії. Окреслено особливості використання соціальних мереж у діяльності бізнесу, громадських організацій і органів влади, зокрема у процесах просування, формування іміджу, розвитку HR-бренду та залучення цільових аудиторій. Окрему увагу приділено характеристиці сучасних цифрових платформ (Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, Twitter, Pinterest) та їх функціональній ролі у реалізації інформаційних стратегій. Обґрунтовано їх значення як ефективного інструменту комунікації та формування іміджу.

Ключові слова: соціальні мережі, соціальні медіа, інформаційна діяльність, цифрові платформи, комунікація.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах цифровізації суспільства соціальні мережі стали невід'ємним елементом функціонування громадського, політичного, професійного та особистого життя. Їх використання виходить за межі звичайного спілкування, трансформуючись у форму соціальної присутності та взаємодії в інформаційному просторі. Соціальні медіа виконують важливу функцію джерела оперативної інформації, сприяють формуванню громадської думки та забезпечують швидке поширення контенту серед широких аудиторій.

Водночас соціальні мережі виступають ефективним інструментом реалізації інформаційних стратегій, що поєднує функції інформування, просування, аналітики та зворотного зв'язку. Це зумовлює необхідність їх системного дослідження як складової сучасної інформаційної діяльності організацій та визначає актуальність обраної теми.

Огляд сучасних наукових джерел засвідчує про поступове зростання інтересу дослідників до проблематики функціонування соціальних мереж як інструменту інформаційної діяльності та комунікації. Зокрема, К. Дубняк розглядає соціальні мережі як цифрове середовище для формування онлайн-спільнот, об'єднаних спільними інтересами або видами діяльності, де взаємодія між учасниками здійснюється за допомогою сервісів обміну повідомленнями та внутрішніх комунікаційних каналів [3, с. 10].

У свою чергу, Н. Голованова, узагальнюючи підходи зарубіжних дослідників, трактує медіапростір як сукупність інформаційних потоків і каналів їх трансляції, що охоплюють як традиційні, так і сучасні засоби поширення інформації, включаючи бібліотеки, архіви, засоби масової інформації, освітні установи та інші комунікаційні платформи [2, с. 28].

Наукова проблема дослідження полягає у недостатньому рівні вивчення ролі соціальних мереж як інструменту інформаційної діяльності організацій, зокрема у контексті забезпечення ефективного інформування аудиторії та формування сучасних моделей комунікації між організацією та її цільовими групами.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі соціальних мереж як ефективного інструменту інформаційної діяльності організації в умовах цифровізації.

Основний текст. Соціальна мережа як невіддільний складник інформаційної діяльності організацій має великий потенціал, адже пропонує сучасні способи взаємодії через принципово нові інформаційні канали, спеціальні технології спілкування. Соціальні медіа визначаються як цифрові сервіси для організації мережевої діяльності, де соціальні відносини набувають стандартизованої форми, через систему соціальних платформ.

Соціальні мережі виступають стратегічним інструментом інформаційної діяльності організації, що потребує системного освоєння на всіх рівнях управління.

Соціальна мережа – це спеціально реалізована можливість віддаленої взаємодії людей з метою обміну інформацією, зазвичай яскраво вираженої тематичної спрямованості; географічно учасники соціальної мережі можуть бути досить віддаленими один від одного, тому інструментарій соціальної мережі є найбільш ефективним засобом комунікації [1, с. 312]. Особливого значення соціальні мережі набувають у контексті інформаційної діяльності організацій, оскільки відкривають нові можливості для комунікації, взаємодії з цільовими аудиторіями та управління інформаційними потоками. Їх використання дозволяє здійснювати персоналізований вплив, оперативно реагувати на зміни в інформаційному середовищі та формувати позитивний імідж організації.

У сучасних умовах інформаційна діяльність організації трансформувалася з лінійної передачі даних у динамічний процес управління репутацією та увагою аудиторії, де ключовими факторами ефективності є інтерактивність, швидкість реакції та здатність адаптувати контент під персоналізовані потреби користувачів у середовищі соціальних медіа.

У сучасній інформаційній практиці установ найбільш затребуваними платформами для комунікації та поширення контенту є Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, Twitter та Pinterest. Кожна з цих мереж має свою функціональну специфіку, що визначає характер взаємодії з аудиторією: Pinterest та Instagram орієнтовані на візуалізацію через статичні зображення; Twitter виконує роль оперативного каналу мікроблогінгу; YouTube та TikTok фокусуються на динамічному відеоконтенті різної тривалості. Варто зауважити, що цей перелік постійно трансформується під впливом появи нових цифрових сервісів. При виборі конкретного майданчика для реалізації інформаційної стратегії установа має керуватися не лише рівнем популярності платформи серед користувачів, а й її технічним потенціалом для вирішення конкретних завдань: від просвітницької діяльності та консультування до формування інтерактивного освітнього середовища.

У контексті поєднання та взаємопроникнення інформаційних і нових соціальних технологій, соціальні мережі дають змогу владним органам та громадянам і громадським рухам формувати оперативну й ефективну комунікацію. Можна констатувати, що мережева комунікація сприяє зростанню активності громадськості та підвищенню її ролі у прийнятті рішень, а здатність до підтримання комунікації з боку влади стає одним із важливих показників ефективності державного управління [5].

Соціальні мережі для бізнесу стали комплексним інструментом інформаційної діяльності, що забезпечує прямий вплив на ринкову стійкість підприємства. Окремим аспектом є використання соціальних мереж для формування HR-бренду підприємства, що допомагає залучити кваліфіковані кадри через демонстрацію цінностей компанії.

Соціальні мережі є одним із найрезультативніших засобів комунікації з широкою аудиторією. За результатами нещодавніх

досліджень, більшість людей у кожній віковій категорії користуються хоча б однією соціальною платформою. При цьому близько 30% молоді зазначають, що щонайменше раз на місяць взаємодіють із брендами через соціальні мережі. Загалом цифрові технології суттєво зменшили витрати на пошук, обмін та збереження інформації, водночас розширивши інформаційне поле для споживачів і підприємств [4].

Висновки. Соціальні мережі виступають ключовим інструментом інформаційної діяльності організацій, забезпечуючи інтерактивність, оперативність та персоналізовану взаємодію з аудиторією. Їх використання сприяє ефективному управлінню інформаційними потоками, формуванню репутації та розвитку комунікаційних стратегій, що відповідають вимогам сучасного цифрового середовища. Це зумовлює необхідність системного впровадження соціальних медіа в діяльність організацій як важливого чинника підвищення їх конкурентоспроможності та комунікативної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Вахула Б. Я. Соціальні інтернет-мережі, їхні функції та роль у формуванні громадянського суспільства. *Вісник Львівського університету*. 2012. Вип. 6. С. 312-313. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2012_6_36 (дата звернення: 05.03.2026).

2. Голованова Н. В. Медіапростір як важливий чинник побудови інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1. С. 27-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_6 (дата звернення: 05.03.2026).

3. Дубняк К. В. Соціальні мережі Інтернет як засіб обміну інформацією. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2014. № 3. С. 122-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2014_3_28 (дата звернення: 05.03.2026).

4. Кримська А. О., Балик У. О., Клімова І. О. Цифрова трансформація у сфері маркетингу: нові підходи та

можливості. *Академічні візії.* 2023. № 26. URL: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10374255 (дата звернення: 05.03.2026).

5. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 54-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_6 (дата звернення: 05.03.2026).

КРАСНОПОЛЬСЬКА Марина
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н., доц.

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено особливості функціонування цифрових платформ у сфері електронного урядування України; проаналізовано роль таких платформ як інструментів взаємодії держави та громадян. Зокрема, розглянуто функціональні можливості Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія», а також деяких інших цифрових інструментів – Є-data, Prozorro та e-DEM. Обґрунтовано їх значення для забезпечення прозорості, відкритості та ефективності публічного управління. Сформульовано рекомендації щодо подальшого розвитку цифрових платформ в Україні для підвищення якості державного управління.

Ключові слова: цифрові платформи, електронне урядування, цифрова трансформація, державні електронні послуги, цифровізація.

Вступ. Активна цифровізація більшості сфер діяльності суспільства зумовила необхідність впровадження електронного урядування як інструменту підвищення відкритості, доступності та якості державних послуг. Розвиток інформаційно-комунікаційних

технологій значною мірою впливає на процеси переходу від традиційних моделей управління до цифрових. Сьогодні одним з елементів основи взаємодії держави, громадян і бізнесу є цифрові платформи. В Україні цей процес набув стрімкого розвитку у зв'язку з реалізацією державної політики цифровізації, зокрема шляхом створення Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія» та інших платформ.

Питання функціонування цифрових платформ у сфері електронного урядування України висвітлені у працях сучасних науковців. Зокрема, С. Єсімов [2] розглянув цифрові платформи у контексті надання публічних послуг, приділяючи увагу їх класифікації, сутності та правовому регулюванню. Водночас Д. Дармостук та В. Редзюк [1] проаналізували практичні аспекти використання цифрових платформ, зокрема досвід України та зарубіжних країн. С. Квітка, В. Корсун та Ю. Магиляс [3] дослідили процес цифрової трансформації публічного управління, визначаючи цифрові платформи як один із ключових інструментів модернізації державного сектору, та окреслили перспективні напрями їх подальшого розвитку в умовах цифровізації. На процесі становлення платформи «Дія» та її місця у системі цифрової трансформації держави зосередився у своєму дослідженні П. Макаренко [4].

Попри значну кількість наукових досліджень, недостатньо опрацьованим залишається питання комплексного визначення сутності цифрових платформ у сфері електронного урядування як інструменту взаємодії держави та суспільства. Подальшого дослідження потребує роль окремих платформ у формуванні цифрової екосистеми державного управління України та аналіз практичного функціонування цих платформ як ключового елементу електронного урядування.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних підходів до розуміння сутності цифрових платформ у системі електронного урядування України та оцінюванні їх практичного значення для розвитку цифрової держави.

Основний текст. Електронне урядування є формою організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів влади з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для

формування держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [6]. Досягнення цих цілей неможливе без відповідних технологічних інструментів, які забезпечують практичну взаємодію держави, громадян і бізнесу в цифровому середовищі. Саме таку функцію виконують цифрові платформи, що створюють інфраструктурну основу для цієї взаємодії.

Незважаючи на використання поняття «цифрова платформа» в нормативно-правових документах, міжнародних угодах та в науковому дискурсі, законодавство України не містить його чіткого визначення. Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги» закріплює поняття «цифрове середовище», яке охоплює апаратне, програмне забезпечення та будь-яке мережеве підключення, що використовується з метою отримання доступу до цифрового контенту та/або цифрової послуги та забезпечує можливість їх використання споживачем (Стаття 2) [7]. Враховуючи таке трактування, цифрову платформу у сфері електронного урядування доцільно розглядати як структуровану інформаційну систему, що функціонує в цифровому середовищі та забезпечує реалізацію цифрових (електронних) послуг за допомогою механізмів електронної взаємодії. Мета таких платформ – максимальне спрощення процедур отримання державних послуг без необхідності фізичної присутності в установах, забезпечення прозорості та безпеки інформації. Подібний підхід відповідає кращим закордонним практикам щодо цифрових держав [1, с. 172].

Основним цифровим продуктом України в цьому контексті є Єдиний державний вебпортал електронних послуг «Дія» (далі – Дія), який об’єднує в собі вебпортал та мобільний застосунок. Дія дозволяє як отримати доступ до цифрових документів, так і подати запит й отримати електронні послуги. За даними Міністерства цифрової трансформації України, станом на 2025 рік, ця цифрова платформа вже налічувала понад 23 мільйони користувачів [5].

В системі електронного урядування України функціонують й галузеві цифрові інструменти, наприклад: Є-data (платформа відкритих даних у сфері публічних фінансів, яка забезпечує фінансову прозорість держави), Prozorro (забезпечує максимально прозорий та відкритий ринок державних закупівель) та e-DEM (об’єднує у собі низку цифрових інструментів для громадської

участі та електронної демократії на місцевому рівні). Всі ці платформи доповнюють одна одну, створюючи цифрову екосистему, де громадяни отримують послуги, контролюють владу й беруть участь у демократичних процесах через інтернет. Актуальною проблемою залишається обмежений доступ до мережі і недостатній рівень цифрової грамотності частини населення.

Висновки. Таким чином, цифрові платформи в Україні стали потужним інструментом електронного урядування, забезпечуючи підвищення прозорості та підзвітності державного сектору, скорочення витрат і бюрократичних процедур. Такі процеси досягаються шляхом впровадження платформ, що характеризуються різною функціональною спрямованістю, для орієнтації на виконання специфічних завдань у сфері електронного урядування. Подальше врегулювання на законодавчому рівні, масштабування й інтеграція нових технологій сприятимуть підвищенню ефективності державного управління та зміцненню цифрового суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Дармостук Д., Редзюк В. Цифрові платформи для надання державних послуг: досвід України та світу. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення.* 2024. № 9. С. 168–175.

2. Єсімов С. Цифрові платформи у контексті надання публічних послуг. *Аналітично-порівняльне правознавство : електронне наукове видання.* 2024. № 4. С. 352–357. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.56 (дата звернення: 21.03.2026).

3. Квітка С., Корсун В., Магиляс Ю. Цифрова трансформація публічного управління: перспективні напрямки досліджень. *Аспекти публічного управління.* 2024. Т. 12. № 3.С. 50–58. URL: https://doi.org/10.15421/152437 (дата звернення: 21.03.2026).

4. Макаренко П. О. Цифрова трансформація державних послуг: історія створення платформи «Дія» та порівняльний аналіз міжнародних аналогів (2019–2022 рр.). *Дослідження з історії і філософії науки і техніки.* 2025. Т. 34. № 1. С. 154–170. URL: https://doi.org/10.15421/272515 (дата звернення: 11.03.2026).

5. Понад 23 мільйони українців уже користуються Дією – найзручніші цифрові послуги в кілька кліків. *Digital State UA: Ukrainian Tech for Future Societies*. URL: https://lnk.ua/VJIyfS4It (дата звернення: 26.02.2026).

6. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-р#Text (дата звернення: 26.02.2026).

7. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text (дата звернення: 04.03.2026).

КУЧЕРЕНКО Софія

Державний університет «Київський авіаційний інституту», Київ

Науковий керівник – Тетяна КУРЧЕНКО, к. іст. наук, доц.

МОБІЛЬНИЙ ЗАСТОСУНОК «Е-ТЕРНОПІЛЬ» ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДОЮ

АНОТАЦІЯ. У роботі охарактеризовано мобільний застосунок «е-Тернопіль» як інформаційно-комунікативний інструмент взаємодії між органом місцевого самоврядування та громадою. Визначено та описано основні модулі додатку: транспортний та комунальний блок, опитування та обговорення громадських справ, освітні сервіси, електронні платежі, модуль «е-приймальня», інтерактивні «корисні карти», новини для громади. Наголошено на важливості інтеграції з фінансовими платформами для спрощення оплати послуг в застосунку та забезпечення безпеки через верифікацію користувачів. Зроблено висновок, що органи влади на місцевому рівні адаптують свою діяльність до цифрових можливостей громадян в умовах розвитку е-демократії та цифровізації публічного управління.

Ключові слова: електронна демократія, мобільний застосунок, органи місцевого самоврядування, мобільний додаток «е-Тернопіль».

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена активним впровадженням у систему публічного управління інструментів е-демократії, що розглядається як форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Поширення мобільних технологій серед населення спонукає органи місцевого самоврядування адаптуватись до цих тенденцій, зокрема через впровадження мобільних застосунків як інструментів електронної участі в управлінні громадськими справами. Досвід їх використання у суспільно-політичній комунікації сприяє оперативності інформування громадськості, підвищенню ефективності надання адміністративних послуг та покращенню рівня комунікації, зворотного зв'язку [2].

Огляд сучасних наукових джерел засвідчує про поступове зростання інтересу дослідників до проблематики цифровізації владної взаємодії з громадянами. Так, Кметник-Подубінська Х. зосереджують увагу на дослідженні місця та ролі цифрових платформ у реалізації інформаційної функції держави [1]. Бондаренко В. аналізує стан та розвиток мобільних застосунків органів влади та громадських організацій як одного із сучасних засобів комунікації; окреслює типологію мобільних застосунків у суспільно-політичній комунікації та перелічує можливості, які надають мобільні застосунки як для органу місцевого самоврядування, так і для громадян [2]. Пирожкова А., Домріна М., Ковтун М. характеризують мобільні додатки та досліджують їх значення для розвитку електронного урядування [3]. Науковою проблемою дослідження є недостатнє висвітлення ролі мобільних застосунків органів місцевого самоврядування в процесах інформування громадян та формування сучасних форм комунікації між місцевою владою та громадою.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні ролі мобільних застосунків органів місцевого самоврядування в інформуванні

громадян та налагодженні комунікації між владою та громадою на прикладі мобільного застосунку «е-Тернопіль».

Основний текст. Одним із інструментів інформаційно-комунікативної взаємодії з громадою в умовах цифровізації публічного управління є мобільний застосунок. Наприклад у місті Тернопіль із 26 вересня 2022 року функціонує офіційний додаток «е-Тернопіль», розроблений на замовлення Тернопільської міської ради. Застосунок позиціонується як зручний помічник у вирішенні всіх міських справ та інноваційна програма, що об'єднує всі міські сервіси. Наразі додаток має понад 100 тисяч завантажень, що свідчить про його практичну затребуваність серед користувачів [4]. Важливою перевагою таких мобільних застосунків для громадян є інтеграція з іншими цифровими платформами, зокрема комунальними та банківськими сервісами, що дозволяє здійснювати оплату комунальних послуг, штрафів, податків або послуг таких як страхування та оформлення документів. Інтеграція з банківськими системами дозволяє користувачам оплачувати ці послуги безпосередньо через додаток, що значно спрощує процес [3].

Функціональні можливості «е-Тернопіль» охоплюють кілька напрямів взаємодії громади з міською інфраструктурою та органами влади. Транспортний блок включає сервіси «файна карта» (перевірка балансу транспортної картки, історії поїздок, онлайн-поповнення), «де транспорт» (відстеження руху громадського транспорту в реальному часі), «оцінити поїздку» (можливість оцінювання якості поїздки з наданням можливості надіслати розгорнутий коментар). Комунальний блок представлений сервісами «комунальні платежі» (оплата рахунків, подача показників) та «графіки відключень». Важливе місце у структурі застосунку посідають інструменти електронної демократії – опитування та обговорення громадських справ, що забезпечують зворотний зв'язок між громадянами та міською владою. Опитування стосуються здебільшого оцінки якості надання міських послуг. Зокрема, в період із 27 січня по 7 лютого 2026 року проводилися опитування щодо оцінки якості культурних, освітніх, медичних, адміністративних, соціальних послуг у Тернополі. Важливо, що більшість сервісів, пов'язаних із взаємодією та оплатою послуг, доступні лише для авторизованих користувачів, що підвищує рівень персоналізації послуг та безпеки

використання застосунку. Передбачено також освітні сервіси (запис до спортивних гуртків), електронні платежі (податки), а також модуль «е-приймальня», який дозволяє подати звернення до міської ради та здійснити електронний запис до управління соціальної політики та управління державної реєстрації. Окремої уваги заслуговують інтерактивні «корисні карти», де зібрано інформацію про місцезнаходження укриттів, пунктів обігріву, місць із доступом до електроенергії для підзарядки пристроїв, джерел питної води та локацій зі знижками для захисників. На головній сторінці розміщено розділ «новини», що виконує функцію оперативного інформування населення [4].

Висновки. Мобільний застосунок «е-Тернопіль» демонструє, як органи місцевого самоврядування адаптуються до цифрових можливостей громадян та впроваджують інформаційно-комунікативні інструменти у свою діяльність. Він наочно ілюструє практичну реалізацію інформаційної функції (новини, сповіщення) та комунікативної функції (опитування, обговорення) електронної демократії на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Кметник-Подубінська Х.І. Роль цифрових платформ у реалізації інформаційної функції сучасної держави. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики.* Серія «Право і суспільство». 2025. №3. С.12-18. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/3_2025/part_1/4.pdf (дата звернення: 10.02.2026).

2. Мобільні технології як дієвий засіб комунікації органів державної влади та громадянського суспільства. «*Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи»*: Міжнародна наукова конференція НБУВ, м. Київ, 8-10 жовтня 2019. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/839 (дата звернення: 11.02.2026).

3. Пирожкова А.С., Домріна М.К., Ковтун М.С. Електронне врядування в Україні: інновації, виклики та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* Серія «Право». 2025. № 88(3). С.17-22. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.2 (дата звернення: 10.02.2026).

4. Тернопільська міська рада. e-Тернопіль - Apps on Google Play. *Android Apps on Google Play.* URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.navisoft.city.e_ternopil.e_ternopil_city (дата звернення: 10.02.2026).

ЛАДАН Ярослав
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н., доц.

«ДЕРЖАВА У СМАРТФОНІ»: ЕКОСИСТЕМА «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У роботі проаналізовано концепцію «Держава у смартфоні» як ключовий інструмент цифрової трансформації публічного управління в Україні. Визначено основні досягнення створення Міністерства цифрової трансформації (2019 р.) та екосистеми «Дія», яка за три роки досягла рівня, на який естонська e-Estonia витратила два десятиліття. Висвітлено адаптивність платформи в умовах повномасштабного вторгнення рф та запровадження нових сервісів воєнного часу («єДокумент», фіксація пошкодженого майна, підтримка армії). Доведено, що Україна сформувала унікальну модель цифрового врядування, яка поєднує високу швидкість впровадження послуг із надзвичайною стійкістю в умовах кризи.

Ключові слова: цифрова трансформація, держава у смартфоні, екосистема «Дія», цифрове врядування.

Вступ. Концепція «Держава у смартфоні» лягла в основу цифрової трансформації України, змінюючи відносини між державою та громадянами на зручні та людиноцентричні. Вона охоплює екосистему «Дія», галузеві застосунки та сайти, електронні реєстри, банківські застосунки з інтеграцією державних сервісів, електронний підпис та інші інструменти, що дозволяють отримувати державні послуги онлайн без фізичної взаємодії з органами влади. Створення у 2019 році Міністерства цифрової трансформації забезпечило інституційну основу для реалізації цієї стратегії,

перетворивши технологічні інновації на поштовх кардинальних реформ у публічному управлінні [1; 3].

Цифровій трансформації публічного управління присвячена значна кількість наукових праць. Зокрема, Я. М. Сандул зосередився на аналізі нормативно-правових аспектів процесу цифрової трансформації України [3]. М. С. Тимченко дослідив процеси діджиталізації та цифровізації публічного управління України на прикладі екосистеми «Дія», приділивши окрему увагу розвитку «Дії» під час воєнного стану та викликам і можливостям, що виникли у зв'язку із повномасштабним вторгненням [4]. П. О. Макаренко здійснив порівняльний аналіз особливостей функціонування платформи «Дія» з провідними світовими практиками цифрової трансформації державних послуг у 2019–2022 рр. (такими, як e-Estonia, Gov.uk тощо) [1]. Однак багатоаспектність проблеми побудови цифрової держави та екосистеми «Дія» зумовлює необхідність проведення подальших досліджень.

Мета дослідження полягає в аналізі екосистеми «Дія» як ключового інструменту цифрової трансформації публічного управління в Україні, визначенні її основних досягнень і швидкості впровадження, висвітленні адаптивності платформи в умовах повномасштабного вторгнення рф та обґрунтуванні унікальності української моделі цифрового врядування, яка поєднує високу швидкість впровадження послуг із стійкістю в умовах кризи.

Основний текст. Ключовим досягненням концепції «Держава у смартфоні» стало створення екосистеми «Дія», яка об'єднала мобільний застосунок, вебпортал та спеціальні платформи для бізнесу й освіти [4, с. 837]. За даними Міністерства цифрової трансформації, екосистема включає не лише основний застосунок і портал, а й Дія.Бізнес, Дія.Освіта, Дія.City та інтегровані ЦНАПи, що перетворилися на центри «Дія» з принципом «одного вікна» [4, с. 838]. Це дозволило об'єднати понад 160 державних послуг на порталі та 33 цифрові документи в застосунку, зробивши взаємодію з державою максимально зручною та доступною без фізичного відвідування установ.

Україна продемонструвала безпрецедентну швидкість впровадження інновацій: якщо естонська система e-Estonia розвивалася два десятиліття, то «Дія» досягла подібного рівня лише

за три роки. За історико-порівняльним аналізом, на відміну від естонської моделі, яка починалася з поступової інформатизації в 2000-х, українська платформа стартувала з нуля в 2019 році завдяки створенню спеціального міністерства та використанню мікросервісної архітектури з системою «Трембіта» [1, с. 158].

Статистичні дані підтверджують успішність цього шляху: станом на кінець 2021 року Україна посіла 6 місце серед 34 європейських країн у рейтингу відкритих даних, а кількість користувачів застосунку після серпня 2022 року перетнула позначку у 18 мільйонів осіб, у 2025 – вже понад 23 мільйони, а станом на березень 2026 року – понад 24 мільйони (зростання на 2 мільйони лише за 2025 рік). Щоденно платформою користуються понад 1,2 мільйона українців, а 59% населення у 2025 році активно користувалися електронними державними послугами, з яких 48% – саме через «Дію» (зростання на 6% порівняно з 2024 роком) [4, с. 856]. Важливою технологічною перемогою стало те, що Україна першою у світі надала цифровим паспортам повний юридичний статус, а також стала четвертою в Європі за впровадженням цифрових водійських посвідчень. Ці документи отримали рівну юридичну силу з паперовими аналогами, що закріплено законодавчо та дозволило громадянам використовувати їх для подорожей, банківських операцій та поштових відправлень без фізичних копій [3, с. 106].

Повномасштабне вторгнення рф стало критичним викликом, який водночас підтвердив надзвичайну адаптивність та «цифрову стійкість» української інфраструктури. «Дія» оперативно трансформувалася відповідно до потреб воєнного часу, запровадивши такі сервіси, як «єДокумент» для ідентифікації осіб, що втратили паперові документи, та механізм повідомлення про пошкоджене майно для подальшої відбудови країни. Зокрема, лише за перші місяці війни через платформу було оброблено понад 6 мільйонів заяв на отримання допомоги, а екосистема поповнилася інноваційними інструментами підтримки армії, такими як купівля військових облігацій, та транскордонними сервісами, зокрема відображенням українських документів у польському застосунку mObywatel. Успішність цих рішень базується на системі електронної взаємодії «Трембіта», яка забезпечує надійний обмін даними між

реєстрами за зразком естонської X-Road і дозволяє інтегрувати десятки державних баз без дублювання інформації [1, с. 164].

Також досвід війни виявив критичну залежність е-послуг від стабільного енергопостачання та інтернет-зв'язку, що було особливо відчутно під час масованих атак на енергосистему у 2022 році. Незважаючи на ці виклики, платформа продовжувала працювати завдяки хмарним рішенням і офлайн-компонентам, а в 2025–2026 роках було посилено інтеграцію штучного інтелекту для обробки запитів (85% звернень обробляються автоматично) та запущено нові сервіси для ветеранів і внутрішньо переміщених осіб [2].

Висновки. Отже, досвід функціонування екосистеми «Дія» – ключового елементу концепції «Держава у смартфоні» – свідчить, що Україна створила унікальну модель цифрового врядування, яка поєднує високу швидкість впровадження послуг водночас із стійкістю під час війни.

Список використаних джерел:

1. Макаренко П. О. Цифрова трансформація державних послуг: історія створення платформи «Дія» та порівняльний аналіз міжнародних аналогів (2019–2022 рр.). *Studies in History and Philosophy of Science and Technology.* 2025. Vol. 34, № 1. С. 154–170. URL: https://vestnikdnu.dp.ua/index.php/ifnit/article/view/225 (дата звернення: 26.02.2026).
2. Міністерство цифрової трансформації України : *офіційний вебсайт*. URL: https://thedigital.gov.ua/ (дата звернення: 28.02.2026).
3. Сандул Я. М. Начасні етапи цифрового сценарію розвитку України. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Вип. 1. С. 104–108. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2023/20.pdf (дата звернення: 26.02.2026).
4. Тимченко М. С. Розвиток сервісу «Дія» в умовах війни. Нові можливості публічного управління. *Public Administration and Regional Development.* 2022. № 17. С. 834–866. URL: https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/761 (дата звернення: 26.02.2026).

МАЛЯРЧИК Ольга

Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Ірина ТЮРМЕНКО, д-р. іст. н., проф.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ТА БАЗИ ДАНИХ БІБЛІОТЕК ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У роботі розглянута роль електронних ресурсів та баз даних бібліотечних установ в епоху цифровізації. Основну увагу приділено аналізу роботи цифрових бібліотек та репозитаріїв як інструментів швидкого доступу до інформації. Визначено переваги віддаленого використання першоджерел для збереження фондів та підкреслено значення цифровізації для захисту культурної спадщини в умовах воєнного стану та глобальної цифрової трансформації.

Ключові слова: електронні ресурси, цифрові бази даних, цифрові бібліотеки, цифровізація, НБУВ, культурна спадщина, дистанційний бібліотечний сервіс.

Вступ. У сучасний час електронні ресурси активно використовуються для пошуку, аналізу та роботи з інформацією, оскільки суттєво прискорюють процес опрацювання матеріалів і роблять наукові джерела доступними незалежно від місця перебування користувача [1]. Актуальність теми значно посилилась у зв'язку з глобальною цифровізацією суспільного життя, науки і культури, а також воєнними викликами, які вимагають надійних механізмів збереження та дистанційного доступу до бібліотечних фондів [3, с. 63].

Мета дослідження полягає у визначенні ролі електронних ресурсів та цифрових баз даних бібліотечних установ в організації доступу до повнотекстових документів та їх збереженні. В науковій літературі підкреслюється, що цифровізація є інструментом захисту та збереження бібліотечних фондів, що набуває особливої актуальності у період російської воєнної агресії проти України. Зокрема, Т. Коваль, Л. Туровська наголошують на мінімізації

фізичного зносу оригіналів документів та полегшенні доступу до культурної спадщини завдяки цифровізації.

Основний текст. Електронні ресурси включають цифрові бібліотеки, онлайн-бази даних, електронні каталоги, цифрові колекції документів, цифрові репозитарії до яких можна отримати доступ через інтернет або спеціальні платформи, зокрема Національний репозитарій академічних текстів, який використовується в Україні, електронні ресурси Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, наукометричні та галузеві бази для пошуку рецензованої літератури [2]. Вони створені так, щоб користувачі могли швидко й зручно знаходити повнотекстові документи, бібліографічні описи чи мультимедійні матеріали для своїх досліджень.

Перехід від традиційного «листкового» пошуку до семантичного пошуку в цифрових базах дозволяє скоротити час на первинний відбір джерел [3, с. 69]. Це не просто зручність: відбувається зміна якості дослідження – науковець уже не витрачає основний час на технічну роботу, а одразу переходить до аналітичного та інтерпретаційного етапу. Отже, цифрові трансформації перетворили бібліотеки з традиційного книгосховища на потужний цифровий хаб, здатний забезпечувати протягом необмеженого часу доступ до культурного надбання, а створення інтегрованої системи електронних каталогів, інституційних репозитаріїв та оцифрованих колекцій історико-культурної спадщини сприяло інтеграції вітчизняних наукових досліджень в світовий простір [3, с. 64].

Цифрові бази даних дозволяють структурувати і шукати інформацію за ключовими словами, темами чи іншими ознаками. Водночас існують і складнощі, зокрема питання авторського права, технічної підтримки, доступу до них та навичок роботи з цифровими платформами, які слід враховувати при розвитку електронних систем [3, с. 68-69].

Важливий аспект використання цифрових електронних ресурсів полягає у підготовці користувачів до роботи з цифровими інструментами. Зокрема, М. Шленьова обґрунтувала необхідність посилити цифрові практики при підготовці фахівців з архівної та бібліотечної справи [4, с. 193].

Висновки. Отже, створення електронних ресурсів та цифрових баз даних змінило екосистему бібліотечних установ, перетворивши їх на сучасні цифрові хаби. Це виявляється в можливості швидкого доступу до повнотекстовиих документів, скоротило технічні етапи пошуку, дозволяючи користувачу зосереджуватися на інших етапах дослідницької діяльності. Цифровізація фондів бібліотек сприяє захисту документів від фізичної втрати документної інформації. Водночас залишаються виклики: авторське право, цифрова крихкість, зміна матеріальних носіїв інформації, навички користувачів, регіональна нерівність та інші бар'єрні виклики.

Список використаних джерел:

1. Наукова бібліотека в епоху цифрових ресурсів. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua/node/866 (дата звернення 25.03.2026)
2. Електронні інформаційні ресурси відділу науково-бібліографічної інформації. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-resources/ (дата звернення 25.03.2026)
3. Коваль Т., Туровська Л. Електронні інформаційні ресурси як складова бібліотечного дистанційного сервісу // *Інформаційна політика пам'яті – виживання, збереження та розвиток українських бібліотек у період сьогодення*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 2024. С. 63–77. URL: https://libconf.uzhnu.edu.ua/article/view/322163 (дата звернення 25.03.2026)
4. Шленьова М. Дослідження сприйняття студентами якості підготовки фахівців з бібліотечної, інформаційної та архівної справи в закладах вищої технічної освіти // *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія: Педагогіка. Психологія.* 2026. С. 191–197. URL: https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/340 (дата звернення 25.03.2026)

МЕЛЬНИЧУК Іван

Державний університет «Київський авіаційний інституту», Київ

Науковий керівник – Ірина Тюрменко, д-р іст. н, проф.

РОЛЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ У ДОКУМЕНТУВАННІ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

АНОТАЦІЯ. У тезах досліджено роль державних архівів України у збереженні документальної спадщини періоду російсько-української війни. Розкрито особливості їх діяльності в умовах воєнного стану, зокрема перехід до активного ініціативного документування інформації про події російсько-української війни, формування доказової бази воєнних злочинів та забезпечення інформаційної безпеки. Визначено значення оцифрованих документальних даних для збереження національної пам'яті та зміцнення інформаційного суверенітету України.

Ключові слова: архівні установи, ініціативне документування, цифровізація, національна пам'ять, російська військова агресія проти України.

Вступ. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році спричинило суттєві трансформації у сфері збереження культурної та документальної спадщини. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю фіксації інформації про події російсько-української війн як важливого чинника формування національної пам'яті про цей період та створення доказової бази воєнних злочинів.

Сучасні наукові дослідження підкреслюють значення документальної спадщини як інструменту формування історичного наративу та державної політики. Зокрема, дослідниця О. Кисельова наголошує на ролі таких документів у формуванні національної пам'яті [3, с. 115], тоді як В. Шейко акцентує увагу на культурній пам'яті як факторі суспільної консолідації [6, с. 9]. Наукова проблема полягає у визначенні функцій архівних установ в умовах війни, зокрема у контексті документування, збереження та захисту інформації в умовах фізичних і цифрових загроз. Вона сприяє не лише історичному осмисленню подій, а й забезпеченню юридичної відповідальності на міжнародному рівні. На думку Л. Божук та Л. Халецька, роль архівних установ в умовах формування доказової бази воєнних злочинів набула особливого значення [2, с. 30]. Як

вважає М. Палійчук, цифровізація є ефективним інструментом збереження документальної спадщини в умовах воєнних загроз [5, с. 40].

Мета. Метою є узагальнення досвіду архівних установ України у документуванні інформації періоду російсько-української війни.

Основний текст. Документальна спадщина періоду російсько-української війни є важливим джерелом фіксації історичних подій, доказовою базою воєнних злочинів та інструментом формування міжнародної правової відповідальності агресора. У зв'язку з цим значно зросла роль архівних установ як інституцій, що забезпечують системне документування інформації про події російсько-української [1].

Документування інформації розглядається як комплексний процес, що включає збирання, фіксацію, експертизу цінності, систематизацію та зберігання інформації. У сучасних умовах архіви України перейшли від пасивного зберігання до активного ініціативного документування. Це передбачає збір свідчень, фото- та відеоматеріалів, офіційних документів, а також співпрацю з громадськими організаціями та міжнародними інституціями.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набули питання фізичного захисту архівних фондів. Часті обстріли та загрози знищення інфраструктури змусили архівні установи впроваджувати евакуаційні заходи, створювати резервні копії документів та посилювати режим збереження [6]. Однак навіть ці заходи не гарантують повної безпеки, що актуалізує необхідність пошуку альтернативних рішень.

Одним із ключових напрямів діяльності стала цифровізація задокументованої інформації. Оцифрування документів дозволяє мінімізувати ризики втрати інформації та забезпечити доступ до неї широкому колу дослідників. Водночас впровадження цифрових технологій сприяє підвищенню оперативності роботи архівних установ, розширює можливості дистанційного доступу до матеріалів та активізує наукові дослідження, зокрема в умовах обмеженого фізичного доступу до фондів. Крім того, створення електронних баз даних і онлайн-платформ забезпечує інтеграцію українських архівів у міжнародний науково-інформаційний простір.

Разом із тим цифровізація створює нові виклики, пов'язані з інформаційною безпекою. Захист архівних ресурсів від кіберзагроз стає невід'ємною складовою їх діяльності. Комплексний підхід на основі технічних і правових механізмів захисту [4] передбачає впровадження сучасних систем шифрування, багаторівневого доступу до інформації, регулярне резервне копіювання даних, а також розробка чітких нормативних процедур роботи з цифровими ресурсами. Важливим є і підвищення рівня цифрової грамотності працівників архівних установ, що дозволяє ефективніше протидіяти потенційним загрозам. Отже, забезпечення кібербезпеки стає ключовим елементом успішної цифрової трансформації архівної справи.

Особливу увагу приділено регулюванню доступу до інформації, що містить персональні дані або відомості військового характеру. У цьому контексті важливим є дотримання норм міжнародного гуманітарного права та баланс між відкритістю інформації і безпековими ризиками, адже «документуючи та публікуючи свідчення жертв російсько-української війни у базі даних, – це … сприяти змінам у міжнародному праві» [1, с. 111]. Тому державні архіви відіграють важливу роль у протидії інформаційній війні. Забезпечення доступу до достовірних джерел сприяє формуванню об'єктивного історичного наративу та протидії дезінформації. Через відкриті цифрові ресурси архіви інтегруються у глобальний інформаційний простір, утверджуючи український погляд на події війни. Оцифрування фондів підвищує стійкість архівної системи до викликів воєнного часу та мінімізує ризики втрати цінної інформації.

Висновки. Отже, діяльність державних архівів набуває загальнодержавного значення, яке полягає у фіксації, збереженні, оцифруванні задокументованої інформації про події російсько-української війни, що створює основи для формування Архіву війни. Їх діяльність має стратегічне значення для утвердження об'єктивного, неупередженого погляду на події російсько-української війни.

Список використаних джерел

1. Документування інформації за часів російсько-української війни: монографія / за ред. І. І. Тюрменко. Київ : КАІ, 2025. 228 с.

2. Божук Л., Халецька Л. Ініціативне документування подій російсько-української війни (2022–2024 рр.) державними архівами України. *Вісник Черкаського університету. Історичні науки*. 2024. № 1. С. 25–35.

3. Кисельова О. В. Документальна спадщина війни як об'єкт національної пам'яті. *Наукові праці НБУВ*. 2023. Вип. 67. С. 112–124.

4. Кузьменко О. С. Інформаційна безпека архівних ресурсів в умовах збройного конфлікту. *Інформаційні технології і безпека*. 2024. № 1. С. 55–63.

5. Палійчук М. Р. Оцифрування документальної спадщини воєнного періоду: сучасні виклики та перспективи. *Архівна справа та діловодство*. 2024. № 4. С. 37–45.

6. Шейко В. М. Культурна пам'ять і документальна спадщина України в умовах війни. *Культура України*. 2023. Вип. 81. С. 5–17.

ПАНАСЮК Валерія
Державний університет «Київський авіаційний інституту», Київ
Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н., доц.

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

АНОТАЦІЯ. У роботі проаналізовано трансформацію ролі бібліотек України як агентів соціокультурних змін в умовах повномасштабної війни. Визначено основні результати впровадження інклюзивних моделей обслуговування, що базуються на поєднанні асистивних технологій та правових механізмів Марракешського договору. Висвітлено досвід створення безбар'єрних просторів та «третіх місць» для психосоціальної реабілітації ветеранів і цивільних. Доведено, що комплексна інклюзія сприяє нормалізації ставлення суспільства до людей з

інвалідністю та забезпечує рівний доступ до знань у кризовий період.

Ключові слова: інклюзивна бібліотека, безбар'єрний простір, соціальна реабілітація, Марракешський договір, асистивні технології.

Вступ. У наш час російсько-українська війна суттєво загострила проблему соціальної інклюзії. Кількість людей з інвалідністю значно зросла, і це вимагає від бібліотек швидкої адаптації до нових реалій. Сучасна бібліотека вже не виконує роль тільки книгосховища – вона стає активним агентом формування доступного та толерантного суспільства, забезпечуючи рівний доступ до інформації, освіти та культури для всіх громадян. Теоретичне підґрунтя інклюзії в бібліотечній галузі заклали В. Білоус та Л. Бровчак, які досліджували формування інклюзивної компетентності та створення доступних сервісів [1]. Т. Логвін вивчала розбудову інклюзивних просторів як невід'ємну частину соціального розвитку [5]. Н. Кунанець обґрунтувала нозологічний підхід, що враховує специфічні потреби користувачів із порушеннями зору, слуху та руху [4]. Т. Колесникова визначила роль бібліотек у створенні відкритих освітніх ресурсів під час кризи [3]. Сучасні трансформації бібліотечних установ в умовах війни висвітлені у працях В. Лучкової, Н. Тюркеджи та О. Мар'їної [7]. Зважаючи на фрагментарність наукових розвідок існує потреба у здійснені узагальнюючого дослідження.

Мета. Дослідити стратегії перетворення бібліотек України на інклюзивні центри соціальної взаємодії та реабілітації постраждалих від війни, проаналізувавши технологічне, правове та соціокультурне наповнення цієї діяльності.

Основний текст. Сучасна соціокультурна ситуація в Україні, докорінно змінена реаліями повномасштабної війни, вимагає від бібліотечних установ переосмислення їхньої ролі як «агентів змін» у суспільстві. Раніше послуги для осіб з інвалідністю надавали переважно спеціалізовані установи, що мимоволі посилювало ізоляцію таких людей, створюючи бар'єри у їхньому спілкуванні з рештою соціуму. Сьогодні цей підхід визнано неприйнятним, натомість актуальним став інтегрований підхід, за якого бібліотека

перетворюється на відкритий простір. У такому середовищі потреби людей з порушеннями здоров'я враховуються нарівні з іншими відвідувачами, що закладає фундамент для успішної соціокультурної реабілітації та формування взаємоповаги. Бібліотека стає містком, що забезпечує рівний доступ до знань, культури та освіти для всіх категорій населення, незалежно від їхніх фізичних чи когнітивних особливостей.

Надзвичайно важливу роль у формуванні інклюзивного простору відіграє дотримання коректної термінології та етики безбар'єрності. Використання принципу «людина насамперед» (наприклад, «людина з інвалідністю» замість застарілих дефініцій «інвалід» чи «особа з обмеженими можливостями») допомагає подолати дискримінаційні «ярлики». Згідно з сучасними нормами, некоректні формулювання лише підживлюють стереотипи, тоді як правильна мова змінює суспільну свідомість на користь рівності та поваги до гідності особистості. Поняття «безбар'єрності» сьогодні трактується значно ширше, ніж просто наявність пандусів; це створення середовища, де кожен відчуває себе повноправним учасником громади [7, с. 89].

За даними Міністерства соціальної політики, через бойові дії кількість осіб з інвалідністю в Україні зросла на понад 300 тисяч, що поставило перед бібліотеками важливе завдання із негайного забезпечення інформаційної безбар'єрності для ветеранів та цивільних осіб [7, с. 87]. У цьому контексті критичний дефіцит спеціалізованих видань (наприклад, підручників шрифтом Брайля, наклади яких часто не перевищують 200 примірників) вимагає системних правових рішень. Важливим кроком до соціальної інклюзивності є виконання Марракешського договору, який надає бібліотекам право легально створювати та розповсюджувати примірники творів у доступних форматах без порушення авторських прав.

Зокрема, використання цифрового стандарту DAISY (Digital Accessible Information System) дозволяє поєднувати текст, звук та навігацію, що забезпечує незрячим користувачам реальне право на освіту та інтеграцію у суспільство. Реалізація цього договору гарантує понад 100 тисячам українців із порушеннями зору

безперешкодний доступ до світових знань у надскладних умовах воєнного стану [2, с. 68; 6, с.112].

Технологічна модернізація бібліотечного простору передбачає впровадження спеціалізованого асистивного обладнання та програмного забезпечення. Успішний досвід українських книгозбірень (зокрема Житомирської ОУНБ та інтернет-центрів у Тернополі) демонструє ефективність використання програм екранного доступу (JAWS, NVDA), мовних синтезаторів та портативних збільшувачів, таких як OPAL чи PEARL. Це дозволяє людям з вадами зору самостійно працювати з текстами, користуватися інтернетом та освоювати цифрові навички на спеціальних тренінгах [6, с. 112].

Окрім технологічних рішень, бібліотека функціонує як «третє місце» – безпечний та комфортний простір для психосоціальної реабілітації. Успішні кейси, як-от відкриття у червні 2023 року інклюзивної літньої тераси у Рівненській ОУНБ, підтверджують ефективність спільних занять, майстер-класів з ліплення та уроків толерантності, де діти й дорослі навчаються взаємодії з людьми, які сприймають світ «на дотик». Також показовим є приклад Запоріжжя, де у 2022 році відкрито безбар'єрну бібліотеку, обладнану автоматичними сенсорними дверима, зонами коворкінгу та спеціалізованими дитячими ігровими кімнатами [7, с. 91].

Важливою складовою реабілітації є використання методів арт-терапії та каністерапії. Досвід Херсонської ОУНБ, де діє інклюзивний театр «Звичайна роль – особливий актор» та проводиться читання з собакою Кіміко, доводить, що такі практики допомагають дітям з аутизмом та особам із ПТСР подолати соціальну відчуженість та інкультуруватися. Використання казкотерапії, імерсивних технологій та лялькового театру в бібліотеках дозволяє мінімізувати травматичні наслідки війни для найбільш вразливих груп населення [6, с. 113–114]. Таким чином, сучасна інклюзивна бібліотека трансформується з простого книгосховища на потужний центр соціальної взаємодії, де кожен громадянин може знайти підтримку, необхідну інформацію та можливості для самореалізації.

Висновки. Отже, можна сказати, що в умовах воєнного стану бібліотека перестає бути просто книгосховищем і стає активним

агентом соціокультурних змін. Поєднання архітектурної доступності (пандуси, зони коворкінгу), сучасних асистивних технологій (ПЗ для незрячих, формат DAISY) та правових механізмів Марракешського договору створює надійний фундамент для реабілітації громадян. Реалізація такої інклюзивної моделі вимагає не лише технічного оснащення, а й високої етичної компетентності персоналу та тісної взаємодії з громадою. Тільки за таких умов можливе формування справедливого демократичного суспільства, де культура та інформація є доступними для кожного, незалежно від фізичних обмежень чи травматичного досвіду війни.

Список використаних джерел:

1. Білоус В. С., Бровчак Л. С. Роль бібліотеки у формуванні інклюзивної компетентності майбутніх педагогів: актуальність, напрями, досвід. *University library at a new stage of social communications development* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро. Дніпро : НТБ ДНУЗТ, 2020. URL: https://conflib.ust.edu.ua/Conf_univ_Library2020/paper/viewFile/22161/11384 (дата звернення: 26.02.2026).
2. Іванова М. В. Імплементація Марракешського договору в Україні – важлива складова розвитку бібліотек для людей з вадами зору. *Тенденції розвитку медичних бібліотек України і виклики сучасного інформаційного суспільства* : Матеріали XX-ї ювілейної міжнародної науково-практичної конференції, 19–20.05 2021 р. Київ–Ужгород. Київ : ННМБ України, 2021. С. 68–69. URL: https://surl.li/puktyc (дата звернення: 26.02.2026).
3. Колесникова Т. О. Відкриті освітні ресурси та відкриті підручники в контексті укріплення потенціалу лідерства бібліотек ЗВО в доступності знань. *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 7. С. 3–15. URL: http://visnyk.ukrbook.net/article/view/286944 (дата звернення: 26.02.2026).
4. Кунанець Н. Е. Диференційоване обслуговування користувачів з особливими потребами. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Київ. Київ : НБУВ, 2013. URL:

http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/176 (дата звернення: 26.02.2026).

5. Логвін Т. В. Інклюзивний простір. Порадник для педагогів і батьків. Чернігів : Десна Поліграф, 2018. 164 с. URL: https://naurok.com.ua/inklyuzivniy-prostir-poradnik-dlya-pedagogiv-ta-batkiv-31823.html (дата звернення: 26.02.2026).

6. Лучкова В. Інклюзивні ініціативи у бібліотеках. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентнісно-аксіологічний аспект* : Збірник наукових праць / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ, 2021. С. 110–117. URL: http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Збірник_2021.pdf#page=110 (дата звернення: 26.02.2026).

7. Тюркеджи Н. С. Інклюзивна бібліотека як агент змін у суспільстві / Н. С. Тюркеджи, О. Ю. Мар'їна. *Вісник Харківської державної академії культури. Збірник наукових праць* / Харківська державна академія культури. Харків : ХДАК, 2023. Вип. 64. С. 84–94. URL: https://dspace.mphu.edu.ua/bitstream/123456789/19866/1/c84-94.pdf (дата звернення: 26.02.2026).

РОМАНЕНКО Роман
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Київ
Науковий керівник – Тетяна СИДОРЕНКО, д-р. пед. н., доц.

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У тезах досліджено сутність і особливості стратегічних комунікацій організацій у системі документно-інформаційної взаємодії в умовах цифрової трансформації. Обгрунтовано роль цифрових технологій у зміні комунікаційних

моделей та підвищенні ефективності управління інформаційними потоками. Визначено значення електронного документообігу та інформаційних систем як інституційної основи стратегічних комунікацій. Окреслено основні виклики цифровізації комунікаційної діяльності організацій та напрями їх подолання.

Ключові слова: стратегічні комунікації, цифрова трансформація, документно-інформаційна взаємодія, електронний документообіг, управління інформаційними ресурсами, організації.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена процесами цифрової трансформації, які суттєво змінюють характер комунікаційної діяльності організацій у сучасному інформаційному суспільстві. В умовах глобалізації та інтенсифікації інформаційних потоків стратегічні комунікації стають важливим інструментом забезпечення ефективної взаємодії організацій із внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами, формування їх іміджу та підтримки стабільності інформаційного середовища. Особливого значення набуває документно-інформаційна складова комунікацій, яка забезпечує їх системність, достовірність і регламентованість.

У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється проблемам розвитку стратегічних комунікацій, цифровізації управлінських процесів та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організаційну діяльність. Дослідники акцентують на зростанні ролі цифрових платформ, електронного документообігу та інформаційних систем у формуванні ефективних комунікаційних стратегій. Водночас питання інтеграції стратегічних комунікацій із документно-інформаційними процесами потребує подальшого наукового осмислення.

Метою є обґрунтування ролі стратегічних комунікацій організацій у системі документно-інформаційної взаємодії та визначення їх значення в умовах цифрової трансформації.

Основний текст. Стратегічні комунікації організацій у сучасних умовах виступають ключовим інструментом управління інформаційними потоками та формування ефективної взаємодії з цільовими аудиторіями. Цифрова трансформація зумовлює перехід від традиційних, ієрархічно організованих моделей комунікації до мережевих, інтерактивних і платформових форматів взаємодії.

Використання цифрових каналів – офіційних вебресурсів, корпоративних інформаційних систем, соціальних мереж, мобільних застосунків та онлайн-платформ – забезпечує оперативність комунікації, розширення аудиторного охоплення та підвищення рівня залученості стейкхолдерів [2].

Водночас стратегічні комунікації все більше набувають ознак системності та даноцентричності, що передбачає інтеграцію аналітичних інструментів, управління даними та використання цифрових технологій для прогнозування та моделювання комунікаційних процесів. У таких умовах комунікаційна діяльність організацій орієнтується на формування довгострокових комунікаційних стратегій, що враховують динаміку інформаційного середовища та потреби різних груп стейкхолдерів.

Ключову роль у забезпеченні ефективності стратегічних комунікацій відіграє документно-інформаційна взаємодія. Електронні документи, системи електронного документообігу, цифрові архіви, корпоративні інформаційні системи формують інституційну основу управління інформаційними ресурсами. Документ у цьому контексті виступає не лише носієм інформації, а й інструментом фіксації управлінських рішень, регламентації діяльності організації та забезпечення комунікаційної узгодженості між структурними підрозділами [1]. Інтеграція документно-інформаційних процесів із цифровими платформами забезпечує інтероперабельність систем, стандартизацію інформаційних потоків та підвищення ефективності управлінських процедур.

В умовах цифрової трансформації стратегічні комунікації набувають комплексного характеру, поєднуючи традиційні управлінські підходи з інноваційними інформаційно-комунікаційними рішеннями. Організації формують нові комунікаційні моделі, орієнтовані на швидке поширення інформації, адаптивність до змін інформаційного середовища та забезпечення безперервного зворотного зв’язку, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності організацій, зміцненню їх репутації та формуванню довіри з боку стейкхолдерів.

Разом із тим цифровізація стратегічних комунікацій супроводжується низкою викликів. До них належать зростання обсягів інформації, складність її обробки та верифікації, ризики

інформаційних маніпуляцій, загрози кібербезпеці , а також потреба у формуванні нових професійних компетентностей у сфері управління інформаційними ресурсами та цифровими комунікаціями. У цих умовах актуалізується необхідність удосконалення системи документно-інформаційного забезпечення діяльності організацій, впровадження сучасних стандартів інформаційної безпеки та розвитку цифрової культури управління [2].

Важливим напрямом подальшого розвитку стратегічних комунікацій є їх інституціоналізація в межах організаційної діяльності, що передбачає формування цілісної комунікаційної політики, інтеграцію комунікаційних процесів у систему стратегічного управління та використання інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, аналітики великих даних і автоматизованих систем підтримки прийняття рішень. що дозволяє підвищити адаптивність організацій до змін зовнішнього середовища, забезпечити проактивний характер комунікацій та сформувати стійкі механізми взаємодії зі стейкхолдерами в умовах цифрової трансформації.

Висновки. Отже, стратегічні комунікації організацій у системі документно-інформаційної взаємодії виступають важливим інструментом ефективного управління в умовах цифрової трансформації. Їх результативність залежить від рівня інтеграції цифрових технологій, організації інформаційних процесів та якості управління інформаційними ресурсами. Подальший розвиток стратегічних комунікацій пов'язаний із впровадженням інноваційних інформаційно-комунікаційних рішень, забезпеченням інформаційної безпеки та формуванням адаптивних комунікаційних стратегій у глобалізованому інформаційному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Ковальська Л.А. Комунікативні особливості функціонування документально-інформаційного ресурсу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 1. С. 27–34

2. Швецова-Водка Г.М. Документальна комунікація як об'єкт загальної теорії документології. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2010. № 2. С. 49–54.

СМОРОДІНОВ Дмитро
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Київ
Науковий керівник – Тетяна СИДОРЕНКО, д-р. пед. н., доц.

ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

АНОТАЦІЯ. У тезах досліджено особливості цифрових комунікацій державних установ у системі документно-інформаційної взаємодії в умовах глобалізації. Визначено роль цифрових технологій у трансформації комунікаційних процесів публічного управління, підвищенні відкритості та формуванні позитивного іміджу органів влади. Обґрунтовано значення інтеграції електронного документообігу, цифрових платформ і інформаційних ресурсів як основи ефективної управлінської діяльності. Виявлено ключові виклики цифровізації комунікацій, зокрема інформаційні ризики, кібербезпеку та потребу в нових компетентностях.

Ключові слова: цифрові комунікації, публічне управління, документно-інформаційна взаємодія, цифровізація, електронне урядування, імідж державних установ.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена глибокими трансформаційними процесами, що відбуваються у системі публічного управління під впливом цифровізації та глобалізації. Розвиток інформаційного суспільства супроводжується зміною характеру взаємодії між державою та громадянами, де провідну роль відіграють цифрові комунікації як інструмент забезпечення відкритості, прозорості та ефективності управлінських процесів. Особливого значення набуває документно-інформаційна складова

цієї взаємодії, яка забезпечує системність, достовірність та регламентованість інформаційних потоків.

Сучасні наукові дослідження демонструють зростаючий інтерес до проблем цифрової трансформації публічного управління, розвитку електронного урядування та цифрових платформ. У наукових працях обґрунтовується роль інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту підвищення ефективності управління, забезпечення участі громадян у прийнятті рішень та формування нових моделей комунікації. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання інтеграції цифрових комунікацій із документно-інформаційними процесами як цілісної системи управління інформаційними потоками.

Метою є визначення ролі цифрових комунікацій державних установ у системі документно-інформаційної взаємодії та обґрунтування їх значення для підвищення ефективності публічного управління в умовах глобалізованого світу.

Основний текст. Цифрові комунікації виступають ключовим елементом модернізації публічного управління, забезпечуючи не лише нові формати взаємодії між державними установами та громадянами, а й трансформацію самої логіки управлінських процесів. Використання офіційних вебпорталів, систем електронного документообігу, соціальних мереж, мобільних застосунків і онлайн-платформ формує багатоканальне, інтерактивне комунікаційне середовище, у межах якого забезпечується оперативність поширення інформації, персоналізація публічних сервісів та інтеграція громадян у процеси прийняття управлінських рішень [2]. Така модель комунікації характеризується переходом від одностороннього інформування до діалогічної та мережевої взаємодії, що відповідає сучасним тенденціям розвитку інформаційного суспільства та принципам відкритого врядування.

Важливою ознакою цифрових комунікацій є їхня платформенність та даноцентричність, що передбачає використання великих масивів даних (big data), аналітичних інструментів та алгоритмізованих рішень для підвищення ефективності управління. У цьому контексті цифрові комунікації стають складовою ширшої екосистеми цифрового врядування, де взаємодія між суб’єктами

управління відбувається в режимі реального часу та базується на принципах відкритості, прозорості й підзвітності.

У цьому контексті особливого значення набуває документно-інформаційна взаємодія як системоутворюючий елемент організації інформаційних процесів у державних установах. Електронні документи, цифрові реєстри, автоматизовані системи управління інформацією, системи електронного архівування та обміну даними формують інституційну основу сучасної управлінської діяльності. Їх інтеграція забезпечує уніфікацію стандартів обробки інформації, безперервність документообігу, інтероперабельність між різними органами влади та підвищення швидкості управлінських процедур. Водночас документно-інформаційна система виступає гарантом достовірності, юридичної значущості та відтворюваності інформації, що є критично важливим для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень.

У глобалізованому інформаційному середовищі цифрові комунікації набувають стратегічного характеру та перетворюються на інструмент реалізації державної комунікаційної політики [1]. Вони забезпечують не лише трансляцію офіційної позиції держави, а й формування публічного іміджу органів влади, репутаційного капіталу та рівня суспільної довіри. За умов інформаційної конкуренції та високої динаміки інформаційних потоків ефективність цифрових комунікацій визначається якістю контенту, швидкістю реагування, узгодженістю повідомлень та здатністю державних інституцій до стратегічного комунікаційного планування. Таким чином, цифрові комунікації стають важливим чинником легітимації державної влади та стабільності соціально-політичної системи.

Водночас цифровізація комунікаційної діяльності супроводжується комплексом викликів і ризиків. Зокрема, зростання обсягів інформації ускладнює процеси її обробки та верифікації; поширення дезінформації та маніпулятивних практик створює загрози інформаційній безпеці; кіберзагрози ставлять під ризик цілісність та конфіденційність даних. Крім того, актуалізується проблема цифрової нерівності, що обмежує доступ окремих груп населення до електронних сервісів. У цих умовах особливого значення набуває формування нових професійних компетентностей

державних службовців, пов'язаних із цифровою грамотністю, управлінням даними, кібербезпекою та стратегічними комунікаціями.

Таким чином, подальший розвиток цифрових комунікацій державних установ має ґрунтуватися на комплексному підході, що передбачає інтеграцію технологічних рішень із організаційними та нормативно-правовими механізмами, впровадження стандартів інформаційної безпеки, розвиток інтероперабельності систем та орієнтацію на потреби користувачів. Це дозволить забезпечити ефективну, прозору та адаптивну систему документно-інформаційної взаємодії в умовах глобалізованого світу.

Висновки. Отже, цифрові комунікації є невід'ємним елементом сучасної системи публічного управління та важливим інструментом формування іміджу державних установ. Їх ефективність визначається рівнем інтеграції з документно-інформаційними процесами, використанням сучасних цифрових технологій та впровадженням інноваційних управлінських підходів. Подальший розвиток цифрових комунікацій має бути спрямований на забезпечення прозорості, безпеки та адаптивності інформаційної взаємодії в умовах глобалізованого світу.

Список використаних джерел:

1. Пасічник В., Алексишинець В. Інформаційна політика у добу цифрових комунікацій. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*, 2025. № 12. С. 133–140. DOI: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-12-133-140.

2. Семенов М.А., Медведська В.Ю., Меженська О.В. Цифрові платформи державних комунікацій як чинник прийняття рішень. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 15. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17129821.

СТАСЮК Богдан
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Жанна ПАСКАЛ, ст. викл.

ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЛОМ'ЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У роботі зацентровано увагу на сутності інформаційної діяльності, яку здійснюють суб'єкти владних повноважень. Здійснений аналіз інформаційної діяльності Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації на основі змістовного наповнення її офіційного вебсайту. Виокремлені основні напрями інформаційної діяльності, зокрема забезпечення інформаційної відкритості та доступу до публічної інформації, висвітлення діяльності адміністрації та прийнятих нею управлінських рішень, інформаційно-аналітичний супровід розвитку району та забезпечення життєдіяльності громади.

Ключові слова: інформаційна діяльність, Солом'янська районна в місті Києві державна адміністрація, інформаційна відкритість, інформування.

Вступ. В умовах інформаційного суспільства належна інформаційна діяльність суб'єктів владних повноважень є важливим елементом дотримання принципів прозорості, підзвітності та відкритості державного управління на всіх його рівнях. Вона охоплює процеси зі створення, збирання, зберігання, використання та поширення значущих відомостей, що є необхідним фактором для реалізації прав громадян на доступ до інформації. Використання нових комунікативних технологій дозволяє владним структурам на рівні районних державних адміністрацій оперативно взаємодіяти з громадськістю, що сприяє зміцненню довіри громадськості до влади через доступне та оперативне інформування.

Про актуальність проблеми свідчить значна увага науковців до даної тематики. Зокрема, дослідженню питань, пов'язаних із інформаційною діяльністю органів влади на різних рівнях, присвячені праці С. Антонової, О. Бузлук, О. Волощук. У своїх роботах автори розглядають сутність інформаційної діяльності органів публічної влади, її напрями та специфіку.

Мета дослідження полягає у проведенні аналізу інформаційної діяльності Солом'янської районної в місті Києві

державної адміністрації, характеристиці основних напрямів та визначенні специфіки такої діяльності.

Основний текст. Ефективна інформаційна діяльність Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації (далі – Солом'янська РДА) можлива за умови належної інформаційної взаємодії з громадськістю. Інформаційна діяльність включає сукупність дій зі створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації і реалізується суб'єктами відповідно до норм законодавства та спрямована на задоволення як власних інформаційних потреб, так і інших суб'єктів [1]. Важливо доповнити розуміння сутності інформаційної діяльності, характеризуючи її як складний процес, що складається з багатьох елементів, серед яких є інформаційна відкритість, інформаційна взаємодія та інформаційне забезпечення [2]. У практичній площині інформаційна діяльність Солом'янської РДА спрямована на реалізацію принципу відкритості та забезпечення ефективної інформаційно-комунікативної взаємодії з громадськістю.

Аналіз вебсайту Солом'янської РДА дозволяє виокремити такі основні напрями інформаційної діяльності. По-перше, забезпечення інформаційної відкритості та доступу до публічної інформації. Інформаційна відкритість передбачає належне та оперативне висвітлення інформації про діяльність Солом'янської РДА. Найбільш повно цей аспект репрезентовано у розділі «Пресцентр», який містить новини щодо проведення засідань комісій, змін у роботі комунальних служб, рекомендацій щодо підтримання зв'язку під час відключень електроенергії, а також інформування про програми та ініціативи, до яких можуть долучитися громадяни та суб'єкти підприємництва тощо [3]. В межах питання забезпечення доступу до публічної інформації слід розмежувати пасивний та активний способи її отримання. Пасивний спосіб реалізується через використання відомостей, вже розміщених на офіційному вебсайті та соціальних мережах Солом'янської РДА. Активний спосіб передбачає можливість одержання інформації через інформаційний запит (розділ – «Доступ до публічної інформації»). Водночас важливою складовою є робота зі звернення громадян. Так, протягом 2025 року до Солом'янської РДА надійшло 4088 звернень, які

здебільшого стосувались вирішення конкретних життєвих питань щодо житлово-комунального господарства, благоустрою, освіти, тощо [3].

По-друге, висвітлення діяльності адміністрації та прийнятих нею управлінських рішень. Офіційний вебсайт містить розділ «Адміністрація», в якому представлено інформацію про організаційну структуру Солом'янської РДА: відомості про голову та його заступників (із зазначенням годин прийому), а також інформацію про структурні підрозділи: основні завдання та функції, години прийому громадян тощо. Важливим елементом відкритості є питання фінансової прозорості, що реалізується через розділи «Бюджет» (зокрема, паспорти бюджетних програм) та «Державні закупівлі». Значущою складовою цього напряму є висвітлення ухвалених управлінських рішень. Так, вебсторінка «Документи» включає відомості про розпорядження, проєкти та накази, що стосується широкого спектру питань соціально-економічного та адміністративного характеру [3].

По-третє, інформаційно-аналітичний супровід розвитку району та забезпечення життєдіяльності громади. Важливе місце в цьому напрямі інформаційної діяльності посідає інформування про соціально-економічний розвиток Солом'янського району (розділ «Про район»). Для мешканців та інших зацікавлених осіб доступна інформація щодо проведення ярмарків, спортивних заходів, відомості про адміністративні органи, аварійні служби, заклади освіти, ВНЗ, заклади охорони здоров'я, заклади культури, комунальні підприємства. В умовах російсько-української повномасштабної війни вкрай важливим є інформування населення про заходи щодо відновлення інфраструктури. На сайті представлено актуальні дані про стан і хід відновлювальних робіт у житлових будинках, пошкоджених внаслідок ворожих обстрілів (у вигляді таблиці). Розроблений та оприлюднений алгоритм дій для мешканців, постраждалих внаслідок ворожих атак; розміщені відомості про різні види підтримки для мешканців Солом'янського району (від першої гуманітарної допомоги до державних компенсацій на відновлення житла) [3].

Висновки. У ході проведеного дослідження встановлено, що інформаційна діяльність Солом'янської РДА охоплює діяльність зі

створення, збирання, зберігання, використання та поширення значущих відомостей з метою задоволення інформаційних потреб мешканців та спирається на такі складники як інформаційна відкритість, інформаційна взаємодія та інформаційне забезпечення. Наразі інформаційна діяльність значною мірою перенесена в онлайн-вимір. Аналіз змістовного наповнення офіційного вебсайту дозволяє виокремити такі напрями інформаційної діяльності Солом'янської РДА: забезпечення інформаційної відкритості та доступу до публічної інформації, висвітлення діяльності адміністрації та прийнятих нею управлінських рішень, інформаційно-аналітичний супровід розвитку району та забезпечення життєдіяльності громади.

Список використаних джерел:

1. Антонова С. Є. Інформаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та їх інформаційна відкритість. *Сучасний стан України в умовах війни: інформаційна політика, територіальні громади* : монографія. Рівне, 2023. С. 214–262. URL: https://ep3.nuwm.edu.ua/26095/. (дата звернення: 17.03.2026).
2. Волощук Р. О., Антонова С. Є, Дьякова Н. В. Інформаційне забезпечення та інформаційна діяльність органів державної виконавчої влади. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки.* Рівне, 2023. Т. 4, №104. С. 87-95 URL: https://doi.org/10.31713/ve420237 (дата звернення: 17.03.2026).
3. Офіційний вебсайт Солом'янської в місті Києві державної URL: https://solom.kyivcity.gov.ua/ (дата звернення: 17.03.2026).

ФЕДЬКО Вікторія

Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ

Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н., доц.

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (2022–2025 РР.).

АНОТАЦІЯ. Електронне урядування в Україні в умовах повномасштабної війни 2022–2025 рр. еволюціонувало від планової цифровізації до стратегічного інструменту національної безпеки, кризового менеджменту та соціальної стійкості держави. Центральну роль відіграла платформа «Дія», яка стала кризовим супердодатком: забезпечено реєстрацію понад 6 млн ВПО, виплати за програмами «єДопомога» та «єВідновлення», мобілізаційні сервіси («Резерв+», «Армія+»), сповіщення про тривогу. Розвиток пройшов дві фази – початковий регрес (блокування реєстрів, міграція даних) та прискорення реформ. Виявлено виклики: цифровий розрив, кібератаки, фрагментація реєстрів. Перспективи до 2030 р. включають 5G, масову цифрову грамотність, AI, zero-trust архітектуру та гармонізацію з ЄС (GDPR, EU AI Act). Дослідження підтверджує унікальну стійкість цифрових реформ України в умовах війни.

Ключові слова: електронне урядування, цифрова трансформація, «Дія», воєнний стан, національна безпека.

Вступ. Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни електронне урядування перетворилося на критичний елемент стійкості держави, запобігаючи колапсу адміністративної системи та забезпечуючи безперервність послуг, соціальну згуртованість і кризове реагування. Період 2022–2025 рр. продемонстрував здатність України не лише зберегти, а й суттєво прискорити цифрові реформи попри кіберзагрози, руйнування інфраструктури та обмежені ресурси. Тему електронного урядування в Україні досліджували Білецька М. О. [1], Міхровська М. С. [3], Пирожкова А. С. [8] та інші. У контексті війни та платформи «Дія» акцентовано увагу на працях щодо адаптації цифрових сервісів до кризових умов, кібербезпеки та євроінтеграції. А. Пирожкова, М. Домріна, М. Ковтун дослідили виклики, з якими стикається електронне урядування на сучасному етапі, правові основи розвитку електронних публічних послуг [8]. М. О. Білецька здійснила аналіз адаптації законодавства до воєнних реалій, акцентуючи увагу на принципах інтероперабельності та стійкості цифрових сервісів з урахуванням європейських стандартів таких, як

«Цифровий компас 2030» [1]. М. С. Міхровська уточнила еволюцію від e-government до digital governance як 2.0-версії з акцентом на глобальні виклики [3].

Метою роботи є узагальнення знань про теоретичні засади електронного урядування та його розвиток в Україні в період воєнного стану (2022–2025 рр.).

Основний текст. Електронне урядування в умовах цифрової трансформації, євроінтеграції та повномасштабної війни стало не просто зручним сервісом, а стратегічним інструментом національної безпеки, кризового менеджменту та соціальної стійкості держави. Період 2022–2025 рр. продемонстрував унікальну здатність України не лише не зупинити цифрові реформи під час війни, а й суттєво прискорити їх.

Електронне урядування визначається як форма організації державного управління з використанням ІКТ для підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів влади [2]. Його сутність полягає в переході від ієрархічної бюрократичної моделі до гнучкої мережевої, орієнтованої на громадянина, з акцентом на автоматизацію процесів, інтеграцію послуг, розвиток електронного документообігу та електронної демократії. Основні цілі – створення сервісно-орієнтованої держави, зниження корупції, забезпечення рівного доступу до послуг та посилення участі громадян у прийнятті рішень.

Правову основу впровадження та розвитку електронного урядування складають, зокрема, Закон «Про електронні документи та електронний документообіг» [4]), оновлене законодавство про кібербезпеку [6] та захист персональних даних (2023–2025) [5]. Координацію розвитком електронного урядування здійснює Міністерство цифрової трансформації (з 2019 р.). Центральним елементом екосистеми електронного урядування є портал та мобільний додаток «Дія», який станом на 2025 р. об’єднує понад 150 послуг, інтегрує більше 20 державних реєстрів, використовує біометричну ідентифікацію та елементи штучного інтелекту («Дія.AI», запущений у вересні 2025 р.).

У період воєнного стану (2022–2025) розвиток електронного урядування пройшов дві фази: початковий регрес (блокування реєстрів, міграція даних за кордон, пріоритет безпеки) та подальше

прискорення. «Дія» перетворилася на кризовий супердодаток: забезпечено реєстрацію понад 6 млн внутрішньо переміщених осіб, виплати за програмами «єДопомога», «єВідновлення», запуск мобілізаційних сервісів «Резерв+» (3,5 млн користувачів) та «Армія+», продаж військових облігацій, сповіщення про повітряну тривогу. Цифрові інструменти запобігли колапсу адміністративної системи та стали важливим елементом національної згуртованості.

Разом з тим, війна виявила низку системних викликів: цифровий розрив (15–20% населення без стабільного інтернету, понад 30% громадян похилого віку без цифрових навичок), масові кібератаки (зокрема атака на реєстри Мін'юсту 19.12.2024 р.), фінансові обмеження, дефіцит кадрів, фрагментація реєстрів та бюрократична інерція. Ці проблеми посилили нерівність доступу до послуг у прифронтових регіонах, ускладнили швидке відновлення даних після атак та гальмували повну інтеграцію реєстрів, що призводило до дублювання процесів і затримок.

Перспективні напрями розвитку до 2030 р.: розгортання 5G в усіх обласних центрах до 2027 р., досягнення 95% покриття населення інтернетом, масові програми цифрової грамотності («Дія.Освіта»), впровадження AI, блокчейну та біометрії, створення Національного центру кіберзахисту з архітектурою zero-trust, гармонізація з європейськими стандартами (GDPR, EU AI Act), залучення €100 млн від ЄС у рамках Digital Europe Programme, подальший розвиток «Дія.City» [7] .

Висновки. Отже, електронне урядування в Україні за 2022–2025 рр. пройшло шлях від планової цифровізації до критично важливого елементу стійкості держави в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Білецька М. О. Правові основи розвитку електронних публічних послуг в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науково-електронний журнал*. 2023. No 2.С. 299–301. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/68 (дата звернення: 11.02.2026).

2. Концепція розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 No 649-р. База даних «Законодавство України».

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017р#Text (дата звернення: 11.02.2026).

3. Міхровська М. С. Цифрове Урядування – Електронне Урядування 2.0. *Débats Scientifiques Et Orientations Prospectives Du Développement Scientifique*. С. 38–40. 2022. URL: https://doi.org/10.36074/logos-11.11.2022.11 (дата звернення: 13.02.2026).

4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 No 851-IV. Поточна редакція 01.01.2024. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 13.02.2026).

5. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 No 2297-VI. Поточна редакція 20.04.2025. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 17.02.2026).

6. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 No 2163-VIII. Поточна редакція 20.04.2025. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення: 17.02.2026).

7. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 No 1351-р. Поточна редакція 14.07.2025. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-р#Text (дата звернення: 13.02.2026).

8. Пирожкова А., Домріна М., Ковтун М. Електронне врядування в Україні: інновації, виклики та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Ужгород, 2025. С. 17–22.

ЧЕРЕПЕНКО Наталія
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Ольга ЮРЧЕНКО, к. іст .н., доц.

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. У роботі розглянуто сутність та значення електронної демократії в Україні в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено найбільш поширені інструменти електронної демократії та проаналізовано їх роль у взаємодії громадян і держави. Особливу увагу приділено висвітленню таких форм реалізації інструментів, як електронні петиції, електронні звернення, громадські бюджети (бюджети участі). Окрім цього, зазначено, що реалізуватися інструменти е-демократії можуть й іншими способами, зокрема, через електронні портали, платформи та вебсайти. Зроблено висновок, що впровадження інструментів електронної демократії сприяє прозорості та відкритості влади, підвищенню залучення громадян та має значний потенціал для свого подальшого розвитку.

Ключові слова: електронна демократія, інструменти електронної демократії, інформаційно-комунікаційні технології, публічне управління.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена стрімкою цифровою трансформацією суспільства, що змінює підходи до організації публічного управління. В умовах демократичного суспільства особливого значення набуває удосконалення механізмів взаємодії влади та громадян, що зумовлює необхідність розуміння їх ролі та потенціалу.

Проблеми впровадження та роль електронної демократії в публічному управлінні досліджують різні науковці. Рубан Ю. аналізує інструменти електронної демократії як засіб взаємодії держави та громадянського суспільства. Він зазначає, що в у мовах воєнного стану вони відіграють важливу роль у підвищенні якості

прийняття управлінських рішень [4]. Антонова О. та Шаталов С. підкреслюють, що електронна демократія дає нові можливості для розвитку громадянського суспільства та його залучення до управління [2]. Також автори визначають переваги та недоліки цифрових технологій та їх вплив на демократичні процеси. Куценко О. розглядає електронну демократію як елемент цифрової трансформації, що дозволяє громадянам брати участь у процесах прийняття рішень через інформаційно-комунікаційні технології [3]. Автор аналізує стан розвитку електронної демократії в Україні, визначає її переваги та недоліки.

Мета дослідження: проаналізувати основні види інструментів електронної демократії, що застосовуються в Україні у взаємодії між державою та громадянами.

Основний текст. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та становлення цифрового суспільства спонукають до змін всіх сфер життя людей, зокрема й системи державного управління. Відбувається трансформація управлінських процесів й перехід від традиційних механізмів взаємодії між державою і громадянами до нових електронних форм. Впровадження нових цифрових технологій зумовлює необхідність створення електронної демократії. Як визначає Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 01.12.2022 р. «Електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах, що дає змогу посилити участь, ініціативність та залучення громадян до публічного життя на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, підвищити прозорість процесу прийняття рішень та підзвітність демократичних інститутів, поліпшити зворотний зв'язок суб'єктів владних повноважень на звернення громадян, сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень» [1]. Реалізація цих можливостей здійснюється через різні інструменти. До них відносяться: е-вибори, е-голосування, е-підрахунок голосів, е-агітація, е-консультації, е-звернення тощо [3].

В Україні найбільш поширеними інструментами е-демократії є е-петиції, громадські бюджети (бюджети участі) та е-звернення. Електронні петиції можна подавати до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України та до місцевих органів влади. Вони дають можливість громадянам впливати на державну політику, привертати увагу спільноти до певних проблем або порушень та об'єднувати людей для вирішення суспільно важливих питань. Завдяки електронним зверненням з'явилась можливість подати заяву, пропозицію, прохання або скаргу до органів влади не виходячи з дому. Бюджети участі залучають громадян до розподілу частини місцевого бюджету конкретної громади. Цей інструмент демократії дозволяє контролювати процеси розподілу коштів та обирати пріоритетні напрями розвитку своєї громади. Наприклад, це може бути облаштування парків та скверів, створення дитячих та спортивних майданчиків, ремонт освітніх закладів, реконструкція бібліотек, закупівля медичних приладів для лікарень тощо.

Окрім вище зазначених інструментів електронна демократія в Україні реалізується й іншими способами. Зокрема, через надання доступу до публічної інформації, що змушує органи влади створювати офіційні вебсайти та оприлюднювати інформацію про свою діяльність в межах чинного законодавства. Сьогодні вебсайт розглядається як документально-інформаційна система, що володіє усіма характеристиками такої системи в класичному розумінні. Він складається з масиву документів, має засоби інформаційного пошуку, а також техніко-технологічні засоби для фіксації, зберігання та представлення інформації. Ця система існує у вигляді організованої сукупності електронних документів та їх зв'язків. Інформаційний ресурс вебсайтів розглядається як сукупність документів та інших даних, що існують у електронній формі, і систематично взаємодіють між собою як різновиди інформаційних джерел. Крім цього, вебсайти слугують основою для комунікації та зворотного зв'язку з громадянами, що відбувається через електронні консультації, обговорення, опитування і тому подібне, що дозволяє владі враховувати думку громадськості в процесі своєї діяльності, наприклад, під час розробки законопроєктів.

Результатом розвитку електронної демократії стало створення різних цифрових порталів та платформ, що поєднують різні

інструменти та спрощують доступ до них. Однією з таких платформ є e-DEM. Вона поєднує в собі різні сервіси, зокрема, «Місцеві електронні петиції», «Громадський бюджет», «Відкрите місто», «Електронні консультації з громадськістю» і створена, щоб зробити користування цими інструментами е-демократії більш доступним та зручним. Крім цього, її функціонування сприяє формуванню єдиного цифрового простору між громадськістю та владою, що сприяє відкритому, підзвітному та ефективному державному управлінню.

Ще одним прикладом є онлайн-платформа Prozorro, що робить відкритими та прозорими процеси державних та комунальних закупівель. На даній платформі здійснюється закупівля товарів та послуг за різними напрямами, наприклад, закупівля продуктів харчування, меблів, техніки, промислового обладнання, замовлення юридичних, медичних, ремонтних послуг тощо. Вона дає можливість громадянам, бізнесу та контролюючим органам відстежувати витрати коштів, що допомагає зменшити корупцію, підвищити рівень довіри до діяльності органів влади та стимулювати конкуренцію між постачальниками продуктів й послуг.

Висновки. Таким чином, електронна демократія в Україні активно розвивається. Впровадження інструментів електронної демократії спрощує доступ до публічної інформації, забезпечує зворотний зв'язок, стимулює громадську активність, підвищує прозорість, відкритість діяльності органів влади та ефективність прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022, №2807-IX. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text (дата звернення: 30.02.2026).

2. Антонова О., Шаталов С. Електронна демократія та цифрова держава як інструменти громадянського суспільства в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування.* 2025. №15. URL:

https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-15-02-04/2025-15-02-04 (дата звернення: 22.03.2026).

3. Куценко О. Електронна демократія в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. 2023. *UPLAN*. URL: https://uplan.org.ua/ELEKTRONNA-DEMOKRATIIA-V-UKRAINI-CUCHASNYI-STAN-TA-PERSPEKTYVY-ROZVYTKU/ (дата звернення: 30.02.2026).

4. Рубан Ю. Інструменти електронної демократії для взаємодії держави та громадянського суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління.* 2023. №4 (70). С. 58-62. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2899/3352 (дата звернення: 22.03.2026).

ШИНКАРЕНКО Олександра
«Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Леся ХАЛЕЦЬКА, к. іст. н, доц.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ШВЕЦІЇ ТА В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. Проведено порівняльний аналіз систем електронного урядування Швеції та України. Розглянуто ключові показники цифровізації публічного сектору обох країн, зокрема рівень охоплення населення електронними послугами, архітектуру цифрових платформ та стратегічні пріоритети розвитку. Проаналізовано досвід функціонування шведської системи електронної ідентифікації BankID та української екосистеми «Дія». Визначено основні відмінності між зрілою стабільною моделлю Швеції та динамічною інноваційною моделлю України. Окрему увагу приділено стратегічним векторам обох країн щодо впровадження штучного інтелекту у державне управління. Зроблено висновок, що систематичне використання шведського досвіду сприятиме формуванню ефективної стратегії цифрового розвитку України та її інтеграції до європейського цифрового простору.

Ключові слова: електронне урядування, цифровізація, державні послуги, «Дія», BankID.

Вступ. Для України, яка прямує до поглибленої цифрової інтеграції з Європейським Союзом, питання розвитку електронного урядування є стратегічно важливим. Швеція посідає провідні позиції у світових рейтингах е-урядування і виступає головним міжнародним партнером України у сфері цифровізації державного сектору, тому порівняння цих моделей дозволяє визначити ключові напрями вдосконалення української системи цифрового урядування. Серед українських дослідників, праці яких присвячені аналізу розвитку електронного урядування у Швеції та скандинавських країнах, варто виділити Т. О. Бурило та О. П. Іваницьку [1], які дослідили стратегічні підходи цифровізації публічного управління Норвегії та Швеції. Також питання міжнародного досвіду е-урядування розглянуто у роботах І. В. Медведенка [4], Н. Павлова [5]. Проте порівняння моделей електронного урядування Швеції та України потребує окремого дослідження.

Мета. Порівняти моделі електронного урядування Швеції та України за рівнем охоплення населення цифровими послугами, підходами до побудови цифрових платформ та стратегічними пріоритетами розвитку задля визначення ефективних практик для вдосконалення цифрової трансформації публічного сектору України.

Основний текст. Швеція демонструє майже стовідсотковий рівень використання електронних послуг: за даними Євростату, 95% шведів віком 16–74 років користувалися державними онлайн-сервісами у 2023 році. За Індексом розвитку ІКТ країна досягла 95,3 бала у 2024 році, що підтверджує її лідерство у цифровізації публічного сектору [9, с. 5]. Україна показує вражаючу динаміку: піднялася зі 102-го місця у 2018 році на 5-те місце у світі за рівнем розвитку цифрових державних послуг у 2024 році. Це безпрецедентний стрибок, який свідчить про ефективність обраної стратегії цифровізації. Однак охоплення населення електронними сервісами в Україні становить 55%, що значно нижче шведського показника та вказує на наявність цифрового розриву між регіонами та соціальними групами [2].

Однією з відмінностей між країнами є підходи до створення цифрових платформ. Швеція використовує систему електронної

ідентифікації BankID, яка охоплює близько 90% населення – 8,6 млн користувачів, і виконала 7,6 млрд ідентифікацій та підписів у 2024 році [7]. Ця система інтегрована у банківський сектор, податкові служби, медичні заклади та муніципальні платформи, забезпечуючи принцип «єдиного вікна». Функціонує урядовий портал sverige.se та закрита мережа «Урядовий Інтранет» для безпечного обміну інформацією між державними установами та структурами ЄС. Щодо України, то вона створила екосистему «Дія», яка об'єднує понад 21 мільйон користувачів та надає широкий спектр послуг – від реєстрації бізнесу онлайн за 10 хвилин до цифрових документів у мобільному застосунку [3]. Це найшвидша реєстрація бізнесу у світі. Працює система електронної взаємодії «Трембіта» [6], яка забезпечує безпечний обмін даними між державними реєстрами без централізації інформації.

Стратегічні пріоритети двох країн відображають різні етапи розвитку. Швеція зосереджується на інтеграції штучного інтелекту у державні послуги – у 2024 році створено AI Commission, яка формує рекомендації щодо посилення розвитку ШІ. Країна також працює над розвитком квантово-стійких систем безпеки, формуванням етичних стандартів використання ШІ та захистом прав людини в цифровому просторі. Уряд Швеції визначив стратегічні орієнтири розвитку до 2030 року у новій Стратегії цифровізації 2025–2030, яка передбачає автоматизацію адміністративних процедур, зміцнення кібербезпеки та розвиток цифрових навичок державних службовців [8, с. 46; 62; 92]. Україна ж прагне досягти 100% цифровізації державних послуг, подолати цифровий розрив між регіонами, зміцнити кібербезпеку та здійснити перехід від концепції «Digital State» до «Agentic State», де штучний інтелект допомагає ухвалювати рішення та автоматизує процеси. У 2024 році запущено Дія.AI – перший у світі національний ШІ-асистент, що є конкретним втіленням амбітного бачення майбутнього. Україна також працює над завершенням гармонізації законодавства з європейськими стандартами, зокрема у сфері захисту персональних даних та кібербезпеки.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що обидві країни досягли високого рівня розвитку електронного урядування, але перебувають на різних етапах. Швеція представляє зрілу стабільну

модель з майже повним охопленням населення та системним фокусом на безпеці й довгостроковій перспективі. Україна демонструє динамічне зростання з великим інноваційним потенціалом, здійснюючи вражаючий прогрес навіть у складних умовах. Досвід Швеції є цінним для формування ефективної стратегії цифрового розвитку України, а систематичне використання найкращих міжнародних практик дозволить Україні стати одним із лідерів європейського цифрового простору.

Список використаних джерел

1. Бурило Т. О., Іваницька О. П. Основні стратегії розвитку електронного урядування в державному управління Норвегії і Швеції. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень:* матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 24 листопада 2023 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2023.С. 69–71. URL: https://jpasmd.donnu.edu.ua/article/view/14767 (дата звернення: 14.01.2026).
2. Губіна Є. Україна посіла п'яте місце у світі за рівнем розвитку цифрових державних послуг – рейтинг Online services Index. *Mezha.Media.* URL: https://mezha.ua/2024/09/20/ukraina-online-services-index/ (дата звернення: 14.01.2026).
3. 21+ млн українців користуються Дією. *Дія : офіційний портал.* URL: https://diia.gov.ua/news/21-mln-ukraintsiv-korystuiutsia-diieiu (дата звернення: 14.01.2026).
4. Медведенко І. Електронне урядування: міжнародний досвід та перспективи для України. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 52–58. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-6-9 (дата звернення: 14.01.2026).
5. Павлов Н. Електронне урядування та електронна демократія: Європа та Україна (історичний аспект). *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом.* Політичні науки та публічне управління. 2024. № 2(74). С. 63–68. URL: https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2(74)-9 (дата звернення: 14.01.2026).

6. Система електронної взаємодії «Трембіта». URL: https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2(74)-9 (дата звернення: 14.01.2026).
7. How do people interact with public authorities online?. *European Commission.* URL: https://surl.li/mfypdc (дата звернення: 25.01.2026).
8. Roadmap for Sweden. *The AI Commission's.* URL: https://surl.li/xiokas (дата звернення: 06.02.2026).
9. The ICT Development Index 2024. *International Telecommunication Union.* URL: https://surl.lu/klgafp (дата звернення: 06.02.2026).

ЯРОШУК Вікторія
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Валентина ШУЛЬГІНА, д-р. ф. н., доц.

УРБАНІСТИЧНИЙ ЖУРНАЛ ЯК ФОРМА ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

АНОТАЦІЯ. Досліджується урбаністичний журнал як специфічна форма документно-інформаційної комунікації. Розглянуто типологічні характеристики видання, функції гіперлокальних медіа у формуванні міської ідентичності, а також тенденції гібридизації друкованих та цифрових форматів. Урбаністичне видання поєднує аналітичну, культурно-просвітницьку та сервісну функції, щоб допомогти громадам формувати локальну ідентичність у часи швидких змін, роблячи інформацію доступною та корисною для повсякденного життя.

Ключові слова: урбаністичний журнал, медіакомунікація, гіперлокальні медіа, міська ідентичність, гібридні медіа.

Вступ. В умовах стрімкої трансформації медіапростору гіперлокальні видання набувають особливого значення для документування та репрезентації міського досвіду, реагуючи на запит суспільства щодо осмислення локальної ідентичності. Сучасні наукові джерела, як-от монографія В. Андраша [1] про формально-

змістові особливості українських журналів, А. Терещенка [3] про гібридні стратегії друкованих медіа, фіксують ефективність гіперлокальних форматів та тенденції інтеграції друку з цифровими платформами.

Мета. Метою дослідження є аналіз особливостей урбаністичного журналу як форми документно-інформаційної комунікації та окреслення його основних функцій у сучасному медіапросторі.

Основний текст. Журнальний формат вирізняється серед інших видів преси здатністю до детальної тематичної спеціалізації. В. Андраш зазначає, що «журнали реагують на всі зміни в суспільстві, формуючи нові типологічні підгрупи; орієнтація на різні інтереси та потреби аудиторії – це різна цілеспрямованість діяльності» [1, с. 22]. Урбаністична тематика є саме тим сегментом, де журнальний формат реалізує свій потенціал найповніше – через поєднання репортажних жанрів, аналітики, візуальних рішень та сервісного контенту (маршрути, огляди, рекомендації).

Аналіз практики вітчизняних і зарубіжних видань дозволив виявити усталені моделі урбаністичного журналізму. The Village Ukraine реалізує принцип гіперлокальності: редакція відстежує мікроподії районного масштабу, формує «карту міста» з огляду на повсякдення мешканців [2, с. 84]. Видання Time Out та L'Officiel Voyage демонструють модель сервісно орієнтованого видання, де місто подається як середовище споживання культурних послуг. Зіставлення цих підходів показує: ефективний урбаністичний журнал поєднує аналітичне осмислення міського середовища з практичним путівником для читача.

Важливою тенденцією є трансформація друкованих урбаністичних медіа в напрямі гібридності. А. Терещенко фіксує, що використання QR-кодів, які спрямовують до додаткових цифрових матеріалів, а також розвиток подкастів як супроводу до друкованих видань стали поширеними практиками [3, с. 459]. Це свідчить про те, що друкований урбаністичний журнал не відмирає, а еволюціонує, органічно інтегруючись у цифрову екосистему та розширюючи аудиторне охоплення.

На основі узагальнення теоретичних підходів і практики аналізованих видань розроблено концепцію журналу City Pulse –

друкованого урбаністичного видання, орієнтованого на молоду міську аудиторію. Концепція передбачає три ключові рубрики: «Міські історії» (репортажі та інтерв'ю з мешканцями), «Маршрути вихідного дня» (картографування локального простору), «Смакуй з Києвом» (гастрономічний путівник). Така структура відображає багатовимірність міського досвіду та забезпечує комплексну документно-інформаційну репрезентацію урбаністичного середовища. Гібридний формат видання передбачає QR-навігацію до цифрових матеріалів та інтеграцію з подкаст-платформами.

Висновки. Отже, урбаністичний журнал є повноцінною і самостійною формою документно-інформаційної комунікації, що синтезує аналітичну, культурно-просвітницьку та сервісну функції; розроблена концепція журналу City Pulse демонструє практичну реалізованість цієї моделі в умовах сучасного гібридного медіапростору.

Список використаних джерел

1. Андраш В. Б. Професійні українські журнали в національному інформаційному просторі: формально-змістові особливості. 2024. С. 76
2. Темченко Л. «Urban media practices: European and Ukrainian experience». *Communications and Communicative Technologies*. 2020. № 20. С. 80–87.
3. Терещенко А. Є. «Гібридні стратегії сучасних друкованих медіа». *Студентський науковий журнал*. Вінниця, 2026. Вип. 26. С. 456–461.

BAO YeJing
Sumy State University, Sumy
Scientific supervisor – Nataliia Ponomarenko, Doctor of Philosophy

INFORMATION STRATEGIES FOR SHAPING THE IMAGE OF THE STATE IN SOCIAL NETWORKS

In today's information society, social networks have become one of the most important tools for communication between the state and

society, as well as an important channel for international interaction. Thanks to their wide audience reach and speed of information dissemination, digital platforms play a significant role in shaping and transforming the image of the state on the international arena. That is why the issue of developing effective information strategies on social networks is becoming particularly relevant [1].

The image of the state is seen as a complex perception of the country, shaped by political, economic, cultural, and social factors. In the digital environment, this image is largely created through information flows that are disseminated via social networks. State institutions are increasingly using such platforms to communicate with the international community, promote national values, and strengthen the positive image of the country [2].

One of the key information strategies for shaping the image of a state is digital diplomacy, which involves the use of social networks to establish communication between state structures, international organizations, and the public. Official pages of government agencies, diplomatic missions, and state leaders are used to disseminate information about political initiatives, international events, cultural achievements, and social projects of the state [3].

An important element of information policy is state branding, which consists of creating a positive and recognizable image of the country in the global information space. Social networks provide an opportunity to showcase the cultural heritage, tourism potential, economic achievements, and innovative development of the state. The use of modern communication technologies, multimedia content, video materials, infographics, and interactive formats contributes to a more effective perception of information by an international audience [4].

An equally important component of information strategies is countering disinformation and information manipulation. In the current environment of information warfare, social networks often become a tool for spreading fake news and propaganda messages. In this regard, state bodies must respond promptly to information challenges, provide reliable information, and foster a critical attitude toward manipulative messages [5].

The effectiveness of shaping a positive image of the state largely depends on the quality of communication policy and the level of

interaction with the audience. It is important to use the principles of openness, transparency, and regularity of communication. Interactive communication formats, such as online broadcasts, discussions, polls, and responses to user questions, help build trust in state institutions and increase audience engagement.

Thus, social networks are an important tool for implementing the state's information policy and shaping its international image. The use of effective information strategies in the digital space contributes to strengthening the state's authority in the international arena, increasing the level of trust in its institutions, and developing communication between the state and the global community.

List of references

1. Castells M. Communication Power. Oxford: Oxford University Press, URL: https://maestriacomunicacionibero.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/03/castells-power-in-the-network-society.pdf
2. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004.
3. Bjola C., Holmes M. Digital Diplomacy: Theory and Practice. London: Routledge, 2015.
4. Anholt S. Places: Identity, Image and Reputation. London: Palgrave Macmillan, 2010.
5. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика та інформаційні війни. Київ: Києво-Могилянська академія, 2015.

Іван БІЛОЛЮБСЬКИЙ
Фаховий бізнес-коледж Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», Київ
Науковий керівник – Людмила ХАЛІНОВСЬКА, канд. філол. н.

ЧИ МОЖЕ ЛІТЕРАТУРА ЗМІНИТИ СВІТОГЛЯД ЛЮДИНИ: ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО СЛОВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

АНОТАЦІЯ. У дослідженні проаналізовано особливості впливу української літератури різних історичних періодів на формування світогляду сучасної особистості. Визначено роль художнього слова у становленні морально-естетичних орієнтирів та національної ідентичності читача. Через інтерпретацію творів класиків та сучасних авторів розкрито механізми трансформації внутрішнього світу людини під впливом ідейного змісту текстів. Доведено, що література стає дієвим інструментом розвитку критичного мислення та соціальної відповідальності зокрема, й сприяє розвиткові громадянської свідомості у цілому. Отримані результати підтверджують та увиразнюють тезу про здатність художнього тексту стимулювати переоцінку цінностей та інтелектуальний розвиток особистості в умовах сучасного інформаційного простору.

Ключові слова: українська література, вплив, світосприйняття, класична література, сучасні автори, сприйняття інформації, текст.

Вступ. У світі, де інформаційні потоки щодня формують наше сприйняття реальності, питання впливу літератури на людину стає особливо актуальним. Чи справді художнє слово здатне змінити світогляд і внутрішній стан особистості?

Дослідження цього питання є актуальним з наукового та суспільногопогляду, адже читання й досі залишається одним із головних способів пізнання світу і людини. У сучасному інфопросторі, де домінують швидкі та поверхневі формати,

особливо важливо осмислити роль літератури у формуванні цінностей, критичного мислення та національної свідомості.

Мета. Видається важливим та актуальним вивчення процесів впливу текстів української літератури на формування світогляду особистості, та виявлення основних механізми цього впливу через прочитання та потрактування художніх текстів.

У дослідженні було використано елементи літературознавчого аналізу та інтерпретації текстів української літератури. Основна увага приділялася ідейному змісту творів і тому, як вони впливають на читача.

Основний текст. Загальновідомо, що література справді здатна змінювати світогляд людини, оскільки вона впливає не лише на рівень знань, а й на емоції (почуттєву сферу), моральні орієнтири та спосіб мислення окремої особистості. Зокрема, головним завданнямавтора є не фотографічне або художнє зображення дійсності або реалій різних епох та часових проміжків – твори мають стимулювати читача переосмислювати її, співпереживати героям і ставити собі важливі питання.

Передусім, література формує морально-етичні орієнтири особистості. Наприклад, у романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного читач спостерігає складний життєвий шлях Чіпки і мимоволі замислюється: чи можна виправдати зло соціальними обставинами, складним дитинством, скрутним родинним становищем, сирітством тощо? Однією з перших назв психологічного роману була «Пропаща сила», якаякнайкраще окреслює долю Чіпки. Вважаємо, що ці слова дуже точно передають трагедію героя, адже він мав багато внутрішньої сили, але через несправедливість і власні помилки спрямовує її на зло, не розв'язавши свою моральну дилему. Цей приклад змушує замислитися над тим, як важливо робити правильний вибір і не дозволяти життєвим обставинам зламати людяність та силу духу.

Своєю чергою, твір Івана Франка «Захар Беркут» формує уявлення про відповідальність перед громадою та важливість єдності під час непростих часів ворожої навали та оборони рідного краю. У повісті звучить думка: «Громада — великий чоловік». Ці слова справляють сильне враження (що особливо актуально

сьогодні), адже показують, що лише спільними зусиллями люди можуть подолати небезпеку та захистити свою землю.

У повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського автор настільки глибоко передає почуття героїв, що читач ніби проживає їхні емоції разом із ними. Наприклад, автор пише: «дівчата склали співанки про їхнє кохання та смерть, які розійшлися по горах»[3] – трагічне кохання Івана та Марічки щире, глибоке та справжнє. Подібний вплив має і поезія Лесі Українки. У вірші «Contraspemspero!» звучать слова: «Так! Я буду крізь сльози сміятись, серед лиха співати пісні» [7].

Не менш важливим є вплив літератури на формування національної ідентичності. У поезії Тараса Шевченка «Кобзар» звучить заклик: «Борітеся — поборете, вам Бог помагає!» [9]. Ці слова надихають і сьогодні, адже вони нагадують про силу боротьби за свободу і справедливість та віру в те, що наполегливість і єдність допомагають долати будь-які труднощі.

Творчість авторів кінця ХХ – початку ХХІ ст. – Сергія Жадана, Оксани Забужко, Юрія Андруховича, Ліни Костенко та ін. показує сучасні реалії різних аспектів життя людини, ставлячи у центр особистість. Наприклад, у поезії Ліни Костенко звучать слова: «І кожен фініш — це, по суті, старт»[2]. Цей рядок спонукає замислитися над тим, що будь-яке завершення відкриває нові можливості для розвитку, як нагадування про те, що невдачі чи завершення певного етапу життя не означають кінець, а навпаки можуть стати початком чогось нового.

Сприймаючи художні тексти авторів, людина вчиться інтерпретувати зміст, бачити приховані сенси та формувати власну позицію, а не лише сприймати інформацію пасивно, з розважальною метою. Саме тому сучасна література допомагає краще зрозуміти як навколишній світ, так і саму себе.

Висновки. Отже, література є не лише засобом передачі інформації, а вагомим інструментом впливу на свідомість людини. Вона здатна змінювати її спосіб мислення, формувати цінності та відкривати нові погляди на світ, що робить її важливим чинником розвитку особистості. Практична цінність дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для розробки методик національно-патріотичного виховання молоді та

впровадження нових підходів до викладання літератури в закладах середньої та фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Жадан С. Інтернат : роман. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 336 с.
2. Костенко Л. В. Триста поезій : вибране. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022. 416 с. (Серія «Українська Поетична Антологія»).
3. Коцюбинський М. М. Тіні забутих предків : повість. Київ : Веселка, 2012. 136 с.
4. Мирний Панас. Хіба ревуть воли, як ясла повні? : роман. Київ : Наукова думка, 2008. 416 с.
5. Наливайко Д. С. Теорія літератури й компаративістика. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 347 с.
6. Українка Леся. Лісова пісня : драма-феєрія. Київ : Освіта, 2010. 145 с.
7. Українка Леся. На крилах пісень : збірка поезій. Київ : Знання, 2021. 223 с. (Серія «Скарби»).
8. Франко І. Я. Захар Беркут : повість. Львів : Світ, 2005. 471 с.
9. Шевченко Т. Г. Кобзар : збірка. Київ : Дніпро, 2011. 605 с.
10. Електронна бібліотека «Україніка» : вебсайт. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення: 01.04.2026).

Варвара БОЙЦУН

Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ

Науковий керівник – Анастасія СІБРУК, канд .філол.н., доц.

ПОХОДЖЕННЯ І КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ХІМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У РІЗНИХ МОВАХ

АНОТАЦІЯ. У роботі досліджується генеза наукової хімічної термінології як лінгвокультурного феномену, що відображає еволюцію наукової думки та міжцивілізаційну взаємодію. Проаналізовано три ключові етапи формування мови хімії: найдавніший (пов'язаний із практичним досвідом та

праіндоєвропейським корінням), середньовічний (вплив арабо-мусульманської алхімічної традиції) та етап наукової революції (реформа А. Лавуазьє). Окрему увагу приділено сучасному етапу, що характеризується синтезом глобальної систематизації IUPAC та національно-культурної адаптації термінів. Зроблено висновок, що хімічна термінологія є багатовимірним явищем, яке поєднує історію науки, культурну пам'ять та лінгвістичні процеси.

Ключові слова: хімічна термінологія, генеза термінів, лінгвокультурологія, історія хімії, арабські запозичення, номенклатура IUPAC, наукова революція, Антуан Лавуазьє.

Вступ. Генеза наукової термінології є складною лінгвокультурною хронікою, що відображає еволюцію людської думки, міграцію ідей та взаємодію цивілізацій. Хімічна термінологія становить унікальний об'єкт для дослідження як одна з найбільш систематизованих мов науки. Від найдавніших назв металів до сучасних номенклатурних систем, мова хімії пройшла тривалий шлях розвитку, увібравши в себе впливи різних культур та епох.

Метою роботи є аналіз походження та еволюції хімічної термінології в культурно-історичному контексті, а також визначення основних етапів її формування — від праіндоєвропейських витоків до сучасної глобальної систематизації та національно-культурної адаптації.

Основний текст. Генеза наукової термінології є не лише історією відкриттів, але й складною лінгвокультурною хронікою, що відображає еволюцію людської думки, міграцію ідей та взаємодію цивілізацій. Хімічна термінологія, як одна з найбільш систематизованих мов науки, становить унікальний об'єкт для дослідження [4].

Найдавніший пласт хімічної лексики сягає доісторичних часів і пов'язаний з речовинами, відомими з практичної діяльності. Терміни цього рівня часто є питомими для кожної мовної родини і відображають утилітарний або чуттєвий досвід. Наприклад, українське слово «залізо» (як і праслов'янське *želězo) має паралелі в балтійських мовах, що вказує на спільне праіндоєвропейське походження, можливо, пов'язане з каменем або рудою. У германських мовах англійське «iron» та німецьке «Eisen» походять

від прагерманського кореня *īsarną, запозиченого з кельтських мов, що свідчить про поширення технології обробки металу саме кельтськими племенам [2].

Докорінно новий етап у формуванні хімічної мови пов'язаний з арабо-мусульманським світом доби Середньовіччя. Саме через арабське посередництво Європа отримала не лише значну частину античного знання, але й розвинену алхімічну традицію, термінологія якої органічно вплелася в європейські мови. Арабська мова, виступаючи мовою науки в цей період, подарувала Європі сотні термінів. Найвідомішим прикладом є слово «алхімія» (al-kīmiyā), яке саме, ймовірно, походить від грецького chemeia (мистецтво виплавки металу) або коптського chem (чорна земля – Єгипет). Через арабську до європейських мов потрапили такі фундаментальні поняття як «алкоголь» (al-kuḥl – спочатку тонка пудра для підведення очей, згодом будь-яка очищена субстанція), «луг» (al-qali – рослинна зола), «еліксир» (al-iksīr – філософський камінь), «нашатир» (nūshādir) та «бора́кс» (buraq) [3].

Справжньою революцією, однак, став період пізнього Просвітництва, коли хімія почала набувати рис сучасної науки. До кінця XVIII століття хімічна мова являла собою хаотичне поєднання алхімічних назв, ремісничих жаргонізмів та індивідуальних авторських неологізмів. Ситуацію змінила поява праці Антуана Лавуазьє та його колег «Метод хімічної номенклатури» (1787). Запропонована ними система базувалася на раціональних принципах: назва речовини має відображати її елементний склад. Це була не просто лінгвістична реформа, а інструмент утвердження нової, антифлогістонної теорії. Терміни на зразок «оксиген» (oxygen) – від грецьких слів «кислий» (oxys) та «народжую» (gennan), через помилкове переконання, що кисень є обов'язковим складником усіх кислот, або «гідроген» (hydrogen) – «той, що народжує воду», – стали інтернаціоналізмами [5].

Сучасний етап характеризується складною взаємодією глобалізації та національно-культурної специфіки. З одного боку, номенклатура IUPAC, що базується на міжнародних коренях, забезпечує однозначність спілкування вчених усього світу. З іншого боку, кожна мовна спільнота адаптує ці терміни, підпорядковуючи їх власним фонетичним та граматичним нормам. Яскравим

прикладом є азійські мови. Китайська, японська та корейська мови, використовуючи ієрогліфічне письмо, створили унікальні способи калькування [1].

Результати дослідження дали змогу простежити еволюцію хімічної мови від хаотичного поєднання ремісничих жаргонізмів до строгої наукової системи. Вони показали визначальну роль арабо-мусульманської традиції у збагаченні європейської лексики фундаментальними термінами («алкоголь», «луг», «еліксир»). Головним результатом стало розуміння того, що реформа Лавуазьє наприкінці XVIII століття була не просто лінгвістичною зміною, а інструментом утвердження нової наукової парадигми. Крім того, дослідження виявило механізми взаємодії глобалізаційних процесів (IUPAC) та збереження національної специфіки (калькування в азійських мовах), що дозволяє розглядати кожен хімічний термін як носія глибокої культурної пам'яті.

Висновки. Отже, походження та культурний контекст хімічних термінів є багатовимірним феноменом, що віддзеркалює історію науки як соціального інституту. Проведений аналіз засвідчує, що еволюція хімічної мови відбувалася не лінійно, а через складну взаємодію різних культурних традицій та наукових парадигм. Від чуттєвого досвіду давніх металургів, які залишили нам питомі назви металів із праіндоєвропейським корінням, через алхімічний символізм та багате термінологічне посередництво арабо-мусульманського світу, хімічна мова пройшла тривалий шлях накопичення знань. Вирішальним етапом стала раціоналізація науки в епоху Просвітництва, коли завдяки реформі Антуана Лавуазьє хімія набула не лише сучасної теоретичної основи, але й чіткої, систематизованої мови, здатної адекватно відображати склад речовин. Сьогодні хімічна термінологія існує в умовах динамічної рівноваги між двома полюсами: глобальною уніфікацією, яку забезпечує номенклатура IUPAC, та національно-культурною адаптацією, яка підпорядковує інтернаціональні терміни фонетичним і граматичним нормам конкретних мов. Особливо яскраво це проявляється в ієрогліфічних мовах Азії, де створюються унікальні кальки. Таким чином, хімічна мола пройшла шлях, на якому кожен термін став не просто позначкою речовини чи процесу, а своєрідним історичним зрізом, носієм культурної пам'яті.

Вивчення генези термінів дозволяє глибше зрозуміти не лише історію природничих наук, але й закономірності розвитку людської думки, міграцію ідей та механізми міжкультурної комунікації, які формували сучасну наукову картину світу.

Список використаних джерел:

1. Голуб О. А. Хімічна термінологія на шляху до IUPAC. Одеса : Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2024. 6 с. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/37009 (дата звернення: 06.03.2026).

2. Голуб О., Корнілов М., Ісаєв С. Новітня термінологія та номенклатура в хімії. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 59–64 с. URL: https://ena.lpnu.ua/items/ef8b8102-ecdf-4750-9b56-446378c38680 (дата звернення: 06.03.2026)

3. Гордієнко О., Корнілов М., Голуб О., Ісаєв С., Толмачова В., Ковтун О. Сучасна хімічна термінологія та номенклатура органічної хімії. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. 66–69 с. URL: https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/832 (дата звернення: 06.03.2026).

4. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія: історія і сьогодення. Львів: Кальварія, 1999. 105 с. URL: https://books.google.com/books/about/Українська_науково_технічна_термінологія (дата звернення: 06.03.2026).

5. Попович О. Українська хемічна термінологія на роздоріжжі. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2002. 244–247 с. URL: https://ena.lpnu.ua/items/0476f704-7ca5-4a38-a34c-f37e536c3447 (дата звернення: 06.03.2026).

Карина ГАРЕЦЬ

Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ

Науковий керівник – Ганна ОНУФРІЙЧУК, канд. філол. н., доц.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПОВ'ЯЗАНІ З ПРАЦЕЮ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена аналізу фразеологізмів української мови, що характеризують різні аспекти трудової діяльності людини. Досліджено групи слів пов'язані з старанністю, тяжкою фізичною працею, марними зусиллями, ледарством та майстерністю. Матеріалом слугують приклади з фразеологічних словників, онлайн-джерел та сучасного мовлення. Виявлено, що фразеологізми цієї тематичної групи відображають народну філософію праці як цінності, водночас критично оцінюючи лінь і безплідні зусилля. Робота підкреслює культурно-пізнавальну роль фразеології у формуванні мовної картини світу українців.

Ключові слова: фразеологізми, фразеологія, праця, робота, труд, ледарювання, майстерність.

Вступ. Фразеологія – це одна з найхарактерніших і найоригінальніших галузей мовотворчості народу. У ній найбільш виразно виявляються народна мудрість і дотепність, специфіка народного мислення. Фразеологізми є важливою частиною української мови, що відображають народну мудрість, ставлення до праці, її цінність, труднощі та різні її прояви. Вони роблять мовлення емоційним і виразним, дозволяючи коротко й точно передати складні поняття, пов'язані з трудовою діяльністю людини.

Мета. Аналіз фразеологізмів української мови, пов'язаних із працею, з метою поглиблення розуміння національної мовної картини світу, розширення фразеологічної компетентності, збагачення словникового запасу та розвитку загальнолюдських цінностей.

Основний текст. У фразеологічному фонді української мови виокремлюється низка тематичних груп, пов'язаних із працею.

До групи тяжкої, виснажливої праці належать фразеологізми, що передають фізичне напруження, виснаження сил і постійність трудових зусиль.

Гнути спину (гнути горба) – тяжко, виснажливо працювати фізично [1]. Приклад: *«Батько все життя гнув спину на заводі, щоб нас підняти»* [1].

Працювати не покладаючи рук – працювати дуже старанно, без відпочинку, наполегливо [2]. Приклад: *«Вони працювали не покладаючи рук, щоб закінчити проєкт вчасно»* [2].

Рвати жили (руки, силу) – дуже важко, над силу працювати [1]. Приклад: *«Мати рвала жили, щоб діти мали освіту»* [1].

Мозолити руки – займатися фізичною працею [2]. Приклад: *«Змалку мозолив руки на полі»* [2].

Рук не чути – дуже втомитися, перенапружитися від надмірної праці [1]. Приклад: *«Після зміни на заводі рук не чути»* [1].

Ці одиниці відображають історичний досвід українського народу, пов'язаний з аграрною працею, фізичними навантаженнями та соціальними умовами.

Група марної, безплідної праці включає фразеологізми, що підкреслюють безрезультатність. Вони часто мають міфологічне або біблійне походження і слугують для критичної оцінки безглуздих або нескінченних дій.

Сізіфова праця (Сізіфів труд) – надзвичайно важка, виснажлива, але безплідна, марна робота, яка не приносить результату [1]. Приклад: *«Він цілий день перекладає папери, а толку ніякого — суцільна сізіфова праця»* [1].

Бочка Данаїд – марна праця, даремна праця [1]. Приклад: *«Ця робота — як бочка Данаїд, ніякого результату»* [1].

Товктися як у ступі – дуже багато, виснажливо, інтенсивно працювати, виконувати якусь метушливу роботу [1].

Ці одиниці акцентують народну пошану до кваліфікованої, творчої та ефективної праці.

Майстерність і професіоналізм представлені фразеологізмами, що позитивно оцінюють уміння, старанність і універсальність навичок:

Золоті руки – велика майстерність, уміння все вміло робити руками [1]. Приклад: *«У нашого майстра золоті руки – будь-яку техніку полагодить»* [1].

Майстер на всі руки – людина, яка вміє робити багато різних справ якісно [2]. Приклад: *«Він майстер на всі руки: і плотник, і електрик»* [2].

Стріляний горобець – досвідчена, бувала людина, яка багато дечого бачила, зазнала, яку важко перехитрити, обдурити [1]. Приклад: *«Сам біс десь не злякає мене, – стріляний я вже горобець»* (М. Стельмах) [1].

Сім раз відміряй-один раз відріж – перед тим, як щось зробити чи сказати, слід все гарно зважити, осмислити [1]. Приклад: *«Гарну шпаківню ми з татком змайстрували. Недарма, виходить, бабуся сказала-сім раз відміряй-один раз відріж»* [1].

Ці одиниці акцентують народну пошану до кваліфікованої, творчої та ефективної праці.

Група ледарства та ухиляння від праці є однією з найчисельніших і найемоційніших:

Бити байдики – ледарювати, нічого не робити, ухилятися від роботи [2]. Приклад: *«Замість того, щоб вчитися, він цілий день б'є байдики»* [2].

Ворон лічити – байдикувати. [1]. Приклад: *«Замість роботи він ворон лічить»* [1].

Такі вирази яскраво засуджують пасивність і паразитичний спосіб життя, підкреслюючи культурну норму працьовитості.

Загалом фразеологізми про працю базуються на метафорах фізичної праці (спина, руки, горб), тварин (горобець, ворон) та міфологічних образів (Сізіф, Данаїд). Вони активно функціонують у художній літературі, публіцистиці та повсякденному мовленні, зберігаючи високу частотність уживання в сучасній українській мові. Ці фразеологізми часто вживаються в художній літературі (твори Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Михайла Стельмаха та інших авторів), публіцистиці та повсякденному мовленні, що свідчить про їхню активність у сучасній українській мові.

Висновки. Фразеологізми, пов'язані з працею, є невід'ємною частиною мовної культури українців. Вони допомагають точно й образно характеризувати ставлення людини до трудової діяльності – від пошани до праці, до критики ледарства й марних зусиль. Таким чином, ці фразеологізми виконують виховну функцію, збагачують мовлення та сприяють формуванню працьовитості як моральної цінності. Їх вивчення є важливим для розвитку фразеологічної компетентності та розуміння національної мовної картини світу.

Список використаних джерел:

1. Фразеологізми про працю. *Довідка.biz.ua: вебсайт.* URL: https://dovidka.biz.ua/frazeologizmi-pro-pratsyu (дата звернення: 26.03.2026).

2. Перелік фразеологізмів для підготовки до НМТ з української мови (матеріал для підготовки до НМТ). *Освіта.UA: вебсайт*. URL: https://osvita.ua/test/training/materialy-instrumenty/88002 (дата звернення: 26.03.2026).

3. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 № 2704-VIII. *Верховна Рада України: вебсайт.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19 (чинна редакція станом на 2026 рік) (дата звернення: 26.03.2026).

Катерина ГНАТЮК
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне
Науковий керівник – Наталія ВОЛОС, к.ф.н., доц.

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В РОМАНІ «СТОЛІТТЯ ЯКОВА» ВОЛОДИМИРА ЛИСА

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано функційний потенціал синтаксичних конструкцій у романі «Століття Якова» В. Лиса. Встановлено, що парцеляція, інверсія, паралелізм, неповні та складні речення формують експресивність тексту, відтворюють психологічну напругу, внутрішні стани персонажів і визначають ритмомелодійну організацію художнього мовлення твору. З'ясовано їхню роль у реалізації авторського задуму та створенні емоційного впливу на читача. Доведено, що синтаксична організація тексту є важливим чинником стилістичної цілісності художнього дискурсу.

Ключові слова: функційний потенціал, синтаксичні конструкції, авторська позиція, експресивність, художній дискурс.

Вступ. У сучасному мовознавстві, яке зорієнтоване на інтерпретацію мовних явищ у текстах різних стилів і жанрів, особливої ваги набуває дослідження синтаксичних засобів як чинників формування емоційної виразності літературного тексту. У

цьому аспекті синтаксичні конструкції розглядають одночасно як структурні одиниці мовлення та як функційно значущі елементи організації художньої розповіді, що забезпечують передачу психологічних станів героїв, динаміку подій і напругу сюжетної лінії. Тому на сьогодні актуальним є аналіз функційного потенціалу синтаксичних засобів у романі «Століття Якова», у якому мовна організація тексту відіграє важливу роль у відтворенні внутрішнього світу головного персонажа та історико-емоційного тла зображуваної епохи.

Текст як складна семіотична система репрезентує змістову та емоційно-оцінну інформацію, що значною мірою зумовлює естетичний вплив художнього слова на читача. Тому синтаксичні конструкції постають насамперед як граматичні одиниці у структурі висловлення та як важливий засіб формування експресивності, поглиблення смислів і реалізації авторського задуму.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу мовних засобів, що забезпечують експресивність художнього мовлення через синтаксичну організацію тексту. В аналізованому творі Володимира Лиса такі синтаксичні конструкції виконують конструктивну та стилістичну функцію, стаючи засобом репрезентації емоційної напруги, внутрішньо го конфлікту персонажів і драматизму життєвих обставин. Варіювання синтаксичних моделей, використання неповних конструкцій, парцеляції, синтаксичного паралелізму або інверсії сприяє створенню особливої ритмомелодійної організації мовлення, що підсилює емоційний вплив тексту на читача.

Метою дослідження є аналіз функційного потенціалу синтаксичних конструкцій у романі «Століття Якова» Володимира Лиса та визначення їхньої ролі у формуванні емоційної напруги художнього твору.

Основний текст. У художньому дискурсі авторська позиція представлена не безпосередньо, а через відповідні мовленнєві реалізації, що створюють текстову поліфонічність і представляють автора як комплекс суб'єктів внутрішньотекстового художнього простору [3, с. 31].

До експресивних прийомів А. Загнітко зараховує парцеляцію, сегментацію, лексичний повтор з синтаксичним поширенням,

питальні конструкції в монологічному мовленні, номінативні речення (переважно ланцюжки номінативних речень), вставлені конструкції, особливі випадки вживання словоформ та ін.) [2, с. 523]. Окрім того, у мові існують усталені прийоми досягнення експресивності – тропи і фігури мови, що створюють образність та естетичність мовлення [5, с. 188].

Наше дослідження засвідчило, що однією з характерних особливостей синтаксичної організації тексту аналізованого роману є функціювання коротких конструкцій, які відтворюють рівень внутрішньої напруги хвилювань героїв. Подібні синтаксичні структури створюють ефект емоційної фрагментарності та відображають стан психологічного напруження персонажа. Наприклад: *Не міг забути. Ні тепер, ні тоді. Ніколи.* Короткі ізольовані висловлення виконують функцію емоційного маркера, який сигналізує про глибину внутрішніх переживань героя, впевненість чи невпевненість. Завдяки таким реченням автор моделює ритм внутрішнього мовлення персонажа і створює ефект безпосередності його думок.

Подібну функцію, за нашими даними, виконують неповні речення, які часто автор використовує для відтворення психологічних станів персонажів. Наприклад: *Тиша. Темна ніч. І тільки пам'ять не спить.* Як бачимо, неповні конструкції формують атмосферу емоційної зосередженості та сприяють концентрації уваги читача на внутрішньому стані героя. Лаконічність синтаксичної форми впливає на підсилення семантичного насичення висловлення.

Водночас в аналізованому романі частотними є складнопідрядні речення із 3 і більше предикативних частин, що дозволяють автору підсилити глибину психологічного стану героя, показати складність його життєвих роздумів і спогадів. Наприклад: *Він думав про ті часи, коли ще вірив, що життя може бути іншим.* Таким синтаксичним структурам характерна багаторівнева організація змісту, у якій поєднуються часові, причинно-наслідкові та умовні смислові відношення. Завдяки цьому відбувається поглиблення психологічної характеристики персонажа, а також створюється ефект розгорнутого внутрішнього монологу.

Особливу роль у формуванні експресивності художнього мовлення в романі «Століття Якова» відіграє синтаксичний паралелізм. Повторюваність синтаксичних моделей створює ритмічну організацію тексту, підсилює його емоційний вплив і сприяє уважності до ключових смислів. Наприклад: *Він мовчав, коли треба було говорити; говорив, коли краще було мовчати.* У цьому випадку паралельна структура речення підкреслює суперечливість внутрішнього світу героя, демонструє драматизм його життєвого вибору.

Аналіз джерельної бази засвідчив, що ще одним важливим засобом виразності є інверсія – порушення традиційного порядку слів у реченні з метою смислового або емоційного виділення певного компонента. Наприклад: *Тяжким було життя його.* У такій конструкції акцент перенесено на якісну характеристику, що значно підсилює експресивність висловлення. Інверсія дозволяє автору скеровувати увагу читача, виділяючи найбільш значущі елементи змісту.

Експресивний потенціал синтаксичної організації мови аналізованого роману також реалізується завдяки використанню парцеляції – стилістичного розчленування синтаксичної конструкції на кілька інтонаційно самостійних частин. Наприклад: *Він жив. Пам'ятав. І не міг забути.* Подібна організація будови висловлення підсилює емоційну насиченість тексту, створює ефект драматичного нагнітання та надає мовленню особливої ритмічності.

За нашими даними, важливими для відтворення змінності у настроях, психологічних роздумах, сумнівах є вставні конструкції. Наприклад: *Він знав – чи, може, тільки думав, що знає – що дороги назад немає.* Вставна конструкція допомагає читачеві зрозуміти сутність процесу осмислення ситуації героєм, і завдяки якій автор створює ефект живого мислення персонажа.

Уміле поєднання різних типів синтаксичних конструкцій у художньому творі реалізує важливу текстотвірну функцію. Саме таким способом автор формує особливий темп оповіді: короткі речення прискорюють розвиток подій, тоді як розгорнуті синтаксичні конструкції уповільнюють його, зосереджуючись на поглибленні психологічному аналізу. Наприклад: *Йшов дощ. Дорога була порожня. А він ішов і думав про життя.* Така синтаксична

організація створює ефект кінематографічності, коли події розгортаються перед читачем як послідовність кадрів.

Використання риторичних запитань допомагає автору передає внутрішній діалог героя із самим собою: *Чому так сталося? Чому доля обрала саме такий шлях?* Ці одиниці виконують функцію психологічного самозвернення, поглиблюючи драматизм ситуації.

Загалом синтаксична організація роману характеризується поєднанням різних типів конструкцій, що створює багатоаспектну стилістичну структуру тексту. Завдяки цьому мова твору набуває особливої експресивності та художньої виразності. Синтаксична організація речень стає важливим інструментом при розкритті внутрішнього світу героя, відображення історичних подій і формування емоційного впливу на читача.

Висновки. Отже, функційний потенціал синтаксичних конструкцій у романі «Століття Якова» полягає у здатності забезпечувати експресивність художнього мовлення через відтворення психологічної напруги, внутрішніх конфліктів і емоційних станів персонажів. Синтаксичні засоби виконують важливу стилістичну функцію, впливаючи на темп оповіді, ритм тексту та смислові акценти. Вони сприяють глибшому розкриттю авторського задуму та формуванню емоційно насиченого художнього простору твору. Продовження подальших наших досліджень сприятимуть глибшому розумінню ролі синтаксису як засобу художньої виразності та відкриють нові перспективи для текстоцентрованого аналізу сучасної української прози. Зокрема перспективним є вивчення взаємодії синтаксичних засобів із лексико-семантичними та стилістичними ресурсами художнього мовлення, що дозволить більш комплексно осмислити механізми формування експресивності літературного тексту.

Список використаних джерел:

1. Баган М. П. Експресивність сучасного українськомовного дискурсу: межі можливого. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія.* 2017. URL : http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/1576 (дата звернення: 16.03.2026).

2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.

3. Кіщенко А. Синтаксичні засоби репрезентації категорії адресантності в сучасному художньому дискурсі. *Південний архів (Збірник наукових праць. Філологічні науки).* 2017. Вип. 71. URL : https://pa.journal.kspu.edu/index.php/ pa/ article/view/316 (дата звернення: 18.03.2026).

4. Лис Володимир. Століття Якова. Харків. 2010. 246 с. URL : https://uabook.com. ua/wp-content/ uploads/2024/03/stolittia_yakova.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

5. Шабат-Савка С. Т. Синтаксичні експресеми в поетичному дискурсі Лесі Українки: інтенційність та естетичність. *Записки з українського мовознавства*. 2021. Вип. 28. URL : https://zum. onu. edu. ua/article/view/235538/238310 (дата звернення: 24.03.2026).

6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Академія, 2010. 408 с.

Каміла ГРИЦЕНКО

Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ

Науковий керівник – Оксана ПРИХОДЬКО, канд. пед. наук, доц.

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ В УМОВАХ ВІЙНИ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються особливості лексичних змін в українській мові після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році. Проаналізовано формування неологізмів, семантичні зсуви традиційних слів та повернення рідковживаних термінів у медіатекстах, соціальних мережах і усному мовленні. Зокрема, розглядається значення терміну «Байрактар» як символу високотехнологічної оборони та патріотизму. Дослідження показує, що лексика війни виконує комунікативну, культурну та психологічну функцію, сприяє збереженню національної ідентичності та відображає соціокультурні зміни суспільства.

Ключові слова: лексичні зміни, неологізми, соціокультурні трансформації, війна, українська мова, медійний дискурс, патріотизм, Байрактар.

Вступ. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну спричинило швидкі соціокультурні та мовні зміни, зокрема у лексиці. Слова набувають нових значень, старі слова повертаються в активний обіг, а з'являються численні неологізми [1]. Як зазначають дослідники, «лексичні зміни в умовах війни не обмежуються технічним описом реалій, але стають частиною колективного наративу та маркером соціальної ідентичності» [1]. Мова виступає інструментом комунікації, психологічної підтримки та адаптації до екстремальних умов, і наукова проблема полягає у виявленні механізмів цих лексичних змін та їхніх соціокультурних наслідків.

Мета. Аналіз особливостей лексичних змін в українській мові після 2022 року та визначення їхнього функціонального і соціального значення. Об'єктом дослідження є українська лексика в медіатекстах, соціальних мережах та усному мовленні. Використано методи семантичного аналізу, тематичного групування, порівняльного аналізу та описові методи для класифікації нових слів і фраз та виявлення семантичних зсувів.

Основний текст. Дослідження показало, що українська лексика зазнала значних трансформацій, які мають кілька важливих аспектів. Насамперед спостерігається інтенсивне формування неологізмів, що описують нові воєнні явища, технології та соціальні процеси. Серед таких слів «дрони-камікадзе», «кіберсолдати», «артилерійський рейд», а також термін «Байрактар», який використовується для позначення безпілотних ударних дронів турецького виробництва, що стали символом високотехнологічної оборони та опору українських військ. Слово «Байрактар» швидко увійшло до щоденного медійного дискурсу, соціальних мереж і розмовної мови, набуваючи емоційного забарвлення і ставши маркером патріотизму та впевненості у захисників країни [2; 3]. Такі приклади ілюструють, як лексика адаптується до сучасних реалій і як технічний термін отримує емоційно-ціннісний компонент.

Паралельно відбуваються семантичні зсуви в значенні традиційних слів. Слова «позиція», «операція», «контроль» у воєнних текстах набули чіткого військового значення, а «підтримка», «єдність», «солідарність» стали символами соціальної

відповідальності та національної згуртованості. Водночас терміни «резильєнтність», «суб'єктність», «патриотизм» набувають нового сенсу, підкреслюючи здатність українців протистояти екстремальним умовам і сприяючи формуванню колективної самосвідомості [5]. Соціолінгвістичний аналіз показує, що нова лексика активно використовується як маркер національної та культурної ідентичності, допомагаючи окреслити межі «своїх» і «чужих» у мовленні та медійному дискурсі [3].

Особливу роль відіграє емоційне забарвлення лексики. Слова «орки», «рашизм», «колаборанти», «сєпари» набули сильного негативного оцінного навантаження, а такі терміни, як «волонтерський хаб», «гуманітарний коридор», «розселення переселенців», підкреслюють соціальну кооперацію та солідарність у складний період [4]. Це свідчить про активну роль мови як інструмента психологічного захисту, мобілізації та консолідації суспільства.

Важливо, що лексика війни виконує не лише комунікативну, а й культурну функцію: вона сприяє збереженню історичної пам'яті, відтворенню національної культури та популяризації українського культурного коду у глобальному контексті. Нові слова та зміни старих створюють мовний простір, у якому відображаються колективні переживання, соціальні цінності та патріотичні настрої [2; 5]. За власними спостереженнями, лексичні зміни в українській мові після 2022 року відображають не лише опис подій, а й емоційний стан суспільства. Я помітила, що в повсякденному спілкуванні, особливо у соціальних мережах, люди активно використовують терміни, які раніше мали вузькофахове значення. Наприклад, слово «Байрактар» стало символом захисту та технологічної переваги, а не лише назвою безпілотного ударного дрона. Часто його використовують у жартівливому чи метафоричному контексті, наприклад: «Сьогодні у нас свій Байрактар у команді», маючи на увазі ефективну дію чи успішний результат.

Також я спостерігаю, що багато старих слів набули нового емоційного забарвлення. Слова «єдність», «солідарність», «підтримка» стали не просто абстрактними поняттями, а маркерами національної та соціальної згуртованості. Коли люди пишуть «разом

до перемоги» або обговорюють «гуманітарний коридор», це не лише інформація, а спосіб формування спільного досвіду та психологічного захисту.

Ще однією тенденцією є активне використання запозичень та міжнародних термінів, адаптованих до українського дискурсу, що дозволяє швидко описувати нові технології, військові засоби та суспільні процеси, зберігаючи при цьому локальну семантичну та культурну специфіку [3; 4]. Таким чином формується комплексна мовна система, яка поєднує неологізми, семантичні зсуви, повернення рідковживаних слів та запозичення, відображаючи соціокультурні зміни та підтримуючи національну ідентичність.

Дослідження свідчать про комплексний характер лексичних трансформацій в умовах війни: поєднання неологізацій, семантичних зсувів та повернення рідковживаних слів формує цілісну мовну систему, що відображає соціокультурні зміни та сприяє консолідації українського суспільства, психологічному захисту та зміцненню патріотичних настроїв.

Висновки. Отже, лексичні зміни української мови після 2022 року відображають адаптацію суспільства до воєнних умов, формують маркери національної ідентичності та колективного досвіду і мають практичне значення для дослідження медійного дискурсу та соціолінгвістичних процесів.

Список використаних джерел:

1. Качмар І. Українська філологія: навчально-методичні матеріали. Львів: Львівський філологічний університет, 2023. С. 18-20.

2. Гуцуляк Т. Лексичні зміни в умовах сучасної війни: соціокультурний аспект. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича. С. 33-38.

3. Культура слова. Сучасні мовні процеси в Україні. Київ: Національна академія наук України, Інститут української мови. 2023. Вип. 98. С. 88-92.

4. Сучасний лінгвістико-інформаційний дискурс. *Матеріали XIV науково-пошукова конференції «Хортицькі читання»*. Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка, 2023. С. 20-23.

5. Поліщук Н. О. Військова термінолексика в мові сучасних масмедіа. *Термінологічний вісник.* Національна академія наук України, Інститут української мови. 2023. Вип. 7. С. 100-106.

Ірина ГУМЕНЮК
Обласний науковий ліцей в м. Рівне Рівненської обласної ради, Рівне
Науковий керівник – Олена ГАНЖА, учителька вищої категорії, учитель-методист

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПТУ ДОМУ В РОМАНІ ЄВГЕНІЇ КУЗНЄЦОВОЇ «ДРАБИНА»

АНОТАЦІЯ. Роман Євгенії Кузнєцової «Драбина» відображає концепт дому як смисловий центр художньої структури. Змодельовано ситуацію вимушеного переселення, де герої опиняються у просторі, що не сприймається ними як органічний і безпечний. Дім втрачає свою сталість і перетворюється на фрагментовану реальність, яка існує у спогадах, емоційних станах, тілесній пам'яті та психологічних переживаннях персонажів. Дім не ідеалізується, а постає як проблемний простір, здатний бути травматичним і болісним, але водночас необхідним для збереження цілісності особистості. Символічним вираженням цього процесу стає образ драбини, який втілює ідею переходу та внутрішньої трансформації.

Ключові слова: Євгенія Кузнєцова, «Драбина», дім, простір формування ідентичності, носій пам'яті, осередок емоційної стабільності, спадковість, зв'язок з минулим.

Вступ. Роман Є. Кузнєцової «Драбина» репрезентує сучасний тип художнього мислення, у межах якого дім більше не є стабільною точкою відліку, а перетворюється на динамічну категорію, пов'язану з екзистенційним досвідом людини. Саме тому аналіз трансформації концепту дому в цьому творі є важливим для глибшого розуміння специфіки сучасної української прози та її спрямованості на осмислення травматичних досвідів і пошук нових моделей ідентичності. Актуальність дослідження зумовлена

необхідністю осмислення нових форм художньої репрезентації дому в сучасній українській літературі, що формується в умовах війни, вимушеного переселення та руйнування традиційних життєвих структур. У цих умовах дім перестає бути очевидною цінністю й набуває статусу проблемного феномена, що потребує переосмислення.

Метою є аналіз трансформації концепту дому в сучасній українській прозі на матеріалі роману Євгенії Кузнєцової «Драбина», а також вияв особливостей його художньої репрезентації в умовах воєнного часу.

Основний текст. Проаналізувавши роман Євгенії Кузнєцової «Драбина», ми ґрунтовно дослідили трансформації концепту Дому в сучасній українській прозі, з'ясували, як образ Дому змінює свої смислові функції під впливом соціальних, культурних і психологічних чинників, зокрема досвіду війни, вимушеної міграції та екзистенційної невизначеності.

Важливим аспектом у роботі є теоретичне осмислення поняття Дому як літературно-культурної категорії. На основі аналізу критичної літератури було визначено, що дім у художньому тексті функціонує не лише як фізичний простір, але й як багатовимірна семантична структура, пов'язана з пам'яттю, ідентичністю, емоційними зв'язками та культурними кодами. У межах літературознавчої традиції дім інтерпретується як образ, що репрезентує індивідуальний і колективний досвід, а також як простір проєкції внутрішніх станів персонажів. Саме тому в художніх текстах дім виступає засобом смислотворення, що дає змогу розкривати психологічні, соціальні та культурні аспекти буття героя.

У ході дослідження було проаналізовано історико-літературний розвиток образу Дому в українській літературній традиції. Виявлено, що класичний український дім був пов'язаний із сакральністю родини, землею та моральною стабільністю, а в пізніших модерних текстах він дедалі частіше постає як простір внутрішнього конфлікту, розриву з традиційними цінностями, символом змін і кризових станів. Це демонструє поступову еволюцію образу Дому від стабільного центру буття до проблематизованого простору, що відображає складність культурної самосвідомості.

Окремо було розглянуто сучасні моделі трансформації концепту Дому як результат поєднання історичних зламів і індивідуальних переживань. Серед них виокремлено такі моделі: втрачений дім, що існує як символ пам'яті; тимчасовий дім, що не формує відчуття глибокої прив'язаності; антидім, який не виконує функції захисту; та уявний чи фантомний дім, що існує в площині уяви і внутрішнього досвіду. Такий поділ дозволив системно описати різні способи репрезентації дому в сучасній прозі та з'ясувати, як змінюється його смислова наповненість під впливом соціальних потрясінь.

Дім у творі Євгенії Кузнєцової трансформується з безпечної фізичної локації у складний травматичний простір. Характерними ознаками цієї трансформації є феномен цифрового дому, коли герої продовжують «жити» в Україні через екрани телефонів; тілесна тривога, що проявляється у сприйнятті звуків; психологічна відмова від остаточного облаштування; а також внутрішні форми провини і подвійної бездомності. Ці аспекти доводять, що дім у романі перестає бути місцем захисту і стає носієм травматичного досвіду, який формує нову ідентичність героїв.

Загальні результати цього дослідження свідчать про те, що концепт Дому в сучасній українській прозі є динамічним, проблематизованим та глибоко зв'язаним із травматичними переживаннями індивіда та колективу. Результати роботи узагальнюють теоретичні й практичні аспекти репрезентації дому, показуючи, як цей образ змінює свою ціннісну функцію у відповідь на реалії війни, міграції та соціальних змін. Така трансформація є не лише художнім прийомом, а й способом осмислення травматичного досвіду та формування нових моделей ідентичності.

Наукова цінність цієї роботи полягає в системному поєднанні теоретичних підходів і текстового аналізу, що дозволило виділити ключові моделі змін концепту Дому та пояснити їхню функціональну роль у сучасному літературному дискурсі. Отже, досліджуючи роман Євгенії Кузнєцової «Драбина», ми намагалися не лише розкрити механізми трансформації концепту Дому, але й продемонструвати, що сучасна українська проза використовує образ дому як потужний смислотворчий інструмент для осмислення глибоких соціальних та культурних проблем. Це дозволяє

стверджувати, що дім у сучасному художньому тексті вже не є лише топографічною точкою, а стає складною символічною структурою, яка відображає сутнісні процеси змін у свідомості людини.

Висновки. У дослідженні вперше здійснюється системний літературознавчий аналіз роману Є. Кузнєцової «Драбина» крізь призму концептуальних трансформацій дому, зумовлених досвідом війни, втрати та вимушеного переміщення. Запропоновано інтерпретацію дому як динамічного, нестабільного утворення, що формується в процесі внутрішнього становлення особистості. Результати дослідження можуть бути використані у викладанні сучасної української літератури, під час підготовки учнівських та студентських наукових робіт, у позакласній та просвітницькій діяльності, а також для подальших досліджень у галузі літературної антропології та культурної семіотики.

Список використаних джерел:

1. Бауман З. *Liquid Modernity.* Cambridge: Polity Press, 2000. 232 p.

2. Бойм С. *The Future of Nostalgia.* New York: Basic Books, 2001. 425 p.

3. Вільна Я. В., Хворостяний І. Г. Історія української літератури XIX століття : навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2017. 352 с.

4. Кузнєцова Є. Драбина: роман. Київ: Видавництво Старого Лева, 2023. 291 с.

5. Ніколенко К. С. Художній простір як категорія літературознавчого аналізу *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка.* 2022. Вип. 68. С. 63-65.

6. Оже М. *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London ; New York : Verso, 1995. 130 p.

Евеліна ДАЦЮК

Гощанський академічний ліцей Гощанської селищної ради,
Рівненська Мала академія наук учнівської молоді, Рівне
Наукові керівники – Наталія ГАВРИЛЮК, канд. філ. н., доц.,
керівник гуртка РМАНУМ;

Наталія ОШУРКО, учитель української мови та літератури
Гощанського академічного ліцею Гощанської селищної ради

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У МАЛІЙ ПРОЗІ АРТУРА ДРОНЯ «ГЕМІНҐВЕЙ НІЧОГО НЕ ЗНАЄ»

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено підходи до трактування поняття «емоції» у психології та лінгвістиці, проаналізовано основні класифікації емоцій. За класифікацією А. Вежбицької емотиви розподілено у відповідні групи та визначено їх кількісне наповнення; зроблено контекстуально-інтерпретаційний аналіз назв емоцій; схарактеризовано засоби вербалізації емоцій за частиномовною належністю; виявлено лексико-граматичні та стилістичні засоби увиразнення емоційних станів людини у малій прозі А. Дроня.

Ключові слова: емоція, емоційний стан, емотив, пряма номінація, експлікація, імпліцитний, лексема.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена й потребою осмислення нових форм емоційної репрезентації в літературі XXI століття, де емоції часто набувають імпліцитного характеру й передаються через мінімалістичні мовні засоби. Збірка короткої прози Артура Дроня «Гемінґвей нічого не знає» є показовою в цьому контексті, оскільки пропонує нетрадиційний спосіб художнього осмислення емотивної сфери, уникаючи патетики й емоційної надмірності. Дослідження особливостей вербалізації назв емоцій та емоційних станів у творчості автора, окрім поглиблення теоретичної і практичної бази у сфері вивчення емотивності, дасть можливість хоча б частково відчути те, що пережили наші захисники, і спробувати зрозуміти їхній внутрішній стан у цивільному житті.

Мета. Встановити та проаналізувати лексико-граматичні та стилістичні засобів вербалізації емоцій та емоційних станів людини в короткій прозі А. Дроня «Гемінґвей нічого не знає».

Основний текст. Емоції охоплюють усі психічні процеси та стани людини, характеризують структуру свідомості та мислення, тісно пов’язані з когнітивними процесами. У когнітивній лінгвістиці дослідженню емоцій присвячено праці: А. Вежбицької, Дж.

Лакоффа, М. Джонсона, А. Ортоні, Дж. Клоура, А. Коллінза, Р. Дірвена і М. Верспура та ін. [1; 4].

Емоція в лінгвістиці – це мисленнєво-оцінні процеси, одні з головних складників як вербального, так і невербального аспектів комунікативної особистості; одні із основних і всепроникаючих аспектів людського досвіду [1]. З погляду лінгвістичного оформлення, вербалізовані концепти емоцій базуються на словниковому статусі ключового слова, що номінує певний емоційний концепт. Сучасна антропоцентрична модель вивчення мови актуалізує проблему мовного вираження емоцій у художньому дискурсі.

Універсальну класифікацію емоційних станів людини представили: В. Вундт, П. Екман, К. Ізард, Є. Станчик та ін. Сьогодні лінгвістику емоцій розглядають: А. Вежбицька, Т. Космеда, Р. Плутчик, В. Шинкарук, А. Дамасіо. Такий глибокий аналіз емоцій увиразнює антропоцентризм лінгвістичних студій, засвідчує їхню релевантність і для нашої наукової студії.

Досліджуючи вербалізацію емоцій та емоційних станів у короткій прозі А. Дроня, нами було виявлено та проаналізовано 140 синтаксичних одиниць, у яких репрезентовано емоційні стани людини. Ми опиралися на класифікацію А. Вежбицької, яка виділяє п’ять груп емотивів [3]. Вербалізацію емоційних станів, опираючись на дослідження А. Л. Порожнюк, поділяємо на два типи: шляхом прямої номінації та через опис різних емоційних виявів [4].

Емоції кожної з груп вербалізуються здебільшого імпліцитно. Пряма їх номінація трапляється нечасто. Ще однією особливістю, що характеризує групи емотивів, є наявність спільних образів: образ Бога, як чогось надвагомого та всюдисущого. У всіх групах емоцій, окрім ІІІ, наявні мовообрази очей (сльози, плач, погляд) та тілесних проявів (обійми, дотики).

Емоції І групи становлять 22,8 %. Сум та смуток виражені прямими номінаціями: *сумні, печальний, найпечальніший, смуток*. Емоції горя, відчаю та нещастя здебільшого репрезентовані імпліцитно. Вони зображені як буденна реальність, що повторюється й виснажує суб’єкта. Вербалізація емотивів підсилюється лексемами *кричу, матюкаюсь, плачу, молюсь, біль* та

через відчуття холоду. Найчастіше автор апелює до емоції відчаю. Фіксуємо репрезентацію емоційних станів через контрасти та антоніми: *життя / смерть, віра / зневіра, молодий / сивий.* Серед засобів називання емоцій А. Дронь найчастіше послуговується дієслівними експресивами.

Емоції ІІ групи становлять 21,4 %. Радість, щастя виражені прямими номінаціями *радісний, радіти, тішитися, приємно*, рідше – *щасливий,* та імпліцитно за допомогою лексем і зворотів *сміятися, усміхатися, мріяти, чутися дітьми, все налагоджується*. Радість не емоційно вибухова, а тиха й внутрішня. Емоції задоволення, захвату, збудження представлені переважно імпліцитно через сенсорні образи, частотним з-поміж яких є відчуття тепла. Окрім того, емоції збудження та захвату часто викликані відчуттям віри в Бога. Фіксуємо також, що у творі практично відсутня лайлива лексика, трапляються лише поодинокі випадки, наприклад, прислівник *ахуєнно* для вираження захвату. Основним способом лексичної номінації є дієслова, дещо рідше вживаються прислівники.

Емоції ІІІ групи становлять 11,4 %. Ці афективні стани в досліджуваній прозі інколи слугують індикаторами внутрішньої кризи суб'єкта, а інколи стають способом осмислення реальності. Вербалізуються здебільшого імпліцитно. А. Дронь найчастіше апелює до емоції божевілля, найрідше – до гніву. Емоції злості й люті в тексті набувають деструктивного та екзистенційного виміру, тоді як мотив божевілля постає як граничний стан свідомості. Емотиви ІІІ групи часто супроводжується образами фізичного руйнування, тілесності та агресії *(нищать, руйнують, вбивають, ґвалтують)*, підсилюються звуковими образами *(шумить, пищить, гуде, дзвін)* що створює відчуття хаосу та нестерпності. Неодноразово вжиті лексеми *ригати, блювати, пищить, гуде, глушить*. Наявна нецензурна лексика. Автор здебільшого послуговується дієслівними експресивами та іменниковими.

ІV група емоцій становить 15,7 %. Емоція провини вербалізується найчастіше, нерідко фіксуємо її пряму номінацію *чувся винним, провина, вина, безпорадність, завинили*. Ця емоція має свою специфіку, адже почуття провини виникає там, де його не повинно бути. Сором і зніяковілість тісно пов'язані з тілесністю. Емоції цієї групи тісно підсилені лексемами *боюся, страшно,*

живий, смерть. Ефект внутрішнього напруження у цій групі емотивів посилюють ситуації мовчання. Мовна репрезентація гордості представлена через самоусвідомлення та самоаналіз Емоція тріумфу вербалізуються імпліцитно, асоціюється у тексті з перемогою та свободою. Наявний мовообраз очей. Присутній образ Бога. Автор найчастіше використовує дієслова та іменники.

Емоції V групи становлять 28,6 % . Емоції кохання (любові) часто позбавлені романтичної ідеалізації. Пряме називання цих емоцій здійснюється лексемами *любов, любити, улюблений, кохати, кохання*, а імпліцитна вербалізація фіксується через деталі побуту та тілесні образи: *гладить, торкаюся. обіймаю, зворушує, сміялась*. Ненависть трансформується у відчуження та внутрішній спротив. До емоції жалю автор апелює найчастіше. Показово, що він приглушений, але щирий. Пряма номінація *(шкода, шкодували, жаль)* підсилюється лексемами *заплакала, сльози, вмирають*. Часто вербалізована емоція «тихої» поваги. Наявна вербалізація емоцій за допомогою епітетів, метафор та порівнянь. Присутні образи Бога, матері та дітей, вони асоціюються з любов'ю та жалем. Основним способом лексичної номінації є дієслова.

Висновки. Мала проза А. Дроня вирізняється зосередженістю на внутрішньому досвіді персонажа, фрагментарністю оповіді та мінімалістичною манерою письма. У досліджуваних текстах емоції та емоційні стани не декларуються прямо, а здебільшого передаються через непрямі мовні та композиційні засоби, що відповідає загальній естетиці сучасної психологічної прози.

Найчисельнішою виявилася група емоцій, що пов'язана зі ставленням до інших (V) – 28,6%. Емоції, пов'язані з «поганими речами» (I) у «Гемінґвей нічого не знає» становлять 22,8 %. Ті емоції, що пов'язані з «хорошими речами» (II) – 21, 4 %. Емоції пов'язані з роздумами про себе та самооцінкою (IV) налічують 15,7%. Найменш чисельна група - емоції, пов'язані з людьми, що зробили щось погане (III), її відсотковий показник – 11,4%.

Серед засобів прямої номінації емоцій у збірці переважають дієслова – 51%; іменники, прикметники та прислівники автор використовує приблизно з однаковою частотністю, відповідно 15% , 14%, 14%; 6% – апеляція до інших частин мови.

Список використаних джерел:

1. Голтвеницька М. Засоби вербалізації семантичної категорії відповідності в сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії.* 2020. Вип. 14. Т. 2. С. 19–23. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/14/part_2/5.pdf (дата звернення: 22.11.2025)

2. Дронь А. Гемінгвей нічого не знає: коротка проза. Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.

3. Петренко Є. До проблеми вербалізації емоцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2018. № 37. Т. 4. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part_4/26.pdf (дата звернення: 12.11.2025)

4. Порожнюк А. Вербалізація емоційного світу людини в художньому творі ("Persona grata" М. Коцюбинського). *Записки з українського мовознавства*. 2014. Вип. 21. С. 114–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2014_21_20

5. Селігей П. Як українці говорять про свої думки та емоції. *Українська мова та література.* 2005. № 3. С. 7–10.

Катерина ЄВЛАН, Віталіна МОЗГОВА

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

Науковий керівник: Світлана ЛИТВИНСЬКА, канд. філол. н., доц.

ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПОСТАТІ Т. ШЕВЧЕНКА В АНТИУКРАЇНСЬКИХ ІДЕОЛОГІЧНИХ ДИСКУРСАХ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ДЕКОНСТРУКЦІЇ ІМПЕРСЬКИХ МІФІВ

АНОТАЦІЯ. Досліджено засоби інструменталізації постаті видатного українського поета Тараса Шевченка в антиукраїнських дискурсах. Увагу зосереджено на літературознавчому аспекті деконструкції міфів. Доведено, що ключовим інструментом деколонізації українського гуманітарного простору є ґрунтовне вивчення автентичних шевченківських текстів.

Ключові слова: інструменталізація постаті, антиукраїнський дискурс, деконструкція міфів, ідеологічна маніпуляція, національна ідентичність.

Вступ. Під час Війни за Незалежність України посилилася ворожа ідеологічна маніпуляція образом видатного українського поета Тараса Шевченка. Постать Кобзаря використовується як інструмент для досягнення антиукраїнських політичних цілей. Протистояти ІПСО можна не лише публіцистично, а й шляхом літературознавчого аналізу творчої спадщини поета, вивчення його автобіографії, епістолярної спадщини.

Для сучасного періоду збройного протистояння характерним є перехід від радянського ідеологічного канону до постколоніальних студій. Найважливіше – протистояти російській пропаганді, що використовує образ національного поета і пророка з метою виправдання збройної агресії, терору цивільного населення, захоплення територій, переписування історії, поширення ідей руського миру. У розвінчуванні ідеологічних міфів і обороні національного суверенітету й незалежності української держави, її мови й культури полягає актуальність дослідження.

Вивченням проблем деконструкції імперських міфів про Т. Шевченка займаються провідні дослідники Г. Грабович, О. Забужко, М. Сулима, О. Боронь, Т. Ханас. Та ін. Також активну роботу проводять в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Гарвардському українському науковому інституті, Науковому товаристві імені Шевченка.

Мета. Виявити, описати й проаналізувати засоби ідеологічної маніпуляції постаттю Т. Шевченка в антиукраїнських дискурсах, визначити літературознавчі інструменти деконструкції ворожих антиукраїнських міфів.

Методи дослідження. Використано комплекс методів, зокрема аналіз і синтез, герменевтичний метод (прочитання текстів без ідеологічного нашарування), дискурс-аналіз (виявлення способів використання образу Кобзаря з пропагандистською метою), компаративний підхід (порівняння реальної біографії поета і автентичних його текстів з ідеологічними штучно створеними сурогатами).

Основний текст. Інструменталізація постаті Т. Шевченка проводиться ворожими ідеологами за різними напрямами. Основними з яких є створення міфів (об'єктів деконструкції), а саме: «Шевченко – атеїст», «Шевченко – малорос», «Селянський поет», «Пророк революції» тощо. Російська пропаганда на окупованих територіях використовує не лише вирвані з контексту цитати Кобзаря, а й створює власні сурогатні псевдовіршики, в яких висміює українську ладу, закликає до виявів непокори, принижує українських патріотів, розповсюджує ідеї «руського міру».

Протягом XIX–XXI століть імперська ідеологія створювала з Т. Шевченка образ талановитого «мужика в кожусі», протест якого був соціальним, а не національним. Також репрезентувала його як атеїста і прихильника єднання з російським народом. Сучасний літературознавчий аналіз провідних шевченкознавців Г. Грабовича й О. Бороня заперечує той факт, що російськомовна проза Т. Шевченка була способом інтегрування в «русскій мір». Вони переконливо довели, що використання російської мови було лише засобом комунікації з імперським центром для трансляції українських смислів [1; 3]. Деконструкція міфу про «малоросійство» відбувається через аналіз суб'єктної структури його творів, де Україна постає як самостійний екзистенційний та політичний суб'єкт [2] .

Крім того, вороги української незалежності й державності намагаються маргіналізувати Т. Шевченка як застарілого поета. Вони вириває цитати з контексту (поеми «Тризна» і «Гайдамаки») для виправдовування ідеї «слов'янської єдності», заперечення московського деспотизму.

Встановлено головні прийоми антиукраїнської інструменталізації – редукція (спрощення змісту, окремих висловлювань), апропріація (привласнення творчої спадщини), селекція (вибіркове цитування творів).

Доведено, що для деконструкції штучних ідеологічно заангажованих міфів про твори й ідеї Т. Шевченка потрібно розширити межі трактування його поезій від «соціально побутового рівня до політико-філософського і метафізичного.

Уважно читати й вивчати твори Кобзаря. Розширювати звої знання шляхом ознайомлення з сучасними науковими розвідками

(наприклад, «Шевченківська енциклопедія»). Отримані знання допоможуть протистояти ворожим маніпуляціям.

Висновки. Деконструкція імперських міфів навколо постаті видатного українського митця Т. Шевченка в літературознавстві — це не зміна акцентів, а процес деколонізації свідомості громадян України. Головним є пізнання Т. Шевченка в широкому сенсі як пророка, як борця за незалежність і державність, як генія, як архітектора національної суб'єктності. Потрібно повернути цілісного, інтелектуального, європейського Кобзаря, а не музейного експоната. Тоді його образ, його тексти, що містять генетичний код спротиву ворогам, стануть ефективною інтелектуальною зброєю і захистом в умовах мілітарного й інформаційного протистояння.

Список використаних джерел:

1. Боронь О. Поет і проза: генеза, семантика і рецепція Шевченкової творчості. Київ : Критика, 2022. 344 с.

2. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. Семантика символів. Київ : Рад. письменник, 1991. 210 с.

3. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо. Київ : Критика, 2011. 350 с.

4. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ : Факт, 2009. 146 с.

Євгенія ЗОЩУК
ВСП «Рівненський економіко-технологічний фаховий коледж НУВГП», Рівне
Наукові керівники – Тетяна СОКОЛ, викладач-методист; Оксана ПРИХОДЬКО, канд. пед. н., доц.

ЕСТЕТИКА УРБАНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

АНОТАЦІЯ. У статті обґрунтовано вплив міського середовища на стан психічного здоров'я населення. Виявлено, що урболандшафти, де проживає більшість сучасних людей, як позитивно, так і негативно діють на підсвідомість їх мешканців

через свої зовнішні і внутрішні естетичні якості. Здійснено аналіз естетичного потенціалу міста Рівного і встановлено, що ландшафтні комплекси міста відповідають низькому, середньому та достатньому рівню естетичного сприйняття та потребують їх продуманого і збалансованого розвитку.

Ключові слова: урбанізовані ландшафти, психічне здоров'я, естетика ландшафту, естетичні якості ландшафту, естетичний потенціал ландшафту.

Вступ. Характерними рисами сучасного етапу суспільного розвитку є швидке зростання міст і збільшення кількості населення, що позначаються на формуванні психічного здоров'я людини. Виявляється, від того, в яких умовах живе людина, як вона добирається до місця роботи, з ким спілкується, залежить настрій людини, її працездатність та активність. Це змушує вчених усе серйозніше вивчати вплив середовища на жителів міст. Питання, що розкривають особливості сприйняття та естетику ландшафтів та урболандшафтів, їх вплив на здоров'я населення висвітлені у працях українських учених, зокрема Ж. І. Бучко, М. Д. Гродзинського, К. В. Мезенцева, О. В. Савицької, О. О. Резвана, О. К. Міхеєвої.

Зараз, як ніколи, є актуальною здатність урбаністики впливати на психологічний стан людини. У період воєнних подій населення України це відчуває особливо гостро. Людина стає щасливішою, коли усміхається у відповідь на радісну усмішку співрозмовника. Такий самий ефект можуть створювати міста і бути одночасно тим радісним співрозмовником для своїх мешканців. Тому будь-які проєкти, пов'язані з територіальним плануванням міст, мають передбачають заходи з естетичного впорядкування ландшафту [5].

Мета. Виявити вплив естетики урбанізованих ландшафтів на формування психічного здоров'я населення, оцінити естетичний потенціал міста Рівного.

Основний текст. У міських поселеннях формується особливе середовище життя людини – міське урбанізоване середовище. Урбанізація середовища неоднозначно впливає на людське суспільство. З одного боку, місто дає людству низку суспільно-економічних, соціально-побутових і культурних переваг. Це

позитивно позначається на його інтелектуальному розвитку, дає можливість для кращої реалізації професійних і творчих здібностей. З іншого – людина віддаляється від природи й потрапляє в середовище зі шкідливими впливами: забрудненим повітрям, шумом і вібрацією, обмеженою житловою площею, ускладненою системою побутового обслуговування, залежністю від транспорту, постійним вимушеним спілкуванням із безліччю незнайомих людей – усе це несприятливо позначається на її фізичному та психічному здоров'ї [5].

Тому «естетика ландшафту» – це не лише про доглянутий газон із красивими квітами. Це потужний інструмент впливу на нервову систему людини. Естетика ландшафту – це науковий та прикладний напрям, що вивчає красу, гармонію та чуттєве сприйняття навколишнього середовища. Вона поєднує в собі географічні знання про природу з архітектурними принципами дизайну, щоб створювати простори, які не є лише функціональними, а й візуально привабливими.

Образ ландшафту сприймається людиною за багатьма якостями. Ті риси образу ландшафту, які визначають його як об'єкт естетичного сприйняття, називаються естетичними якостями ландшафту. Головними зовнішніми естетичними якостями ландшафту є краса, своєрідність, різноманітність, природність, гармонійність; другорядними – унікальність, домінантність, чіткість, мінливість, виразність, упорядкованість, оглядовість, контраст [2]. До внутрішніх якостей належить ландшафтна організованість, що проявляється у диференціації та інтеграції ландшафтоутворюючих складових. Ландшафти оцінюються з позиції виконання ними естетичних функцій, що залежать від перетину натуральних (природних) і антропогенних чинників ландшафтогенезу. Під естетичним потенціалом ландшафту слід розуміти його природні та антропогенні властивості, що здатні викликати у людини різні емоції. Естетичний потенціал ландшафту – властивість ландшафту через свої виняткові і звичайні риси викликати у людини почуття захоплення, інтересу тощо. Необхідність обґрунтування поняття естетичного потенціалу випливає з природної потреби кожної людини, і суспільства загалом, у природній красі, у можливості

спостерігати естетичні проявив ландшафту, милуватися мальовничістю, гармонійністю та привабливістю пейзажу [3].

Існує термін «топофілія» – це переживання теплих, позитивних почуттів до місць ландшафту, що відображає емоційні зв'язки людини з певним місцем і розглядається як «любов до місця», тобто позитивне сприйняття певного місця. Водночас певні ландшафти можуть викликати негативні асоціації – біль, страждання, страх, самотність. Щодо таких об'єктів використовується поняття «топофобія». Вона може бути викликана неприємними спогадами, асоціаціями, негативною емоційною оцінкою певних місць ландшафту й певних ландшафтів загалом [4].

Міське середовище з одноманітною архітектурою, відсутністю зелені та візуальним хаосом призводить до когнітивної втоми, хронічного стресу, дратівливості і психічних проблем. Перебування людини у візуально привабливому урбанізованому середовищі знижує рівень стресу та запускає каскад позитивних змін в організмі: знижується рівень кортизолу, що призводить до сповільнення пульсу та нормалізації артеріального тиску, покращується настрій. Естетичні краєвиди дозволяють мозку відпочити від інтенсивної концентрації, притаманної міському життю, зменшуючи ментальну втому. Відкриті простори, наявність води і зелені надають безпеку та відчуття комфорту на інстинктивному рівні. У мальовничих місцях люди часто відчувають уповільнення часу, що сприяє релаксації. Споглядання природних форм (гілок дерев, листя, хмар) дозволяє мозку відпочити від «спрямованої уваги», що зменшує розумову втому та дратівливість. Милування краєвидами покращує емоційний фон і прискорює одужання після стресів та психологічних травм.

Узявши за основу визначені Державною службою заповідної справи Міністерства екологічних ресурсів України методичні рекомендації та метод бальних шкал Михайла Гродзинського, нами були розроблені географо-естетичні критерії оцінювання естетичного потенціалу ландшафтів, шкалу оцінювання естетичного потенціалу навколишнього середовища та проведено оцінку естетико-ландшафтного потенціалу міста Рівного. Встановлено, що ландшафтні комплекси Рівного відповідають низькому, середньому та достатньому рівню естетичного сприйняття та потребують їх

продуманого і збалансованого розвитку. Причинами такого рівня естетики урболандшафтів Рівного є довготривале перебування міста у складі СРСР, де естетичному плануванню не надавалось належного значення. Розпад соціалістичної системи, економічна криза 1990-х років, перехід до ринкової економіки з переважанням приватної власності, поява нового заможного класу та споживацької культури залишили свій негативний слід у культурних ландшафтах міста. Приватизація земель міської забудови зазвичай зводилася до просторового планування міста. Це призвело до непродуманої забудови, при цьому культурними та природними ландшафтами переважно нехтували. Місцевий стиль культурного ландшафту швидко змінювався або й зникав через появу нехарактерних для місцевості запозичених архітектурних напрямів.

Висновки. Формування середовища – це формування способу життя. Тому створення середовища певної соціальної якості та всієї системи життєзабезпечення є однією з визначальних вимог не лише до урбаністів та архітекторів, а й до всіх фахівців, що впливають на формування будь-якого міського простору: економістів, соціологів, екологів. Це вимоги до всіх фахівців, яких цікавить основне завдання – створення міст, що відповідають ідеям гуманізму та сприяють їх утіленню [5]. Органи місцевого самоврядування повинні формувати ландшафтну політику, спрямовану на охорону, регулювання та планування міських ландшафтів. У процесі проєктування архітектурно-ландшафтного середовища слід дотримуватися принципів цілісності архітектурно-ландшафтного середовища, функціональної варіативності, збереження і перетворення ландшафтів та зовнішнього вигляду архітектурно-ландшафтного середовища задля формування високоякісного середовища життєдіяльності людини. Будь-які проєкти просторового розвитку населених пунктів повинні враховувати естетичне впорядкування ландшафту з метою формування збалансованого сталого середовища.

Список використаних джерел:

1. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 503 с.

2. Гродзинський О.В., Савицька О.В. Естетика ландшафту: навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 183 с.

3. Ландшафтна екологія. Матеріали методичного забезпечення до практичних робіт для студентів спеціальностей 101 «Екологія» та 183 «Технології захисту навколишнього середовища» / І. Г. Миронова, В. В. Федотов. Донецьк: Національний гірничий університет, 2018. 44 с.

4. Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Нємець, К. Мезенцева. Київ: Видавництво «Фенікс», 2019. 304 с.

5. Соціально-психологічний супровід у мегаполісі: колективна монографія / за заг. наук. ред. проф. Резван О. О. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2024. 342 с.

Еріка ІЛЬЧУК
ВСП «Рівненський економіко-технологічний фаховий коледж НУВГПУ», Рівне
Наукові керівники – Роман ВЕЛІГУРСЬКИЙ, викладач спецдисциплін;
Оксана ПРИХОДЬКО, канд. пед. н., доц.

СУЧАСНЕ КОВАЛЬСТВО ЯК МОВА МИСТЕЦТВ

АНОТАЦІЯ. Дослідження містить аналіз еволюції ковальства від ужиткового ремесла до сучасного мистецтва. Розглянуто вплив інноваційних технологій (CNC, 3D-друк) на традиційні методи обробки металу. Визначено основні стилістичні напрями сучасного художнього металу, зокрема гіперреалізм, стімпанк та «окопне мистецтво», що відображають актуальні соціокультурні запити та технологічний прогрес.

Ключові слова: ковальство, художній метал, дизайн, інновації, традиції, технології.

Вступ. Мистецтво — це віддзеркалення глобальних екзистенційних процесів розвитку соціуму. Сучасне ковальство охоплює широкий спектр технік: від традиційного горна до інноваційних підходів. Сьогодні ковалі не лише виготовляють

функціональні предмети, а й створюють унікальні скульптури, що вимагають чуття форми, текстури та компетенцій, об'єднаних поняттям «дизайн». Образ коваля, втілений у міфологічному Гефесті, ілюструє визначальну роль обробки заліза в історії людства.

Мета. Дослідження трансформації ковальського ремесла у середовищі сучасного мистецтва, аналіз переходу від ужитковості до декоративності та виявлення впливу новітніх технологій на стилістику виробів.

Основний текст. Сучасне ковальство охоплює широкий спектр технік і стилів: від традиційних методів до інноваційних підходів. Ковалі не лише виготовляють функціональні предмети, але й створюють унікальні скульптури та декоративні елементи, що прикрашають інтер'єри та екстер'єри. Це мистецтво вимагає не лише фізичної сили, але й чуття форми, кольору, текстури та багато інших компетенцій, означених словом «дизайн».

Підковування коней – один з трудоємких процесів ковальського ремесла

Якщо у домодерному періоді традиційне ковальство було необхідністю для життєдіяльності людини, то сучасне ковальство більше зорієнтоване на декоративні цілі. Важливо не просто

виконати задум, а й досягти максимально яскравого декоративного ефекту. У традиційному ковальстві використовувалося багато ручної праці: молоти, ковадла, кліщі та горно. Вони складають базовий, технічний інструментарій. У традиційній обробці заліза був обмежений доступ до електричних чи пневматичних інструментів. Виробництво часто було пов'язане з трудоємкою працею і вимагало значних фізичних зусиль. Багато виробів мали ужиткове призначення, зосереджуючись на функційності. Декоративні елементи були менш поширені, хоча традиційні мотиви використовувалися. Ковальство часто було сімейним бізнесом або ремеслом що передавалося з покоління в покоління разом із тим був обмежений доступ до інформації про нові техніки або художні оздоблення.

Сучасне ковальство сьогодення – це про ідею, для здійснення якої може існувати багато сучасних рішень, таких як: комп'ютеризовані верстати (CNC) для точного різання та формування металу; застосування нових матеріалів, таких як легкі сплави та композити. Інноваційні методи обробки, включаючи лазерне різання та 3D-друк металу; індивідуальні підходи та авторські стилі сприяють зростанню популярності декоративного ковальства із поєдняням функціональності з художнім вираженням. Зростаюча спільнота ковалів, які обмінюються досвідом через соціальні мережі та онлайнп-платформи, проведення фестивалів і виставок, що популяризують ковальське мистецтво і залучають нову аудиторію. Створюється стійка спільнота шанувальників цього древнього ремесла. Отже, можна зробити висновок - сучасне ковальство використовує новітні технології що дозволяють досягати високої точності і швидкості виробництва.

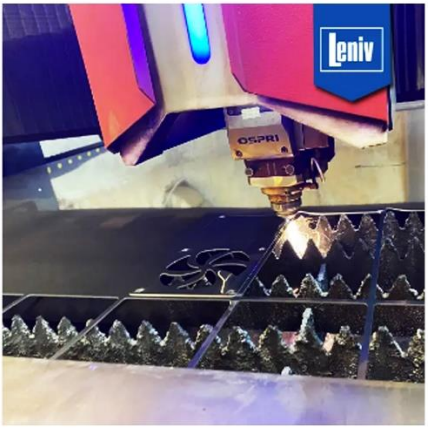

Верстат лазерної порізки металу Приклад сучасного мистецтва за технологією CNC

Сьогодні ковальство стало не лише ремеслом, а й формою мистецтва, що дозволяє ковалям експериментувати з формами і стилями.

Таким чином, сучасне ковальство здійснило революцію розвитку в наш час, воно інтегрує традиції з інноваціями, створюючи нову еру цьому давньому ремеслові.

Ковальство як мистецтво також має глибокий культурний контекст. Воно відображає історію та традиції різних народів, їхню естетику та світосприйняття. Сьогодні ковалі продовжують розвивати це ремесло, експериментуючи з новими матеріалами та технологіями, але при цьому зберігаючи повагу до давніх традицій . Образ коваля є виразним образом у світі міфології, фольклору та мистецтві. Гефест (або Вулкан) - у давньогрецькій міфології бог вогню і ковальства. Він уважався майстром, який створював зброю та різні чудові предмети з заліза. Образ Гефеста у грецькій міфології, яскраво ілюструє визначальну роль обробки заліза в історії людства. Можна стверджувати, що це ремесло впливало на соціальну та політичну перевагу соціальної групи в майже в кожному історичному відтинку.

Якщо традиційне ковальство було необхідністю для життєдіяльності людини, то сучасне ковальство більше орієнтоване на досягнення виразності у культурній та декоративній сферах. При створенні роботи з заліза важливо не просто виконати задум, й досягти максимально яскравого декоративного ефекту. Для цього ми маємо зняти будь-які обмеження у традиційному підході. Це означає, що слід використовувати всі можливі креативні методи обробки, якщо вони можуть бути втілені у продуктивну творчу ідею.

Сучасна металева скульптура з дроту авторства Робіна Вайта

Загалом будь-яке мистецтво – це віддзеркалення глобальних, екзистенційних процесів розвитку соціуму. Виходячи з цієї тези, сучасні форми мистецтва художнього металу можна структурувати за такими ознаками: *Гіперреалізм* – як рефлексія на запит досягти максимальної схожості та досконалості.

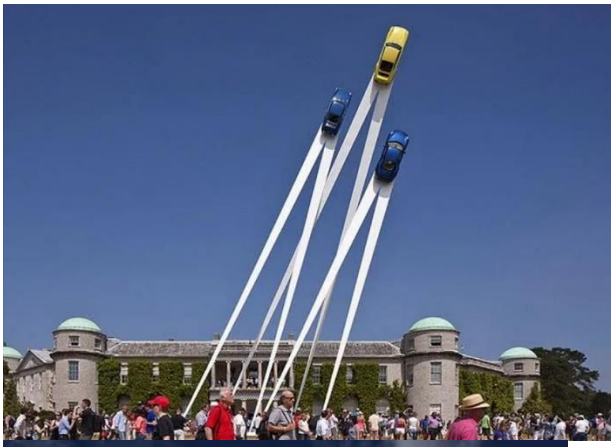

Гіперреалістичні скульптури майстра з Великої Британії Джері Джуди

Сюрреалізм – фантазійні форми уявного реалізму ірраціонального сприйняття. *Абстракція*. Метал має унікальну палітру текстур для створення самодостатніх абстрактних форм або оформленя середовища. *Індустріальний* стиль «Лофт»; Стімпанк. *Upcycling* – стиль виробів з металу в якому використовуються вживані деталі різних механізмів. *Окопне мистецтво* металу – мистецьке явище в сучасному металі де ідея створюється з артефактів війни та має дуже емоційне забарвлення.

Як бачимо, процес трансформації давнього ковальського ремесла перебуває у постійній динаміці, набуваючи нових форм. Нові технологічні можливості також впливають на формування стилів. Підсумовуючи дослідження можна констатувати, що ковальське ремесло розвивається у сучасному середовищі, набуваючи новітніх форм. Стилістика та асоціативне наповнення мистецтва металу віддзеркалює сьогодення та продовжує супроводжувати людей своїми формами дизайну. Очевидні горизонти майбутнього розвитку цього ремесла у світлі ультрасучасних тенденцій та перспектив штучного інтелекту.

Встановлено, що якщо в домодерний період ковальство було життєвою необхідністю з обмеженим інструментарієм, то сучасне ремесло орієнтоване на ідею та візуальну експресію. Використання комп'ютеризованих верстатів (CNC), лазерного різання та 3D-друку металу знімає технічні обмеження, дозволяючи втілювати найсміливіші креативні задуми.

Сучасні форми мистецтва художнього металу структуровано за такими ознаками:

• Гіперреалізм та сюрреалізм — рефлексія на запит досконалості та ірраціонального сприйняття;

• Абстракція та індустріальні стилі (лофт, стімпанк) — використання унікальних текстур металу;

• Upcycling та «окопне мистецтво» — створення об'єктів із вживаних деталей та артефактів війни, що мають глибоке емоційне забарвлення.

Процес трансформації перебуває у постійній динаміці: від сімейного бізнесу минулого до глобальної спільноти, що популяризує ремесло через цифрові платформи та фестивалі.

Висновки. Очевидно, що сучасне ковальство здійснило революційний перехід, інтегруючи традиції з інноваціями. Ремесло перетворилося на форму мистецтва, що віддзеркалює сьогодення та супроводжує людину через сучасний дизайн. Подальші перспективи розвитку ковальства тісно пов'язані з ультрасучасними тенденціями та можливостями штучного інтелекту, що формують нову еру цього давнього заняття.

Список використаних джерел:

1. Боньковська С.М. Ковальство на Україні (19 ст. - початок 20 ст.) / відп. ред. Р.В. Захарчук-Чугай; Академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського. Київ : Наукова думка, 1991. 109 с.
2. Боньковський Олег.Художній метал у питаннях і відповідях. Ковальська майстерня. 2016. №2 (44). С.14-16.
3. Данілов С. Свіжий подих за мотивами класики. *Ковальська майстерня.* 2008. №3 (13). С.66-67.
4. Невойса О. Ковальська алея майстрів. *Ковальська майстерня*. 2007. №3 (9). С. 5-11.
5. Полуботько О., Полуботько С. У двох руках по ковадлу або рай де живуть ангели. *Ковальська майстерня.* 2008. №3 (13). С. 72-79.
6. Томашевська Л. Володар вогню або таємниці сучасного ковальства. *Львівський портал.* 2005. 10 квітня.
7. Хаятова А. У закарпатській Гаморі кують туризм і мистецтво. *Ковальська майстерня.* 2008. №3 (13). С. 20-23.
8. Храбатин Н. Ковалі старого міста: Хто і як працював з металом у Станиславові сто років тому. *Галицький кореспондент.* 2018. 29 червня.
9. Художнє ковальство та литво другої половини 20 ст. - початку 21 ст. Енциклопедія художнього металу.

Каріна КЛІМЕНЧУК
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Анастасія СІБРУК, канд. філол. н., доц.

СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА ІНТЕРНЕТ-ГУМОРУ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА БРИТАНСЬКОМУ ДИСКУРСАХ

АНОТАЦІЯ. У дослідженні розглядається еволюція інтернет-мемів із розважального контенту до потужного засобу лінгвокультурної самоідентифікації та психологічної резистентності в умовах глобальних катастроф. На основі порівняльного аналізу семантичних і прагматичних особливостей інтернет-гумору в українських та британських цифрових дискурсах встановлено певні відмінності у його комунікативних стратегіях. Визначено, що

британський гумор часто виконує функцію емоційного дистанціювання, що реалізується через літоту та самоіронію. В той час як український мережевий гумор в умовах екзистенційної загрози набуває більш активного й навіть наступального характеру: у ньому широко використовуються сарказм і переосмислення ворожих наративів, які стають інструментом критичного реагування на актуальні події світового масштабу.

Ключові слова: інтернет-мем, цифровий дискурс, лінгвопрагматика, британський гумор, український гумор.

Вступ. У період глобальних зрушень, де світ поділився на кілька таборів, і кожного дня з випусків новин ми дізнаємося про збройні конфлікти, глобальні політичні протистояння, геноцид націй та безробіття, інтернет-меми перестали нести лише маргінальний розважальний контекст, еволюціонувавши в потужний інструмент лінгвокультурної самоідентифікації та психологічної резистентності. Сьогодні гумор перестав бути просто реакцією на щось смішне, радше навпаки, він допомагає суспільству проживати складні часи. Цю думку поділяє дослідниця Р. Браччіале, яка наголошує, що в умовах сучасних криз меми позбавляються маргінального розважального статусу і трансформуються у новітній цифровий фольклор, за допомогою якого долається спільний травматичний досвід [1].

З позицій лінгвокультурології гумор, який історично мав універсальну функцію покращення емоційного стану, завжди залишався чітко детермінованим «культурними сценаріями» кожної країни. Як підтверджують дослідження Оксани Зубач, саме прагматична специфіка комічного дозволяє ідентифікувати глибинні етноспецифічні риси та пізнати національний менталітет у межах певного простору [2]. Відповідно, прямим відображенням культурного коду нації стає те, якими лінгвістичними засобами моделюється цей фольклор під час екзистенційних ситуацій.

Мета дослідження полягає у виявленні та порівнянні лінгвопрагматичних засобів і семантичних особливостей інтернет-гумору в британських та українських цифрових дискурсах як інструментів протидії інституційним та екзистенційним загрозам.

Матеріали та методи. Об'єктами дослідження виступають британські та українські інтернет-меми цифрового дискурсу, що виникли як реакція на політичні колапси та екзистенційні загрози. Застосовано методи семантичного, прагматичного та порівняльного аналізу для деконструкції мережевого фольклору та виявлення лінгвопрагматичних засобів.

Основний текст. Британські та українські цифрові дискурси є яскравими прикладами того, як два докорінно різні національні менталітети впроваджують власні лінгвопрагматичні засоби, щоб протидіяти інституційним чи екзистенційним загрозам, з якими люди стикаються на просторах інтернету та у реальному житті. У британській лінгвокультурі емоційна стриманість є важливим концептом, який у гумористичному дискурсі найчастіше реалізується через прийоми літоти й глибокої самоіронії. Під час загострення різного виду ситуацій британці зазвичай обирають стратегію дистанціювання й доводять події до побутового абсурду. Ілюстративний приклад — політичний колапс у Великій Британії восени 2022 року, який стався на тлі очікуваної швидкої відставки прем'єр-міністерки Ліз Трас. Таблоїд "Daily Star" запустив відеотрансляцію з качаном салату, що супроводжувалася питанням: "Will Liz Truss outlast this lettuce?". Порівняння очільниці уряду зі швидкопсувним продуктом демонструє майстерність гумору "deadpan" (з незворушним обличчям), коли серйозна політична ситуація осмислюється через призму буденного досвіду. Ще одним блискучим прикладом цього культурного коду стала реакція в інформаційному просторі на смерть Єлизавети II у 2022 році. Під час національної жалоби несподівано з'явився феномен «Черги» через багатокілометрове скупчення людей до труни королеви, що набула ознак окремої інституції. Британські медіа побачили щось смішне у даній ситуації та згенерували серію мемів про те, що ця черга є «найвищим тріумфом британськості», а тому необхідно терміново створити «чергу до черги». Замість звичного та глибокого трагізму суспільство використало гіперболізовану самоіронію над власною національною схильністю до порядку, що дозволило зменшити національне потрясіння через спільне створення та обговорення «абсурдних» заголовків.

Натомість українські інтернет-меми виникають і функціонують в умовах відкритої екзистенційної загрози, що зумовлює іншу прагматичну спрямованість. Головним механізмом тут постає не дистанціювання, а агресивна деконструкція та реапропріація ворожого наративу. З одного боку, українське суспільство демонструє унікальну здатність не боятися сміятися над власним трагічним досвідом та умовами виживання, перетворюючи чорний гумор на засіб знецінення страху. З іншого боку, ці жарти спрямовуються на дотепну критику того «інфантильного світу», який роками намагався зберігати штучний нейтралітет. На сьогоднішній день еталонним прикладом можна вважати реакцію українців на ескалацію між Іраном та Ізраїлем за допомогою сатиричного віддзеркалення. Спостерігаючи, як світ опинився у схожій кризовій ситуації та безпорадно очікує хоч якихось радикальних дій від світових лідерів, українці почали масово створювати пости у Threads на кшталт: «ІРАН ТА ІЗРАЇЛЬ, ПРОСТО ПЕРЕСТАНЬТЕ СТРІЛЯТИ І СЯДЬТЕ ЗА СТІЛ ПЕРЕГОВОРІВ. ВАМ ЩО, СКЛАДНО?». Такі публікації виконують функцію символічного комунікативного «покарання»: українці свідомо використовують інфантильні кліше західної дипломатії (яка на початку вторгнення закликала Україну поступитися суверенітетом), щоб висміяти тих міжнародних представників, які намагалися не втручатися у війну, а тепер самі опинилися у схожій ситуації. Доповнює цю композицію порівняльна адаптація у вигляді візуальної концепції «верблюда Патрона» — саркастична близькосхідна трансформація українського пса-сапера, що свідчить про іронічне перенесення власних реалій на чужий геополітичний контекст.

Проведений порівняльний аналіз засвідчує наявність значних відмінностей у механізмах гумористичної резильєнтності, зумовлених специфікою ментальних і культурних моделей. Британський гумор зазвичай виступає як щит: через літоту та абсурдність він допомагає зберігати емоційний статус-кво та приборкувати хаос. Українські жарти у свою чергу діють більш наступально — вони не лише віддзеркалюють опір ворогу, а й використовують багатошаровий сарказм, інколи чорний гумор як

засіб критичного осмислення та інтелектуальної переваги над проявами світової інфантильності.

Висновки. Цей лінгвокультурний феномен у сучасному цифровому середовищі набув значення своєрідного індикатора життєздатності суспільства та особливостей національного характеру. Практична цінність дослідження полягає в обґрунтуванні того, що цифровий гумор може функціонувати як ефективний лінгвопрагматичний засіб підтримання ментального благополуччя та збереження національної ідентичності. Отримані результати відкривають можливості для подальшого розвитку кроскультурних досліджень форм комунікації в інтернеті.

Список використаних джерел:

1. Bracciale R. Unraveling the Function of Memes in the Russian-Ukraine Conflict. *Rivista Trimestrale di Scienza dell'Amministrazione.* 2023. Vol. 4. P. 1–20. URL: https://rtsa.eu/RTSA_4_2023_Bracciale.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

2. Zubach O. Psycholinguistic and Cultural Implications of German Stimulus Words Humor and Lachen in Association Test. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21638/1/Zubach%2C%2B Oksana.pdf (дата звернення: 19.03.2024).

Анастасія КОМПАНІЄЦЬ
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Оксана ПРИХОДЬКО, канд. пед. н., доц.

ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНЦІВ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ

АНОТАЦІЯ. У роботі досліджено фразеологізми української мови як важливий засіб відображення культурних цінностей народу. Фразеологізми становлять невід'ємну складову мовної системи, що передає не лише лексичні, а й культурні особливості українців. Вони виникли в процесі історичного розвитку суспільства, акумулюючи досвід багатьох поколінь та зберігаючи його у формі стійких мовних конструкцій. Через фразеологічні одиниці можна простежити

характерні риси світогляду, морально-етичні норми, традиції та менталітет українського народу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення фразеологізмів як носіїв етнокультурної інформації в умовах глобалізації та трансформації мовного середовища. Незважаючи на зміни у сучасній мові, фразеологізми залишаються стабільним елементом, що забезпечує збереження культурної спадщини.

Ключові слова: фразеологізми, українська мова, культурні цінності, етнокультура, національна ідентичність, мовна картина світу, фразеологічні одиниці, менталітет, культурна спадщина, дискурс.

Вступ. Проблема полягає в тому, що фразеологізми часто розглядаються лише як мовні одиниці, без врахування їх культурного значення та ролі у формуванні цінностей. Теоретичною основою роботи стали праці В. Жайворонка [1], К. Бортуна [2], Л. Терещенко [3], матеріали «Словника фразеологізмів української мови» [4] та підручник Л. Мацько [5]. На нашу думку, саме фразеологія є одним із ключових засобів збереження національної ідентичності, адже вона поєднує мовний і культурний рівні, передаючи традиції та цінності з покоління в покоління. Метою дослідження є комплексний аналіз фразеологізмів української мови як засобу відображення та формування культурних цінностей українського народу.

Метою дослідження є комплексний аналіз фразеологізмів української мови як засобу відображення та формування культурних цінностей українського народу.

Основний текст. Об’єктом дослідження були фразеологічні одиниці української мови, що відображають культурні, моральні та соціальні цінності. Для цього використано описовий метод для характеристики мовних одиниць, семантичний – для аналізу їх значення, культурологічний – для встановлення взаємозв’язку між мовою і культурою, а також контекстуальний метод – для вивчення функціонування фразеологізмів у сучасному мовленні. Основним матеріалом дослідження стали фразеологізми, зафіксовані у «Словнику фразеологізмів української мови» [4], а також приклади їх використання у наукових працях та сучасному мовленні [1–5].

Фразеологізми української мови відіграють важливу роль у збереженні етнокультурної інформації. Вони відображають систему цінностей, що формувалася протягом тривалого історичного періоду, і слугують своєрідним кодом національної культури. За В. Жайворонком, мовні одиниці виступають знаками культури, у яких закріплено національні символи, уявлення та традиції [1]. Однією з ключових функцій фразеологізмів є передача морально-етичних норм. У мовленні українців широко представлені вирази, що утверджують цінність праці, чесності та взаємоповаги. Наприклад, «без труда нема плода» підкреслює важливість наполегливості, тоді як «чиста совість — найкраща подушка» акцентує увагу на моральній відповідальності [4]. Такі вирази формують етичні орієнтири та сприяють вихованню поведінкових норм, що підтримують традиційні цінності.

Особливе місце у фразеології займають соматичні одиниці, які відображають внутрішній стан людини, її емоції та психологічні характеристики. Як зазначає К. Бортун, такі вирази демонструють антропоцентричний характер української культури, в центрі якої перебуває людина [2]. Вислови «золоті руки» символізують майстерність і працьовитість, тоді як «важке серце» передає смуток чи душевне напруження. Через такі фразеологізми розкривається емоційний і духовний світ українців, що дозволяє глибше зрозуміти їхній національний характер.

Фразеологізми активно функціонують у сучасному політичному та медійному дискурсі, виконуючи експресивну та маніпулятивну функції. Використання висловів на кшталт «грати брудно» або «тягнути ковдру на себе» дозволяє створювати яскраві образи та формувати ставлення аудиторії до подій чи осіб [3].

У журналістиці та публіцистиці фразеологізми надають заголовкам більшої виразності та допомагають підкреслити сенс повідомлення, а у соціальних мережах вони часто трансформуються, набуваючи іронічного або новаторського значення. Це свідчить про гнучкість мови та здатність сталих виразів адаптуватися до сучасних умов, не втрачаючи культурного змісту.

Як зазначає Л. Мацько, фразеологізми є важливим стилістичним засобом, що надає мовленню образності, емоційності та виразності [5]. Саме завдяки цьому вони широко застосовуються

у художній літературі, публіцистиці та повсякденному спілкуванні, формуючи мовну картину світу українців та передаючи цінності, досвід і традиції попередніх поколінь. Фразеологізми впливають на сприйняття світу людиною, визначають її поведінку та моральні орієнтири, забезпечуючи тяглість культурних традицій.

У ході дослідження встановлено, що фразеологізми української мови є важливим засобом відображення культурних цінностей та національної специфіки світогляду. З'ясовано, що фразеологічні одиниці акумулюють історичний досвід народу, передають морально-етичні норми та виконують функцію збереження культурної пам'яті. Виявлено, що значна частина фразеологізмів репрезентує такі цінності, як працьовитість, чесність, відповідальність, повага до інших.

Дослідження показало, що соматичні фразеологізми відображають емоційний і психологічний стан людини, демонструючи антропоцентричний характер української культури. Також встановлено, що у сучасному медійному та політичному дискурсі фразеологізми виконують експресивну функцію, сприяють формуванню оцінних суджень та впливають на сприйняття інформації аудиторією.

Отримані результати підтверджують, що фразеологія є важливим елементом мовної картини світу українців і відіграє значну роль у формуванні та збереженні національної ідентичності.

Висновки. Таким чином, фразеологізми є не лише мовними одиницями, а й важливим елементом культурного коду українського народу. Вони відображають світогляд, морально-етичні норми та традиції, активно формують національну ідентичність та забезпечують збереження цінностей у сучасному суспільстві. Дослідження фразеологізмів дає можливість глибше зрозуміти взаємозв'язок мови та культури, а також розкрити особливості національної ментальності та світогляду українців.

Список використаних джерел:

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.

2. Бортун К. О. Семантико-культурологічні особливості української соматичної фразеології. *Закарпатські філологічні студії.*

Вип. 37. С. 14-17. URL: http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/37/4.pdf (дата звернення:17.03.2026).

3. Терещенко Л. Лексика і фразеологія сучасного українськомовного політичного дискурсу. *Термінологічний вісник*. Вип. 6. С. 92–99

4. Словник фразеологізмів української мови. Київ: НАН України. С. 110–115.

5. Мацько Л. І. Стилістика української мови: підручник. С. 132–136.

Владислава ЛУЦІВ

Національний університет «Київський авіаційний інститут», Київ

Науковий керівник – Ганна ОНУФРІЙЧУК, канд. філол. н., доц.

ТЕРМІНИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена аналізу функціонування ключових термінів сфери цивільного захисту в сучасній українській мові – «цивільний захист», «цивільна оборона» та «цивільна безпека». Досліджено еволюцію їхніх дефініцій у нормативно-правових актах України (Закони 2001 та 2004 років, Кодекс цивільного захисту 2012 року), тлумачних словниках та науковій літературі. Виявлено семантичні особливості, синонімічні відносини та проблеми плутанини в уживанні термінів. Показано, що термін «цивільний захист» став базовим і нормативно закріпленим, тоді як «цивільна оборона» зберігає історичне значення, а «цивільна безпека» функціонує переважно в науковому та публіцистичному дискурсі без офіційного статусу. Запропоновано шляхи унормування термінології для підвищення точності фахової комунікації в умовах надзвичайних ситуацій. Ключові результати свідчать про необхідність створення галузевого термінологічного словника та гармонізації українських термінів з міжнародними стандартами.

Ключові слова: термінологія, цивільний захист, цивільна оборона, цивільна безпека, семантичний аналіз, нормативний статус.

Вступ. Сфера цивільного захисту в Україні є однією з найважливіших у забезпеченні безпеки населення та територій. У сучасному термінологічному фонді активно функціонують такі ключові одиниці, як цивільний захист, цивільна оборона, цивільна безпека. Їх використання нерідко супроводжується плутаниною, адже у різних джерелах вони мають відмінні визначення та семантичні відтінки. Це створює проблеми як у законодавчій сфері, так і у практичному фаховому мовленні. Актуальність дослідження зумовлена потребою унормування термінів, адже точність мовної комунікації у сфері безпеки має безпосередній вплив на ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

Метою роботи є аналіз функціонування термінів цивільний захист, цивільна оборона, цивільна безпека у сучасній українській мові, визначення їхніх семантичних особливостей та нормативного статусу.

Основний текст. Термінологія сфери цивільного захисту в українській мові пройшла значну еволюцію, що відображає зміни в державній політиці безпеки, перехід від воєнно-орієнтованих підходів до комплексного захисту в мирний та особливий періоди, а також гармонізацію з міжнародними стандартами.

Найдавнішим терміном у галузі є «цивільна оборона». Він закріплений у Законі України «Про цивільну оборону України» від 03.02.1993 № 2974-XII (який діяв до 2013 року), де визначався як «державна система органів управління, сил і засобів, що створюється для організації і забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру» [4]. У ДСТУ 3891-99 цей термін також акцентував організаційну структуру та заходи захисту. У тлумачному Словнику української мови в 11-ти томах (1970–1980) «цивільна оборона» подається як «система загальнодержавних оборонних заходів» [7], що підкреслює функціональне призначення – оборону від загроз. Таким чином, у нормативних документах акцент робився на системі органів і сил, а в лексикографічних джерелах – на сукупності заходів.

З прийняттям Закону України «Про правові засади цивільного захисту» від 24.06.2004 № 1859-IV з'явився термін «цивільний захист». У цьому законі він визначався як «система організаційних,

інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів з метою запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період» [5].

У Кодексі цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI термін «цивільний захист» уже трактується ширше – як «функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період» [6]. Це свідчить про еволюцію поняття: від конкретних заходів і системи органів (2004) до комплексної державної функції (2012). Така динаміка відображає переорієнтацію державної політики з суто оборонної парадигми на превентивний і гуманітарний захист, що відповідає сучасним викликам (техногенні аварії, природні катастрофи, гібридні загрози).

Термін «цивільна безпека» у нормативно-правових документах України не закріплений як офіційний. Він відсутній у Кодексі цивільного захисту, законах 2004 та 2012 років, а також у ДСТУ. Водночас «цивільна безпека» активно використовується у фаховому мовленні, наукових публікаціях та публіцистиці. У тлумачних словниках фіксується лише загальне поняття «безпека» з численними детермінантами (екологічна безпека, інформаційна безпека, техногенна безпека тощо) [1; 2]. Семантично «цивільна безпека» ширше за «цивільний захист», оскільки охоплює не лише реагування на надзвичайні ситуації, а й превентивні аспекти соціальної, економічної та політичної стабільності цивільного суспільства. Це свідчить про тенденцію до розширення терміносистеми, але без офіційної стандартизації, що створює ризик неоднозначності.

Важливим аспектом є синонімія та плутанина в уживанні термінів. У загальномовних словниках «захист» і «оборона» часто подаються як синоніми або близькі за значенням лексеми (наприклад, «оборона» – це «дія за значенням обороняти» та «заступництво, захист») [7]. Така синонімія природна для загальної лексики, але в термінологічній системі цивільного захисту вона спричиняє некоректне взаємозаміщення. Нормативні документи прагнуть уникати абсолютної синонімії: законодавець поступово витісняє «цивільну оборону» на користь «цивільного захисту», залишаючи першому історичний і контекстуальний статус (зокрема у воєнний період).

У наукових текстах спостерігається паралельне вживання обох термінів, що іноді призводить до плутанини в інтерпретації завдань служб і формувань. Для усунення цієї проблеми потрібна чітка диференціація: «цивільна оборона» – як історично зорієнтований на воєнні загрози компонент, а «цивільний захист» – як універсальна сучасна система.

Міжнародний контекст також вплинув на українську термінологію. У міжнародних документах (Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року, рекомендації ООН та ЄС) переважно використовується термін civil protection (цивільний захист), а не civil defense (цивільна оборона). Саме це сприяло закріпленню «цивільного захисту» як базового терміна в українському законодавстві після 2004 року. Гармонізація з європейськими стандартами полегшує міжнародну співпрацю, спільні навчання, обмін досвідом і допомогу в надзвичайних ситуаціях.

Таким чином, основна частина терміносистеми демонструє динамічний розвиток: від вузького «оборонного» підходу радянського періоду до широкого, превентивного та гуманітарного «захисту» в незалежній Україні. Однак відсутність єдиного галузевого словника та непослідовність у наукових текстах зберігають елементи плутанини.

Висновки. Термінологія цивільного захисту постійно оновлюється відповідно до розвитку суспільства, змін у характері загроз і міжнародних стандартів. Базовим і нормативно закріпленим терміном сучасної української мови є «цивільний захист», який

еволюціонував від системи заходів до функції держави. «Цивільна оборона» зберігає історичне значення, переважно в контексті воєнних загроз, а «цивільна безпека» функціонує поза офіційною терміносистемою, переважно в науковому дискурсі.

Для уникнення плутанини законодавчі документи повинні чітко розмежовувати терміни й уникати синонімічних номінацій. Необхідно створити єдиний термінологічний словник цивільного захисту та провести подальшу гармонізацію українських термінів із міжнародними стандартами. Це підвищить ефективність фахової комунікації та якість реагування на надзвичайні ситуації.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

2. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять: ДСТУ 3891-99. Київ: Держстандарт України, 1999. 21 с.

3. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять: ДСТУ 3891:2013. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. IV. 17 с.

4. Про цивільну оборону України: Закон України від 03.02.1993 № 2974-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 14.

5. Про правові засади цивільного захисту: Закон України від 24.06.2004 № 1859-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 39.

6. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. *Офіційний вісник України.* 2012. № 89.

7. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

8. Іванишин Н. Л., Свидницька-Ільків Н. В. Специфіка утворення термінів галузі цивільного захисту в англійській та українській мовах. *Studia Linguistica*. 2025. № 27. С. 68–76.

Анастасія МАРТОШЕНКО, Світлана ЛИТВИНСЬКА
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ
Науковий керівник – Світлана ЛИТВИНСЬКА, канд. філол. н., доц.

«ЖУРНАЛ» Т. ШЕВЧЕНКА В КООРДИНАТАХ ЕГО-ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ: ГЕНЕЗИС АВТОФІКШН-НАРАТИВУ ЯК ВИЯВ СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МИТЦЯ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено «Журнал» («Щоденник») Тараса Шевченка крізь призму сучасної літературознавчої методології — его-документалістики та концепції автофікшн. Виявлено, що записи у щоденнику поета потрібно вивчати не лише як біографічне джерело, а як свідому наративну стратегію конструювання його власного образу. Здійснено порівняльний аналіз структури «Журналу» і сучасного інтелектуального блогу. Доведено, що через саморепрезентацію у щоденникових записах Тарас Шевченко постає не як мученик імперського тиску, а як повноправний суб'єкт європейського культурного простору середини XIX століття.

Ключові слова: «Журнал», его-документалістика, автофікшн, суб'єктність митця, наративна стратегія, український соціум.

Вступ. Традиційно в літературознавстві й шевченкознавстві «Щоденник» / «Журнал» Т. Шевченка розглядають як історичне джерело або біографічне доповнення до художньої спадщини видатного українського поета. Однак в епоху «цифрового повороту» науковці й поціновувачі творчості Кобзаря виявили значно сучасніші аспекти. Це зумовлено не лише технологічним прогресом, а тим, що наразі під час Війни за Незалежність України кожен українець через соціальні мережі веде свою боротьбу з ворожим ІПСО, виборює суб'єктність української нації. Взірцем у цій боротьбі є Тарас Шевченко, його мудрі слова й настанови. Уважно перечитуючи не лише поезії, а й шевченківський «Щоденник» / «Журнал», було виявлено подібності з сучасними жанрами. Так, «Журнал» постає як прототип інтелектуального блогу, в якому

зроблено не просто записи певних життєвих подій, а виявлено процес свідомого самотворення митця як вільної людини та європейського інтелектуала в умовах імперської несвободи. Про це пишуть Г. Грабович, О. Наконечна, Б. Рубчак, Є. Сверстюк, Б. Тихолоз, проте проблема потребує систематизованого вивчення. Цим зумовлено актуальність обраної теми дослідження..

Мета. Дослідити «Щоденник» / «Журнал» Т. Шевченка як складний его-документальний текст, виявити і описати в ньому елементи автофікшн-наративу, що стали інструментом утвердження української суб'єктності в міжнародному культурному контексті.

Методи дослідження. Для проведення дослідження використано комплекс методів: герменевтичний метод (для виявлення прихованих сенсів, авторських інтенцій, психологічних підтекстів щоденникових записів), біографічний (для зіставлення реальних життєвих фактів), нарратологічний аналіз (для вивчення структури тексту, способів конструювання «Я» як суб'єкта), компаративний підхід (проаналізовано «Журнал» в контексті его-документалістики).

Основний текст. Т. Шевченко не називав свої записи щоденником. Він створював рукописний журнал, щоб поділитися враженнями, роздумами, планами зі своїми друзями, яким згодом і передав цей збірник. Спочатку рукопис отримав М. Лазаревський і назвав його «Щоденник». Оскільки записи Т. Шевченка були важливими для тогочасної інтелектуальної спільноти, то відомий видавець В. Білозерський зміг опублікувати «Щоденник» у часописі «Основа», який видавався у Петербурзі.

«Журнал» має всі ознаки сучасного автофікшн-блогу: регулярність, мультимедійність (текст супроводжується візуальними образами / думками про малюнки), інтерактивність (звернення до майбутнього читача) та поєднання побутового з філософським. Автор не намагається створити образ ідеального героя, навпаки, він відверто аналізує свої вразливості (сучасні блоги про особливості ментального стану їхніх авторів). Також описує зустрічі з незнайомими людьми, побут, погоду (лайфстайл-контент), нещадно критикує негативні суспільні явища (висловлення громадянської позиції у блозі). Т. Шевченко не просто фіксує реальність, він її режисує, створюючи образ суб'єкта, який не підкорився обставинам.

Науковець Б. Тихолоз трактує це як свідому комунікацію зі спільнотою, називає Т. Шевченка «першим українським блогером», бо поет називав щоденник «Журналом» і свідомо писав його для друзів. Про цей факт свідчить і російська мова, якою він робив свої записи, адже в російській імперії XIX ст. не всі вміли читати українською. Крім того, Б. Тихолоз указує на подібність між структурою записів Т. Шевченка і сучасними медіаформатами [5].

У розвідці «Живописаний Шевченко» Б. Рубчак, аналізуючи «Журнал», визначає його як «хиткий жанр» – певний симбіоз між нотатником, антологією, альбомом. Це наближає до розуміння автофікшну, в якому автори конструюють свої образи [3].

На відміну від класичного щоденника, «Журнал» Т. Шевченка містить елементи літературизації особистого життя. Автор одночасно є реальною особою і персонажем, який рефлексує над світовим мистецтвом, літературою та політикою. Це переміщує текст із площини «приватного записника» у площину «публічного маніфесту». У цьому вбачаємо ознаки сучасного автофікшну.

Через опис читання західної преси, аналіз європейських новинок літератури та оперного мистецтва, Т. Шевченко в «Журналі» маркує себе як частину глобальної інтелектуальної спільноти. Цим він відображає «дух часу», – пише Є. Сверстюк [4], – веде діалог із міжнародною спільнотою. Як зазначає Г. Грабович [1], що Т. Шевченко конструював свій публічний образ та національний міф, що є базою для розуміння його суб'єктності. Кобзар демонструє, що український соціум (в його особі) є суб’єктом, який має право на власну оцінку світових процесів. Це, на думку О. Наконечної [2], пряма опора для терміну «его-документалістика» та аналізу «Я» як суб'єкта.

Проведене дослідження доводить, що «Журнал» Т. Шевченка став першим масштабним досвідом української его-документалістики, у якому особиста історія поета трансформується в українську національну репрезентацію. Відображено перехід від «об’єкта, який страждає» (жертви) до «суб’єкта, який аналізує, критикує та творить». Це приклад того, як через особистий текст можна чітко протистояти імперській системі та вдало інтегруватися у світовий дискурс.

Висновки. «Журнал» Т. Шевченка є провісником сучасних форм соціальної мережевої комунікації (блогів), де автофікшн використовують для самоідентифікації. Для сучасних українських блогерів тексти з Шевченкового «Журналу» є моделлю того, як через культуру та інтелект можна здобути міжнародну суб'єктність.

Літературознавчий аналіз его-документів Т. Шевченка дозволяє побачити в ньому не «жертву / мученика», а успішного медіастратега свого часу. Його досвід є актуальним для сучасних журналістів, державних діячів, громадських лідерів у просуванні України на міжнародній арені та протистоянні ворожій агресії.

Список використаних джерел:

1. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета / пер. з англ. С. Павличко. 2-ге випр. й авторизоване вид. Київ : Критика, 1998. 206 с.

2. Наконечна О. Психологізм щоденникової прози Т. Шевченка: модуси самовираження та самоактуалізації. *Слово і Час.* 2014. № 3. С. 15–22.

3. Рубчак Б. Живописаний Шевченко. *Сучасність*. 1991. № 3. С. 54–67.

4. Сверстюк Є. О. Шевченко понад часом : есеї. Київ : Кліо, 2015. 344 с.

5. Тихолоз Б. С. Тарас Шевченко як блогер: «Журнал» (щоденник) як медіа-стратегія самопрезентації. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика.* 2013. Вип. 37. С. 362–372.

Вікторія ПЛІМЯНІК
Рівненський ліцей 12 Рівненської міської ради, Рівне
Науковий керівник – Сніжана НЕСТЕРУК, канд.філол.н., доц.

СПЕЦИФІКА ІМЕРСИВНОГО ТЕАТРУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

АНОТАЦІЯ. У розвідці увага фокусується на еволюції українського театру в напрямі імерсивності. Висвітлено механізми залучення публіки до творчого процесу та трансформацію

сценічного простору. На прикладі сучасних практик доведено, що імерсивність забезпечує унікальний персоналізований досвід, перетворюючи споглядання на активне проживання події.

Ключові слова: трансформація, імерсивність, театральна практика, споглядальний формат, соціокультурнй феномен, «четверта стіна».

Вступ. Впродовж останніх років низка провідних літературознавців, серед яких Г.Бабинська, Є. Васильєв, Т. Вірченко, О.Бондарева, Н.Мірошниченко зосередилась на дослідженні видо- та родожанрових змін. Більшість театральних критиків констатували, що імерсивність стала важливою темою в мистецтвознавстві. Феномен «повного занурення» найширше застосовується в театрі, кіно, цифровому мистецтві та віртуальному спілкуванні. Сценічне та екранне мистецтво залишаються фундаментом для дослідження цього явища. Культурну практику імерсивного театру започаткувала британська група Punchdrunk (під керівництвом Ф. Баррета та М. Дойла), яка у 2003 році презентувала в Нью-Йорку проєкт «Sleep no more». Сьогодні імерсивні вистави перетворюють глядача з пасивного спостерігача на активного учасника творчого процесу. Це спільне проживання події, де кожен формує свій унікальний, глибоко особистий досвід. Відтак, імерсивність розглядається не просто як технічний прийом, а як сучасний соціокультурний інструмент, що дозволяє людині повністю розчинитися в «іншій реальності» [1]. Такий підхід докорінно змінює традиційне уявлення про театр: звичні межі між сценою, акторами та аудиторією стираються на концептуальному та фізичному рівнях. Публіка, яка прагне живих емоцій та безпосереднього контакту, стає повноправним партнером у комунікації. Саме такий запит на «глибоке залучення» стимулює постійний пошук та виникнення нових форматів імерсивного мистецтва.

Мета. Проаналізувати прийоми «техніки занурення», що використовуються в сучасному українському театральному просторі для створення спільного творчого досвіду. Об’єктом дослідження виступають драма Тетяни Киценко «Пеніта ля трагедія» та театральна постановка МУРу «Ребелія».

Основний текст. Театр – вид мистецтва, який відображає життя через сценічну дію, яку виконують актори. Це місце, де поєднуються драма, музика, танець і візуальні ефекти, щоб створити незабутні враження. У новітньому театральному дійстві споглядальний формат традиційного співпереживання замінюють імерсивні практики. Оскільки природа театру синтетична, то вона передбачає поєднання різних можливостей вираження за допомогою аудіовізуальних компонентів: архітектурної мови (декорації), мови одягу (костюми акторів), мови поз і жестів (мізансцена як пластична мова режисера), вербальної мови (слово й мова, текст п'єси), мови музики (звукове й шумове оформлення). Саме в театрі синтезуються і збираються в певну цілісність плюральність, еклектичність, роздробленість, кліповість, розрізненість і різновекторність культурних форм.

Якщо коротко означити перехід від документалізму до імерсивності, то спостерігаємо використання таких прийомів.

По-перше, наявність «четвертої стіни» замінюється прийомом «видалення четвертої стіни», завдяки якому відбувається занурення публіки безпосередньо в ігровий простір. Зазвичай вистави презентують не на традиційній сцені, а на альтернативних платформах (приміром, п'єса «Пеніта ля трагедія» Тетяни Киценко [3] виставляється на Сцені 6 – перформативному майданчику Довженко-Центру під назвою «Пеніта. Опера». Ініціаторами створення такої платформи стали журналіст Олексій Ананов, директорка «Дикого театру» Ярослава Кравченко, режисер Сергій Перекрест та Національний центр Олександра Довженка» [2]. Цей майданчик перетворився на багатофункціональний простір, де систематично проводяться різнопланові культурні та освітні заходи – від театральних вистав і кінопоказів до конференцій та творчих вечорів).

У виставі-променаді від МУРУ «Ребелія» сценічне поєднання перформансу, живої музики, стендапу та танцю витворює динамічне середовище. Це «стирає» четверту стіну, перетворюючи глядачів на учасників Клубу творчої молоді або свідків допитів. Такий синкретизм вибудовує простір, в якому публіка перестає бути пасивним спостерігачем.

По-друге, режисерський задум вибудовується довкола хореографічної метафори. Адже сценічне вбрання, режисерські знахідки візуально та фізично «матеріалізують» елементи сюжету. Так, сценографія київської постановки «Пеніта. Опера», базується на тому, що у драмі немає жодних кліток, решіток, стін чи огорож, однак коло все одно задає тон. За нього можна виходити, але згодом доводиться повертатись. Це створює ефект безвиході. Створення живої зірки руками танцюристів у виставі МУРУ «Ребелія» [4] візуалізує тоталітарну систему, фізичне втілення комуністичної ідеології.

По-третє, емпатія до героїв активізує «занурення» не через зовнішні ефекти, а через формування глибокого внутрішнього досвіду глядача. Зокрема, у п'єсі «Пеніта ля трагедія» оприявнюється складний життєвий шлях ув'язнених персонажок. Приміром, про бранок дізнаємося таке: Віолончель – найстарша серед жінок (62 роки), тюремний стаж налічує 38 років (4-та судимість), розмовляє російською, полюбляє доглядати за рослинами. Альт – 40 років (2-га судимість), говорить українською, за національністю – асирійка. У вільний час жінка займається східними танцями. Хороша Скрипка – жінка тридцяти семи років (1-ша судимість), розмовляє українською та щоб якось зайняти себе – читає книжки. І нарешті – Погана Скрипка. Жінці тридцять дев'ять років (2-га судимість), говорить суржиком, є кмітливою, дотепною («Палець до рота не клади») [3].

Особисті історії В. Чорновола, А. Горської, І. Драча, В. Симоненка у «Ребелії» подаються через призму боротьби особистості проти системи, що викликає в сучасного глядача сильний емоційний відгук. Твердження про трагедію шістдесятництва не є художньою метафорою, а документально підтвердженим фактом. Використовуючи реальні архівні дані, автори викривають системність режиму, контингент «ворогів народу», що увиразнює історичну правду про долю дисидентів.

По-четверте, символічне занурення вибудовується через роботу з колористикою. Колористика визначає ритм і переходи, які є домінантними в драматургії твору. Використання триколірної палітри у постановці «Пеніта. Опера» через символіку червоного втілює ідею крові та кохання, тоді як білий і чорний віддзеркалюють

долі героїнь, які опинилися в неволі, проте мріють про свободу. На сцені багато відтінків сірого кольору, що ніби підкреслює сіру буденність життя в колонії. Проте у фінальній сцені героїні залишаються в білизні, що є своєрідним символом беззахисності й каяття.

Візуальне рішення вистави «Ребелія», зокрема палітра костюмів, має глибоке символічне навантаження: представники радянської влади та КДБ у білому вбранні втілюють маску «безгрішності» та пропагандистський міф про гуманність СРСР. Проте образ головного чекіста, Кольчика містить промовисту деталь: поділ його білого плаща забризканий червоним. Ця кривава пляма викриває справжню природу режиму, і є свідченням, що за декларативною «чистотою» приховані численні вбивства та зламані долі. Червона пляма на білому плащі Кольчика – демонструє неминучу присутність злочину в ідеології.

По-п'яте, ефект «живої присутності» досягається та підсилюється об'ємним звуковим ландшафтом. Панорамування звуку в драмі Т.Киценко «Пеніта ля трагедія» засвідчено присутністю двох квартетів: перший фіксується як інструментальний ансамбль, мета якого підкреслити почуття героїнь музикою; другий – чотири засуджені, що представлені як персонажі-оповідачки. Тетяна Киценко через таку сценічну структуризацію об'єднує два компоненти: живе слово та музику. З іншого боку, імітація музики через аналогії музичних інструментів та спеціальні музичні терміни значно впливає на структурну організацію п'єси. Музична алюзія – через аналогії з інструментами та професійну термінологію – стає ретранслятором для передачі почуттів і спогадів. Вона візуалізує душевний біль, постаючи дієвим способом самовираження та ідентифікації героїв. Уведення музичного інструменту, що іменує персонажку, підсилює у тексті драматургині емоційність, сприяє створенню певної тональності, настрою в оповіді. Останнім елементом какофонії опери стає звук залізних дверей, що зачиняються та проєкція довічного «неповернення». Авангардну експансію синхронно доповнюють не музичні звуки. Сторонні звуки поєднуються, а іноді й зливаються зі звуками людського тіла: диханням, пульсом, кардіограмою, і в перспективі моделюють певну семантичну домінанту. Через панорамування

звуку та імітацію музичних термінів авторка досягає ефекту повної присутності глядача, який сприймає трагедію «довічниць» не лише раціонально, а й на сенсорно-емоційному рівні.

Висновки. Таким чином, можна виснувати, що новітня українська драматургія зазнала еволюційних змін: драматичні твори наповнюються експериментальними інтенціями та новаторськими рисами. Такий підхід зумовлений як соціально-політичними змінами, російсько-українською війною, так і впливом постмодерністської естетики. Документальна основа у виставах «Пеніта. Опера» та «Ребелія» від МУРу перестає бути лише текстом і стає фізичним відчуттям: через колір, світло та рух глядач «вживається» в історію. Це сенсорна подорож, де кожна візуальна деталь апелює до підсвідомості, веде глядача крізь етапи життя героїв.

Список використаних джерел:

1. Гринишина М. Сценічний перфоманс у системі нового гуманітарного знання. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство.* Вип. 45. URL: http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/247389/245803 (дата звернення: 23.03.2026).

2. Довженко Центр Театральний простір «Сцена 6» в Довженко-Центрі. 2017. URL: https://dovzhenkocentre.org/teatralniy-prost-r-stsena-6-v-dovzhenko-tsentr/ (дата звернення: 23.03.2026).

3. Киценко Т. Пеніта ля трагедія. *Ukrdramahub: портал сучасної української драматургії.* 2023. URL: https://ukrdramahub.org.ua/play/penita-lya-trahediya (дата звернення: 23.03.2026)

4. МУР. Ребелія [1991]. Приходь у КТМ! Відео з вистави. URL: https://vm.tiktok.com/ZMDB24sML/ (дата звернення: 23.03.2026).

Юлія ПОЛІЩУК

Рівненська Мала академія наук учнівської молоді,
Обласний науковий ліцей в м. Рівне Рівненської обласної ради
Наукові керівники: Наталія ХОМЕЧА, керівник гуртка РМАНУМ;

Василь МАРТИНЮК, вчитель-методист Обласного наукового ліцею в м. Рівне Рівненської обласної ради

ЩОДЕННИК ВОЛОДИМИРА ВАКУЛЕНКА «Я ПЕРЕТВОРЮЮСЬ…» ЯК ДОКУМЕНТАЛЬНЕ СВІДЧЕННЯ ЖЕРТВИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано щоденник Володимира Вакуленка «Я перетворююсь…» як унікальний зразок документальної прози сучасної української літератури про російсько-українську війну. Основну увагу зосереджено на змалюванні травми окупації. Розкрито тематичне тло щоденникових записів, зокрема трансформацію простору, тілесності та соціальних зв'язків в умовах насильства.

Доведено, що щоденник В. Вакуленка має не лише літературну, а й важливу історико-культурну цінність як документ епохи та складова національної пам'яті українця.

Ключові слова: щоденник, окупація, травма, документальна література, Володимир Вакуленко, російсько-українська війна.

Вступ. Щоденник Володимира Вакуленка-К «Я перетворююсь…» відображає внутрішні духовні пошуки людини, що особливо важливо у контексті сучасної українсько-російської війни та суспільних викликів, пов'язаних із нею. Окупація і полон виступають найбільш драматичними аспектами воєнних дій. Фізичне обмеження свободи спричинює глибоке психологічне та духовне випробування, що впливає на світогляд і внутрішню трансформацію особистості. Дослідження цього досвіду є надзвичайно актуальним у контексті сучасної української реальності, де проблема війни, окупації та травматичного переживання трагічної реальності стає частиною колективної пам'яті. Аналіз щоденника допомагає простежити, як людина переосмислює життєві цінності, вимушено очікуючи щодня на смерть. У контексті сучасної воєнної прози, як зазначає О. Сидоренко, такі тексти стають «документами свідчення, що фіксують колективний досвід у його найбільш персоналізованому

вияві» [5]. Тому розгляд таких вразливих творів, де задокументовано події індивідуальної історії воєнного часу, надзвичайно важливий.

Мета. Проаналізувати автобіографічний наратив жертви окупації на прикладі щоденника Володимира Вакуленка «Я перетворююсь…».

Основний текст. Щоденник українського письменника, дитячого автора та громадського діяча Володимира Вакуленка написаний під час російської окупації Ізюмщини у березні 2022 року. Враховуючи специфіку видання, Н. Мочернюк пропонує вважати цей текст «нульовим варіантом» жанру, оскільки трагічні обставини загибелі унеможливлюють редагування цього рукопису [4]. Читач має можливість побачити зроблені рукою В. Вакуленка записи, що фіксують події з його життя безпосередньо під час окупації, хронологічно відображаючи майже кожен страшний день війни в рідному селі Капітолівка. Автор усвідомлював, що може не дочекатися звільнення Ізюмщини, тому й вирішив закопати рукопис, щоб його таки знайшли і прочитали. Видавництво «Vivat» ставило за мету зберегти авторський текст із усіма закресленнями і виправленнями, підготувавши видання з фотографіями паралельно розміщених рукописних сторінок. Ця практика повноцінно відповідає функції документальної літератури як засобу «утворення, збереження та передачі пам'яті» [3, с. 288]. Рішення врахувати останню волю автора було ухвалене редакцією свідомо, щоб зберегти автентичність рукопису. Саме тому цей текст має високу документальну цінність і може розглядатися як безпосереднє свідчення воєнної реальності. Н. Колошук зазначає, що в документальній літературі саме «видима необробленість» часто слугує головним «гарантом правдивості, знаком того, що текст не піддався цензурі або художній трансформації» [3, с. 234].

Володимир Вакуленко почав вести щоденник із перших днів повномасштабного вторгнення. У своїх записах він фіксував усі події, які мали на нього хоча б якийсь вплив – фізичний або психологічний. Автор описував не лише власні почуття та внутрішні стани, а й навколишню дійсність: розбомблені будинки, зруйновані школи й хати в Ізюмі та Капітолівці, понівечені рашистською військовою технікою двори й поля, дику й свавільну поведінку окупантів, зміну в поведінці сусідів, які почали «здавати своїх» за

продукти й цигарки. Як відзначає Н. Колошук, сучасна нехудожня проза часто виконує «катарсичну та терапевтичну функцію» [3, с. 112 – 113]. Володимир Вакуленко не випадково наголошує: «Пишу, щоб не зламатися, щоб залишатися собою у світі, що ламається» [1, с. 34]. Автор розумів, що його записи можуть потрапити до рук російських спецслужб, про що прямо зазначає в щоденнику: «Розумію, що ці рукописи потраплять до рук ФСБ... але все ж розраховую їх передати» [1, с. 89]. Усвідомлюючи можливі наслідки, він вирішує закопати рукопис, повідомляючи про це батькові. Коли загроза стала очевидною і неминучою, письменник висловив чітку настанову: «Коли прийдуть наші – віддаси» [1, с. 89].

Щоденник витворює цілісну картину життя цивільного населення в умовах окупації та демонструє, як війна поступово проникає в усі сфери повсякденного життя. Однією з ключових тем стає поступова втрата відчуття безпеки. На початку вторгнення Капітолівка сприймалася автором як відносно безпечне місце перебування, однак із часом це відчуття зникає. Уже за кілька днів до викрадення Володимир Вакуленко не відчував комфорту навіть у власному домі. У щоденнику зафіксовано прямі дії окупантів, які посилювали напруження і страх: «Окупанти приходили на подвір'я, питали про "націоналіста" та забирали речі, що посилювало почуття небезпеки в домі» [1, с. 62 – 63]. Записи засвідчують, як війна поступово руйнує життя звичайної людини, змінює її повсякденність і ставлення до всього навколо. Автор описує, як страх стає постійним, а рідний дім перетворюється на небезпечне місце. Він сам зазначає: «Окупація – це не тільки зовнішній ворог, це війна всередині кожного з нас» [1, с. 105]. Важливо, що тут зафіксовано не тільки зовнішні події, а й внутрішні переживання людини, що перебуває під окупацією. Дім, який раніше був притулком, тепер лише тимчасово приховує від ворога: «Чекаємо, коли прийдуть» [1, с. 124 - 125]. Свій рідний двір, кімнати і сільські вулиці більше не створюють безпеку, а лише підкреслюють постійну загрозу, оскільки у Капітолівці хазяйнують чужинці. Простір звужується, стає обмеженим і небезпечним, а звичні предмети та місця перетворюються на потенційну пастку. Таке переживання відповідає спостереженням дослідниці Н. Герасименко, яка зазначає, що сучасна воєнна проза часто зосереджена на «досвіді перебування

в обмеженому, замкнутому просторі під постійною загрозою» [2, с. 17]. Пейзажі рідної Капітолівки засвідчують: В. Вакуленко намагається знайти хоча б тимчасовий спокій і внутрішню рівновагу. Автор записує, як співають птахи, відчуваючи весну, як поступово березневе тепло огортає землю, втрамбовану ворожою технікою, як вмовкають собаки, знаючи про рашистських заброд. Ці образи не дарують відчуття мирного життя: «Я перетворююсь на птаха, щоб полетіти звідси» [1, с.73]. Читач відчуває, що В. Вакуленко прагне втекти від постійної загрози. Природа дозволяє на мить відчути свободу, побачити світ, який не підкорюється війні. Але реальність руйнує цю ілюзію: «Ліс тепер їхній» [4, с. 51]. Звуки природи часто змішуються з гуркотом техніки та пострілами. Навіть знайомі галявини стають небезпечними. Природа перетворюється на трагічне тло і більше не захищає. Пейзажі виконують у щоденнику подвійну функцію: з одного боку, автор фіксує життя і красу, але водночас підкреслює нищівні руйнування, завдані окупантами.

У щоденнику В. Вакуленко занотовує фізичні відчуття, описуючи холод, втому, голод та хвороби, які стають частиною щоденного життя: «Холод такий, що не можу зігрітися навіть у хаті» [1, с. 68]; «їжі майже не лишилося» [1, с. 82]; «сили закінчуються» [1, с. 137]. Кожен день перетворюється на боротьбу за виживання. Навіть через втому і голод проявляється інстинкт виживання: турбота про їжу, тепло, воду — це можливість залишитися живим. Особливо коли від тебе залежить ще й доля особливої дитини, адже саме через свого сина Данила, який має аутизм, В. Вакуленко не зміг евакуюватися. Проте війна ламає людей і змушує робити нелюдські вчинки. Щоденник В. Вакуленка описує, як змінюються стосунки між людьми під час окупації. Спочатку ще є солідарність, обмін інформацією і підтримка між сусідами. Але страх руйнує зв'язки, і довіра стає небезпечна. Автор пише: «Свої страшніші за ворога» [1, с. 142], «У перші дні окупації купа стукачів, які за кілька цигарок чи кусень хліба розповідали фактично про все» [1, с. 55 – 56]. Мовчання стає способом вижити. Люди бояться говорити зайве, тому що не знають, кому можна довіряти. Згодом обмін інформацією змінюється на обмін страхами, і це посилює ізоляцію та тривогу. Письменник фіксує, як сусід розповів про "нациста" Володимира окупантам, виторгувавши за людську душу, як

стверджують односельці, цигарки і тушонку. Цей приклад показує, як війна руйнує моральні цінності. Базові потреби – їжа, комфорт, своє життя – стають важливішими за моральні переконання. В. Вакуленко декілька разів наголошує: «Залишатися людиною в нелюдських умовах — це справжнє випробування» [1, с. 47, с. 112, с. 156]. Фізичне виживання і моральний вибір людини в екстремальних ситуаціях доводять, що не кожен готовий за будь-яких обставин залишатися собою. Щоденникові записи Володимира Вакуленка засвідчують, що війна руйнує все: простір, тіло, природу, час і соціальні зв'язки. Навіть знайомі люди перестають бути безпечними. Попри постійний страх, невизначеність і загрозу арешту, віра дозволяє В. Вакуленку зберігати внутрішню рівновагу. Впевненість у перемозі України стає внутрішнім орієнтиром, що не дозволяє впасти у відчай. Вона формує уявлення про майбутнє, навіть якщо воно виглядає далеким і невизначеним. Таким чином віра стає не запереченням реальності, а способом її пережити.

Висновки. Книга Володимира Вакуленка «Я перетворююсь… Щоденник окупації. Вибрані вірші» – багатовимірний текст, який поєднує в собі особисте свідчення, колективну пам'ять і філософське осмислення війни. Він має виняткове значення для сучасної української літератури, історії та культури пам'яті, адже не лише документує злочини окупації, а й утверджує цінності людської гідності, свободи та незламності духу. Книга має значення не лише як особиста сповідь, але і як цінне історичне джерело. Автор детально описує пережите не тільки через власні відчуття, а й через реакції сусідів, вплив зовнішніх чинників – поведінку тварин, трагічні зміни у сільських пейзажах, незвичні шуми військової техніки за вікном та інші деталі повсякденності. Тут у хроніці подій відтворено травму окупації, яка зображує динамічний процес, зафіксований у режимі реального часу. Головним стрижнем щоденника є непохитна віра Володимира Вакуленка в Україну як моральний орієнтир і нездолання підстава для спротиву окупаційному режиму. Саме національна ідентичність, культура, мова та історична пам'ять постають для автора джерелом сили й сенсу, що протистоять страху і загрозі смерті.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко В. Я перетворююсь… Щоденник окупації. Вибрані вірші. Харків : Vivat, 2023. 192 с.

2. Герасименко Н. Нон-фікшн у сучасній літературі: переваги чи недолік? (на матеріалі творів Б. Гуменюка «Блокпост», М. Матіос «Приватний щоденник…», Н. Розлуцького «Нотатник мобілізованого»). *Літературний процес: методологія, імена, тенденції : збірник наукових праць (філологічні науки).* 2020. №16. С.16 – 22. URL: https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/535 (дата звернення : 15.11.2025).

3. Колошук Н. Нефікційна проза: посібник для вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2021. 332 с.

4. Романенко О. Мочернюк Н. Щоденники війни: особистий досвід, колективна пам'ять і наративи спротиву (круглий стіл). 2025. 27 листопада. URL: https://share.google/jUBZbO5XBU9jQr6G8 (дата звернення: 27.11.2025 р.).

5. Сидоренко О. Мілітарний дискурс української прози початку XXI сторіччя. Дис. на здобуття ступеня доктора філософії. Дніпро : Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2024. URL: Militarnyi_dyskurs_ukrainskoi_prozy_pochatku_KhKhI_storichchia.pdf (дата звернення : 02.12.2025).

Вероніка САМОЛЮК
Володимирецький ліцей «Колегіум» Володимирецької селищної ради, Володимирець
Наукові керівники – Лідія ДИХАНОВА, вчитель;
Сніжана НЕСТЕРУК, канд. філол.н., доц.

ОБРАЗ СУЧАСНОЇ ЖІНКИ В ОПОВІДАННЯХ ЗБІРКИ НАТАЛІЇ ВОЙТОВИЧ «ТОЧКА КИПІННЯ»

АНОТАЦІЯ. У статті показано, що головні героїні малої прози Н. Войтович – це жінки, молоді чи досвідчені, наївні чи мудрі, різні за своїми переконаннями, чуттєві і ніжні, сильні і вразливі. Встановлено, що головними їхніми рисами є жертовність заради сім'ї, родини, вони мають вольовий характер, виявляють

психологічну стійкість до змін, по-своєму осмислюють своє призначення, проходять шлях від стереотипу до самовизначення та намагаються бути щасливими. На основі аналізу образу сучасної жінки в малій прозі Наталії Войтович розроблено власну концепцію жіночих образів.

Ключові слова: жіночий образ, жіночність, жінка-берегиня, жертовність, психологічна стійкість, стереотип, самовираження.

Вступ. Сучасна жіноча проза – важлива складова нинішнього українського літературного процесу. Це явище, безперечно, помітне і значне. Вона розширила кордони, із властивою жіночому темпераменту емоційністю заговорила про світосприйняття жінками проблем сьогодення. Українська «жіноча проза» – це не лише твори, написані авторками, це особливий погляд на світ і людей. Тематика, тісний зв'язок із сучасністю, інтерпретація глобальних соціальних змін у суспільстві, а також поява цілком «нового» персонажа – ознаки прозових творів відомих українських письменниць сучасності, серед яких Оксана Забужко, Євгенія Кононенко, Марія Матіос, Софія Андрухович, Таня Малярчук, Ірена Карпа, Наталка Сняданко, Світлана Пиркало, Ірен Роздобудько, Тамара Горіха Зерня, Вікторія Амеліна, Євгенія Кузнєцова, а також малознаних авторок, чиї тексти поки що не здобули широкого визнання й наукового осмислення.

Серед таких на увагу заслуговує талановита мисткиня із невеликого мальовничого селища Володимирець на Рівненському Поліссі – Наталія Войтович, яка, тонко відчуваючи жіночу душу, творить нові образи сучасної українки. У поетично-прозовій збірці «Точка кипіння» (Вінниця, 2024) [1] вона дебютує як авторка шести оповідань, написаних упродовж 2022 – 2024 рр.

Мета. Простежити художні конотації образу сучасної жінки, змальованої в оповіданнях збірки Наталії Войтович «Точка кипіння» (2024).

Основний текст. П'ята збірка творів Наталії Войтович «Точка кипіння» (2024) вирізняється і жанрово, і стилістично. У книжку вміщено шість дебютних прозових оповідань: «Жебрачка», «Біженка», «Зоська», «Однокласниця», «П'ятнадцятилітня» та «Парамедикиня». За структурою збірка нагадує поліфонічну

оповідь, вибудовану на основі окремих, взаємо не пов'язаних життєвих історій. Авторська форма наратії вирізняється експресивністю, фрагментарністю та ритмічністю. Такий підхід дозволяє змоделювати індивідуальні досвіди, й водночас витворити мозаїку життя жінок у війні та під час війни. Своє завдання письменниця вбачає в тому, щоб зафіксувати історії, що можуть загубитися у цій війні, допомогти осмислити травму та відобразити психологічну трансформацію суспільства.

Н. Войтович представила різні соціальні типи персонажок, об'єднаних схожою долею і зображених в якості характерних представників соціальної групи. Це переважно молода юнка, жінка-жебрачка, жінка-біженка, жінка-матір, жінка-парамедикиня. Такі жіночі образи моделюють історію життя протагоністок та їхній психологічний портрет, задля актуалізації норм етики й моралі. Серед позитивних образів авторки виділяються «хороша мати», «молитовна заступниця», «воїтелька», «дочка-юнка». Важливими аспектами при характеристиці таких героїнь виступають: ставлення авторки до персонажок, їх оцінка, що виражена в творі; відповідність соціальним нормам, архетипу, сімейна функція героїнь. Негативних персонажок авторка не пропонує.

Героїнь згаданих оповідань авторка наділяє позитивними рисами та виявляє до них прихильність. Вони рятують життя військових на фронті, хоч і самі зазнають непоправних втрат (молоденька медсестра Оксана із оповідання «Парамедикиня»), тікають від війни у невідомість (Настя із оповідання «Біженка»), чекають рідних з війни (дівчинка Ніка, «П'ятнадцятилітня»). Долі кожної з них унікальні. Але є і спільне: безмежна сила й стійкість, а ще віра, невгамовна надія і світло людської душі, яке спонукає рухатися далі до великої мети.

У заголовному оповіданні – «Жебрачка» – Наталія Войтович вдається до вибудовування семантично двоїстої моделі героїнь. Репрезентація дуальності героїнь представлена портретними та соціальними маркерами. За соціальним статусом Надійка – вчителька, а стара жінка – жебрачка, проте у ході розгортання фабули ми дізнаємося про неї як про колишню вчительку англійської мови. Модель персонажок зовні зорієнтована на соціальний статус, але дуальність образів представлена різним

духовним досвідом, який притаманний героїням: перша втілює молодечу силу, чистоту серця, голос (молитва як шлях до Бога), а друга – фізичне страждання, важкий досвід, віднайдену мудрість, якою може поділитися.

Стрижнем позачасового сенсу та контакту персонажок виступає Божий храм. Несподівана зустріч молодої вчительки зі старою жінкою біля храму постулюється як здатність до емпатії та духовної трансформації. Духовна близькість героїнь найвиразніше проявляється в момент бесіди. Стійкість жебрачки перед обличчям життєвих негараздів є живим свідченням того, що світло взаємодопомоги, віри неможливо згасити зовнішніми обставинами. Зважаючи на контекст оповідання, можемо говорити про тип жінки як «молитовної заступниці», що просить Бога за інших. До речі, такий образ жінки не новий в літературі, оскільки жінкою-заступницею, що перебуває у «вічній» молитві, вважають Богородицю. Для українців іконічно цей образ представлений київською Богородицею Орантою у Софіївському соборі. Фраза «Помолись за мене, дитинко, і за весь народ України» [1, с. 75] стає для Надійки викликом, який віддзеркалює ціннісну установку про світ. Слід зазначити, що заклик до такого акту молитви може бути проінтерпретовано як духовний пошук, спрямований на віднайдення гармонії та сенсу буття.

Образ жінки-матері презентований в «Однокласниці». Але в цій оповіді Наталія Войтович намагається показати процес народження жіночої суб'єктності. Героїня оповідання – 48-річна жінка, головною рисою якої є свідомий вибір материнства й відповідальність за родину. Авторка кількома штрихами розповідає про життя Ліди, про те, як стала мамою у шістнадцять, акцентуючи увагу на її емоційній щирості. Реконструюючи життєпис жінки (спогади у вечір зустрічі випускників), письменниця емоційну пристрасність розцінює як метафору тілесної свободи, позаяк саме така свобода стає способом осягнення і проживання родинної історії. Локальну сімейну історію героїні повторили дочка та внучка. Авторка не засуджує жодну з героїнь, адже вони вільні жінки, що проходить шлях від наївної дівчинки до мудрої королеви. Загалом, образ королеви, що з'являється наприкінці оповідання, артикулюється як втілення архетипу жіночості, жіночого

суверенітету: королева – могутня, але водночас витончена; владна, але співчутлива, недоторкана та глибоко людська. У сімейному житті вона є матріархом, створює стабільність і порядок.

Світ у часи катастроф тримається на проявах «земного материнства». У кожної з героїнь Наталії Войтович – своя доля, і не завжди вона щаслива. Через контекст російсько-української війни авторка намагається окреслити стратегію виживання та граничну відповідальність жінок-матерів. Письменниця в образі головної героїні Насті із оповідання «Біженка» зображує молоду жінку, наділену м'якою вдачею та добрим серцем. Вона – мати маленького хлопчика, який боїться виття сирен у рідному Миколаєві. Авторка зосереджується на трагедії вимушеної втечі від війни та втраті зв'язку з рідним краєм. Спочатку жінка не хотіла покидати рідне місто. Постійні вибухи, руйнування, небезпека, стають причиною того, що героїня перебуває у стані душевного роздвоєння, втрати цілісності та непевності. Хвилювання за сина та його безпеку, відсутність новин про чоловіка підштовхнули її до прийняття рішення. головними прикметами свідомості жінки-біженки стають: травма вимушеного переміщення, комплекс вцілілого, і не менш значуще бажання повернутися додому. Водночас уся біженська історія вибудовується немов мандрівка, у якій потрібно подолати ряд перепон.

Наталія Войтович не деталізує світ довкола героїні, лише зрідка повідомляє окремі художні деталі: «військова форма», «натовп пасажирів», «важка сумка», «кивок головою», «тоненький промінчик». Такі мікроструктури вихоплюють об'єкт із загального фону, через зовнішню дію розкривають внутрішній стан персонажів, створюють масштаб і ситуативний контраст.

В іншому оповіданні «П'ятнадцятилітня» юнка Ніка – головна героїня – не бачилася із своїм татом більше року. Сергій Павлович, так звали батька Ніки, став на захист України і перебував на фронті. Ніка дуже сумувала за ним, і взагалі була «татовою донею» [1, с. 99], тому що саме з ним до війни проводила найбільше часу. Для п'ятнадцятирічної Ніки тема війни постає як оприявлення внутрішнього неспокою, особистого болю. Незрима присутність в житті дівчинки війни позбавляє її звичайної безтурботності. Наталія Войтович намагається осмислити психологію дитини, що чекає на

повернення батька, продемонструвати амбівалентні почуття, які переслідують юнку. Помітно, що в оповіданні внутрішнє «Я» дитини «випробовується» дорослими проблемами. Тональність непростого дитинства визначається психо-емоційним досвідом Ніки. Героїчні будні юнки характеризуються непідробним драматизмом. Гранична відвертість, внутрішня рефлексивність персонажки, справжнє «Я» розкрито в заключних рядках есею дев'ятикласниці: «Сьогодні моя мрія збулася. І знову її здійснив тато. Дуже вірю, що війна скоро закінчиться і усі наші батьки повернуться додому, щоб здійснювати мрії своїх дітей. Я дякую татові за цей день» [1, с. 103].

В оповіданні «Парамедикиня» на фронт іде двадцятирічна дівчина. Із непідробною симпатією вимальовує авторка образ героїні – випускниці медичного коледжу Оксанки. Юнка має силу піти проти волі своїх батьків, які вже розпланували її долю. Своїм вчинком – служити в ЗСУ – руйнує стереотип, що вона слабка дівчинка, що вона не витримає, не зможе там, де важко. Уперта і рішуча, вирішила йти на війну, щоб бути корисною на фронті. Відомо, що під час Другої світової війни типовим образом жінки-медика стало уособлення «білий ангел». За сучасних умов він трансформувався в образ парамедикині (госпітальєрки). Образ жінки-рятівниці втілює витривалість, стійкість, рішучість. Він наближається до взірцевого образу військовослужбовиці і є уособленням сучасної України. Унікальний психологічний та соціальний портрет протагоністки твориться шляхом поєднання образів парамедика та коханої. Письменниця зазначає, що професійний обов'язок і особисті почуття постійно поєднуються, впливаючи на складну трансформацію ідентичності Оксанки. Після загибелі коханого Оксанка бачить своє призначення – рятувати воїнів на полі бою. Отож, мотивація героїні змінюється з суто професійної на особисто-екзистенційну.

Висновки. Таким чином, проаналізовані історії героїнь Наталії Войтович демонструють стійкість, мужність, самозречення та відданість Батьківщині, уособлюючи незламність України. У збірці Наталії Войтович «Точка кипіння» мотив жінки / жіночності посідає одне з визначальних місць. Зазвичай письменниця аналізує жіночу долю крізь призму кохання, турботи, війни. Жінка у творчості Наталії Войтович прагне любові до чоловіка, незалежно від того, чи

буде вона взаємною. Її любов – це життєва сила, яка допомагає долати всі випробування. Героїня сильна, життєво мудра, по-ліричному прекрасна, уособлює ідеал духовності та чистоти.

Жіноче начало авторка підкреслює в усіх головних персонажах оповідань у різних його проявах (в образі Жебрачки, Насті, Оксанки, Ліди, Зоськи, Ніки). Найбільше представлені типи жінки-матері, берегині домашнього вогнища. Кожна героїня оповідань Наталії Войтович – це жінка, яка не зрікається жіночності, не проповідує боротьби двох статей, а по-своєму осмислює своє призначення та намагається бути щасливою. Домінантними характеристиками героїнь є жертовність в ім'я сім'ї, родини, емоційна щирість, щедрість душі, психологічна стійкість та вольовий характер. Концепція Наталії Войтович у зображенні особистості жінки в аналізованих творах досить проста: відтворити жінку з усіма її найкращими позитивними рисами характеру та акцентувати на значимості жіночого начала в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Войтович Н. Точка кипіння: збірка поезій і прози. Вінниця: ТВОРИ, 2024.116 с.

Поліна СЕМЕЩУК
ВСП «Рівненський економіко-технологічний фаховий коледж НУВГП», Рівне
Наукові керівники – Ольга ЛЕХНОВСЬКА, старший викладач, член Спілки дизайнерів України;
Наталія САВЧУК, викладач української мови та літератури, викладач - методист

МАЙСТЕРНІСТЬ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ ХУДОЖНИКА ПО КОСТЮМАХ РІВНЕНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНО – ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ ПІЛЮГІНОЇ АННИ СЕРГІЇВНИ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено особливості творчого процесу художника по костюмах у контексті сучасного театрального мистецтва. Проаналізовано значення сценічного костюма як

важливого художнього засобу формування сценічного образу та інтерпретації драматургічного матеріалу. На прикладі творчої діяльності художниці по костюмах Рівненського академічного українського музично-драматичного театру Анни Пілюгіної розглянуто специфіку створення театрального костюма, особливості використання матеріалів, декоративних елементів та організацію роботи над костюмами в межах театральної постановки. Визначено основні етапи розроблення сценічного костюма та окреслено роль художника по костюмах у формуванні цілісної художньої концепції вистави.

Ключові слова. Сценічний костюм, художник по костюмах, театральне мистецтво, сценічний образ, творчий процес, театральна постановка.

Вступ. Дослідження професії художника-костюмера в контексті сучасного театрального мистецтва є актуальним у зв'язку зі зростанням ролі візуальної складової сценічної постановки. Сценічний костюм виступає не лише елементом зовнішнього оформлення, але й важливим художнім засобом, що формує образ персонажа, передає його психологічний стан, соціальний статус та смислове наповнення вистави.

У взаємодії з режисерським задумом, сценографією, світловим рішенням та пластикою актора костюм набуває значення самостійної художньої мови, здатної впливати на сприйняття глядачем драматургічного матеріалу. У цьому контексті діяльність художника по костюмах постає важливою складовою творчого процесу театральної постановки.

Мета. Аналіз особливостей творчого процесу художника по костюмах на прикладі професійної діяльності Анни Сергіївни Пілюгіної у Рівненському академічному українському музично-драматичному театрі.

Матеріали та методи. У процесі дослідження творчої діяльності художника по костюмах було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних мистецтвознавчих методів.

Зокрема, аналітичний метод застосовано для вивчення наукових джерел з історії театрального костюма та особливостей сценічного оформлення вистав. Метод мистецтвознавчого аналізу

використано для дослідження специфіки створення сценічних костюмів та визначення їх ролі у формуванні сценічного образу.

Важливе значення у дослідженні мав біографічний метод, який дав можливість розглянути професійний шлях художниці по костюмах Анни Сергіївни Пілюгіної та простежити формування її творчого стилю.

Матеріалами дослідження стали театральні постановки Рівненського академічного українського музично-драматичного театру, ескізи сценічних костюмів, фотоматеріали вистав, а також інтерв'ю з художницею по костюмах Анною Пілюгіною та публікації, присвячені її творчій діяльності.

Основний текст. Художник-костюмер є фахівцем, відповідальним за створення сценічного образу в театрі, кіно та на телебаченні. До його професійних обов'язків належать аналіз драматургічного матеріалу, розробка ескізів і візуальних концепцій, підбір костюмів із театральних фондів, організація пошиття нових виробів, участь у примірках та співпраця з акторами і режисером-постановником. Важливо також розмежовувати професії художника по костюмах і костюмера, які відрізняються функціональними обов'язками, рівнем творчої відповідальності та характером професійної діяльності [1, 5].

У межах дослідження розглянуто творчий досвід художниці Анни Пілюгіної, яка працює у Рівненському академічному українському музично-драматичному театрі та брала участь у створенні понад тридцяти театральних постановок. Її професійний шлях пов'язаний із театральним середовищем з дитинства, що сприяло формуванню глибокого розуміння специфіки закулісного життя. Як зазначає мисткиня: «Мені завжди було цікаве закулісне життя; те, що відбувається за сценою, суттєво відрізняється від того, що бачить глядач» [2, 3, 4].

Аналіз творчої манери художниці дозволяє виокремити характерні риси її індивідуального стилю. Зокрема, вона активно використовує нестандартні матеріали, працює з технічними та меблевими тканинами, які завдяки фарбуванню та авторській обробці набувають нових художніх властивостей і сценічної виразності. Такий підхід свідчить про здатність знаходити креативні рішення навіть в умовах обмежених ресурсів. За словами художниці,

«важливо не те, з чого зроблений костюм, а те, як він працює на сцені».

Важливе місце у творчому процесі посідає робота з декором та аксесуарами — віялами, капелюшками, елементами оздоблення. Саме ці деталі формують завершеність сценічного образу, посилюють емоційний вплив костюма та допомагають глибше розкрити характер персонажа.

Створення сценічного костюма відбувається поетапно: від аналізу сценарію та формування художньої концепції до погодження бюджету, розробки ескізів, виготовлення костюмів, проведення примірок та контролю їх використання під час вистави. Художник по костюмах супроводжує постановку на всіх етапах її реалізації, включаючи безпосередню підготовку до показу.

Висновки. У результаті дослідження визначено, що творчий процес художника по костюмах є складною багатокомпонентною діяльністю, яка поєднує художнє мислення, технологічні знання, організаційні навички та тісну співпрацю з творчим колективом театру.

Встановлено, що індивідуальний стиль Анни Пілюгіної характеризується експериментальним підходом до матеріалів, увагою до декоративних деталей та прагненням до створення виразного сценічного образу.

Отже, майстерність творчого процесу художника по костюмах полягає у поєднанні художнього бачення, практичної майстерності та глибокого розуміння специфіки театрального середовища.

Список використаних джерел:

1. Васильєв О. М. Театральний костюм: історія та сучасність. Київ : Мистецтво, 2010. 256 с.

2. Інтерв'ю з художником по костюмах Анною Пілюгіною. *Культурний простір Рівненщини*. Рівне, 2021.

3. Пілюгіна А. С. Особливості створення сценічного костюма в сучасному театрі. *Матеріали творчих проєктів Рівненського академічного українського музично-драматичного театру.* Рівне, 2020.

4. Рівненський академічний український музично-драматичний театр : вебсайт. URL: https://dramteatr.com.ua (дата звернення: 12.03.2026).
5. Українська Вікіпедія : вебсайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki (дата звернення: 17.03.2026).

Катерина СІКАН
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Ганна ОНУФРІЙЧУК, канд. філол. н., доц.

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

АНОТАЦІЯ. У статті обґрунтовано роль професійної мовної культури фахівців з цивільної безпеки як фактора дієвого порятунку людей. Здійснено аналіз впливу знань професійного мовлення спеціалістів у небезпечних ситуаціях. Визначено, що використання точних термінів та впевненого, спокійного тону комунікації з населенням забезпечує швидкий та безпечний порятунок. Зокрема, приділено увагу заповненню документації згідно з правовою основою.

Ключові слова: цивільна безпека, професійне мовлення, Кодекс цивільного захисту, термінологія, документація.

Вступ. Професійна комунікація фахівців у галузі цивільної безпеки є складним процесом, що потребує не лише технічних знань, а й високого рівня мовної культури. Це забезпечує чіткість, логічність та структурність висловлення думок під час професійної діяльності. Кодекс цивільного захисту України виступає правовою основою, що регламентує термінологічну точність та порядок інформування у професійній галузі.

Мета. Обґрунтувати роль професійного мовлення фахівців з цивільної безпеки, вплив термінів на порятунок людей та знання для оформлення документів.

Основний текст. Розвиток мовно-комунікативної компетенції фахівців відбувається через навчання й здобування досвіду в межах ситуативного контексту. Використання професійної

термінології дозволяє лаконічно висловлюватися у надзвичайних ситуаціях, що є важливим для збереження часу під час загрози. Фахівець має не лише знати ці визначення, а й правильно їх вживати. Наприклад: *евакуація* – організоване виведення чи вивезення із зони надзвичайних ситуацій [1]; *епіфітотія* – поширення заразної хвороби рослин, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на відповідній території [1].

У надзвичайних ситуаціях критично важливо зберігати спокій, впевнений тон та вміти використовувати короткі наказові конструкції. Виключення паніки та використання впевненого тону дає можливість постраждалому не зробити гірше в ситуації. Алгоритм спілкування передбачає обов'язкове самопредставлення, пояснення своєї ролі та надання інформації про прибуття допомоги. Рятувальник повинен забезпечити активне слухання постраждалого, не залишати наодинці та сприймати будь-які емоційні реакції як природну відповідь на стрес. При цьому фахівець має уникати звинувачення чи хибних обіцянок. Наприклад: *«Вивчіть схеми евакуації»*, *«Зачиніть двері та вікна»*, *«Зберігайте спокій»* та інші [3].

Контроль виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту здійснюється шляхом проведення комплексних і контрольних перевірок. Предметом перевірки є перевірка документів щодо організації роботи із забезпечення цивільного захисту. Зокрема перевіряється наявність матеріальних резервів для запобігання виникненню та ліквідації наслідків небезпек, їх наповненість, якісний та кількісний склад, стан приміщень, будівель, готовності сил та засобів захисту реагування у надзвичайних ситуаціях. Спеціалісти мають дотриматися точності мовлення під час складання документів, що базується на Кодексі цивільного захисту України. Документація повинна містити чіткі назви, дати та підписи відповідальних осіб. Неправильно сформований документ може призвести до серйозних наслідків, зокрема до адміністративних штрафів або кримінальної відповідальності.

Висновки. Отож, культура професійного мовлення фахівців з цивільної безпеки є критично важливою, оскільки вона впливає на швидкість прийняття рішень, ефективність координації дій та

безпеку людей. Використання професійної термінології та дотримання алгоритмів спілкування дозволяє фахівцю не лише оперативно керувати рятувальною операцією, а й мінімізувати паніку серед населення через надання допомоги та встановлення довіри. Грамотне ведення документації забезпечує аналіз стану виконання об'єктом перевірки вимог законодавства у галузі цивільного захисту. Удосконалення мовнокомунікативних навичок спеціалістів сприятиме підвищенню рівня безпеки.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text (дата звернення: 26.03.2026).

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text (дата звернення: 26.03.2026).

3. Про затвердження вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text (дата звернення: 26.03.2026).

4. Про затвердження Порядку організації та здійснення контролю виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2024 № 70. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2024-%D0%BF (дата звернення: 26.03.2026).

Софія СІКОРА

Рівненська Мала академія наук учнівської молоді,
Рокитнівський ліцей №1 Рокитнівської селищної ради
Наукові керівники – Наталія ГАВРИЛЮК,
канд. філол. н., доц., керівник гуртка РМАНУМ;
Валентина СУДІК, учитель Рокитнівського ліцею № 1
Рокитнівської селищної ради

НІКНЕЙМ ЯК ЗАСІБ МОВНОЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто поняття «нікнейм» як новітній різновид антропонімів. Вмотивано актуальність вивчення цього явища у сучасній лінгвістиці. Проаналізовано семантичні групи власних назв, представлених на різних сайтах, форумах, соціальних платформах Інтернету. Дослідження нікнеймів дає змогу зрозуміти механізми самовираження особистості у віртуальній комунікації та простежити трансформацію традиційних антропонімних систем у контексті розвитку інформаційного суспільства. Прокоментовано мотиви вибору нікнеймів.

Ключові слова: нікнейм, віртуальне ім'я, автоніми, пренонімі, титлоніми, героніми, френоніми, ейдоніми, алоніми, геоніми, етноніми, фітоніми, фізіоніми, зооніми.

Вступ. Нікнейми як новітній різновид антропонімів ще є недостатньо вивченим об'єктом у лінгвістиці. Словник сучасного українського сленгу подає нікнейм як «псевдонім, яким людина послуговується в Інтернет-мережі» [6, с. 194]. Є. Сазонова вводить термін нетнейм (від англ. Net – мережа, name – ім'я) – слово, словосполучення чи речення, яке використовується віртуальною мовною особистістю під час Інтернет-спілкування для саморепрезентаціїі, самопозиціонування [4, с. 85]. Актуальність вивчення нікнеймів полягає в тому, що вони відображають сучасні тенденції мовної креативності, глобалізаційні та культурні впливи, особливості мовної гри, а також репрезентують нові форми соціальної і мовної ідентичності в цифровому просторі.

Мета. Описати особливості семантики власних назв (нікнеймів) у мережі Інтернет як засобів мовної самопрезентації.

Основний текст. У науковому обігу на позначення нікнейма зафіксовано такі синонімічні одиниці: юзеронім, ім'я-маска, віртуальне ім'я, замасковане ім'я, інтернет-ім'я, нік, інтернет-псевдонім, віртуальне прізвисько, ніконім тощо [5, с. 401].

У статті дотримуємося поглядів ученої І. Омелюх, яка визначає нікнейм як «власне чи вигадане ім'я, псевдонім, позивний тощо, яким послуговуються користувачі в інтернет-комунікації» [2,

с. 80]. Залежно від мети створення, користувач може використати його лише один раз, причому не обов'язково для комунікації. Одна людина у віртуальному світі може мати одразу декілька мережевих імен, це залежить від соціальних мереж, чатів, форумів тощо та комунікативних ситуацій [2, с. 81].

Проаналізовано 500 нікнеймів, зібраних з україномовних соціальних мереж, форумів і сайтів, та укладено загальний словник сучасних нікнеймів. На основі класифікації А. Попової [3, с. 53] досліджувані антропонімні назви було поділено на такі тематичні групи: автоніми, алоніми, геоніми (топоніми), героніми, зооніми, пренонімі, титлоніми, фізіоніми, фітоніми, френоніми, ейдоніми. У межах кожної групи представлені нікнейми, зафіксовані як кирилицею, так і латиницею.

Проведений лінгвістичний аналіз уможливлює висновок, що в українській інтернет-антропоніміці автоніми трапляються не дуже часто. Серед виявлених нікнеймів-автонімів можемо виокремити: 1) повне ім'я та прізвище: *Ірина Атаманчук, Людмила Сулковська, Мар'яна Соловей, Наталія Почтар Шеремет, Наталія Савич Богданець Світлана Кушнір, Соломія Стебельська, andrusiaksolomiya, vishinskalarisa, irina.korin, irinakorovaiko, Kvitoslava Shved, lesia_nikituk, lavrenko_svetlana*; 2) скорочена форма імені та прізвище: *Люба Панько-Омелянчук, Настя Ковальчук, Таня Ющук Рабець, ola_kushchak, sashablizniukkarpovich*; 3) зменшено-пестлива форма імені та прізвище: *Віталік Голішовець, Іванка Колодич, Даринка Ростун, Марійка Богданець, Светік Чепура, Софійка Мініч, Юльчик Рабущиць, marichka_savchyk*; 4) ім'я, по батькові: *Андрій Вікторович, Діма Вікторович* тощо; 5) прізвище, ім'я та по батькові: *Віталій Олегович Судік, Людмила Анатоліївна Полторацька* тощо.

Частина нікнеймів виражена тільки іменами користувачів, що відносимо до групи пренонімів. Серед них є такі різновиди: 1) повні імена: *Людмила 007* (алюзія на Джеймса Бонда, може вказувати на впевненість/таємничість); *viktoriya23122020* (ім'я + дата народження 23.12.2020); 2) імена, що повторюються: *Бодя Бодя, Irina Irina, DMITRIY DMITRIY, Наталія Наталія, Світлана Світлана* – можуть мати функцію посилення (емфази); 3) короткі форми імен: *Lesha, Nastya, Sasha, Mira*.

Окрему групу становлять нікнейми, що виражають, навпаки, прагнення до анонімності, приховування «Я» або відмову від ідентифікації. Використання спецсимволів робить нік візуально складним, він стає схожим на візерунок. Це парадокс: «Я не маю імені, але подивіться, як гарно це написано».

Найбільш численною групою нікнеймів є титлоніми – імена, що вказують на: 1) рід діяльності (*Водійка хімарса, Поетеса, Пацан з СБУ, ВідважнаМедикиня, Красуня_з_передової, Пані У Пікселі, Сплю в окопі, Янгол в камуфляжі, Керівниця бойових гусей, Власниця бІоЛаБоРаТоРіЙ*); 2) родинну спорідненість, сімейний стан (*Вуйко, Ðбчķй прøķýрбрâ, Мати Василева, Донька мамчина, Дідусь, Свята свекруха, Золота невістка, Дружина Добровольця, Жінка Жоріка, Заміжня за красенем, Дружина нашого Стецька, МаюДвіДонечкиМріюПроСиночка, Мала_Я_Мужа_Пияка, Красива жінка незаміжня*). Гумористичну або іронічну конотацію мають нікнейми, які виражають прагнення їхніх власниць змінити сімейний стан: *Дівка на виданні, Вийду заміж, дзвоніть в колокол, Від самотності нудить*; 3) соціальні статуси (*Гайдамака, Козачка, Весела сусідка, Понаїхавша, ВПО, Нащадок запорожців, Перша гадзиня на районі, Перша леді, Перша дівка на селі, Безстрашна домогосподарка, Дама з ремонтом, Експерт з усього, Експерт з транжирства, Міс_всесвіт, Сама собі зірка, КоролеваГламуру*); 4) матеріальне становище: *З богатої сім'ї, Не з простої сім'ї, а з бОгатої, Велике цабе, Живу на одну зарплату, порожня кишеня, Гольтіпака, ЄМАЖОРЄ, MILIONER4K*); 5) уподобання (*Фанатка Арестовича, Люблю Костенко, Люблю налісніки, Люблю попоїсти, ПоціновувачкаТістечок, ФанатСала, ЛюблюКаву, Люблю цю країну без кокаїну*).

До геронімів належать нікнейми, які є назвами відомих персонажів, міфологічних чи літературних істот. Усього виявлено 85 одиниць, що становить 17 % від мовних одиниць вибірки. Серед них виокремили такі: 1) літературні персонажі та кіногерої: *Баба Параска, НаталкаПолтавка, КонотопськаВідьма, Проня Прокоповна, Мотря Кайдашівна, Кайдашиха, Кармен, Маруся Чурай, Петрик П'яточкін, СверидПетровичГолохвастов, Тріндичиха, Casanova, Пес Патрон, ШуРиК*; 2) міфологічні/казкові істоти: *Відьмочка, дикий АНГЕЛ, Зміючка Оленка, Коза-дереза,*

Котигорошка, Мавка, Повітрулька, Небезпечний Ангел, [АнГеЛ_Року].

Окрему групу становлять нікнейми, що походять від ідеонімів – назв об'єктів нематеріальної сфери, часто – творів мистецтва. Вони, по суті, є прецедентними назвами – цитатами чи назвами, що викликають асоціації з певним поетичним або пісенним твором.

Серед усіх груп нікнеймів френоніми повідомляють найбільше інформації про користувача. Френоніми – нікнейми, що вказують на головну рису характеру людини.

За семантикою твірних основ френоніми можна розділити на кілька основних підгруп: 1) емоційні (описують риси характеру, зумовлені емоційними особливостями психіки людини): *Агресивна брюнетка…, $Дівчинка-скандал$, Запальничка, ҉҉҉!!!!З_Л_Ю_К_А!!!҉҉҉, істеричка, Колючка, Несамовита, Серце з перцем, РанокДобрий_а_я_Ні, Реготун, Веселун, ДикаЕнергія, [найпозитивніша], Оптиміст, ★ОПТіМісТ★, Позитивчик, $КоКеТкА, ₱Ė₿₦ИВĄ (використання перевернутих та стилізованих літер*); 2) інтелектуальні: *Мудрий вуйко, ДеФаЧкА_с_ПрІвЕтОМ, Не всі дома, ПростоЯТакийДурбелик, $Хитр@*; 3) вольові (підкреслюють життєву позицію чи силу духу): *Характер_жерсть, Вільна, Незламна, Вільна_Незламна_Жива*.

Серед аналізованих нікнеймів окрему групу становлять ейдоніми – імена, що характеризують користувачів за їхніми фізичними особливостями. Як правило, номінатори підкреслюють фізичну рису, а саме: 1) конкретні фізичні атрибути, такі як колір волосся чи очей: *Білявка за кермом, ҉БрЮнЕтОчКа҉, Зеленоока чарівниця, Кароока_Чорноброва, Коса до пояса, Розплетена коса, Синьоока*; 2) красу та привабливість (часто в ідеалізованій формі): *Гарна як нафарбуюся, Клянусь, я красива, Красуня, СамаНеперевершеність, Неперевершена, ФайнаКобіта, Файна пані, ЯкаКраля, Краля з міста*; 3) опис манери одягатися або загальної охайності: *Чепурунка* (охайна, чепурна), *Розцяцькована* (багато прикрас або яскраво одягнена), *НаЛабутенах* (модне взуття, асоціація зі стилем), *Христя в намисті* (опис одягу/аксесуара), *У вишиванці, Пані в жупані* (опис традиційного одягу, що може вказувати на патріотизм/повагу до традицій); 4) вказівка на розміри, вагу або форму тіла: *Ношу еску* (розмір S), *Файна та пишна,*

Тендітна жіночка, Худа злюка (поєднання ейдоніма і характеристики характеру); 5) ейдоніми з гумором та самоіронією: *Курдупель, Курдюплик* (самоіронічне позначення низького зросту), *Галякраля, Нюся-гарнюся* (римоване пестливе ім'я), *Ох і страшна* (іронія, часто означає протилежне); 6) стилізовані та складні нікнейми, які використовують символи та фонетичні викривлення: *гла_МУРр_ненька* (від гламурна, стилізовано).

Алоніми містять справжнє ім'я чи прізвище відомих людей (письменника, актора, співака, політичного діяча і т.д.). Даючи собі ім'я якоїсь знаменитості, чи то літературного персонажа, чи то міфологічної істоти, користувач прагне видатися кимось цікавішим, приміряти чужу роль, одягнути на себе маску. Або ж номінатор таким способом намагається вказати на свої інтереси. Прямими алонімами є такі нікнейми, що прямо використовують ім'я відомої особи або створюють пряму його модифікацію: *Степан Пантера* (заміна прізвища (Бандера → Пантера) з метою гумору або естетики (пантера – сильна тварина); *Бандерівка, Степаніда Бандерівна* (жартівлива фемінізація відомого політичного діяча, вираження патріотизму); *Джонсонюк* (гумористична українізація відомого британського політика; вираження поваги/вдячності); *Зібров без вусів* (фокусування на ключовій фізичній ознаці особи, що служить для гумору).

Геоніми – нікнейми, які пов'язані з географічними положеннями. У більшості ситуацій вони вказують на місце проживання чи перебування особи: *Анонімна Люда з Краматорська* (місто Краматорськ), *Дністряночка* (від річки Дністер), *Карпатка* (гори Карпати), *Київська, як торт* (посилання на Київ та торт «Київський»), *КорінниймКієвлянін* (місто Київ), *Леді з Кацапетовки* (жартівливе/зневажливе позначення віддаленого містечка), *Півник з Бородянки* (місто Бородянка), *Одеса мама* (метафоричне посилання на Одесу), *Цьотка з Канади* (країна), *Я з Троєщини* (район Києва), *ПривітзМарсу* (використання геоніма, щоб підкреслити «неземне» або незвичне походження).

Деякі геоніми виражають патріотичну, політичну чи військову позиціїю: *Змія Зі Зміїного* (острів Зміїний, посилання на військову подію), *Москва_всьо* (місто Москва, висловлення щодо її кінця/занепаду), *Слава Україні, Україна понад усе, все буде Україна,*

З Україною в серці, Рукигетьвідукраїни, Всебудеукраїна (прямі політичні та патріотичні фрази, що містять назву країни Україна), *Чернобаївка 100:0* (село Чорнобаївка, посилання на військові події), *Київ_за_три_дні* (місто Київ, іронічний натяк на політичні події), *Сибір_наш, Крим_наш* (політичні гасла, що стосуються Криму та Сибіру), *Херсон це Україна* (місто Херсон, патріотичне гасло), *BAVOVNA IN CRIMEA* (посилання на Крим та евфемізм «бавовна»).

Етноніми вказують на національну або етнографічну належність особи: *Галичанка, Гуцулка, Гуцулка Ксеня, Подоляночка, Поліська чарівниця, Україночка, Українка, Українкою я народилася, ЩираУкраїнка*.

До етнонімів відносимо політичні гасла або інвективи (лайки), які використовують етноніми «русня» та «москаль» у негативному чи ворожому контексті: *Дякую, Боже, що я не москаль* (особисте твердження, засноване на контрасті з етнонімом «москаль»), *Ні_русні* (гасло-заперечення, що використовує зневажливий етнонім «русня»), *Смерть_москалям* (гасло, що використовує зневажливий етнонім «москаль»), *ХорошихРуськихНеБуває* (політичне твердження, що використовує етнонім «руський»), *Цигани на танку* (етнонім «цигани» у контексті військової анекдотичної ситуації), *Як москаль під лід* (іронічне порівняння). Мотивом вибору етнонімів найчастіше є національна самосвідомість або вираження політичної ворожнечі на етнічному ґрунті.

У групі зоонімів виділяємо: 1) назви тварин: *Бобер, Вовчиця, Кішечка, Мамба* (змія), *Коник, Мурочка, Тигреня*; 2) назви птахів: *Горлиця; Журавка*.

Виокремлюємо складені зооніми, які поєднують зоонім із прикметником, характеристикою, або формують цілу фразу, перетворюючи його на метафору чи характеристику особи: *Біла ворона* (фразеологізм, що позначає неподібність, особливість, виділення з натовпу), *Скажений равлик* (оксюморон, що виражає поєднання повільної тварини з ознакою шаленства і означає парадоксальність), *Киця-бриця* (римоване прізвисько, що вказує на милий та грайливий характер), *Стара кляча* (самоіронічний метафоричний образ коня, що позначає зношеність/втому), *Півник-що-вижив* (символ незламності українців), *Солов'їна пісня* (метафора, що позначає красу голосу або мови), *Добрий день, я*

олень (жартівлива заява про нерозумність), *ЇЖАК-БАНДЕРІВЕЦЬ* (поєднання зооніма з ідеологічною/політичною характеристикою є символом патріотизму).

Серед інших семантичних груп нікнеймів зафіксовано фітоніми – псевдоніми, в основу яких лягли назви рослин: *Бавовна, Вишенька, Жоржина, Кульбабка, Мальва, Мухомор, М'ята*; складені фітоніми, що поєднують назву рослини/плоду з іншими словами або фразами, створюючи метафоричний образ або ідеологічне твердження: *КукуРуЗка* (пестлива форма назви рослини, стилізована з використанням великих літер), *РомаSKA:)* (пестлива форма назви квітки, стилізована та доданий смайлик (емоційний компонент), *Квітонька* (пестлива форма, що підкреслює ніжність та красу), *ПолуницяНеПаляниця* (вирази, що стали популярними під час війни для перевірки на знання української мови, і слугують «паролем» для розпізнавання «своїх»), *Херсонські кавуни* (фітонім, що має патріотичне значення – символ Херсонщини), *Червона калина* (фітонім із культурним та ідеологічним значенням в Україні – символ стійкості, краси).

Фізіоніми – псевдоніми, в основу яких покладено назву явища природи. Зафіксовано фізіоніми, які можна розділити на три основні групи: 1) нікнейми, що підкреслюють енергію, рух та свободу: *=Я_VimeR=* (бажання підкреслити незалежність і постійний рух), *Заручена з вітром, Наречена вітру* (поетична метафора вічної мандрівки, незалежності); 2) назви, зосереджені на ніжності, меланхолії, чистоті та емоційній глибині: *Поцілунок дощу, ^^Шепіт_Дощу^^* (поетизація, чуттєвість, романтичний настрій), ВеселаВеселка (веселка як символ надії, радості та краси після труднощів (дощу); 3) назви, що демонструють важливість, домінантне становище, яскравість та високий статус: *Нескромне сонце* (сонце – центр уваги, джерело світла та тепла).

Творчий потенціал українців невичерпний, тому семантичний простір нікнеймів є широким і динамічним, що зумовлює його постійне оновлення та розширення.

Висновки. Сучасні українці найчастіше використовують мережеві імена як інструмент для самопрезентації. Найбільш численну групу в дослідженні складають титлоніми, що свідчить про пріоритетність соціального маркування: користувачі прагнуть

насамперед заявити про свій статус, рід діяльності або родинну роль. Значну частку займають героніми та френоніми, фіксуючи високу потребу в емоційно-образній самопрезентації через використання літературних масок та опис рис характеру. Встановлено, що автоніми та пренонімі використовуються рідше – інтернет-користувачі прагнуть анонімності. Водночас вибір справжнього імені пояснюється тяжінням до відкритості та потребою сформувати довіру до себе як до професіонала у певній сфері.

Основними мотивами вибору нікнеймів є самоідентифікація (підкреслення унікальності або приналежності до певної групи), психологічна компенсація (примірювання ролей, недоступних у реальному житті), естетична та ігрова функція (використання каламбурів, засобів комічного та графічної стилізації).

Список використаних джерел:

1. Омелюх І. Поняття нікнейма: сутність, основні функції. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*. 2024. Вип. 3(1). С. 77 – 88. URL: https://doi.org/10.58423/2786-6726/2024-1-77-88 (дата звернення: 23.11.2025 р.).

2. Омелюх І. Функційно-прагматичні особливості нікнеймів (на матеріалі сайту KOLO). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки.* 2023. Вип. 2 (100). С. 208 – 217.

3. Попова А. Нікнейм як основний засіб самопрезентації віртуальної особистості в інтернеткомунікації: семантична природа та класифікація (на матеріалі української мови). *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. Вінниця, 2017. Вип. 33 –34. С. 49 – 58.

4. Сазонова Є. Антропонім в Інтернет-комунікації (на матеріалі української, англійської та італійської мов) : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.15. Донецьк, 2013. 190 с.

5. Сазонова Є. Нікнейміка як нова галузь сучасної антропоніміки. *Studia linguistica.* Київ, 2014. Вип. 8. С. 399 – 403.

6. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. 350 с.

Іванна СТРИБУЛЕВИЧ

Рівненська Мала академія наук учнівської молоді, Рівне
Наукові керівники – Наталія ХОМЕЧА,
керівник гуртка РМАНУМ;
Олена ГАНЖА, вчитель Обласного наукового ліцею в м. Рівне
Рівненської обласної ради

ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНІ МАКСА КІДРУКА «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ»

АНОТАЦІЯ. Статтю присвячено осмисленню психологічних і соціальних проблем підліткового віку, зокрема булінгу, емоційної ізоляції та внутрішніх конфліктів, відтворених у романі Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи». Проаналізовано прийоми психологізації персонажів, зокрема головних героїв – Марка Грозана та Соні. Встановлено, що підліткові образи постають як психологічно вразливі та соціально зумовлені, а художній простір і час відображають їхній внутрішній стан. Доведено, що роман має важливе соціальне значення, оскільки актуалізує проблеми сучасних підлітків.

Ключові слова: містичний роман, образ підлітка, прийом психологізації, персонаж, реальний світ, аномалія.

Вступ. «Не озирайся і мовчи» Макса Кідрука – це містичний роман з елементами жахів і техно, виданий у 2017 році видавництвом «Клуб сімейного дозвілля». Він одразу привернув увагу читачів завдяки своїй оригінальній атмосфері та глибокому психологічному змісту. Роман порушує важливі соціальні теми, зокрема проблему взаєморозуміння між батьками і дітьми, що часто призводить до відчуження та емоційної ізоляції підлітків. Додатково М. Кідрук розкриває тему дитячої жорстокості та підліткового бажання втекти від реальності, що є однією з головних тем сюжету. Зі слів самого автора, роман є логічним продовженням його попередніх творів «Жорстоке небо» та «Зазирни у мої сни», де він також досліджував глибокі психологічні й соціальні проблеми. Письменник неодноразово зазначав, що цим твором він хотів допомогти дорослим людям краще зрозуміти підлітків, їхній стан, внутрішній світ, страхи та переживання: «Роман про підлітків, ПРО

14-річних Соню і Марка, але в жодному разі не ДЛЯ підлітків. Багато хто сприймає книгу саме так, але це не правильно. Роман, на мою суб'єктивну думку, підіймає низку неймовірно важливих питань і проблем. Перша з них – це булінг у школі, або у більш широкому сенсі – проблема невмотивованої підліткової агресії, підліткового насильства. Друга – це проблема розриву між поколіннями, між батьками та дітьми… По-третє, це роман про ескапізм (від англ. «escape» – «втеча»; «втекти», «врятуватись» – втеча від дійсності, втрата реальності), про бажання підлітків цілковито відсторонитися від реальності, яка з якихось причин їх не влаштовує» [2]. Також автор наголошував, що дуже ретельно підходить до написання своїх історій, тому для роботи над цим текстом він спілкувався з вчителькою із гімназії: «І вона розказувала мені все, починаючи від того, як реагує школа на те, що дитина приходить з дому побита, до того, як живуть нинішні підлітки… Це допомогло мені значно краще окреслити проблеми, які стосуються підлітків» [2].

Мета. Описати основні прийоми психологізації персонажів у романі Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи».

Основний текст. Психологізація персонажів у романі Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» є одним із ключових художніх механізмів, що формують внутрішню динаміку твору, визначають його емоційну напруженість і забезпечують глибину зображення підліткового досвіду. Хоч роман належить до жанрової літератури, Макс Кідрук не обмежується лінійною дією, а послуговується складною системою психологічних прийомів, які дозволяють максимально точно передати внутрішній світ героїв, їхні переживання, страхи, приховані емоції та травми. Психологічний вимір твору невіддільний від його містичної та технотрилерної складових, але саме він надає текстові глибокої гуманістичної наповненості та робить його вплив на читача особливо сильним. Головним завданням психологізації є не лише розкриття внутрішнього світу героїв, а й показ того, як їхній внутрішній стан змінюється під впливом ситуацій небезпеки, соціального тиску та взаємодії з аномалією, а також як особистісні травми стають рушійним чинником розвитку сюжету.

Психологічна логіка твору побудована передусім навколо образу Марка Грозана. Це персонаж, який проходить розвиток у постійному напруженні між страхом і цікавістю, між самозвинуваченням і прагненням довести власну здатність захистити інших. Його внутрішні стани передаються як через опис емоцій, так і через поведінку героїв: мовчання, вагання, імпульсивні рішення, замовчування проблеми у спілкуванні з дорослими. «Марк здавався надміру зосередженим, проте чоловік знав, що це лиш захисний механізм: насторожена вдумливість приховувала розгубленість і переляк» [1, с. 6]. Особливістю психологізації Марка є те, що його внутрішні монологи та думки подані не як абстрактні міркування, а як емоційні імпульси, що виникають у відповідь на зовнішній тиск. «Марк звів очі. Мамин погляд тиснув, як приставлений до лоба палець. Раптом щось чорне зринуло в його грудях і звузило погляд. Хлопець насупився і труснув головою так, ніби у вухо потрапила вода.

– Ні до кого! – несподівано для самого себе він гаркнув так голосно, що Яна відсахнулася. Її долоня смикнулася, зачепила виделку, і та, гучно дзенькнувши, впала на підлогу.

– Марку? – Брови здибилися дугами.

– Відчепись від мене! – закричав хлопець. – Чого ти пристала?! Я ні до кого не ходив!» [1, с. 24]. М. Кідрук демонструє, наскільки глибоко підліток переживає почуття провини, самотності й страху бути незрозумілим. Внутрішній стан Марка змальовано у стані постійної напруги: у реальному світі він зазнає системного булінгу, натомість в аномальному просторі взаємодіє з втіленими образами власних страхів. Паралельний світ у романі виконує функцію зовнішнього віддзеркалення внутрішнього, тому кожна дія героя у цьому просторі має психологічний підтекст. Його страхи матеріалізуються в образах потвор, деформованих тіл, застиглого часу, що дозволяє читачеві зрозуміти його напружений емоційний стан. «Істота намагалася бігти, проте ноги зашпортувались, і вона падала ницьма, завалювалася відразу всім тілом, не виставляючи рук, неначе комік з епохи німого кіно, проте миттєво підхоплювалася та, погойдуючись, продовжувала вперто дертися до входу в котедж» [1, с. 404].

Психологічний портрет Соні, подруги Марка, вибудовується не через прямі авторські пояснення, а через її реакції, короткі репліки та мовчання. Вона теж переживає складні внутрішні конфлікти. Мовчання стає однією з найпотужніших психологічних технік у романі: воно сигналізує про приховані переживання і травми, неподолані страхи. Соня, з одного боку, прагне самостійності, з іншого потребує підтримки. В її образі поєднано рішучість і внутрішню делікатність. Саме тому її психологічна присутність має великий вплив на Марка, адже він відчуває за неї відповідальність, яка значно перевищує його реальні сили.

Одним із найсильніших психологічних прийомів у романі є зображення травми як центрального чинника, що визначає розвиток персонажів. Травма, пережита Марком, породжує його страх, але водночас змушує шукати межу між смертельною небезпекою і потребою відновити справедливість. «Марк не мав проблем із усвідомленням смерті як явища, натомість його дивувало, якою різною може бути реакція на смерть. Тієї суботи, дорогою зі Львова, від вигляду борсука із розкиданими на снігу нутрощами він ледве не виблював, пізніше, вже вдома, довго не міг заснути, а коли зрештою заснув, йому до ранку снилися кошмари. Справжні, чорт забирай, жахіття! І тепер хлопцю не давав спокою дивний факт: з якого боку не поглянь у стократ жахливіша загибель однокласниці майже не викликала емоцій. Він перелякався, коли побачив Юлю Гришину, проте жалю чи відрази не відчув. Ні тоді, ні зараз. І власна байдужість залишала по собі дошкульне, ніби кістка в горлі, відчуття дискомфорту» [1, с. 17].

Травма Соні, пов’язана з сімейною ситуацією, з її відчуттям самотності та нерозуміння, теж стає одним із рушійних мотивів твору. У цьому контексті аномальний світ постає як простір, у якому травма ніби «заморожується», не даючи персонажам рухатися далі. «–Іди в жопу, – процідила Соня. Витерла очі, демонстративно випнула підборіддя. – Це не все. Я не змогла йому пробачити й почала тікати. Тікала зі школи, тікала ночами з квартири та майже весь час проводила тут. Брала із собою Толкіна чи Льюїса й читала. Іноді купалася. Під кінець грудня мала таку засмагу, що предки почали думати, наче в мене жовтуха…» [1, с. 377].

Як окремий прийом психологізації відзначимо авторський спосіб передачі страху. М. Кідрук уникає шаблонного опису емоцій: замість цього він використовує ефекти загущеного часу, раптового сповільнення рухів, підкресленої тиші, спотворення звуків. Психологічний тиск виражається не у словах, а в реакціях тіла: руки холонуть, серце працює нерівно, погляд розфокусовується. Такий фізіологічний опис страху дозволяє читачеві «відчути» емоції персонажів, пережити їх разом із ними. Це один із найбільш ефективних прийомів створення емпатії в жанровій літературі. «Серце несамовито калатало, мозок гарячково працював, але він не міг нічого придумати. Зрештою хлопчак стиснув крихітні долоні в кулаки й самими губами промовив: «– Їдь. – А ти? – Їдь! – Марк затремтів. Соня зайшла до кабіни, стала до хлопчака обличчям, одначе рушати не наважувалася. Вона тихо рюмсала» [1, с. 407].

Прийом антитези у змалюванні внутрішніх станів персонажа, що перебуває між реальністю та аномалією, також відіграє важливу роль. У реальному світі персонажі поводяться стримано, бояться бути щирими, зважують кожен жест, тоді як в аномалії їхня психіка оголюється. У паралельному світі немає соціальних масок, і тому персонажі поводяться імпульсивно, не приховують страх, паніку чи відчай. Це дозволяє читачеві побачити справжню сутність героїв, їхню незахищеність і вразливість.

Окремим прийомом психологізації персонажів стає вмонтовування в оповідь спогадів. Минуле героїв зображене фрагментарно, у вигляді коротких, часто травматичних епізодів. Спогади з'являються не як пояснення, а як раптові спалахи внутрішньої напруги. Така техніка відтворює механізм роботи людської пам'яті, яка особливо гостро реагує на стрес і травму: «Марк пригадував мляве, напрочуд невиразне відчуття важкості в животі, ніби переїв і от-от почнеш блювати, але поза тим – нічого. Він витріщався на кучугуру м'яса, яка нещодавно була його однокласницею, і не відчував нічого, крім отупілого подиву. Не було того пекучого відчаю, як тоді, на затиснутій лісом дорозі за Бродами, коли здавалося, начебто під тобою горить земля і ти нічого із цим не можеш удіяти» [1, с. 21].

Висновки. Завдяки складній системі психологізації персонажів роман Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» набуває глибини й

емоційної сили. Герої змальовані не просто як учасники містичних подій у паралельному просторі, а живими, вразливими підлітками, які борються із зовнішніми та внутрішніми загрозами. Макс Кідрук демонструє, що справжній жах у романі полягає не стільки в існуванні загадкової аномалії, скільки у внутрішніх конфліктах, які кожен із героїв змушений подолати. Психологізація робить сюжет не просто містичним або технічним, а проникливим, травматичним і суголосним для юного читача. Саме завдяки цьому роман викликає сильний емоційний відгук і набуває важливого значення в контексті сучасної української літератури, де психологічна точність дедалі більше визначає художню якість тексту.

Список використаних джерел:

1. Кідрук М. Не озирайся і мовчи: роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2024. 512 с.

2. Кідрук М. «Проза – це на 100% робота». *Літакцент.* 2013. 27 травня. URL: http://litakcent.com/2013/05/27/kidruk-proza-ce-na-100-robota (дата звернення 10.12.2025).

Соломія ТАРАС
ВСП «Рівненський економіко-технологічний фаховий коледж НУВГП», Рівне
Наукові керівники – Євген ВОКАЛЬЧУК, викладач-методист, канд. пед. н., доц.; Ольга ЛЕХНОВСЬКА, старший викладач, член Спілки дизайнерів України

СИМВОЛІЗМ ТА НОВАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ РІВНЕНСЬКОЇ ХУДОЖНИЦІ ЛЮДМИЛИ ДАХОВОЇ

АНОТАЦІЯ. У тезах досліджується творчість рівненської художниці Людмили Дахової як важливе явище сучасного українського образотворчого мистецтва. Проаналізовано основні етапи формування її авторського стилю, особливості художньої мови та вплив сучасних мистецьких тенденцій на розвиток творчості мисткині. Значну увагу приділено дослідженню символічної системи у живописі художниці, використанню нефігуративних

форм, експресивної графіки та авторського напряму «поезографіка», що поєднує візуальні образи з філософським змістом.

Розглянуто роль міжнародних мистецьких контактів і участі у творчих проєктах у становленні індивідуальної художньої манери авторки. Визначено характерні риси її живопису, зокрема використання динамічних ліній, символічних знаків, геометричних елементів та емоційно насиченої колористики. Дослідження спрямоване на осмислення значення творчості Людмили Дахової у контексті розвитку сучасного українського мистецтва та виявлення новаторських підходів до художнього вираження.

Ключові слова. Сучасне мистецтво, живопис, символізм, нефігуративне мистецтво, поезографіка, художниця Людмила Дахова.

Вступ. Сучасні мистецькі процеси в Україні потребують глибокого наукового осмислення творчості митців, які формують нові художні напрями. Особливий інтерес становить аналіз робіт художників, що працюють у модерному та контемпорарі-арт напрямі. Однією з таких мисткинь є Людмила Дахова, творчість якої відзначається самобутністю, експресивністю та символічним наповненням [1].

Мета. Метою дослідження є аналіз символізму та новаторських рис у творчості рівненської художниці Людмили Дахової, а також визначення особливостей формування її авторського стилю.

Матеріали та методи. У дослідженні використано такі методи: мистецтвознавчий аналіз художніх творів, порівняльний метод для зіставлення творчості мисткині з сучасними тенденціями мистецтва, історико-культурний метод для вивчення умов формування її стилю, а також метод узагальнення наукових джерел.

Основний текст. Творчість Людмили Дахової є яскравим прикладом розвитку сучасного українського модерного мистецтва. Художниця працює у власній графічній манері, яка сформувалася під впливом нових мистецьких тенденцій та міжнародних культурних контактів. Важливу роль у становленні її творчості відіграли арт-симпозіуми та співпраця із зарубіжними митцями контемпорарі-арту [1].

Початковий етап творчості мисткині пов'язаний із графічними роботами, у яких уже простежуються риси майбутнього авторського стилю – «поезографіки» [2]. Цей стиль поєднує елементи поетичного мислення та графічної виразності. Згодом у роботах художниці з'являється більш виразна експресія, насиченість кольорів і складні композиційні рішення.

Особливий період творчого зростання припадає на 2010–2014 роки, коли Людмила Дахова утверджується у напрямах інтуїтивно-експресивного та метафізичного нефігуративного живопису. Її картини характеризуються емоційністю, символічністю та глибоким філософським змістом .

Художня мова авторки вирізняється використанням різких ліній, багатошарових штрихів та яскравих кольорових поєднань, серед яких домінують червоний, чорний і золотий кольори. У композиції робіт важливу роль відіграють символічні елементи — руни, числа, геометричні фігури, що створюють своєрідний зашифрований художній текст [3].

Висновки. Проведений аналіз творчості Людмили Дахової дозволив визначити основні особливості її художнього стилю, серед яких: символізм, експресивність, використання нефігуративних форм та авторський напрям «поезографіка» [2]. Встановлено, що творчість художниці поєднує традиції модерного мистецтва із сучасними художніми пошуками.

Отже, творчість Людмили Дахової є важливим явищем у сучасному українському мистецтві. Її художні роботи відображають нові тенденції розвитку модерного живопису та характеризуються глибоким символічним змістом. Самобутній стиль мисткині сприяє розвитку сучасного мистецького середовища та формує нові напрямки художнього мислення.

Список використаних джерел:

1. Березюк Т. І. Дахова Людмила Борисівна. *Енциклопедія Сучасної України*. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: https://esu.com.ua/article-23675 (дата звернення: 17.03.2026).

2. «Зашифровує» свої картини художниця Людмила Дахова. Її персональна виставка презентується у галереї європейського живопису «Євро-Арт». URL: https://7dniv.rv.ua/dozvillya/afisha-rivnoho/zashyfrovuie-svoi-kartyny-khudozhnytsia-z-rivnoho/ (дата звернення: 17.03.2026).

3. Осінні посиденьки з художницею Людмилою Даховою 07/11/22 URL: https://rivnecbs.com.ua/news/1990-osinni-posidenki-z-hudozhniceju-ljudmiloju-dahovoju (дата звернення: 25.03.2026).

Ангеліна ФЕДІК
ВСП «Рівненський економіко-технологічний коледж НУВГП», Рівне
Наукові керівники – Віктор ДЕМ'ЯНЮК, канд. пед. н.; Наталія САВЧУК, викладач української мови та літератури, викладач-методист

ПОСТАТЬ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРНО – КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РІВНЕНЩИНИ

АНОТАЦІЯ. Вивчення життєпису та творчості відомих діячів літератури, зокрема письменника – емігранта Євгена Маланюка, уродженця Херсонщини, через систему досліджень про перебування на Волині, стало основою літературно - краєзнавчої розвідки. У хронологічній послідовності вказано час, події, місця перебування Євгена Маланюка на Рівненщині, зазначено твори, присвячені Волині. Дослідження підтверджується спогадами письменника Уласа Самчука, статтями літературознавців Миколи Ільницького, Леоніда Куценка.

Ключові слова: літературне краєзнавство, краєзнавчі розвідки, поезії, світлини, спогади, мемуари, пам'ятки архітектури, Перша світова війна, Рівне, Волинь.

Вступ. Літературне краєзнавство як галузь літературознавства акумулювало основні віхи духовного життя нації та стало формою збереження національної ідентичності в контексті епохи національного відродження. Предметом літературного краєзнавства

є діяльність місцевих письменників, перебування в регіоні визначних вітчизняних діячів літератури, відображення краю в художній літературі, мемуаристика. Зв'язки письменників із місцевістю зазвичай досліджуються комплексно: за біографічними даними, тематикою творчості, прототипами образів – персонажів, описом подій, що відбуваються на теренах краю, картинами побуту й природи, відтворенням місцевого колориту. Матеріали усіх досліджень використовуються у працях із історії літератури, музейній роботі, під час спорудження пам'ятників письменникам, встановлення меморіальних дошок, присвоєння імен письменників освітнім закладам, найменування вулиць, майданів, створення туристичних путівників тощо.

Знаними в Україні науковцями в галузі краєзнавства є В. Лесик, В. Мацько, Є. Пасічник, П. Ротач, В. Панченко, Л. Куценко.

Піонерами літературознавчих розвідок на Рівненщині стало краєзнавче товариство, обласна організація письменників України; ґрунтовні праці з питань літературного краєзнавства були написані І. Пащуком, А. Жив'юком, Я. Поліщуком, Г. Дем'янчуком, Л. Рибенко, А. Криловцем, Є. Цимбалюком тощо.

Літературні традиції Рівненщини мають тисячолітню історію, що бере свій початок ще в добу Київської Русі. Вони пережили свій найвидатніший період у XVI столітті, у пору нашого першого національного відродження (створення Пересопницького Євангелія, могутня течія полемічної літератури Острога, пов'язана з іменами Герасима і Мелетія Смотрицьких, Івана Вишенського). Перша половина XIX століття зберігає імена Миколи Костомарова, Пантеймона Куліша і Тараса Шевченка. Рівненщину відвідали Іван Нечуй – Левицький, Леся Українка, Олена Пчілка. Початок XX століття уславлений усесвітніми іменами земляків Уласа Самчука, Бориса Тена, Валер'яна Поліщука, Галини Журби.

Мета. З'ясувати достовірність перебування на Рівненщині Євгена Маланюка та відображення цього періоду у житті та творчості письменника.

Матеріали та методи. У дослідженні використано методи аналізу наукових джерел, біографічний, культурно – історичний, краєзнавчий, компративний.

Основний текст. Яскравою сторінкою у літературі Рівненщини є творчість письменників діаспори: Олекси Стефановича, Оксани Лятуринської, Євгена Маланюка, Леоніда Мосонедза, Олени Теліги, Олега Ольжича, Юрія Горліс – Горського, які пов'язані своїм життям та творчістю з нашим краєм.

Постать Євгена Маланюка згадується краєзнавцями у контексті презентацій світлин старого Рівного, зокрема однієї з найстрашніших вулиць, нині Симона Петлюри, яка у різні часи міняла назву. Була вона Аптекарська, Гоголівська, 13-ої Дивізії (за Польщі), СС – штрасе (за часів німецької окупації), Червоноармійська (за радянської влади). Окрасою вулиці була розкішна кам'яниця, що є на всіх світлинах старого міста. Пам'ятка еклектичної архітектури з елементами неоромантизму кінця XIX – початку XX століття. Належала вона представникам заможної родини купців Гальперіних, власників численної нерухомості не лише в Рівному, а й у Києві. У двоповерховому будинку був готель, перукарня, книжковий магазин, фотосалон «Слов'янська фотографія».

У грудні 1916 року бійці Західного фронту (Перша світова війна) 2-го Туркестанського стрілецького полку розквартирувались у Рівному. Двадцятилітній прапорщик Євген Маланюк, одного недільного дня, одягши офіцерський однострій, вирушив ознайомитися з цим непримітним прифронтовим містом. Мандруючи короткими вулицями і вуличками, натрапив на розкішну кам'яницю. Архітектурне вирішення будинку не поступалося кращим спорудам Києва, які нещодавно спостерігав випускник Київської військової школи Євген Маланюк. У фотосалоні офіцер зробив знімок на пам'ять.

Саме ця рівненська світлина не оминула жодного видання, присвяченого творчості Євгена Маланюка. Зроблена вона, як засвідчує авторський знак фотомайстра, наприкінці грудня 1916 року, фотографом Шахною Гальперіним. Цей фотознімок – документальне підтвердження молодого Євгена Маланюка у військовому однострої, єдине в іконографічний спадщині митця, віднайдене у поетовому архіві Вільної академії наук у США [1].

Євген Маланюк ще не раз побуває у Рівному. Фатальної осені 1919 року під час жорстоких боїв на теренах нашого краю Армії

УНР з більшовиками йому, ад'ютантові отамана Василя Тютюнника довелося забрати з поля бою хворого на тиф командувача і доправити залізницею до Рівненського госпіталю. Лікарям не вдалося врятувати генерала. 9 грудня 1919 року ад'ютант Євген Маланюх поховав свого командира на Дубенському цвинтарі у Рівному.

Втрата отамана Василя Тютюнника змусила Євгена Маланюка, згодом знаного письменника, взятися за перо. Свою широко знану «Баладу про Василя Тютюнника» – твір у трьох частинах з епіграфом – Євген Маланюк написав у 1930 році. У липні 1936-го на рівненському цвинтарі – поезію «Над могилою Василя Тютюнника» яка згодом стала своєрідним епіграфом до «Балади». Саме в такому варіанті твір було передруковано Уласом Самчуком у часописі «Волинь» 16 листопада 1941 року в Рівному.

У ряді творів Євгена Маланюка «найяскравішого представника емігрантської поезії, одного з найталановитішим українських поетів двадцятого століття» [3] зримо пульсують картини нашого краю, який додав поетові натхнення, вселяв віру у день прийдешній. Уже самі назви волинських міст асоціювались в Маланюка з могуттю та силою України минулого: «І стоять вартові, що кремезні імена / Їхні – Дубно, Крем'янець, Острiг» [2].

Висновки. Отже, провівши літературно – краєзнавчу розвідку, дослідивши події, пов'язані з перебуванням Євгена Маланюка на Рівненщині (служба у війську за часів Першої світової війни – 1916 рік та за часів Директорії в Армії УГР - 1919 рік), маємо всі підстави стверджувати, що життєвий і творчий шлях письменника пов'язаний з Рівним. Свідченням цьому є і ряд поетичних творів, присвячених нашому краю.

Рівне для Євгена Маланюка залишилось і містом юності, мрій, надій, і містом змужніння, військового гарту, становлення, і містом пам'яті про нездійснену державницьку ідею.

Список використаних джерел:

1. Куценко Л. І спомину непроминуча кара. *Євген Маланюк: подорожі Україною 1926-1943*. Кіровоград: Спадщина. 2006. 69 с.

2. Маланюк Є. Поезії. Київ: Радянський письменник, 1992. 310 с.

3. Маланюк Є. Блакитний день Волинської землі. Твори. Рівне: Азалія, 2013. 112 с.

4. Савчук Н., Приходько О. Літературне краєзнавство: навчально-методичний посібник. Рівне, 2023. 56 с.

Поліна ХИЖНЯК

ВСП «Рівненський економіко-технологічний коледж НУВГП», Рівне

Наукові керівники – Катерина МИХАСЮК, канд. пед. н., Наталія САВЧУК, викладачка української мови та літератури, викладач-методист

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА В ЕКОНОМІЧНИХ ПРАЦЯХ ІВАНА ФРАНКА

АНОТАЦІЯ. Сучасні мовознавчі розвідки зумовлюють тлумачення об'єкта лінгвістичного пізнання – мови – не лише, як системи знаків, а також як важливого засобу впливу та комунікації. Для пізнання мови економічних праць І. Франка, актуальне вивчення їх словника – як основи наукового стилю кожного конкретного тексту. Компонентна і лексико-тематична організація цього словника безпосередньо пов'язані з жанрово-стильовою належністю, тематичними особливостями текстів. Незважаючи на ґрунтовність і значну кількість літературознавчих та лінгвістичних досліджень творчості І. Франка, термінологічній лексиці в економічних працях недостатньо було приділено уваги щодо спеціального лінгвістичного вивчення.

Ключові слова: мовно-семантичні зв'язки, загальнонаукова термінологія, вузькоспеціальна термінологія, економічна термінологія, лексико-тематичні групи, засоби платежу.

Вступ. Всеобіймаюча спадщина геніального Івана Франка, ювілей якого ми відзначатимемо у цьому році (1856 – рік народження, 1916 – рік пам'яті) не підлягає жодному сумніву на світовому рівні. Аналізуючи творчу спадщину Великого Каменяра, Михайло Грушевський визначив: «Різноманітність його інтересів, потягів і тем роботи була надзвичайна, і не було такої сфери, де його не тягло б примножити свою працю: Він не гордував ніякою

працею, коли вона в його компетенції десь зв'язувалася із загальнішими проблемами економічного, культурного чи політичного піднесення українського народу» [1].

Його художні твори та наукові праці не раз потрапляли у поле дослідницької уваги мовознавців. Визначна роль Івана Франка у стилістичному збагаченні ресурсів української літературної мови кінця XIX – початку XX ст. Ознайомившись з художніми текстами «Перехресні стежки», «Борислав сміється», «Boa constrictor», «Основи суспільности», «Добрий заробок», оповіданнями бориславського циклу, спостерігаємо сюжети, у яких загальновживані слова (питомо українські та запозичені) характеризують стиль епохи та стосунки між людьми.

Мета. З'ясувати основні фрагменти термінологічної лексики в економічних працях І. Франка, приналежність до певної лексико-тематичної класифікації.

Основний текст. Особливої уваги заслуговують наукові праці, які безпосередньо торкаються фінансів, економічної теорії і практики тогочасного періоду. Фінансові та економічні праці Івана Франка увійшли до двох книг 44-го тому зібрання творів письменника у п'ятдесяти томах. Зокрема, до першої книги названого тому ввійшло понад 80 праць, які були написані у 1878 – 1887 рр., а решта – відповідно до другої книги за 1888 – 1907 рр. Привертає увагу назва окремих статей: «Бюджетний кошторис п. Вишнеградського», «Злидні Галичини в цифрах», «Лихварство в Галичині», «Потреби аграрної статистики».

За мовою економічних праць І. Франка формується термінологічний словник, як основа наукового стилю кожного конкретного тексту, пов'язана з жанрово-стильовою приналежністю та тематикою.

Інформативний матеріал текстів, його словник здебільшого зорієнтовані не на фахівців-економістів, а на «середнього» читача. Водночас змістове і цільове навантаження у цих працях, як зразках наукового стилю, має усе-таки термінологія.

Розглянувши загальнонаукову термінологію у працях Івана Франка, зазначаємо вузькоспеціальну, економічну. Науковиця Зоряна Висоцька виділяє певні лексико-тематичні групи: «назви засобів платежу», «назви закладів які здійснюють фінансово-

кредитні операції», «назви фінансово-кредитних операцій та фінансових дій», «назви грошового результату фінансово-кредитної операції», «назви фінансових і кредитних документацій та цінних паперів», «назви суб'єктів економічної діяльності», «назви фінансових стягнень», «назви сукупності цінностей», «назви показників величин, одиниць виміру, які використовують у кредитно–фінансових операціях» [2].

До лексичного ядра тематичної групи «назви засобів платежу» відносять терміни: *гроші, валюта, рента, листи, заставні, купони платні, карбованець, копійка, гульден, паперовий карбованець, злотий, ринський, крейцер, цент*. Їх об'єднує міра вартості при купівлі-продажі.

Загальновживаний іменник гроші у Економічному словнику пояснюється, як «економічна категорія, що означає специфічний товар, який виконує у суспільстві роль загального еквівалента» [3].

У статтях «Бюджетний кошторис п. Вишнеградського», «Злидні Галичини в цифрах», «Лихварство в Галичині», «Потреби аграрної статистики» термін гроші має об'єднане поняття і виконує роль загального еквівалента. «Коли обчислити суму податків різних країн порівняно з кількістю жителів і перевести усі гроші на австрійські, то на кожного жителя припадає тягар оподаткування» [5]; «...бюджетний кошторис виразно свідчить про те, що на внутрішні видатки Росія грошей не потребує, а якщо їх позичити, то, зрозуміло, тільки у військових цілях — ну, а в такому разі європейських капіталістів «немає вдома»» [5]; «Позики давалися частково грішми, частково натурою» [5].

Окрім загальновживаного іменника гроші виокремлено вужчі значення, що є складовими досліджуваного терміна: валюта (іноземні гроші) і рента (грошова виплата): «Ще в р. 1784 цісар Йосиф II наказав завести в нашім краю, хоч би з примусу, громадські шпихліри, а надто велів із різних фондів при губернії утворити шпихліровий фонд, який уже по кількох літах виносив звиш півтора мільйона ринських тодішньої віденської валюти» [5]; «Щодо ренти амортизаційної, то ходить тут тільки о легальну переміну давно існуючого довгу на одностайну ренту, а се ніяке нове обтяження» [5].

Навколо термінів, які виражають родові економічні поняття, об'єднуються терміни, що є виразниками видових понять: *карбованець, злотий, гульден (флорин), паперовий карбованець, злотий, ринський, крейцер, цент*: «налагодження курсу російського карбованця», «паперовий карбованець є позичковим карбованцем», «бюджетний кошторис оцінював курс золотого карбованця» [5]; «Туреччина не сплатила й копійки тієї контрибуції» [5]; «Процент нараховувався переважно від гульдена тижнево. Звичайно брали по центу від гульдена (52 проценти) в Городенському повіті» [5]; «селянинові нараховували процент від ринського тижнево» [5]; «від часів Йосифа II аж до кінця 1829 р. виносила без процентів мало що не 170 000 фл[оринів], а з нарослими процентами звиш 210 000 фл[оринів]» [5].

Висновки. Отже, термінологічний словник економічних праць І. Франка формують два визначальні фрагменти – загальновживана книжна лексика та власне економічні терміни, У свою чергу, структуру, системність і повноту економічного словника висвітлює його лексико-тематична класифікація.

Терміни, які входять до складу окреслених лексико-тематичних груп на прикладі «назв засобів платежу» засвідчують історичну динаміку – одні перефразовуються і залишаються в мові, як історизми, інші збереглися в системі сучасної економічної термінології.

Список використаних джерел:

1. Басс І., Каспрук А. Іван Франко: життєвий і творчий шлях. Київ: Наукова думка, 1983. 286 с.

2. Висоцька Е. Економічні терміни в мові наукових праць Івана Франка: лексико-тематичні групи. *Культура слова.* 2015. №83. С. 96–106.

3. Економічний словник / уклад. Й. С. Завадський. Київ: Кондор, 2006. 355 с.

4. Сучасна українська мова / за ред. О. Д. Пономаріва. Київ: Либідь, 2001. 398 с.

5. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1984. Т. 44. 696 с.

Каріна ЧАМБУЛА
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Анастасія СІБРУК, канд. філол. н., доц.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙ У ДИСКУРСІ ФАНАТСЬКИХ СПІЛЬНОТ

АНОТАЦІЯ. Сьогодні в світі неможливо представити будь-який фільм, серіал, книгу, гру або відомих співаків без власного фандому, а сам фандом не може існувати, якщо в ньому немає шанувальників та поціновувачів. Але, фан-спільноти також стають центром, де люди не тільки просувають улюблені твори, тим самим роблячи їх популярними завдяки фанатському контенту, але й створюють власний світ з його правилами, мовою та постійним шумом. Емоційність у таких дискурсах часто виходить за межі стандартної лексики, трансформуючись у гіперболізовані конструкції та графічні засоби, тому метою нашого дослідження став аналіз специфічного тезаурусу (сленг, запозичення, абревіація), що використовується фанатами аніме, k-pop та літературних фандомів для вербалізації інтенсивних почуттів.

Ключові слова: соціальні комунікації, лінгвокультурологія, вербалізація емоцій, фандом, k-pop сленг, аніме-спільнота, веб-культура.

Вступ. Комунікація у фанатських спільнотах, або ж фандомах, має яскраво виражений афективний характер, який несхожий ні на що інше. Як відомо, основною метою спілкування, в незалежності від форми, є не лише обмін інформацією, також чимало важливе спільне проживання емоційного досвіду (емпатія, захоплення, розчарування). Вербалізація емоцій в цій ситуації виконує своєрідну функцію «свій-чужий», маркуючи приналежність до певної субкультури. Кожна спільнота формує власний лексикон, використовуючи запозичену лексику за походженням та термінологію. Як приклади можна взяти k-pop, аніме та літературу.

Мета дослідження полягає в аналізі вербалізації емоцій у дискурсі фанатських спільнот.

Основний текст. У дискурсі корейської поп-музики емоції частіше вербалізуються через кореїзми, такі як біас (편견 – улюблений учасник, кумир), камбек (comeback – повернення. Використовується в контексті повернення групи на сцену після довгої відсутності в медіапросторі), нуна, оппа або хьон (кор. 누나 – старша сестра; кор. 오빠 – старший брат; кор. 형 – ввічливе звернення до когось старшого. Ці терміни є виявом прихильності). Дж. Й. Квон зазначає, що фанати створюють унікальний лексичний пласт, де терміни на кшталт "bias" або "oppa" слугують не лише для ідентифікації об'єкта захоплення, а й для маркування інтенсивності особистої прихильності в цифровому просторі [3].

В спільноті прихильників японської анімації, тобто аніме, використовуються терміни на позначення архетипів почуттів: цундере (яп. ツンデレ) – архетип персонажа, що проявляє почуття до предмету симпатії, межуючи між коханням та ненавистю до нього й ревнощами до інших з подальшою помстою; кудере (яп. クーデレ) – персонаж, частіше за все з флегматичним темпераментом, зазвичай апатичний та не проявляє яскравих емоцій. Також використовуються вигуки, як каваї, сугої (яп. かわいい – мило, няшно; すごい- круто, неймовірно) для універсальний маркер розчулення та рівень захоплення. Як зазначає О. Кравченко, лексика фанатів є динамічною системою, де іноземне слово стає не просто назвою об'єкта, а емоційною оцінкою [1].

У сфері фанфікшену, де фанати можуть придумувати різні твори про улюблених персонажів та додумувати інший хід сюжету замість загальноприйнятого канону, вербалізація емоцій часто відбувається через арготизми та запозичення. Більшість таких словесних конструкцій прийшли з відомого open-source репозиторію фанатської творчості Archive Of Your Own, або AO3, який станом на 1 травня 2024 року містить 12 900 000 робіт у понад 64 860 фандомах.

Наприклад, фрази «я в сльозах», «мені боляче», «це розбило мене» використовуються для висловлювання сумних почуттів та співчуття персонажам та їх долі в кінці розповіді; фрази на кшталт «я кричу», «це канон у моїй голові» та «мої нерви не витримали»

більше мають мемний контекст й стійкі формули, але при цьому їхня функція в передачі емоції все одно залишається незмінною. Фан-тексти ґрунтуються на емоційній реакції на програму, надаючи простір, де ці емоції можна висловити та поділитися з іншими [2].

Висновки. Отже, мова фанатів характеризується високим ступенем гіперболізації та експресивності. Емоції часто виражаються через специфічний неосленг, що виконує роль маркера «свій-чужий» та дозволяє стисло передати складні психологічні стани. Емоційне мовлення у цих спільнотах спрямоване не лише на самовираження, а й на солідаризацію. Спільне проживання емоцій від контенту (співпереживання персонажам, захват від творчості ідолів) формує особливий терапевтичний простір, де вербальні конструкції слугують інструментом побудови колективної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Кравченко О. С. Когнітивно-дискурсивні особливості мережевого сленгу фанатських спільнот. *Наукові записки Серія: Філологічні науки*. 2021. Вип. 194. С. 45–51.

2. Jenkins H. Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture. Updated 20th anniversary ed. New York : Routledge, 2012. 384 p.

3. Kwon J. Y. The Lexicon of K-pop Fandom: From Local Terms to Global Expressions. *Journal of World Languages*. 2019. № 5(2). P. 112-135.

Дарина ЧЕРНІЙ
Рівненська Мала академія наук учнівської молоді,
Рівненський ліцей №27 Рівненської міської ради, Рівне
Наукові керівники – Ольга ВОЗНЮК, вчитель
Рівненського ліцею № 27 Рівненської міської ради;
Людмила ВОРОБЙОВА, канд. філол. наук, доц.,
керівник гуртка РМАНУМ

КОНЦЕПТ «КНИГА» У НАРАТИВНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ РОМАНУ САРИ НІШІ АДАМС «СПИСОК ДЛЯ ЧИТАННЯ»

АНОТАЦІЯ. Об'єктом дослідження є роман англійської письменниці індійського походження Сари Ніші Адамс «Список для читання». У статті аналізується художня специфіка концепту «книга» в його зв'язках із компонентами художнього світу роману. Роман Сари Ніші Адамс є оригінальним інтертекстом, в основі якого лежить список із восьми абсолютно різних книг. Визначено особливості наративної організації тексту роману, де психологізація наративу поєднується з особистісно-психологічною детермінацією художніх текстів, які читають персонажі.

Ключові слова: концепт, книга, читання, інтертекстуальність, наратив, детермінація, рецептивна естетика.

Вступ. Актуальність нашої наукової розвідки зумовлена важливістю проблеми книги і читання в сучасному світі, коли інформаційно-культурний простір усе більше захоплюється інтернетом. Ця тема привертає увагу багатьох науковців (праці М. Зубрицької, Р. Кохан, Л. Мацевко-Бекерської та ін.). Аналіз образу книги на концептуальному рівні сприяє «розумінню ідіостилю письменників з позицій національної, культурної традиції та загальнолюдських духовних цінностей» [7, с. 69].

Теоретико-методологічну базу дослідження склали наукові праці з проблем інтертекстуальності (В. Просалова, Л. Статкевич, М. Шаповал та ін.) та наративної організації тексту (Т. Кушнірова, І. Папуша, О. Ткачук), ідеї рецептивної естетики (В. Ізер, М. Зубрицька, Г. Сюта, Н. Трефяк); лексикографічні видання.

Мета. Дослідити художню специфіку концепту «книга» в його зв'язках із компонентами художнього світу роману.

Основний текст. У романі «Список для читання» концепт «книга» як стійкий повторюваний образ є центральним. Його художня реалізація пов'язана зі всіма персонажами твору — мешканцями передмістя Лондона Вемблі. Список із восьми книг є сюжетним центром наративу. Він сформував нову читацьку спільноту, яка згуртувалася навколо бібліотеки.

На етапі зав'язки їхні історії існують окремо і ніщо не натякає, що долі самотнього 70-річного Мукеша і підлітка Аліші перетнуться. У процесі розвитку наративу герої зустрічаються в

бібліотеці і взаємодіють через список. У кульмінаційний момент роману зовнішні і внутрішні світи персонажів остаточно зближуються. Це підкреслює лейтмотив твору – книга зцілює, об'єднує, сприяє самопізнанню і саморозвитку. Герої прийшли до спільної позиції: «Ніколи не пізно братися до літератури» [1, с. 91].

Роман є поліфонічним, адже в ньому виявляється «розмаїття індивідуальних голосів, які художньо організовані в тексті» [2, с. 404]. У творі «Список для читання» спостерігається явище, коли «один текст тематизує інший, розкриваючи його специфічність» [8, с. 108]. Такі ознаки у теорії інтертекстуальності називають референцією — це «відношення включеного у мовлення елемента до об'єктів дійсності (реальної або текстової)» [8, с. 108].

Роман Сари Ніші Адамс є оригінальним інтертекстом, в основі якого лежить список книг для читання, що включає такі твори: Гарпер Лі «Убити пересмішника», Дафна дю Мор'є «Ребекка», Халед Госсейні «Ловець повітряних зміїв», Янн Мартель «Життя Пі», Джейн Остін «Гордість та упередження», Луїза Мей Олкотт «Маленькі жінки», Тоні Моррісон «Кохана», Вікрам Сет «Підходящий хлопець». Комунікація героїв роману «Список для читання» відбувається у формі відгуків про тексти, що виявляється у наративній організації художнього світу твору. У романі психонарація відіграє ключову роль. Наратив «Списку для читання» організований як складна мозаїчна конструкція, що пов'язує авторку, людей і книги, або, за вдалим висловом С. Сушка, «як калейдоскопічна зміна об'єктів» розповіді [4, с. 150]. Кожен персонаж знаходить у прочитаних книгах паралелі зі своїм життєвим досвідом, своїми емоціями.

У романі наявні декілька наративних рівнів. Зовнішній (подієвий) фіксує життєві ситуації, буденні, з мінімальною динамікою. Він слугує фоном для інтертекстуального наративу, який реалізує принцип рецептивної естетики, коли читання перетворюється на центральну подію. Ми взяли до уваги теоретичний коментар подібної ситуації у статті Л. Мацевко-Бекерської: «Парадоксальність контакту читача із твором вбачається передусім у свідомій синхронізації вимислу та реальності – фікційний світ художнього твору вписується у цілком реальні образи у свідомості читача» [3, с. 199].

Домінантним у романі «Список для читання» є психологізований наратив, сконцентрований більше на думках, емоціях, переживаннях персонажів. Сюжет та інтертекстуальність виконують роль каталізатора складного внутрішнього зростання героїв. Таким чином наративна організація перетворює простий лінійний сюжет на багаторівневу архітектоніку, зі складним переплетенням реального життя і вигаданих книжкових історій, які формують сюжет.

Сара Ніша Адамс перетворює історію про бібліотеку на дослідження внутрішнього світу персонажів. Психологізація наративу досягається завдяки тому, що емоційні реакції на події важливіші, ніж самі події. Інтертекстуальність використовується, щоб зобразити, як герої вчаться усвідомлювати власні проблеми, переживаючи чужі вигадані історії, про які розповідається у книжках.

У сучасних літературознавчих дослідженнях простежується нова тенденція, присвячена тріаді «автор-твір-читач», акцентується вагомість засад рецептивної естетики, яка «сколихнула загал і стала новим втіленням у сучасному науковому просторі» [6, с. 309]. Рецептивна естетика – «наукова теорія, що вивчає механізми сприймання тексту з урахуванням часових, соціокультурних та індивідуально-психологічних чинників» [5, с. 65].

У працях засновників рецептивної естетики німецьких літературознавців Г.Р. Яусса та В. Ізера йдеться про активний творчий характер читання, про взаємний вплив твору і читача, про «зміщення уваги із проблем творчості та літературного твору на проблему його рецепції», так зазначається в «Антології світової літературно-критичної думки» [2, с. 347]. Тому, за словами В. Ізера, «аналіз літературного твору повинен враховувати не тільки текст, але й форми відгуку на цей текст» [2, с. 349]. Читач сприймає смисл прочитаного і водночас інтерпретує його відповідно до своїх якостей, відбувається своєрідна комунікація: текст — читач, але головним у цьому процесі виступає читач. Сара Ніша Адамс пропонує незвичайну наративну стратегію подвійного читання. Читач роману дізнається про історії героїв, на життя яких впливають прочитані книги, і в такий спосіб осмислює власний досвід, пізнає себе. Такий прийом поєднує особистісно-психологічну детермінацію

з психологізацією наративу. Письменниця вкладає в уста Мукеша дуже важливі думки про те, що прочитані історії можна інтерпретувати по-різному, що в книжках можна багато навчитися, що книги показують світ, а не ховають його. Наративна логіка роману визначається особистісно-психологічними травмами, кризами, екзистенційними пошуками персонажів.

Висновки. Дослідження підтверджує концептуальну ідею роману «Список для читання»: навіть в епоху цифрових технологій людям потрібні книги, а книгам потрібні читачі. У цьому тексті ключову роль відіграє психонарація. Зовнішні події подаються через психологічне сприйняття персонажів. Книги, які читають герої, служать інструментом самопізнання і самотерапії. Емоційні реакції на події важливіші, ніж самі події. Сюжет та інтертекстуальність виконують роль каталізатора складного внутрішнього світу героїв.

Список використаних джерел:

1. Адамс Сара Ніша. Список для читання: роман. Київ : ВИДАВНИЦТВО РМ, 2024. 312 с.

2. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001. 832 с.

3. Мацевко-Бекерська Л. Концепт читання як умова організації наративу в дитячій літературі. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство.* 2009. Випуск ХХ. С. 299 – 309.

4. Сушко С. Еволюція форм психологізму в новітній англомовній літературі: від Джеймса Джойса до постмодерністського неовікторіанського роману. *ПВНЗ «Краматорський економіко-гуманітарний інститут». Іноземна філологія*. 2014. Випуск 126. Ч.2 С. 145 – 153.

5. Сюта Г. Текст як об'єкт пізнання і стрижневе поняття рецептивної естетики. *Українська мова.* 2017. №3. С.74 – 76.

6. Трефяк Н. Категорія стилю в рецептивній естетиці як міждисциплінарній науці. *Питання літературознавства*. Випуск 77. С. 308 – 314.

7. Фісак І. Категорія «концепт» у сучасному науковому дискурсі. *Філологічні науки.* 2014. № 17. С. 69 – 77.

8. Шаповал М. Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика: навч. посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 167 с.

Марина ЧУПРИНА
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Людмила ДОБРОВОЛЬСЬКА, викл.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ ТА ЛОГІСТИКИ

АНОТАЦІЯ. У дослідження розглядаються особливості перекладу професійної термінології у сфері транспорту та логістики. Проаналізовано роль спеціалізованих термінів у фаховій комунікації та визначено основні труднощі їх перекладу з англійської мови українською. Наведено приклади поширених термінів транспортної галузі та окреслено важливість точного відтворення їх значення. Зроблено висновок про необхідність поєднання мовної та професійної компетентності під час перекладу фахових текстів.

Ключові слова: переклад, термінологія, фахова мова, транспортна термінологія, професійна комунікація.

Вступ. У сучасному світі транспорт і логістика відіграють важливу роль у розвитку міжнародної економіки та забезпеченні ефективного руху товарів. У зв'язку з цим зростає значення професійної комунікації, зокрема перекладу спеціалізованої термінології. Особливо актуальним є питання перекладу термінів з англійської мови, яка є основною мовою міжнародного спілкування у сфері транспорту та логістики.

Мета. Метою даної доповіді є дослідження особливостей перекладу професійної термінології у сфері транспорту та логістики, а також визначення основних труднощів і способів їх подолання під час перекладу фахових текстів.

Основний текст. У сучасному світі транспорт і логістика відіграють дуже важливу роль у розвитку міжнародної економіки, і це можна помітити на прикладі міжнародних перевезень. Саме завдяки ефективній організації забезпечується безперервний рух

товарів між країнами, підприємствами та споживачами. У цьому процесі важливу роль відіграє професійна комунікація, і на практиці вона дуже часто здійснюється англійською мовою. Тому переклад спеціалізованої термінології є необхідним інструментом для фахівців транспортної галузі.

Як зазначають дослідники, точне відтворення термінів у перекладі сприяє правильному розумінню інформації та допомагає уникнути можливих непорозумінь у професійному спілкуванні [1]. Як на мене, це робить тему перекладу термінології особливо актуальною для майбутніх фахівців.

Перш за все, слід звернути увагу на те, що сфера транспорту та логістики характеризується великою кількістю спеціалізованих термінів. Багато з них походять саме з англійської мови, оскільки міжнародні перевезення, авіаційна галузь та глобальні логістичні системи формувалися у тісній взаємодії різних країн. Саме тому англійська мова поступово стала основною мовою професійного спілкування у цій сфері. У фахових текстах, документації або наукових дослідженнях часто зустрічаються такі терміни, як *cargo, freight, shipment, supply chain* та інші. Наприклад, слово *cargo* перекладається як «вантаж», а *supply chain* – як «ланцюг постачання», у реальних логістичних документах вони використовуються практично постійно. Водночас один і той самий термін може мати кілька варіантів перекладу залежно від контексту його використання [2].

Варто також звернути увагу на те, що переклад транспортної термінології нерідко пов’язаний із певними труднощами. Насамперед це пов’язано з тим, що багато термінів мають спеціалізоване значення, яке не завжди очевидне без контексту. Наприклад, англійський термін *carrier* у загальному значенні можна перекласти як «носій» або «той, хто переносить», проте у сфері транспорту він означає «перевізник». Подібні випадки показують, що перекладач повинен не лише добре знати іноземну мову, але й розуміти саму сферу, про яку йдеться. Саме тому під час перекладу фахових текстів важливо враховувати лексичні, граматичні та стилістичні особливості спеціальної мови.

Крім того, важливим аспектом є точність перекладу професійної термінології. У транспортній сфері навіть незначна

помилка у перекладі може призвести до неправильного оформлення документів, затримок у перевезенні або непорозумінь між партнерами. Саме тому фахівці та перекладачі часто користуються спеціалізованими словниками, довідниками та науковими працями, у яких пояснюються значення та особливості використання професійних термінів. Це допомагає уникнути помилок і забезпечити коректне використання термінології у професійній комунікації [3].

Отже, переклад професійної термінології у сфері транспорту та логістики є важливим і водночас досить складним процесом. Він потребує не лише знання іноземної мови, але й розуміння специфіки самої галузі.

На мою думку, саме поєднання мовної компетентності та професійних знань дозволяє досягти найбільш точного і зрозумілого перекладу. Таким чином, правильне використання термінології сприяє ефективній міжнародній співпраці та розвитку сучасних транспортних і логістичних систем.

У результаті дослідження було визначено, що професійна термінологія у сфері транспорту та логістики має переважно англомовне походження та широко використовується у міжнародній комунікації. Встановлено, що основними труднощами перекладу є багатозначність термінів, залежність їх значення від контексту та необхідність врахування галузевої специфіки. Також з'ясовано, що точність перекладу є важливим чинником ефективної професійної взаємодії. На практиці це означає, що навіть невеликі неточності можуть впливати на результат роботи.

Висновки. Отже, переклад професійної термінології у сфері транспорту та логістики є складним і відповідальним процесом, який вимагає як мовних знань, так і розуміння спеціальності. Правильне використання термінів сприяє ефективній комунікації та запобігає можливим помилкам у професійній діяльності. Тому вдосконалення навичок перекладу є важливим для майбутніх фахівців цієї галузі.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні, лексичні та термінологічні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 564 с.

2. Д’яков А., Кияк Т., Куделько З. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: Видавничий дім «КМ Academia», 2000. 218 с.

3. Мошковська Л. Переклад транспортної термінології в академічних текстах компресованого типу. *Актуальні питання іноземної філології*. 2022.

Зорина ШИНКАРЕНКО
Рівненська Мала академія наук учнівської молоді,
Костопільський ліцею №4 Костопільської міської ради, Рівне
Наукові керівники – Людмила ВОРОБЙОВА, канд. філол. н., доц.;
Ольга МЕЛЬНИК, вчитель німецької мови

ЕПІГРАФ ЯК ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА ФОРМА У РОМАНІ «ЧОРНИЛЬНЕ СЕРЦЕ» КОРНЕЛІЇ ФУНКЕ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено роль та функціональне призначення епіграфів у романі німецької письменниці Корнелії Функе «Чорнильне серце». Проаналізовано образ книги як центральний символ твору та з’ясовано специфіку інтертекстуальних зв’язків. На основі проведеного аналізу виокремлено основні типи епіграфів за джерелом запозичення та їхні ключові функції: передбачувальну, психологічну, морально-етичну та метатекстуальну. Доведено, що система епіграфів формує багаторівневий метатекст, де читання постає головним механізмом побудови художнього світу.

Ключові слова: інтертекстуальність, епіграф, метатекст, фентезі, художній світ, образ книги, Корнелія Функе.

Вступ. Сучасна література все частіше звертається до теми магії слова та сили читання. Особливо яскраво це виявляється у жанрі фентезі, де книга стає не лише джерелом знань, а й живим учасником подій. Роман Корнелії Функе «Чорнильне серце» є показовим прикладом твору, де реальність і вигадка переплітаються через магію «вичитування» героїв із книжкових сторінок.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю цілісного аналізу епіграфа як самостійної інтертекстуальної форми, що досі не

була предметом окремого вивчення в межах цього роману. Теоретичне підґрунтя роботи склали праці Г. Дзись, Г. Ляшенко, Л. Соловей та інших дослідників, які розглядають інтертекст як спосіб взаємодії текстів різних епох і культур.

Мета. Визначити роль і функції епіграфів у побудові художнього світу роману К. Функе «Чорнильне серце», проаналізувати їхню кількісну та джерельну специфіку, а також з'ясувати їхній зв'язок із авторською концепцією «живої книги».

Основний текст. Сучасна література все частіше звертається до теми книги, читання й сили слова. Особливо виразно це проявляється у творах жанру фентезі, де реальність і вигадка переплітаються, а книга стає не лише джерелом знань, а й живим учасником подій [2]. Одним із таких знакових творів є роман німецької письменниці Корнелії Функе «Чорнильне серце», у якому розгортається історія про людей, здатних оживляти героїв із книжкових сторінок.

Важливе місце у структурі цього роману посідають епіграфи − короткі цитати з інших літературних творів, які передують кожному розділу. Згідно з академічними визначеннями, епіграф є структурним елементом тексту, що безпосередньо пов'язаний з його ідейно-тематичним та емоційним наповненням, виконуючи орієнтаційну функцію [3]. У контексті інтертекстуальності епіграф визначається як «текст у тексті», що забезпечує діалог між авторським задумом і попереднім культурним досвідом людства. Як зазначають дослідники, у прозі для підлітків епіграф дедалі частіше виконує не лише декоративну, а й смислотворчу роль, залучаючи читача до активного інтерпретаційного процесу та формуючи певні читацькі очікування [4].

У романі «Чорнильне серце» епіграфи стають експліцитною формою взаємодії з класичною та сучасною літературною традицією, підкреслюючи центральну ідею твору − магічну силу слова. Саме вони створюють місток між різними текстами й культурними традиціями, розкривають підтекст подій і допомагають зрозуміти ідеї авторки. Епіграфи в романі Функе виконують глибоку інтертекстуальну функцію, адже завдяки їм читач потрапляє у світ знайомих мотивів і персонажів з інших книжок.

Художній світ досліджуваного роману постає як складна система образів і смислів, у межах якої книга перетворюється на центральний символ і осердя подій. Специфіка твору зумовлена поєднанням пригодницького сюжету з філософськими роздумами про силу слова, відповідальність за прочитане і написане. Жанрова своєрідність роману полягає у складному поєднанні ознак фентезі, пригодницького роману, психологічної прози та метатекстуальної притчі. Магія у романі не зводиться лише до фантастичного елементу, а постає як художній спосіб осмислення межі між вигадкою та реальністю.

Образ книги у творчості Корнелії Функе є одним із найважливіших символів. Книга виступає не лише як предмет, а як самостійний персонаж, що впливає на долі людей. Вона постає як межовий простір між художнім текстом і реальністю. Письменниця приділяє особливу увагу матеріальній присутності книги, описуючи її запах, пожовклі сторінки та відчуття «пригод», які вона викликає. Саме через такий образ авторка нагадує, що слово має матеріальну силу: воно здатне як оживляти, так і руйнувати.

Ключовим елементом організації цього художнього простору є епіграфи. У романі «Чорнильне серце» Корнелія Функе використовує 59 епіграфів, що є значною кількістю і свідчить про їхню принципову роль у структурі твору. Така насиченість цитатами підкреслює інтертекстуальну природу роману та його відкритість до діалогу зі світовою літературою.

За джерелом запозичення епіграфи охоплюють широкий спектр світової культури. Авторка звертається до творів англійської (Дж. Р. Р. Толкін, Дж. М. Баррі, Р. Кіплінґ), німецької (Е. Кестнер, М. Енде, П. Целан), американської (М. Твен, Р. Бредбері, В. Ґолдман), шотландської (Р. Л. Стівенсон), єврейської (І. Б. Зінґер) та багатьох інших національних літератур. Окрему групу становлять авторські епіграфи (автоепіграфи), які створюються самою письменницею та імітують «чужий голос», посилюючи ілюзію самостійного книжкового простору.

Проведений функціональний аналіз дозволив класифікувати ці 59 епіграфів за чотирма провідними групами:

• Метатекстуальна функція (37%): Найбільша група епіграфів, які спрямовують увагу читача на саму природу літератури та

читання. До них належать уривки з творів М. Енде, Р. Бредбері та Е. Кестнера, де книга осмислюється як жива істота. Вони створюють ефект «книги в книзі», підкреслюючи, що кожна історія живе доти, доки її переосмислюють.

• Передбачувальна (прогностична) функція (25%): Ці епіграфи налаштовують читача на провідну тему розділу та готують до сюжетних поворотів. Показовими є цитати Дж. Р. Р. Толкіна про дорогу та подорож, які супроводжують моменти, коли герої залишають дім. Вони виконують роль смислового передвісника, який розставляє акценти ще до початку дії.

• Психологічна функція (21%): Дана група відображає внутрішній світ персонажів, їхні страхи, сумніви та емоційні стани. Наприклад, цитати з А. Ліндґрен про похмурі будинки та страх задихнутися відображають стан Меґі, коли вона усвідомлює темну сторону свого дару. Ці епіграфи дозволяють читачеві глибше відчути вразливість героїв.

• Морально-етична функція (17%): Сюди відносяться вислови, що акцентують увагу на питаннях відповідальності за слово, вибору між добром і злом. Це бібліотечні прокляття, промови Т. Моррісон та афоризми, що формують моральне тло роману. Вони нагадують, що магія слова накладає на людину особливі зобов'язання.

Аналіз розподілу підтверджує домінування метатекстуальної функції. Це узгоджується з головною ідеєю роману − книга Функе не просто розповідає історію, а розмірковує про саму сутність тексту. Кожна цитата утворює мережу «голосів інших книг», які вступають у діалог між собою та художнім світом «Чорнильного серця».

Висновки. Дослідження показало, що роман Корнелії Функе «Чорнильне серце» є складним багаторівневим текстом, побудованим на засадах інтертекстуальності. Система з 59 епіграфів виконує роль «інтертекстуального коду», що об'єднує сюжетний, емоційний та філософський рівні твору. Провідна метатекстуальна функція епіграфів перетворює книгу на живий центр оповіді та втілює авторську концепцію «живого слова». Через епіграфи письменниця вибудовує міст між світовою класикою та сучасністю,

роблячи читання не просто темою, а механізмом творення реальності.

Список використаних джерел:

1. Брандес М. Сучасна література для дітей і підлітків: жанрові трансформації. Київ, 2019. 184 с.

2. Дзись Г. Інтертекстуальність малої прози Х. Л. Борхеса. *Питання літературознавства.* 2009. Вип. 77. С. 122–128.

3. Літературознавча енциклопедія / за ред. Ю. І. Ковалева. Київ, 2007. Т. 1. 638 с.

4. Соловей Л. Інтертекстуальність у прозі для дітей: нові підходи. Київ, 2021. 160с.

5. Функе К. Чорнильне серце. URL: https://litarchive.in.ua/chornylne-sertse-korneliia-funke (дата звернення: 17.03.2026).

Артем ШУКЕВИЧ

Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ

Науковий керівник – Тетяна ШОРІНА, канд. філософ. н., доц.

МОВА МЕДІА В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ІСТИНУ У ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ

АНОТАЦІЯ. У науковому дослідженні розглянуто особливості постправди як феномену суспільно-політичного дискурсу та практики. Проаналізовано як працює постправда та її елементи на прикладах її використання українськими медіа.

Ключові слова: постправда, фейк, інформація, медіа, медіаресурс, медіавидання, інфлюенсер, експерт, суспільство.

Вступ. У сучасному суспільстві спостерігається суттєва трансформація ролі істини в публічному дискурсі, часто інформація викривлюється в зручному світлі для комуніката. Однією з ключових характеристик цієї трансформації є феномен постправди, який позначає ситуацію, коли об’єктивні факти мають менший вплив на формування суспільної думки, ніж емоції, переконання та ідентичність авдиторії. У соціально-політичному дискурсі дедалі

частіше наголошується на стиранні демаркаційних меж між поняттями «істина» і «брехня», «факт» і «вигадка».

Зі свого боку, в українській мові за семантикою поняття «постправда» є суголосним із поняттями «постістина», «альтернативні факти», «контрзнання», «фейк», «дезінформація». У ліберальному дискурсі «постправда» здебільшого розуміється в дезінформації, негативній конотації альтернативної правди. Тобто, її протиставляють певному уявленню про «правду» демократії, яке береться за норматив. Однак відступ від «правди», «істини», їхнє перекручення, не вважається прямою брехнею чи помилкою. яку можна виправити. У цьому і полягає неоднозначність цього поняття.

Мета. Дослідження полягає в аналізі впливу мови медіа в епоху постправди на суспільство та особливостей постправди як явища.

Основний текст. Мова медіа в умовах постправди виконує не лише інформативну, але й конструюючу функцію. Саме медіадискурс стає ключовим простором, у якому наукові факти, політичні інтереси та емоційні наративи взаємодіють і змінюються. Наукове знання, що виникає в результаті систематичних досліджень, перевірки результатів та експертного консенсусу часто зазнає спрощення, драматизації або інтерпретаційних змін. Унаслідок цього виникає розрив між науковою істиною та її соціальним впливом.

Важливим аспектом культури постправди є зміна критеріїв достовірності інформації. У класичній епістемології істина визначається через відповідність фактам, логічну аргументацію та можливість перевірки. Натомість у сучасному медіапросторі дедалі більшого значення набувають емоційна переконливість, візуальна привабливість повідомлення та його відповідність попереднім переконанням авдиторії. У такому контексті інформація часто сприймається не за принципом істинності, а за принципом резонансу з колективними настроями.

Крім того, постправдива комунікація пов’язана з кризою довіри до соціальних інституцій, зокрема науки, університетів і традиційних медіа. Експертне знання функціонує лише за умови епістемічної довіри до джерел інформації. Якщо ж довіра до інституцій послаблюється, то навіть науково доведені факти можуть

сприйматися як одна з багатьох «версій правди», що конкурують у публічному просторі.

Унаслідок формується специфічна комунікативна реальність, у якій медіа виступають не лише каналом передачі інформації, але й активним учасником формування суспільних уявлень про істину. Це призводить до появи альтернативних фактів, дезінформації та маніпулятивних стратегій, які впливають на політичні та соціальні процеси, такі як паніку, невірне відображення подій. Дослідники [1] зазначають, що в епоху постправди суспільна комунікація дедалі більше визначається суб'єктивними інтерпретаціями та емоційними реакціями громадян, що є проблемою, яку продовжують погіршувати сучасні медіа та лідери думок, інфлюенсери (так звані «блогери»). Найбільша проблема полягає в фактичній безкарності масмедіа та інфлюенсерів. Як медіа, так і інфлюенсери часто не несуть покарання за поширення неправдивої інформації, яка може спричиняти жахливі наслідки для суспільства. Гірше те, що, якщо певне медіавидання можливо притягти до відповідальності, шляхом спростування в судовому порядку або скарги до відповідних державних органів, за надмірне використання неправдивої інформації, то сучасних інфлюенсерів далеко не завжди. Він немає такої ж відповідальності, перед законом, за розповсюдження неправдивої інформації. Звичайно, існує так звана «культура відміни» в західному суспільстві, за якою вже, не дивлячись на статус особи, вона може стати особою нон грата для суспільства. Ця практика частково поширилась і в Україні, проте це всеодно не значить, що покарання за фейкову інформацію дійде до інфлюенсера-дезінформатора. Тобто створюється ситуація при якій інформацію транслюють безкарні суб'єкти (медіа) та ще більш безкарні суб'єкти (інфлюенсери).

Інфлюенсери в період сучасної цифровізації стали не просто аналогом медіа, не буде помилкою поставити знак дорівнює між ними. Актуальним прикладом для України є приріст так званних «експертів», які зазначають, що саме вони знають перспективу політично-військових подій. На жаль, зазвичай пересічні люди і не задаються питанням: «А на скільки компетентний цей експерт?».

Так звані «експерти» заполонили українські медіа, вийшовши за межі своїх соціальних мереж. Після повномасштабного

російського вторгнення до України їх присутність у сюжетах медіа збільшилась, «експерти» стали їх частиною, проте між ними та медіаресурсами є суттєва різниця. Читаючи/слухаючи матеріал медіавидання, в середньому, людина не настільки прив'язується до медіа. Коли людина, яка слухає «експерта» (тем більше якого вже знає), то вона відчуває прив'язанність до нього, вона відчуває, що знаю цю людину, таке відчуття далеко не завжди не створить в неї матеріал медіа. Так, медіа впливають на формування думок пересічних слухачів, але у випадку з «експертами» йдеться про вплив на глибокому емоційному рівні. І медіаресурси прекрасно розуміють це. Кликати експертів певної галузі, навіть з сумнівними регаліями, на сюжети теле-, радіо- або інтернет- видань та програм не є новою практикою, але зараз ситуація в медіа України виглядає плачевно. В період виснаженості населення від війни, саме правильно маніпулятивно зроблені брехливі прогнози, які заспокоюють мільйони людей є величезною проблемою. На жаль, ні згадана вище "культура відміни", ні банальна моральність не зупиняють медіа та експертів з сумнівною доказовою базою розповсюджувати фейкову інформацію через банальну вигоду.

Прикладом є журналіст Дмитро Гордон, який збудував в очах своєї авдиторії за роки кар'єру людини, яка «знає потрібних людей», а значить начебто повинна мати певні інсайти. Проте навіть факт журналістського досвіду, а значить і знання журналістської етики не є автоматичною гарантією правдивості інформації. Гордон як і на своєму медіаресурсі «Гордон» так і на запрошуваних медіамайданчиках, і своїх соціальних платформах неодноразово використовував постправду. Приклад, наголошування Гордоном на закінченні війни при настанні 30 грудня 2024.

Ще одним прикладом є Олексій Арестович, колишній радник Офісу Президента України, якого неодноразово кликали на свої сюжети українські медіа, але іноді й факт державної посади, не означає повну правдивість інформації з уст держслужбовця. Арестович неодноразово перебільшував свої прогнози з приводу воєнних подій, не договорював певні факти, наголошував на достовірності поданої ним інформації, таким чином маніпулюючи емоціями слухачів, при цьому рекламуючи свої курси по саморозвитку.

Важливо зазначити, що постправда як інструмент застосовується в Україні вже давно. Постправда не є новим явищем для українського суспільства. В українських політиці та медіа завжди вдавалися до методів емоційного маніпулювання, перебільшення правди або замовчення певних моментів, апелювання до певних цінностей, явищ, які матимуть відгук у громадськості.

Прикладом є звернення від лютого 2021 р. голови (на даний момент ексголови) політради ОПЗЖ та фактичного власника, вже не трансльованого, проросійського каналу «112 Україна» Віктора Медведчука для інтернет-видання «Радіо Свобода» після закриття каналу указом Президента України Володимира Зеленського (переклад з російської): *«Ми захищатимемо людей, які втратили можливість на отримання об'єктивної інформації! Ми захищатимемо журналістів, робітників каналу, які постраждали від свавілля від узурпування влади…»* [2].

Віктор Медведчук намагається використати емоційне маніпулювання в цій ситуації, щоб потенційно зачепити глядачів на емоційному рівні, приховуючи факт транслювання каналом ворожих для України пропагандистських наративів, що є постправдою.

Висновки. Таким чином, мова медіа в епоху постправди стає пріоритетним чинником зміни публічного дискурсу. Вона не лише передає інформацію, але й формує нові моделі інтерпретації навколишньої реальності, у яких істина конкурує з емоційними наративами та політичними інтересами. У цих умовах особливого значення набуває розвиток критичного мислення та підвищення медіаграмотності як необхідних передумов збереження раціонального публічного дискурсу. Постправда лишається жорстоким інструментом медіа, який впливає на сприйняття громадян на ситуацію навколо.

Список використаних джерел:

1. Шоріна Т. Г. Постправда як реальність девальвованої культури в епоху кризи сучасної демократії. *Вісник НАУ.* Київ, 2020. 1 (№3). URL: https://jrnl.kai.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/14838 (дата звернення: 26.03.2026).

2. Реакція Віктора Медведчука на санкції проти «його каналів». *Радіо «Свобода» Україна: вебсайт.* 2021. URL: https://youtu.be/yWzO-l5CmhE?si=N8lQSA9dRGoVCy3f (дата звернення: 26.03.2026).

3. Мельничук О. С. Філософія мови у сучасному медійному просторі. 2025. Ч. 2. С. 18-54. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/581/15720/33181-1 (дата звернення: 26.03.2026).

Анна ЯБЛОНСЬКА
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ
Науковий керівник – Анастасія СІБРУК, канд. філол. н., доц.

РАДІОМОВЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

АНОТАЦІЯ. Під впливом нинішніх викликів, яких зазнають мас-медіа у зв'язку з розвитком інформаційного суспільства, виникає нагальна потреба у досконалому вивченні засобів масової комунікації (ЗМК) як чинника глобалізації інформаційних процесів і водночас ролі радіомовлення в процесі творення сучасного інформаційного медіапростору в Україні. Саме трансформація ролі радіомовлення, його місця в сучасному суспільному житті країни стали предметом нашої зацікавленості цією темою.

Ключові слова: радіомовлення, масова комунікація, інформаційне суспільство, радіожурналістика, соціалізація особистості, критичне мислення, цифрові технології, трансформація радіомовлення, інтернет-радіо, медіапростір.

Вступ. У межах соціально-гуманітарних досліджень радіомовлення розглядають як один із важливих інструментів впливу на суспільну свідомість та формування системи цінностей. Сучасна масова комунікація є складним процесом, що поєднує соціальні, психологічні та політичні аспекти. Вона значною мірою впливає на рівень суспільної взаємодії та розвиток інформаційної культури. На це звертає увагу дослідник В. М. Бебик, який зазначає, що масова комунікація в умовах інформаційного суспільства

відіграє важливу роль у процесах соціальної інтеграції та управління [3].

Мета дослідження полягає у з'ясуванні функцій радіомовлення як засобу соціальної комунікації в сучасному суспільстві.

Основний текст. Гуманітарна цінність радіо полягає передусім у його орієнтації на людину. Завдяки живій мові, інтонації та звуковим образам радіо створює особливий простір для емоційного й інтелектуального спілкування зі слухачем. У працях В. В. Лизанчука підкреслюється, що саме такі особливості радіожурналістики дозволяють встановити психологічний контакт з аудиторією. Це сприяє процесу соціалізації особистості, а також допомагає підтримувати й зберігати національну культурну ідентичність. Тому радіо можна розглядати не лише як технічний канал передавання інформації, а і як гуманітарний простір, у межах якого переоцінюються важливі суспільні проблеми [1].

Завдяки оперативності та доступності радіо залишається одним із найшвидших інструментів поширення інформації. Його можуть слухати люди різного віку та соціального статусу, незалежно від місця перебування. Саме ця доступність робить радіо важливою складовою комунікації між медіа та аудиторією, а також сприяє формуванню активного громадянського суспільства.

Також виконує важливу культурно-просвітницьку функцію. У радіоефірі широко представлено музичні програми, літературні, мистецтвознавчі, історичні передачі. Такі програми не лише інформують слухачів, але й сприяють поширенню культурних знань в галузі мистецтва та літератури, формуванню естетичних смаків аудиторії.

Важливою характеристикою радіомовлення є також його здатність створювати ефект безпосередньої присутності, а саме: завдяки голосу ведучого, інтонації та звуковому оформленню слухачі часто відчувають емоційний зв'язок із радіоефіром. Це формує особливий тип комунікації, у якому інформація сприймається більш особисто. Саме тому радіо нерідко називають одним із найбільш живим медіа, адже воно створює атмосферу діалогу між журналістом і аудиторією [2].

Радіомовлення відіграє важливу роль у формуванні інформаційного простору суспільства. Через новини, аналітичні програми та різножанрові передачі радіо допомагає людям краще розуміти події, що відбуваються у країні та світі. Такий формат комунікації сприяє розвитку критичного мислення аудиторії та формує більш усвідомлене ставлення до суспільних процесів.

У сучасних умовах радіомовлення активно трансформується під впливом цифрових технологій. Поєднання традиційного радіо з інтернет-платформами значно розширює його можливості комунікації з аудиторією. Зокрема, з'являються онлайн-радіостанції, подкасти та інші формати аудіоконтенту, які дозволяють слухачам самостійно обирати зручний час для споживання інформації. Така трансформація свідчить про адаптацію радіо до нових умов медіапростору.

Висновки. Отже, навіть у цифрову епоху радіомовлення зберігає важливу роль у системі соціальних комунікацій. Воно сприяє інформуванню суспільства, підтримує культурний розвиток аудиторії та забезпечує постійний зв'язок між громадянами людиною, суспільством і державою в умовах сучасних глобальних змін викликів.

Список використаних джерел:

1. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики : підручник. Київ : Знання, 2006. 628 с. URL: https://share.google/7F5BvDccMuPO04NBD (дата звернення: 17.03.2026).

2. Любченко Ю. В. Виражальна система радіожурналістики: монографія. 2016. С. 119-132. URL: https://share.google/1yMIDGadhiN4hLoPY (дата звернення: 24.03.2026).

3. Бебик В. М. Глобалізація і масова комунікація: політико-психологічний аспект. *Інформація і право.* 2013. № 1(7). С. 84–92. URL: https://share.google/1t4xC7PDUAvGYGy42 (дата звернення: 18.03.2026).